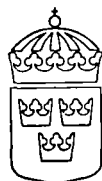

Regeringens proposition

1988/89:92

om ny minerallagstiftning m. m.

Prop.
1988/89:92

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 16 mars 1989.

På regeringens vägnar

Sten Andersson

Ivar Nordberg

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs fram förslag till en ny minerallag, som avses ersätta gruvlagen (1974:342) och lagen (1974:890) om vissa mineralfyndigheter.

De viktigaste nyheterna i förhållande till gällande rätt är att den gruvrättsliga lagstiftningen blir enhetlig för de mineral som omfattas av denna, att kretsen av lagreglerade mineral utvidgas, att minerallagstiftningen samordnas med lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m. m. samt att vissa begränsade reformbehov tillgodoses.

Den nya lagen bygger på koncessionssystemet men har starka inmutningsrättsliga inslag. Reglerna om rätt till undersökning överensstämmer i stora delar med vad som för närvarande gäller om inmutning enligt gruvlagen. Reglerna om rätt till bearbetning har inslag som syftar till att trygga gruvföretagens möjligheter att utvinna påträffade fyndigheter.

Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 juli 1990. Äldre rättigheter skall fortsätta att gälla under återstående giltighetstid.

I propositionen läggs också fram förslag till av den nya minerallagen föranledda ändringar i viss annan lagstiftning, bl. a. lagen om hushållning med naturresurser m. m.

Minerallag

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Inledande bestämmelser

Lagens tillämpningsområde

1 § Denna lag gäller undersökning och bearbetning av fyndigheter på egen eller annans mark av följande mineraliska ämnen (koncessionsmineral):

1. antimon, arsenik, beryllium, bly, cesium, guld, iridium, järn som förekommer i berggrunden, kobolt, koppar, krom, kvicksilver, lantan och lantanider, litium, mangan, molybden, nickel, niob, osmium, palladium, platina, rodium, rubidium, rutenium, silver, skandium, strontium, tantal, tenn, titan, torium, uran, vanadin, vismut, volfram, yttrium, zink och zirkonium,

2. alunskiffer, andalusit, apatit, brucit, flusspat, grafit, kyanit, leror som är eldfasta eller klinkrande, magnesit, magnetkis, nefelinsyenit, olivin, sillimanit, stenkol, stensalt eller annat salt som förekommer på liknande sätt, svavelkis, talk, tungspat och wollastonit,

3. de former av diatomit, dolomit, fältspat, glimmer, kalksten, krita, kvarts och kvartsit, som regeringen bestämmer,

4. olja, gasformiga kolväten och diamant.

2 § Lagen tillämpas inte inom allmänt vattenområde i havet.

Definitioner

3 § Med undersökning avses arbete i syfte att påvisa en fyndighet av ett koncessionsmineral och att utvärdera fyndighetens sannolika ekonomiska värde och dess beskaffenhet i övrigt, i den mån sådant arbete innebär intrång i markägarens eller annan rättsinnehavares rätt.

Med bearbetning avses utvinning och tillgodogörande av ett koncessionsmineral.

Rätten till undersökning och bearbetning

4 § Undersökning får utföras endast av den som har undersökningstillstånd och bearbetning endast av den som har bearbetningskoncession.

Utan tillstånd får dock undersökningsarbete bedrivas av

1. fastighetsägaren eller, efter hans medgivande, annan i fall som anges i 3 kap. 2 §.

2. koncessionshavare i fall som anges i 5 kap. 3 §.

Utan koncession får fyndighet bearbetas av

1. fastighetsägaren i fall som anges i 5 kap. 2 §,

2. tillståndshavare i fall som anges i 3 kap. 4 §.

3. koncessionshavare i fall som anges i 5 kap. 4–6 §§.

5 § Ett undersökningstillstånd som grundas på ansökan avseende något eller några av de koncessionsmineral som anges i 1 § 1–3 gäller, om inte sökanden begär annat, samtliga mineral som anges där.

I övrigt gäller ett undersökningstillstånd eller en bearbetningskoncession det eller de mineral som anges i tillståndet eller koncessionen.

6 § I bearbetningskoncession som meddelas någon annan än staten har staten rätt till andel med hälften (kronoandel) i enlighet med bestämmelserna i 11 kap.

Prop. 1988/89:92

Bestämmelser i annan lagstiftning

7 § Bestämmelser som berör verksamhet som avses i denna lag finns i plan- och bygglagen (1987:10), miljöskyddslagen (1969:387), naturvårdslagen (1964:822), lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m. m. och lagen (1988:950) om kulturminnen m. m.

Bestämmelser om rätt att förvärva och inneha eller på annat sätt ta befattning med kärnämne eller mineral med halt av sådant ämne finns även i lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet. Bestämmelser om rätt i övrigt att bedriva radiologiskt arbete finns i strålskyddslagen (1988:220).

Bestämmelser som i vissa avseenden begränsar rätten att få eller på annat sätt förvärva undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession och att förvärva nyttjanderätt till bearbetningskoncession finns i lagen (1982:618) om utländska förvärv av fast egendom m. m.

8 § Har regeringen enligt 4 kap. lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m. m. prövat frågan om tillstånd till en viss anläggning eller åtgärd, är beslutet bindande vid prövning enligt denna lag.

2 kap. Undersökningstillstånd

Tillståndsområde

1 § Undersökningstillstånd skall avse ett bestämt område, som inte får vara större än att tillståndshavaren kan antas ha möjlighet att undersöka det på ett ändamålsenligt sätt och som i övrigt skall ha en för ändamålet lämplig form.

Förutsättningar för tillstånd

2 § Undersökningstillstånd skall meddelas, om

1. det finns anledning att anta att undersökning i området kan leda till fynd av koncessionsmineral och

2. sökanden inte uppenbarligen saknar möjlighet eller avsikt att få tillstånd en ändamålsenlig undersökning.

Tillstånd att bedriva undersökning beträffande olja, gasformiga kolväten eller diamant får beviljas endast den som visar att han är lämplig att bedriva sådan undersökning.

Företräde vid konkurrens m. m.

3 § Omfattas ett område av flera ansökningar om undersökningstillstånd enligt denna lag eller koncession enligt lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter, har den sökande som först kom in med sin ansökan företräde. Om ansökningarna har kommit in samma dag, har sökandena lika rätt inom det gemensamma området.

4 § Om någon inom ett område innehar undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession enligt denna lag eller koncession enligt lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter, får inte någon annan beviljas under-

sökningstillstånd för samma mineral inom området. Om det finns särskilda skäl, får annan beviljas undersökningstillstånd för mineral inom området som inte omfattas av tillståndet eller koncessionen.

Prop. 1988/89:92

Undersökningstillståndets giltighetstid

5 § Undersökningstillstånd gäller i tre år från dagen för beslutet.

6 § Undersökningstillståndets giltighetstid skall på ansökan av tillståndshavaren förlängas med sammanlagt högst tre år, om ändamålsenlig undersökning har utförts inom området. Detsamma gäller om tillståndshavaren har godtagbara skäl till att undersökning inte har skett och dessutom gör sannolikt att området kommer att undersökas under den tid som ansökningen avser.

7 § Om giltighetstiden för tillstånd har förlängts enligt 6 §, skall den på ansökan av tillståndshavaren förlängas i ytterligare sammanlagt högst fyra år, om det finns synnerliga skäl.

8 § Ansökan om förlängning skall för att kunna tas upp till prövning ha kommit in under tillståndets giltighetstid. Om tillståndshavaren har ansökt om förlängning inom den angivna tiden eller om han inom samma tid har ansökt om bearbetningskoncession, gäller tillståndet till dess ansökningen har prövats slutligt.

Karenstid

9 § När ett undersökningstillstånd eller en bearbetningskoncession har upphört att gälla, kan en ansökan från tillstånds- eller koncessionshavaren om nytt undersökningstillstånd beträffande mark inom samma område inte prövas förrän tre år har förflutit från det att tillståndet eller koncessionen upphörde att gälla.

Om det föreligger synnerliga skäl, får bergmästaren medge undantag från bestämmelsen i första stycket.

Villkor i vissa undersökningstillstånd

10 § Undersökningstillstånd beträffande olja, gasformiga kolväten eller diamant skall förenas med de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen eller enskild rätt.

3 kap. Undersökningsarbete

Inledande bestämmelse

1 § Den som har undersökningstillstånd får inom tillståndsområdet bedriva undersökningsarbete enligt 3–8 §§.

2 § Om det kan ske utan intrång i nyttjanderätt, servitut eller annan särskild rätt får fastighetsägaren eller, efter dennes medgivande, annan utan undersökningstillstånd bedriva undersökning beträffande alla koncessionsmineral utom olja, gasformiga kolväten och diamant, dock inte inom områden där någon annan har tillstånd eller koncession enligt denna lag. Bestämmelserna i 3–7 §§ gäller i tillämpliga delar även sådant undersökningsarbete.

Hur undersökningsarbete får bedrivas

3 § Undersökningsarbete får bedrivas endast för att visa att sådant mineral som omfattas av tillståndet finns inom området och för att ta närmare reda på fyndighetens storlek, beskaffenhet och brytvärdhet.

Tillståndshavaren får ta mark i anspråk för att uppföra byggnader som är oundgängligen nödvändiga för undersökningsarbetet. I den utsträckning det behövs får han också ta mark i anspråk för att bygga väg inom området eller använda väg till och inom området. Efter tillstånd av bergmästaren får han också ta mark i anspråk för att bygga nödvändig väg till området.

Arbetet skall utföras så, att minsta skada och intrång vållas.

4 § Tillståndshavaren får använda koncessionsmineral som utvinns under undersökningsarbetet och som omfattas av tillståndet endast för att undersöka deras beskaffenhet och lämplighet för teknisk bearbetning. Han får också tillgodogöra sig de produkter som han därvid framställer eller utvinner. Detsamma gäller tidigare utvunna koncessionsmineral som omfattas av tillståndet, om inte annat följer av 13 kap. 2 § andra stycket.

Tillståndshavaren får bearbeta och använda mineraliska ämnen som inte omfattas av tillståndet eller av denna lag endast om det behövs för att undersökningsarbetet skall kunna bedrivas på ett ändamålsenligt sätt.

5 § Minst två veckor innan undersökningsarbetet påbörjas skall tillståndshavaren underrätta bergmästaren, ägaren till den mark där arbetet skall bedrivas och innehavarna av nyttjanderätt eller servitut om när arbetet skall påbörjas. Kan arbetena antas komma att beröra annan särskild rätt, skall även innehavaren av denna underrättas.

Underrättelser till andra än bergmästaren skall delges.

Underrättelse till innehavare av renskötselrätt får delges den sameby som innehavarna tillhör.

Innan arbetet påbörjas skall tillståndshavaren ställa säkerhet för ersättning enligt 7 kap. 1 §, om inte den som är berättigad till ersättning medger annat.

Hinder mot undersökningsarbete

6 § Undersökningsarbete får inte utan medgivande av länsstyrelsen äga rum inom

1. befästningsområde och sådant område utanför detta som regeringen bestämmer,

2. kyrkogård och annan begravningsplats.

7 § Undersökningsarbete får inte utan medgivande av bergmästaren äga rum inom

1. område inom trettio meter från allmän väg eller sådan vägssträckning

enligt fastställd arbetsplan, trettio meter från järnväg eller kanal som är upplåten för allmän trafik eller trettio meter från allmän flygplats,

2. område inom etthundra meter från tomt med byggnad där någon är bosatt under övervägande del av året,

3. område med kyrka, annan samlingslokal, undervisningsanstalt, hotell eller pensionat eller område med vårdanstalt, elevhem eller liknande inrättning, om den är avsedd för mer än femtio personer,

4. område med elektrisk kraftstation eller industriell anläggning,

5. område med detaljplan eller områdesbestämmelser enligt plan- och bygglagen (1987:10).

I fall som anges i första stycket 5 får medgivande inte lämnas i strid med planen eller områdesbestämmelserna. Om syftet med planen eller bestämmelserna inte motverkas, får dock mindre avvikelser göras.

Utan hinder av vad som föreskrivs i första stycket 2–4 får undersökning ske, om medgivande har lämnats av den som berörs av arbetet. I fall som anges i första stycket 2 skall medgivandet lämnas av ägaren till byggnaden eller tomtens och den som har nyttjanderätt till den. I fall som anges i första stycket 3 och 4 skall medgivandet lämnas av ägare och nyttjanderättshavare.

8 § Gäller för samma tillståndsområde flera undersökningstillstånd eller koncessioner enligt denna lag eller enligt lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter, får arbete som utförs med stöd av en rättighet som tillkommit först inte hindras eller uppehållas av arbete med stöd av en rättighet som tillkommit senare.

4 kap. Bearbetningskoncession

Koncessionsområde

1 § Koncession skall avse ett bestämt område, som bestäms efter vad som är lämpligt med hänsyn till fyndigheten, ändamålet med koncessionen och övriga omständigheter.

Förutsättningar för koncession

2 § Koncession skall meddelas, om

1. en fyndighet som sannolikt kan tillgodogöras ekonomiskt har blivit påträffad,

2. sökanden är lämplig att bearbeta fyndigheten och

3. fyndighetens belägenhet och art inte gör det olämpligt att sökanden får den begärda koncessionen.

I ärenden om beviljande av koncession skall lagen (1987:12) om innehållning med naturresurser m. m. tillämpas.

Koncession får inte strida mot detaljplan eller områdesbestämmelser. Om syftet med planen eller bestämmelserna inte motverkas, får dock mindre avvikelser göras.

Företräde vid konkurrens m. m.

3 § Om flera har ansökt om koncession för samma område och fler än en kan komma i fråga enligt 2 §, skall den ha företräde som har undersökningstillstånd i området för något mineral som omfattas av dennes ansökan om koncession.

Om ingen av sökandena har undersökningstillstånd, skall prövningsmyndigheten avgöra vem av dem som lämpligen bör få koncessionen. Därvid skall särskilt beaktas om någon av sökandena har utfört ändamålsenligt undersökningsarbete inom området.

4 § Om någon inom ett område innehar undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession enligt denna lag eller koncession enligt lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter, får inte någon annan beviljas koncession för samma mineral inom området. Om det finns särskilda skäl, får annan beviljas koncession för mineral inom området som inte omfattas av tillståndet eller koncessionen.

5 § En koncession skall förenas med de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen eller enskild rätt eller som behövs för att naturtillgångarna skall utforskas och tillvaratas på ett ändamålsenligt sätt.

6 § Koncessionshavaren skall åläggas att ställa säkerhet för att hans skyldigheter enligt 13 kap. 4 § skall uppfyllas, om det inte finns särskilda skäl till något annat. Visar sig säkerheten otillräcklig, får länsstyrelsen bestämma att ytterligare säkerhet skall ställas.

Bearbetningskoncessionens giltighetstid

7 § Bearbetningskoncession gäller i tio år från dagen för beslutet. Om sökanden begär det, får kortare tid bestämmas.

8 § Koncessionstiden skall utan särskild ansökan förlängas med tio år i sänder, om regelbunden bearbetning pågår när giltighetstiden går ut. Om koncessionshavaren begär det, får kortare tid bestämmas.

9 § Pågår inte regelbunden bearbetning när koncessionstiden går ut, skall tiden på ansökan av koncessionshavaren förlängas med minst fem och högst tio år, om det inom koncessionsområdet pågår

1. tillredningsarbete eller anläggningsarbete för upptagande av bearbetning, eller

2. undersökningsarbete av större omfattning.

Om koncessionshavaren begär det, får kortare tid än fem år bestämmas.

Koncessionshavaren har rätt att få förhandsbesked av prövningsmyndigheten om huruvida planerat undersökningsarbete skall anses ha större omfattning.

10 § Pågår inte regelbunden bearbetning eller sådan verksamhet som anges i 9 § första stycket, får koncessionstiden på ansökan av koncessionshavaren förlängas med högst tio år, om det är motiverat med hänsyn till det allmänna intresse av att mineraltillgångarna utnyttjas på ett ändamålsenligt sätt. Vid prövningen skall lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m. m. tillämpas.

11 § Ansökan om förlängning enligt 9 eller 10 § skall göras senast sex månader före koncessionstidens utgång. Har koncessionshavaren ansökt om förlängning inom den angivna tiden, gäller koncessionen till dess att ansökningen har prövats slutligt.

Inledande bestämmelser

1 § Den som har koncession får inom koncessionsområdet, i dagen eller under jord, dels bedriva undersökningsarbete enligt 3 §, dels utföra bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet enligt 4—7 §§. För bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet som sker i dagen får koncessionshavaren dock ta i anspråk endast mark som har anvisats för ändamålet.

Mark utanför koncessionsområdet får tas i anspråk för annat ändamål än undersökning eller bearbetning enligt vad som bestäms vid markanvisningen.

Ärenden om markanvisning prövas vid markanvisningsförrättning enligt bestämmelserna i 9 kap.

Bergmästaren kan, sedan beslutet om koncession har vunnit laga kraft, medge att mark får tas i anspråk i avvaktan på att frågan om markanvisning avgörs. Sådant medgivande får lämnas endast om koncessionshavaren ställer säkerhet för den ersättning som avses i 7 kap. 2 §.

Rätt att utföra bearbetning utan koncession

2 § Fastighetsägaren får utan koncession för sitt husbehov bearbeta fyndigheter av koncessionsmineral så länge ingen annan har koncession inom området.

Meddelas koncession för någon annan inom ett område där fastighetsägaren bearbetar fyndigheter av koncessionsmineral eller annat mineraliskt ämne för sitt husbehov, har fastighetsägaren rätt att i skäligen utsträckning fortsätta verksamheten, om det inte finns särskilda skäl till något annat.

Hur undersökningsarbete får bedrivas

3 § Undersökningsarbete får avse sådana mineral som omfattas av koncessionen. I den mån ingen annan har tillstånd eller koncession får koncessionshavaren inom koncessionsområdet undersöka även andra koncessionsmineral med undantag av olja, gasformiga kolväten och diamant.

I fråga om undersökningsarbete som bedrivs i dagen på ej anvisad mark skall 3 kap. 3—5 §§ tillämpas.

Hur bearbetning m. m. får utföras

4 § Bearbetning får avse sådana mineral som omfattas av koncessionen. Koncessionshavaren får inom koncessionsområdet utvinna även andra koncessionsmineral och övriga mineraliska ämnen, i den mån det behövs för att arbetet skall kunna bedrivas på ett ändamålsenligt sätt. Av det som därvid utvinns får koncessionshavaren använda vad som behövs vid bearbetningen.

5 § Koncessionshavaren får tillgodogöra sig tidigare utvunna koncessionsmineral som omfattas av koncessionen, om inte annat följer av 13 kap. 2 § andra stycket.

6 § Koncessionshavaren får tillgodogöra sig sådana koncessionsmineral

och övriga mineraliska ämnen som inte förrän vid anrikning eller därmed likställt förfarande kan avskiljas från de mineral som koncessionen omfattar.

Koncessionshavaren får tillgodogöra sig även andra utvinna koncessionsmineral och mineraliska ämnen än som avses i första stycket, om markägaren inte inom sex månader efter tillsägelse avhämtar mineralet och ersätter de kostnader som lagts ned på det.

7 § Bearbetning får inte ske på sådant sätt att framtida utvinning av något koncessionsmineral äventyras eller att det blir omöjligt eller väsentligt svårare att utvinna kvarlämnad känd tillgång av sådant mineral. Bearbetning får heller inte utföras så att uppenbar misshushållning med mineral sker på annat sätt.

Utfraktsvägar och stängsel m. m.

8 § Utfraktsvägar och orter som leder till en gruvans obrutna delar skall hållas öppna. Borrhål till olje-, gas- eller saltfyndigheter skall vara försedda med mynningskydd. För igenläggning av sådana utfraktsvägar, orter eller borrhål krävs särskilt tillstånd av bergmästaren.

9 § Koncessionshavaren skall sätta upp och underhålla behövt stängsel på mark som har tagits i anspråk för bearbetning eller därmed sammanhängande verksamhet.

Hinder mot undersökningsarbete och bearbetning m. m.

10 § Bestämmelserna i 3 kap. 6 och 7 §§ om hinder mot undersökningsarbete skall tillämpas på dels undersökningsarbete som koncessionshavaren bedriver i dagen på ej anvisad mark, dels undersökningsarbete samt bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet som koncessionshavaren utför under jord. Vad som nu har sagts gäller dock endast om hindret uppstod innan koncessionen beviljades.

11 § Gäller för samma koncessionsområde flera undersökningstillstånd eller koncessioner enligt denna lag eller enligt lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter, får arbete eller verksamhet som utförs med stöd av en rättighet som tillkommit först inte hindras eller uppehållas av arbete eller verksamhet med stöd av en rättighet som har tillkommit senare.

6 kap. Överlåtelse, frånträdande, återkallelse och ändring av undersökningstillstånd och koncession

Överlåtelse

1 § Undersökningstillstånd och bearbetningskoncession får överlätas efter medgivande av prövningsmyndigheten. Medgivande får lämnas, om de krav är uppfyllda som anges i 2 kap. 2 § första stycket 2 och andra stycket i fråga om undersökningstillstånd och 4 kap. 2 § första stycket 2 och 3 i fråga om bearbetningskoncession.

2 § Om en innehavare av undersökningstillstånd anmäler till bergmästaren att han helt eller delvis vill frånträda sin rätt, upphör tillståndet i motsvarande mån att gälla en månad efter det att hans anmälan kom in till bergmästaren.

Om en innehavare av bearbetningskoncession anmäler till bergmästaren att han helt och hållet vill frånträda sin rätt, upphör koncessionen att gälla sex månader efter det att hans anmälan kom in till bergmästaren.

Vill en koncessionshavare frånträda sin rätt endast för en viss del av koncessionsområdet, skall han ansöka härom hos prövningsmyndigheten. Ansökningen får bifallas endast om återstående del av koncessionsområdet är lämplig med hänsyn till mineralfyndigheten, ändamålet med koncessionen och övriga omständigheter. Bifalls ansökningen, skall prövningsmyndigheten föreskriva de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen eller enskild rätt eller för att naturtillgångarna skall utforskas och tillvaratas på ett ändamålsenligt sätt.

Återkallelse

3 § Ett undersökningstillstånd eller en bearbetningskoncession kan återkallas, om tillstånds- eller koncessionshavaren inte fullgör sina skyldigheter enligt denna lag eller enligt villkor i tillståndet eller koncessionen eller om det annars finns synnerliga skäl.

Ändring av villkor

4 § Om verksamhet enligt en koncession ger upphov till betydande olägenheter som inte förutsågs när koncessionen meddelades, får prövningsmyndigheten bestämma de villkor för den fortsatta verksamheten som behövs för att förebygga eller minska olägenheterna. Detsamma gäller arbete enligt undersökningstillstånd för olja, gasformiga kolväten och diamant.

I övrigt får villkor i undersökningstillstånd eller koncession ändras endast i enlighet med tillstånds- eller koncessionshavarens begäran eller medgivande.

Vid prövningen skall lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m. m. tillämpas.

7 kap. Ersättning

Ersättning till sakägare

1 § Skada eller intrång som föranleds av undersökningsarbete skall ersättas av den som har undersökningstillstånd eller koncession med vars stöd arbetet bedrivs.

2 § Skada eller intrång som föranleds av att mark tas i anspråk för bearbetning eller därmed sammanhängande verksamhet skall ersättas av koncessionshavaren.

Om det uppstår synnerligt men för någon fastighet eller del därav på grund av att mark tas i anspråk, skall koncessionshavaren lösa den fastighet eller fastighetsdel som lider sådant men, om ägaren begär det.

3 § Beträffande ersättning och löseskilling enligt 1 eller 2 § gäller 4 kap. och 5 kap. 23 §, 24 § och 27 § första stycket första meningen expropriationslagen (1972:719) i tillämpliga delar. Vad som sägs i 4 kap. 3 § samma lag skall härvid tillämpas i fråga om värdeökning som ägt rum under tiden från dagen tio år före det ansökan om markanvisning gjordes.

4 § I fråga om ersättning för skada eller intrång som uppstår efter markanvisningen och som inte kunde förutses vid denna är denna lag inte tillämplig.

Ersättning vid återkallelse

5 § Återkallas ett undersökningstillstånd eller en bearbetningskoncession på grund av synnerliga skäl enligt 6 kap. 3 §, har tillstånds- eller koncessionshavaren rätt till ersättning av staten för den skada han lider till följd av återkallelsen.

8 kap. Prövningsmyndigheter m. m.

Undersökningstillstånd och bearbetningskoncession

1 § Ärenden om beviljande av undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession prövas av bergmästaren i det distrikt där tillstånds- eller koncessionsområdet eller huvuddelen därav ligger, om inte annat följer av 2 §.

Bergmästaren får avgöra ärenden om beviljande av undersökningstillstånd utan att någon annan än sökanden haft tillfälle att yttra sig.

I ärenden om beviljande av bearbetningskoncession skall bergmästaren, såvitt gäller tillämpningen av lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m. m., samråda med länsstyrelsen i det eller de län där koncessionsområdet ligger. Länsstyrelsen får därvid besluta om särskild utredning enligt 2 kap. 11 § lagen (1988:950) om kulturminnen m. m.

2 § Ärenden om beviljande av bearbetningskoncession skall hänskjutas till regeringens prövning, om

1. bergmästaren bedömer frågan om koncession vara särskilt betydelsefull ur allmän synpunkt eller

2. bergmästaren vid tillämpningen av lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m. m. finner skäl att frånga vad länsstyrelsen har föreslagit.

3 § Ärenden i övrigt om undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession prövas av bergmästaren i det distrikt där tillståndet eller koncessionen har meddelats.

Ärenden om återkallelse av undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession på grund av synnerliga skäl enligt 6 kap. 3 § skall hänskjutas till regeringens prövning. Detsamma gäller övriga ärenden enligt denna paragraf som bergmästaren bedömer vara särskilt betydelsefulla ur allmän synpunkt.

4 § Bergmästaren skall utreda och bifoga ett eget yttrande i ärenden som han hänskjuter till regeringens prövning.

5 § Bergmästaren får vid utredning av ärenden som avses i 1 – 3 §§ anlita sakkunniga för att utreda frågor som kräver särskild fackkunskap. Den

som står i sådant förhållande till saken eller till sakägare att hans tillförlitlighet kan ifrågasättas får inte anlitas som sakkunnig.

Ersättning till sakkunniga bestäms av bergmästaren. Har utlåtande avgetts av en myndighet, tjänsteman eller annan som har till tjänsteuppgift att göra det, skall ersättning utgå endast om det är särskilt föreskrivet. Sökanden skall ersätta staten kostnaderna för ersättning till sakkunniga.

6 § Bergmästaren får vid utredning av ärenden som avses i 1–3 §§ företa undersökning på platsen om det behövs. Sakägarna skall på lämpligt sätt underrättas om tid och plats för undersökningen. Sökanden skall betala kostnaderna för undersökningen.

Prövning av vissa tvister

7 § Bergmästaren skall på ansökan pröva tvister mellan å ena sidan en innehavare av undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession och å andra sidan fastighetsägaren och andra rättighetshavare angående tillstånds- eller koncessionshavarens rättigheter och skyldigheter vid undersökning eller bearbetning.

8 § Tvister om ersättning enligt 7 kap. 1 § prövas av bergmästaren. Om en sådan tvist föreligger när markanvisningsförrättningen hålls, prövas frågan vid förrättningen. I tvister som inte prövas vid markanvisningsförrättning får bergmästaren anlita sakkunniga enligt bestämmelserna i 5 § och företa undersökning på platsen enligt bestämmelserna i 6 §.

9 § Tvister i frågor som avses i 7 kap. 2 § prövas vid markanvisningsförrättningen.

10 § Beslut som har meddelats enligt 8 eller 9 § får verkställas.

11 § Tvister om ersättning enligt denna lag i andra fall än som avses i 7 kap. 1 eller 2 § prövas av den fastighetsdomstol inom vars område koncessionsområdet eller större delen därav ligger.

Kostnader vid vissa tvister

12 § Vid tvister som avses i 8 kap. 7 § och vid tvister om ersättning enligt 7 kap. 1 § skall tillstånds- eller koncessionshavaren ersätta staten för kostnaderna i ärendet enligt föreskrifter som regeringen meddelar.

9 kap. Markanvisningsförrättning

Allmänna bestämmelser

1 § Markanvisningsförrättning hålls på begäran av koncessionshavaren. Vid förrättningen bestäms den mark inom koncessionsområdet som koncessionshavaren får ta i anspråk för bearbetning av mineralfyndighet. Vidare bestäms den mark som koncessionshavaren, inom eller utom koncessionsområdet, får ta i anspråk för verksamhet som hänger samman med bearbetningen. Härvid skall verksamhetens art anges.

2 § Är koncessionshavaren överens med markägaren och innehavarna av särskild rätt till marken, skall mark anvisas i enlighet med överenskom-

melsen. I den mån överenskommelse inte har träffats, skall den mark anvisas som behövs. Om ett markområde inom eller utom koncessionsområdet hotas av ras eller sättningar vid bearbetningen, kan även den marken anvisas.

Anvisning får inte avse mark inom sådant område som avses i 3 kap. 6 och 7 §§.

3 § Mark anvisas tills vidare, om inte sökanden begär något annat.

Förrättningsmyndigheten m. m.

4 § Markanvisningsförrättning hålls av bergmästaren i det distrikt där koncessionen har meddelats.

Som förrättningsmän skall även delta två gode män om bergmästaren finner att det behövs eller när någon sakägare begär det och det inte medför oskäligt dröjsmål.

5 § Bergmästaren skall utse gode männen bland dem som i orten är valda till gode män vid fastighetsbildningsförrättning.

6 § Om en god man är hindrad att tjänstgöra på grund av jäv eller om han uteblir och någon annan god man inte utan dröjsmål kan infinna sig, får bergmästaren kalla någon som är valbar till god man vid fastighetsbildningsförrättning.

7 § Bestämmelsen i 4 kap. 12 § rättegångsbalken om hinder för närstående att samtidigt tjänstgöra som domare gäller också förrättningsmän.

8 § För förrättningsmän gäller samma jäv som mot domare.

9 § Om en sakägare vill anföra jäv mot en förrättningsman, skall han göra detta första gången han för talan i ärendet sedan han fick veta att förrättningsmannen tjänstgör och att jävsanledning föreligger. Gör han inte det, har han inte längre rätt att anföra jäv.

Har jäv anförts mot en förrättningsman, får denne endast vidta sådana åtgärder som inte kan skjutas upp utan synnerlig olägenhet och som inte innebär att en för förrättningen betydelsefull fråga avgörs. Sådana åtgärder får dock vidtas av bergmästaren, även om han förklarats jävig.

Att en förrättningsman har förklarats jävig påverkar inte beslut eller åtgärder som har tillkommit innan frågan om jäv uppkom.

10 § Förrättningsmyndigheten får anlita sakkunniga för att utreda frågor som kräver särskild fackkunskap. Den som står i sådant förhållande till saken eller till sakägare att hans tillförlitlighet kan ifrågasättas får inte anlitas som sakkunnig.

Ansökan om markanvisning

11 § Ansökan om markanvisning görs skriftligen hos bergmästaren.

Sökanden skall erlägga förskott på ersättning för kostnaderna i ärendet, om bergmästaren begär det.

12 § Om ansökningen är ofullständig eller sökanden inte har erlagt föreskriven ansökningsavgift eller förskott enligt 11 § andra stycket, får bergmästaren förelägga sökanden att inom viss tid avhjälpa bristen.

Om ett föreläggande enligt första stycket inte följs, skall ansökningen avvisas, om den är så ofullständig att den inte utan väsentlig olägenhet kan läggas till grund för en förrättning eller om underlåtenheten avser betalning av ansökningsavgift eller förskott.

Sammanträde med sakägarna m. m.

13 § Vid förrättningen skall sammanträde hållas med sökanden och övriga sakägare. Om stridiga intressen saknas, behövs dock inte något sammanträde.

Mer än ett sammanträde får hållas endast om en viss fråga inte kan avgöras utan ytterligare utredning eller om det av något annat skäl är nödvändigt.

Förrättningsmyndigheten får företa undersökning på platsen, om det behövs. Sakägarna skall på lämpligt sätt underrättas om tid och plats för undersökningen.

14 § Om sammanträde hålls, skall samtliga kända sakägare kallas. Kallelsen skall delges i god tid före sammanträdet. Har vid ett sammanträde tid och plats för ett nytt sammanträde tillkännagivits, behöver den inte kallas som i föreskriven ordning har kallats till det sammanträde där tillkännagivandet skedde.

15 § Om fastighetsägaren eller dennes ställföreträdare stadigvarande vistas utom landet och delgivning inte kan ske med ombud inom landet, får delgivning i stället ske genom att handlingen lämnas till den som förvaltar eller brukar fastigheten.

Den som har mottagit en handling enligt första stycket skall om möjligt snarast sända den vidare till fastighetsägaren eller dennes ställföreträdare. Han skall upplysas om detta när handlingen lämnas till honom. Är den söktes uppehållsort känd, skall bergmästaren omedelbart med posten sända honom meddelande om delgivningen.

Delgivning skall anses ha skett, när handlingen har lämnats enligt första stycket.

16 § Ägare av fastighet som berörs av ansökningen skall för bergmästaren uppges de sakägare i fråga om fastigheten som är kända för honom. Den fastighetsägare som utan giltigt skäl underlåter att göra detta skall ersätta sakägarna för skador som har föranletts av underlåtenheten.

17 § Om sökanden, trots att han har kallats på föreskrivet sätt, uteblir från det första sammanträdet utan att ha anmält laga förfall, skall detta ställas in. Nytt sammanträde skall sättas ut, om han inom tre veckor begär det. Gör han ingen sådan begäran, skall ärendet avskrivas.

Om en sakägare inte har kallats till ett sammanträde på föreskrivet sätt, skall sammanträdet uppskjutas, såvida inte sakägaren ändå har infunnit sig eller han medger att förrättningen slutförs.

Utan hinder av andra stycket får sådana förrättningsåtgärder vidtas som inte i någon nämnvärd mån inverkar på sakägarens rätt.

18 § Förrättningen får inte avslutas förrän koncessionsbeslutet har vunnit laga kraft.

19 § Om förrättningsmännen har olika mening, gäller som beslut vad två av dem anser. Om varje förrättningsman har sin mening, gäller bergmästarens mening. I fråga om pengar eller annat som utgör viss mängd skall dock den mening gälla som avser den näst största mängden.

Förrättningskostnader

20 § Ersättning till sakkunniga bestäms av förrättningsmyndigheten. Har utlåtande avgetts av en myndighet, tjänsteman eller annan som har till tjänsteuppgift att göra det, skall ersättning utgå endast om det är särskilt föreskrivet.

21 § Sökanden skall ersätta staten kostnaderna för förrättningen enligt föreskrifter som regeringen meddelar.

Sökanden skall svara för sina egna kostnader i ärendet och ersätta andra sakägare deras kostnader för att bevaka sin rätt vid förrättningen. Detta gäller dock inte om annat följer vid en tillämpning av 18 kap. 6 eller 8 § rättegångsbalken.

Markanvisningsbeslutets innehåll

22 § Beslut om markanvisning skall ange den anvisade markens läge, omfattning och ändamål samt innehålla avgörande i sådana tvister om ersättning enligt 7 kap. 1 eller 2 § som har prövats vid förrättningen. Dessutom skall beslutet innehålla avgörande i sådana frågor som anges i 20 och 21 §§.

Om löseskilling eller intrångsersättning bestäms, skall i beslutet också anges om belopp skall deponeras enligt 10 kap. 2 § och var depositionen skall ske.

23 § Överenskommelse om ersättning som avses i 7 kap. 1 och 2 §§ skall fastställas i markanvisningsbeslutet, om någon av parterna begär det.

Tid för meddelande av beslut

24 § Markanvisningsbeslutet skall meddelas vid sammanträde eller på tid och plats som förrättningsmyndigheten ger till känna för sakägare och andra som har rätt att överklaga beslutet. Ett sådant tillkännagivande skall lämnas vid sammanträde eller genom skriftligt meddelande.

Karta m. m.

25 § Gränserna för mark som anvisas skall utstakas och utmärkas i behövlig omfattning. Karta skall upprättas över marken. Den skall göras så noggrann som ändamålet kräver. Kan förrättningen genomföras och förrättningsresultatet åskådliggöras utan karta, behöver en sådan dock inte upprättas.

Innan beslut meddelas om inlösen av del av fastighet enligt 7 kap. 2 § andra stycket skall på det sätt som gäller för fastighetsbildning en karta med beskrivning ha upprättats över området och dess gränser ha utmärkts.

26 § Anvisad mark får tillträdas innan markanvisningsbeslutet har vunnit laga kraft, om sökanden har ställt säkerhet för den ersättningsskyldighet som avses i 7 kap. 1 och 2 §§ och bergmästaren inte bestämmer annat.

10 kap. Betalning av ersättning, m. m.

1 § Ersättning som har bestämts vid markanvisningsförrättning skall betalas inom en månad från det att markanvisningsbeslutet vunnit laga kraft. Ersättningen skall även innefatta ränta från dagen då beslutet vann laga kraft eller, om marken dessförinnan har tillträtts, från tillträdesdagen.

Ränta beräknas enligt 5 § räntelagen (1975:635) för tiden till dess betalning skall ske och enligt 6 § räntelagen för tiden därefter.

2 § Ersättning som avses i 1 § och som inte gäller personlig skada skall deponeras hos länsstyrelsen i det län där marken ligger, om fastigheten har minskat i värde så mycket att den kan antas inte utgöra full säkerhet för de borgenärer som hade panträtt i fastigheten när rätten till ersättning uppkom.

Om ersättningen gäller mark i olika län, skall den deponeras där förrättningsmyndigheten bestämmer.

Ersättning som inte skall deponeras betalas till den som är berättigad till ersättningen. Om ersättningen avser mark som skall lösas, skall den ersättningsskyldige hos länsstyrelsen i det län där fastigheten är belägen anmäla och därvid styrka att ersättningen har betalats. Om ersättningen avser fastigheter i olika län, skall anmälan göras hos den länsstyrelse som förrättningsmyndigheten bestämmer.

3 § Om en borgenär som avses i 2 § lider förlust därför att deposition inte har skett, har han rätt till ersättning av koncessionshavaren. Detsamma gäller om borgenären gör förlust genom att ersättning som inte har prövats vid markanvisningsförrättning eller av domstol har blivit för lågt beräknad.

4 § Om den ersättningsskyldige inte betalar eller deponerar ersättning inom föreskriven tid, kan länsstyrelsen, på begäran av den som är berättigad till ersättningen, efter att ha hört bergmästaren förordna att bearbetning inte får ske förrän ersättningen har betalats eller deponerats.

5 § Ersättning och upplupen ränta skall länsstyrelsen betala ut till den som har rätt till ersättningen. Därvid tillämpas bestämmelserna i 6 kap. 18 § andra och tredje styckena samt 19 § expropriationslagen (1972:719).

Den ersättningsskyldige skall svara för kostnaderna vid fördelning av ersättningen, om inte annat följer vid en tillämpning av 18 kap. 6 eller 8 § rättegångsbalken.

6 § Inlösen av mark är fullbordad då koncessionshavaren har fullgjort vad som åligger honom enligt 2 §.

7 § Om en del av en fastighet inlöses sker ändringen i fastighetsindelningen då inlösen är fullbordad enligt 6 §.

Sådana särskilda rättigheter till en fastighet som har tillkommit genom frivilliga upplåtelser upphör när inlösen av fastigheten eller av sådan del därav som berörs av rättigheten är fullbordad enligt 6 §, om inte fastighets-

domstolen eller förrättningsmyndigheten har förordnat att rättigheten skall bestå. Ett sådant förordnande får meddelas endast om det uppenbarligen är utan betydelse för den rätt som tillkommer borgenärer med pant-rätt i fastigheten.

Andra särskilda rättigheter till fastigheten än som anges i andra stycket består efter inlösen, om inte något annat har förordnats av domstolen eller förrättningsmyndigheten.

Genom inlösen upphör den lösta egendomens ansvar för fordran. Detta gäller dock inte fordran som har förmånsrätt enligt 6 § 1 förmånsrättslagen (1970:979).

11 kap. Kronoandel

1 § Staten får kronoandel om inte staten avstår från den innan frågan om bearbetningskoncession avgörs. Om staten avstår skall detta anmälas skriftligen till bergmästaren. Denne skall genast sända meddelande till sökanden om en sådan anmälan.

2 § Har staten inte avstått från kronoandelen, skall staten betala koncessionshavaren hälften av dennes utgifter för ersättning till sakägare, handläggning av ärendena om bearbetningskoncession och markanvisning samt för fördelning av ersättning. Om mark som tillhör koncessionshavaren anvisats, skall staten i förhållande till sin andel ersätta denne för marken enligt de grunder som anges i 7 kap. 3 §.

3 § Kronoandel får helt eller till viss del överlätas eller upplätas.

4 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får besluta i frågor om kronoandel.

12 kap. Gemensam förvaltning av koncessionsrätt

Inledande bestämmelse

1 § Bestämmelserna i detta kapitel gäller koncessioner i vilka det finns kronoandel eller där annars flera har andel i koncessionen.

Bestämmelserna i 4–9 §§ gäller bara i den mån annat inte har avtalats mellan andelshavarna.

Föreståndare för verksamheten

2 § Andelshavarna skall välja en föreståndare för verksamheten (gruvföreståndare). Denne skall vara bosatt i Sverige och svensk medborgare. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får medge undantag från kravet på svenskt medborgarskap.

Val av föreståndare skall anmälas till bergmästaren. Sker inte sådan anmälan eller har någon utsetts som inte är behörig, ansvarar varje andelshavare som om han var föreståndare.

3 § Föreståndaren ansvarar i andelshavarnas ställe för att verksamheten bedrivs enligt bestämmelserna i 5 kap. 4–11 §§ och 14 kap. 4 och 5 §§. Han får från andelshavarna fordra in de bidrag som behövs för detta och för betalning av avgifter.

4 § Stämman skall hållas med andelshavarna när andelshavare som tillsammans innehar minst en fjärdedel av koncessionen begär det eller föreståndaren anser det nödvändigt. På stämman behandlas frågor om hur verksamheten skall bedrivas och andra gemensamma angelägenheter.

Föreståndaren skall kalla till stämman. Om det inte finns någon föreståndare eller om denne är varaktigt förhindrad att utfärda kallelse, kan var och en av andelshavarna kalla till stämman.

Andelshavarna skall kallas till stämman genom rekommenderade brev.

5 § Ordförande på stämman är den som andelshavarna utser.

Andelshavarna har rösträtt efter sin andel i koncessionen. Förekommer skilda meningar, gäller som stämmans beslut den mening som har fått högst röstetal. Vid lika röstetal sker avgörandet genom lottning, om frågan avser val. I andra frågor har ordföranden utslagsröst vid lika röstetal, om något annat inte följer av 6 §. Lån får dock inte tas upp utan att alla andelshavarna samtycker till det.

Undersökning och bearbetning

6 § Vill en eller flera andelshavare som tillsammans innehar minst hälften av koncessionen utföra undersökning eller bearbetning i större omfattning än övriga andelshavare, skall det större arbetet utföras. Detsamma gäller när fråga är om ett visst arbete för undersökning eller bearbetning skall påbörjas eller ej.

Den som har begärt att arbetet skall utföras svarar för kostnaden för detta och tillgodoräknas den ytterligare kvantitet av mineralet som utvinns genom arbetet.

Twist i fråga som avses i andra stycket prövas av den fastighetsdomstol inom vars område koncessionsområdet eller större delen därav ligger.

7 § En andelshavare, som har utfört undersökningsarbete inom koncessionsområdet, skall på begäran tillhandahålla andra andelshavare resultatet av undersökningen.

8 § En andelshavare som inte har deltagit i ett visst arbete får ansluta sig till detta efter anmälan på stämman eller skriftlig anmälan hos föreståndaren. I sådant fall skall andelshavaren i förhållande till sin andel i koncessionen ersätta följande slag av kostnader som föranletts av arbetet:

1. kostnader för sådana byggnader och andra anläggningar, maskiner, redskap, inventarier och förråd som är nödvändiga eller nyttiga för fortsatt undersökning eller bearbetning, efter det värde egendomen har när andelshavaren ansluter sig till arbetet,

2. kostnader för ersättning eller inlösen enligt 7 kap. 2 § samt kostnader för markanvisningsförrättning och fördelning av ersättning,

3. kostnader för sådana undersöknings- och tillredningsarbeten som har utförts efter markanvisningsförrättningen och som är nödvändiga eller nyttiga för fortsatt undersökning eller bearbetning.

Har mark som tillhör en andelshavare tagits i anspråk för arbetet, skall den andelshavare som ansluter sig betala ersättning för detta i förhållande till sin andel enligt de grunder som anges 7 kap. 3 §.

9 § Om en andelshavare inte senast två månader efter anmodan betalar vad han är skyldig att bidra med enligt 3 § eller nödvändiga kostnader för undersökningsarbete eller bearbetning, är hans andel i koncessionen med vad som hör till denna förverkad till de andra andelshavarna.

13 kap. Verkan av att en bearbetningskoncession upphör

1 § När en bearbetningskoncession upphör, förlorar koncessionshavaren den rätt till marken som han har på grund av markanvisningen.

2 § När koncessionen upphör, förlorar koncessionshavaren även rätten till sådana av koncessionen omfattade mineral som har brutits eller på annat sätt utvunnits men inte uppfordrats eller tagits om hand på liknande sätt.

Mineral som har uppfordrats eller tagits om hand på liknande sätt får finnas kvar inom området för koncessionshavarens räkning under högst två år efter det att koncessionen har upphört. Koncessionshavaren förlorar rätten till det som inte har tagits bort under denna tid.

Mineral som koncessionshavaren förlorar sin rätt till enligt denna paragraf och som inte omfattas av ett nytt undersökningstillstånd eller en ny bearbetningskoncession tillfaller fastighetsägaren.

3 § När en bearbetningskoncession upphör, förlorar koncessionshavaren rätten till sådana byggnader som har gjorts för gruvans eller motsvarande anläggnings styrka och varaktighet, däri inbegripet inklädnad av borrhål, samt stängsel som koncessionshavaren har varit skyldig att hålla. Sådana anläggningar skall lämnas kvar på platsen.

4 § I den mån det är motiverat från allmän eller enskild synpunkt skall koncessionshavaren utföra efterarbete och ta bort andra anläggningar än som anges i 3 §.

5 § Anläggningar som lämnas kvar skall vara i sådant skick att det inte uppkommer fara för allmänheten. Sådant stängsel som anges i 3 § skall vara utfört så, att det består varaktigt efter det att koncessionen har upphört.

Anläggningar enligt 3 § som lämnas kvar tillfaller fastighetsägaren eller, om någon annan beviljas koncession inom området, denne. Övriga anläggningar som lämnas kvar tillfaller fastighetsägaren.

6 § I samband med att koncessionen upphör skall prövningsmyndigheten fastställa koncessionshavarens skyldigheter enligt 4 §.

7 § Om någon efter det att koncessionen har upphört vill lägga igen sådana utfraktsvägar, orter eller borrhål som avses i 5 kap. 8 §, krävs tillstånd av bergmästaren.

8 § Regeringen får meddela föreskrifter om skyddsåtgärder vid nedlagda gruvhål och om kontrollåtgärder till skydd mot ras och sättningar vid nedlagda gruvor.

Avgifter

1 § Sökande i ärenden enligt denna lag skall betala ansökningsavgift i enlighet med vad regeringen föreskriver.

2 § Innehavare av undersökningstillstånd skall betala avgift till staten. Avgiften skall bestämmas med beaktande av undersökningsområdets storlek och arten av de mineral som omfattas av tillståndet enligt vad regeringen närmare föreskriver.

Redovisning över utförda undersökningsarbeten

3 § När ett undersökningstillstånd upphör utan att bearbetningskoncession meddelas inom undersökningsområdet, skall tillståndshavaren, om han yrkesmässigt bedriver undersökningsarbete, senast inom en månad till bergmästaren inge en redovisning över utförda undersökningsarbeten. Till redovisningen skall fogas en karta över det undersökta området. Av redovisningen skall framgå

1. vem som har utfört undersökningen,
2. vilken typ av undersökningsarbeten som har utförts,
3. hur omfattande undersökningen har varit samt
4. vem som förvarar undersökningsresultaten.

Skyldighet att upprätta karta och föra journal m. m.

4 § Över gruvor och motsvarande anläggningar som är under arbete skall koncessionshavaren upprätta karta. På kartan skall redovisas de borrhål inom koncessionsområdet som är av bestående värde. Pågår ingen bearbetning skall sådana borrhål i stället läggas in på borrhålskarta.

Kartorna skall förvaras hos koncessionshavaren och fortlöpande kompletteras av denne. Utdrag skall sändas till den myndighet som regeringen bestämmer.

Gruvor eller motsvarande anläggningar får inte utan tillstånd läggas ned, förrän alla gruvarbeten har blivit inmätta och inlagda på karta.

5 § Koncessionshavare skall, i den utsträckning regeringen föreskriver, föra journal över undersökningsarbete och bearbetning samt till den myndighet som regeringen bestämmer redovisa prover och avge rapporter.

Sveriges geologiska undersökning skall på begäran få följa koncessionshavarens arbete i geologiskt avseende och ta del av de geologiska resultaten av arbetet. Regeringen får besluta att andra myndigheter får göra detsamma.

15 Kap. Tillsyn, handräckning, vite och ansvar

1 § Tillsynen över efterlevnaden av denna lag och av villkor eller föreskrifter som meddelats med stöd av lagen utövas av bergmästaren.

2 § Den som har undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession och annan som utövar verksamhet enligt denna lag skall på begäran av bergmästaren

1. lämna bergmästaren de upplysningar och tillhandahålla de handlingar som behövs för tillsynen, och

2. ge bergmästaren tillträde till anläggningar eller platser där verksamhet som omfattas av denna lag bedrivs, i den omfattning som behövs för tillsynen.

3 § Bergmästaren får meddela de förelägganden som behövs för att trygga efterlevnaden av denna lag eller av villkor eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen.

Om arbete bedrivs på sådant sätt att det uppkommer uppenbar fara för allmänt eller enskilt intresse, får bergmästaren förbjuda arbetet. Förbudet gäller omedelbart och får verkställas.

4 § Om undersökningsarbete påbörjas utan att säkerhet har ställts enligt 3 kap. 5 § tredje stycket eller om anläggning utförs i strid med 3 kap. 3 § andra stycket, får tingsrätten på ansökan av den som äger eller innehar marken förordna att arbetet skall ställas in eller att anläggningen skall tas bort på undersökarens bekostnad.

I fråga om åtgärder som avses i första stycket finns bestämmelser i 17 § handräckningslagen (1981:847).

5 § Om någon inte gör vad som har begärts eller följer vad som har föreskrivits med stöd av 2 § eller 3 § första stycket eller om någon inte fullgör sina skyldigheter enligt 13 kap. 4 eller 5 § första stycket eller enligt 14 kap. 3 §, 4 § första eller andra stycket eller 5 §, får bergmästaren förelägga vite.

Om koncessionshavaren inte fullgör sina skyldigheter enligt 13 kap. 4 § får bergmästaren förordna att arbetet eller åtgärden skall utföras på koncessionshavarens bekostnad. Ett sådant beslut får verkställas.

6 § Till böter eller fängelse i högst sex månader skall den dömas som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. bedriver undersökningsarbete i strid med bestämmelserna om krav på undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession,

2. påbörjar undersökningsarbete utan att iaktta vad som föreskrivs i 3 kap. 5 § om underrättelse och ställande av säkerhet,

3. utför bearbetning eller därmed sammanhängande verksamhet i strid med bestämmelserna om bearbetningskoncession,

4. lägger igen utfraktsväg, ort eller borrhål i strid med bestämmelserna om krav på tillstånd i 5 kap. 8 § eller 13 kap. 7 §, eller

5. lägger ned gruva eller motsvarande anläggning i strid med 14 kap. 4 § tredje stycket.

Till böter eller fängelse i högst sex månader döms också den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet lämnar oriktig uppgift när han fullgör uppgiftsskyldighet enligt koncessionsvillkor eller enligt 2 § 1.

I fall som avses i första stycket 3 kan mineral som utvunnits förklaras förverkat.

Om ett brott som avses i första stycket 2 berör enbart enskilds rätt, får åklagare väcka åtal endast om målsäganden anger brottet till åtal.

1 § I fråga om överklagande av beslut enligt denna lag gäller följande:

Beslut	Överklagas hos
Beslut av bergmästaren i frågor som gäller undersökningstillstånd	Kammarrätten
Beslut av bergmästaren i frågor som gäller meddelande av bearbetningskoncession, tillstånd till överlåtelse av koncession eller ändring av villkoren för en koncession	Regeringen
Beslut av bergmästaren i frågor om förlängning av giltighetstiden för en bearbetningskoncession enligt 4 kap. 10 §	Regeringen
Beslut av bergmästaren i andra frågor som gäller bearbetningskoncession	Kammarrätten
Tillstånd av bergmästaren till bygande av väg enligt 3 kap. 3 § andra stycket	Sveriges geologiska undersökning
Beslut av bergmästaren i fråga som avses i 3 kap. 7 §	Länsstyrelsen
Förhandsbesked av bergmästaren enligt 4 kap. 9 § tredje stycket	Sveriges geologiska undersökning
Tillstånd av bergmästaren att lägga igen utfraktsväg, ort eller borrhål enligt 5 kap. 8 § eller 13 kap. 6 §	Sveriges geologiska undersökning
Beslut av bergmästaren i ärende om ersättning enligt 7 kap. 1 §	Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen
Beslut av bergmästaren i tvist enligt 8 kap. 7 §	Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen
Beslut av förrättningsmyndigheten i ärende om markanvisning	Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen
Tillstånd av bergmästaren att lägga ned gruva eller motsvarande anläggning enligt 14 kap. 4 § tredje stycket	Sveriges geologiska undersökning
Beslut av bergmästaren i andra frågor enligt denna lag	Kammarrätten
Beslut av länsstyrelsen i frågor som avses i 3 kap. 6 §	Regeringen
Beslut av länsstyrelsen i frågor om prövande av säkerhet enligt 17 kap.	Kammarrätten

2 § Beslut under markanvisningsförrättning får överklagas särskilt om förrättningsmyndigheten har

1. ogillat jäv mot förrättningsman.
2. beslutat angående ersättning till sakkunnig eller tolk, eller
3. beslutat om ianspråktagande av mark enligt 5 kap. 1 § fjärde stycket.

Ett beslut av förrättningsmyndigheten att godta en invändning om jäv får inte överklagas.

3 § Den som anser att markanvisningsförrättning onödigt uppehålls genom ett beslut vid förrättningen får överklaga beslutet hos fastighetsdomstolen. Denna rätt att överklaga är inte inskränkt till någon viss tid.

4 § Beslut av bergmästaren om beviljande av bearbetningskoncession får överklagas även av den kommun där koncessionsområdet är beläget.

Om ett beslut av bergmästaren i fråga som avses i 3 kap. 7 § gäller område med detaljplan eller områdesbestämmelser, får beslutet överklagas även av kommunen.

5 § Beslut av Sveriges geologiska undersökning enligt 1 § får inte överklagas.

Länsstyrelsens beslut i överklagade ärenden enligt 3 kap. 7 § får inte överklagas. Detsamma gäller fastighetsdomstolens beslut i dit överklagade ärenden som gäller jäv mot förrättningsman.

6 § Överklagas bergmästarens beslut i ärende om ersättning enligt 7 kap. 1 § eller i tvist enligt 8 kap. 7 § eller överklagas förrättningsmyndighetens beslut i ärende om markanvisning, svarar tillstånds- eller koncessionshavaren för sina egna kostnader i fastighetsdomstolen och i högre rätt. Tillstånds- eller koncessionshavaren svarar vidare för de kostnader som åsamkas motparterna i fastighetsdomstolen genom att tillstånds- eller koncessionshavaren har överklagat bergmästarens beslut och i högre rätt genom att han har överklagat dit. Vad som nu har sagts gäller dock inte om annat följer av 18 kap. 6 eller 8 § rättegångsbalken. I övrigt tillämpas 18 kap. rättegångsbalken.

17 kap. Särskilda bestämmelser

1 § Med särskild rätt till fastighet avses i denna lag nyttjanderätt, servitut, renskötselrätt och rätt till elektrisk kraft samt liknande rätt.

Bestämmelserna i denna lag om sakägare gäller inte innehavare av fordran för vilken fastigheten svarar.

2 § Om säkerhet som skall ställas enligt denna lag inte har godkänts av den till vars förmån den ställs, skall säkerheten prövas av länsstyrelsen.

Borgen får godkännas av länsstyrelsen endast om borgensmannen svarar som för egen skuld och, om flera har tecknat borgen, de svarar solidariskt.

Staten, kommuner, landstingskommuner och kommunalförbund behöver inte ställa säkerhet.

3 § I andra fall än som avses i 3 kap. 6 och 7 §§ kan regeringen besluta att undersökningsarbete eller bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet inte får bedrivas inom ett visst område utan medgivande av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Sådant beslut får meddelas endast om arbetet eller verksamheten kan antas hindra eller

avsevärt försvåra sådan pågående eller planerad användning av marken som är av väsentlig betydelse från allmän synpunkt.

Beslut enligt första stycket inverkar inte på en koncessionshavares rätt att bedriva undersökningsarbete eller bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet, om koncession beviljades innan beslutet meddelades.

Övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990, då gruvlagen (1974:342), lagen (1974:890) om vissa mineralfyndigheter och lagen (1949:658) om inlösen i vissa fall av rätt till gruva m. m. skall upphöra att gälla.

Om det i en lag eller annan författning hänvisas till en föreskrift som har ersatts genom en föreskrift i denna lag, tillämpas i stället den nya föreskriften.

Om inte annat framgår av 3–6, skall den nya lagen tillämpas även på rättigheter enligt äldre lag. Därvid skall bestämmelserna om undersökningstillstånd i den nya lagen tillämpas på äldre rättigheter till undersökning och bestämmelserna om bearbetningskoncession i den nya lagen tillämpas på äldre rättigheter till bearbetning.

2. Vad som enligt den nya lagen gäller om ägare av fastighet skall tillämpas även på den som innehar fastighet med ständig besittningsrätt eller som fideikommiss. Detsamma gäller den som enligt beslut vid allmän avvittring innehar ströäng.

Bestämmelserna i denna lag om fordran för vilken panträtt har upplåtits i fastighet skall tillämpas på rätt till avkomst eller förmån som avses i 8 § lagen (1970:995) om införande av nya jordabalken, om rättigheten inte är att anse som särskild rätt till fastighet.

I mål och ärenden som har anhängiggjorts innan den nya lagen träder i kraft skall äldre bestämmelser tillämpas.

3. 14 kap. 3 § gäller inte inmutning och undersökningskoncession som upphör före den 1 juli 1991.

Om ersättning som har beslutats enligt äldre lag inte har betalats ut när denna lag träder i kraft, tillämpas 4 kap. 33–38 §§ gruvlagen (1974:342) i stället för 10 kap. nya lagen.

Lagen (1949:658) om inlösen i vissa fall av rätt till gruva m. m. skall alltså tillämpas på inmutningar och utmål.

4. Beträffande inmutningar gäller den nya lagen med följande begränsningar.

- a. Inmutaren får inom det område som anges i mutsedeln utföra undersökning endast av sådana mineral som var inmutningsbara enligt gruvlagen (1974:342), när den upphörde att gälla. Medgivande enligt 2 kap. 3–5 §§ gruvlagen skall anses som medgivande till undersökningsarbete enligt 3 kap. 6 och 7 §§ och 17 kap. 3 § nya lagen.
- b. I fråga om undersökningstid och förlängning av denna tillämpas 3 kap. 5 § första och andra styckena samt 6 och 7 §§ gruvlagen i stället för 2 kap. 5–8 §§ nya lagen.
- c. Bestämmelserna i 6 kap. nya lagen skall inte tillämpas på inmutningar. I fråga om övergång av rätt till inmutning tillämpas i stället 9 kap. gruvlagen.
- d. När en inmutning upphör att gälla skall inte bestämmelserna i 2 kap. 9 § nya lagen om karenstid tillämpas på mark som har omfattats av inmutningen. I stället skall gälla att ansökningar om undersökningsstillstånd för sådan mark, som ges in inom ett år från det att inmutning-

en upphörde att gälla, får beviljas endast efter medgivande av den myndighet som regeringen föreskriver.

5. Beträffande utmål som har beviljats enligt gruvlagen (1974:342) eller motsvarande äldre lagstiftning gäller den nya lagen med följande begränsningar.

- a. Beträffande utmål som har tillkommit enligt äldre lagstiftning tillämpas 14 kap. 6 § första stycket och 7 § gruvlagen så länge utmålet består.
- b. Utmålshavaren får under den tid utmålet består utföra undersökning och bearbetning av sådana mineral som var inmutningsbara enligt gruvlagen, när den upphörde att gälla. Mark som har anvisats enligt äldre lag skall anses som anvisad enligt den nya lagen. Om ny mark behöver anvisas, tillämpas den nya lagen. Medgivande att erhålla utmål utan hinder av 2 kap. 3—5 §§ gruvlagen skall vid tillämpning av 5 kap. 10 § nya lagen anses som medgivande enligt 3 kap. 6 och 7 §§ och 17 kap. 3 § nya lagen.
- c. Bestämmelserna om försvarsavgift enligt 6 kap. 8 och 9 §§ gruvlagen gäller så länge utmålet består.
- d. I fråga om giltighetstiden för utmål tillämpas 6 kap. 10 § första stycket gruvlagen. Bestämmelserna i 6 kap. nya lagen skall inte tillämpas på utmål. I fråga om frånträdande tillämpas 6 kap. 13 § gruvlagen och i fråga om övergång av rätt till utmål 9 kap. gruvlagen. Bestämmelserna om inlösen av rätt till utmål i 10 kap. gruvlagen skall fortfarande tillämpas.
- e. I fråga om utmål tillämpas bestämmelserna i 8 kap. gruvlagen om samäganderätt i utmål i stället för dem i 12 kap. nya lagen om gemensam förvaltning av koncessionsrätt.
- f. Om en utmålshavare senast ett år före utgången av utmålets giltighetstid ansöker om bearbetningskoncession inom utmålet för sådana mineral som var inmutningsbara enligt gruvlagen när den upphörde att gälla, skall prövningen ske med iakttagande av följande.

Om regelbunden bearbetning eller tillredningsarbete eller anläggningsarbete för upptagande av bearbetning pågår, skall ansökningen bifallas utan prövning enligt 4 kap. 2 § och utan att koncessionen förenas med villkor enligt 4 kap. 5 och 6 §§. Om undersökningsarbete av större omfattning pågår skall ansökningen prövas utan tillämpning av 4 kap. 2 § första stycket 1—3.

- g. När utmålet upphör tillämpas 7 kap. 3 § andra stycket gruvlagen i stället för 13 kap. 4—6 §§ nya lagen beträffande anläggningar som har påbörjats före ikraftträdandet. I fråga om rätt till nytt undersöknings-tillstånd för mark som har omfattats av utmålet skall inte 2 kap. 9 § nya lagen tillämpas. I stället skall gälla att ansökningar om sådant tillstånd, som ges in inom ett år från det att utmålet upphörde, får beviljas endast efter medgivande av den myndighet som regeringen bestämmer.

6. Beträffande koncessioner och motsvarande tillstånd, som har beviljats enligt lagen (1974:890) om vissa mineralfyndigheter eller motsvarande äldre lagstiftning, gäller den nya lagen med följande begränsningar.

- a. Beträffande tillstånd som har tillkommit enligt äldre lagstiftning tillämpas punkt 5 i övergångsbestämmelserna till lagen om vissa mineralfyndigheter så länge tillståndet består.
- b. Innehavaren får under den tid koncessionen eller tillståndet består utföra undersökning eller bearbetning enligt de villkor som har angetts i beslutet. Mark som har anvisats enligt äldre lag skall anses anvisad enligt den nya lagen. Om ny mark behöver anvisas tillämpas den nya

lagen. Medgivande enligt 17–19 §§ lagen om vissa mineralfyndigheter skall anses som motsvarande medgivande enligt 3 kap. 6 och 7 §§ och 17 kap. 3 § nya lagen.

- c. Den nya lagens bestämmelser om kronoandel i 1 kap. 6 §, undersökningstillstånds giltighetstid i 2 kap. 5–8 §§, ändring av tillstånd eller koncession i 6 kap. 4 § och gemensam förvaltning av koncessionsrätt i 12 kap. skall inte tillämpas på koncessioner eller motsvarande tillstånd som avses här. I stället gäller de villkor som har meddelats för koncessionen eller tillståndet.
- d. När en koncession eller ett motsvarande tillstånd upphör tillämpas 36 § lagen om vissa mineralfyndigheter i stället för 13 kap. 4 och 5 §§ nya lagen beträffande anläggningar som har påbörjats före ikraftträdandet.
- e. För tillstånd till förberedande undersökning enligt 15 § lagen om vissa mineralfyndigheter som gäller vid ikraftträdandet tillämpas den lagen så länge tillståndet består.

7. Den som vid utgången av juni 1990 bedriver undersökning eller bearbetning för vilken tillstånd eller koncession därefter behövs till följd av denna lag får, under förutsättning att ansökan om tillstånd eller koncession görs före den 1 juli 1991, fortsätta verksamhet för samma ändamål utan tillstånd eller koncession till dess ansökningen slutligt har prövats. Vid prövning av en sådan ansökan om bearbetningskoncession skall följande iakttas.

- a. Vid prövning av ansökningen skall 4 kap. 3 § första stycket tillämpas som om sökanden hade undersökningstillstånd inom området för de mineral som ansökningen avser.
- b. Ansökningen skall prövas utan tillämpning av 4 kap. 2 § nya lagen. Om ansökningen avser något av de koncessionsmineral som anges i 1 kap. 1 § tredje punkten skall dock 4 kap. 2 § första stycket 1 tillämpas. Koncessionstiden skall bestämmas till tio år. Om sökanden begär det skall dock kortare tid bestämmas.
- c. Koncession får förenas med villkor enligt 4 kap. 5 och 6 §§.

8. Före den 1 juli 1991 får koncession för koncessionsmineral som inte omfattas av gruvlagen eller den gamla minerallagen inte meddelas annan än markägaren utan dennes medgivande. Detta gäller dock bara fyndigheter där bearbetning inte har påbörjats då den nya lagen träder i kraft.

Lag om ändring i lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m. m.

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 2 § lagen (1987:12)¹ om hushållning med naturresurser m. m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

2 §

Bestämmelserna i 2 och 3 kap. skall tillämpas enligt vad som är föreskrivet i plan- och bygglagen (1987:10), vattenlagen (1983:291), miljöskyddslagen (1969:387), naturvårdslagen (1964:822), lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter, väglagen (1971:948), lagen (1902:71 s.1) innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, lagen (1978:160) om vissa rörledningar och luftfartslagen (1957:297).

Bestämmelserna i 2 och 3 kap. skall tillämpas enligt vad som är föreskrivet i plan- och bygglagen (1987:10), vattenlagen (1983:291), miljöskyddslagen (1969:387), naturvårdslagen (1964:822), lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter, väglagen (1971:948), lagen (1902:71 s.1) innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, lagen (1978:160) om vissa rörledningar, luftfartslagen (1957:297), *minerallagen (0000:000) och lagen (1966:314) om kontinentalsockeln.*

Om tillåtligheten av ett visst exploateringsföretag eller annat ingrepp i miljön skall prövas enligt flera av de lagar som anges i första stycket, tillämpas 2 och 3 kap. i denna lag endast vid den prövning som först äger rum.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990.

Äldre föreskrifter skall fortfarande tillämpas i mål och ärenden som anhängiggjorts före ikraftträdandet.

¹ Lagen omtryckt 1987:247.

Lag om ändring i lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter

Härigenom föreskrivs att 9 och 37 §§ lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

9 §

Inom ett område som omfattas av *koncession enligt lagen (1974:890) om vissa mineralfyndigheter* får någon annan än koncessionshavaren inte utan särskilda skäl beviljas koncession enligt denna lag. *Ej heller får inom ett område, som omfattas av rätt enligt 1 kap. 4 eller 5 § eller 14 kap. 6 § första stycket gruvlagen (1974:342) eller av ansökan om sådan rätt, koncession utan särskilda skäl meddelas någon annan än den som erhållit eller ansökt om sådan rätt.*

Inom ett område som omfattas av *undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession enligt minerallagen (0000:000)* får någon annan än *tillstånds- eller koncessionshavaren* inte utan särskilda skäl beviljas koncession enligt denna lag.

37 §

Vid tvist angående fråga som avses i 25 § tillämpas *reglerna i 41 § lagen (1974:890) om vissa mineralfyndigheter*.

Vid tvist angående fråga som avses i 25 § tillämpas *8 kap. 7 § minerallagen (0000:000)*.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990.

Beträffande koncessioner enligt lagen (1974:890) om vissa mineralfyndigheter och beträffande inmutningar och utmål gäller äldre bestämmelser.

Lag om ändring i lagen (1982:618) om utländska förvärv av fast egendom m. m.

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 1 och 5 §§ och 3 kap. 5 § samt rubriken till 2 kap. lagen (1982:618) om utländska förvärv av fast egendom m. m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

Inmutningsrätt och rätt till utmål

Rätt enligt minerallagen (0000:000).

1 §

Kontrollsubjekt enligt lagen (1982:617) om utländska förvärv av svenska företag m. m. får inte utan tillstånd (förvärvstillstånd) för varje särskilt fall här i landet erhålla eller i övrigt förvärva *inmutningsrätt eller rätt till utmål enligt gruvlagen (1974:342).*

Kontrollsubjekt enligt lagen (1982:617) om utländska förvärv av svenska företag m. m. får inte utan tillstånd (förvärvstillstånd) för varje särskilt fall här i landet erhålla eller i övrigt förvärva *undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession enligt minerallagen (0000:000).*

Vad som i denna lag sägs om rätt till *utmål* skall gälla även nyttjanderätt till *utmål*.

Vad som i denna lag sägs om *bearbetningskoncession* skall gälla även nyttjanderätt till *sådan koncession*.

5 §

Om förvärvstillstånd inte söks inom föreskriven tid eller på föreskrivet sätt eller om tillstånd vägras, gäller

1. *beträffande inmutningsrätt, att undersökningsarbeten som förvärvaren företar inom det inmutade området är utan verkan till bevarande av inmutningsrätten.*

2. *beträffande utmål, att rätten till utmål är förverkad på den första infallande dag då försvarsavgift enligt 6 kap. 8 § gruvlagen (1974:342) skall erläggas.*

Om tillstånd till förvärv av undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession eller förvärv av nyttjanderätt till bearbetningskoncession inte söks inom föreskriven tid och på föreskrivet sätt eller om tillstånd vägras, upphör undersökningstillståndet eller bearbetningskoncessionen respektive nyttjanderätten till bearbetningskoncessionen att gälla.

3 kap.

5 §

Inmutningsrätt eller rätt till utmål, som har förvärvats genom inrop på exekutiv auktion under sådana förhållanden att förvärvstillstånd skulle ha krävts vid ett vanligt förvärv, skall åter avyttras inom ett år efter det att auktionen har vunnit laga kraft, om inte dessförinnan dessa förhållanden har

Undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession som meddelats enligt minerallagen (0000:000) och som har förvärvats genom inrop på exekutiv auktion under sådana förhållanden att förvärvstillstånd skulle ha krävts vid ett vanligt förvärv, skall åter avyttras inom ett år efter det att auktionen har vunnit

upphört eller inroparen har fått tillstånd att behålla *rättigheten*. Regeringen får på ansökan av inroparen medge skäligt anstånd med avyttrandet.

I fråga om tillstånd enligt första stycket att behålla inmutningsrätt eller rätt till utmål gäller i tillämpliga delar bestämmelserna i denna lag om förvärv av sådana rättigheter.

Avyttras inte *rättigheten* inom föreskriven tid, gäller

1. *beträffande inmutningsrätt, att undersökningsarbeten som inroparen företar inom det inmutade området är utan verkan till bevarande av inmutningsrätten.*

2. *beträffande utmål, att rätten till utmål är förverkad på den första infallande dag då försvarsavgift enligt 6 kap. 8 § gruvlagen (1974:342) skall erläggas.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990.

Beträffande inmutningar och utmål enligt gruvlagen (1974:342) gäller äldre bestämmelser.

laga kraft, om inte dessförinnan dessa förhållanden har upphört eller inroparen har fått tillstånd att behålla *undersökningstillståndet eller koncessionen*. Regeringen får på ansökan av inroparen medge skäligt anstånd med avyttrandet.

I fråga om tillstånd att behålla *undersökningstillstånd eller koncession* enligt första stycket gäller i tillämpliga delar bestämmelserna i denna lag om förvärv av sådana *tillstånd eller koncessioner*.

Avyttras inte *tillståndet eller koncessionen* inom föreskriven tid, gäller *de påföljder som anges i 2 kap. 5 §.*

Lag om ändring i lagen (1966:314) om kontinentalsockeln

Härigenom föreskrivs att 3, 10 och 15 §§ lagen (1966:314) om kontinentalsockeln skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*3 §¹

Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer äger meddela tillstånd för annan än staten att genom geofysiska mätningar, borrning eller på annat sätt utforska kontinentalsockeln och att utvinna naturtillgångar från denna.

Tillstånd skall avse bestämt område och viss tid.

Regeringen äger föreskriva att visst slag av verksamhet som avses i första stycket får äga rum utan tillstånd.

I ärenden om tillstånd att utvinna naturtillgångar från kontinentalsockeln skall lagen (1987:12) omushållning med naturresurser m. m. tillämpas.

10 §²

Inom anläggning och säkerhetszon utanför territorialgränsen tillämpas svensk lag med undantag av bestämmelserna i *gruvlagen* (1974:342), *lagen* (1974:890) om vissa *mineralfyndigheter*, *vattenlagen* (1983:291) och *lagstiftningen* angående jakt och fiske. Därvid anses anläggningen och zonen belägna inom närmaste del av Sveriges sjöterritorium.

Inom anläggning och säkerhetszon utanför territorialgränsen tillämpas svensk lag med undantag av bestämmelserna i *minerallagen* (0000:000), *vattenlagen* (1983:291) och *lagstiftningen* angående jakt och fiske. Därvid anses anläggningen och zonen belägna inom närmaste del av Sveriges sjöterritorium.

15 §³

Talan mot bergmästarens beslut enligt 7 § föres hos Sveriges geologiska undersökning genom besvär.

Mot beslut av Sveriges geologiska undersökning i ärende, som avses i 7 §, och mot tillsynsmyndighetens beslut enligt 12 § föres talan hos kammarrätten genom besvär.

Mot annat beslut av myndighet enligt denna lag föres talan genom besvär hos regeringen.

Annat beslut än som avses i första

Beslut av Sveriges geologiska undersökning i ärende som avses i 7 § och i ärende om återkallelse av tillstånd på grund av att föreskrift eller villkor för tillståndet har åsidosatts samt tillsynsmyndighetens beslut enligt 12 § överklagas hos kammarrätten.

Annat beslut av myndighet enligt denna lag överklagas hos regeringen.

Beslutet gäller även om det över-

¹ Senaste lydelse 1974:891.

² Senaste lydelse 1983:655.

³ Senaste lydelse 1982:483.

stycket länder till efterrättelse utan hinder av förd talan, om ej annorlunda förordnas.

klagas, om inte annorlunda förordnats.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990.

Äldre föreskrifter skall fortfarande tillämpas i ärenden som anhängiggjorts före ikraftträdandet.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 16 mars 1989

Närvarande: statsråden S. Andersson, ordförande, och Göransson, Gradin, R. Carlsson, Hellström, Johansson, Hulterström, Lindqvist, G. Andersson, Thalén, Nordberg, Engström, Freivalds, Wallström, Lööw, Persson

Föredragande: statsrådet Nordberg

Proposition om ny minerallagstiftning m. m.

1 Inledning

De centrala lagarna på gruv- och mineralnäringens område är gruvlagen (1974:342) och lagen (1974:890) om vissa mineralfyndigheter (mineral-lagen). Gruvlagen, som trädde i kraft den 1 juli 1974, omfattar de flesta förekommande malmerna och bygger på det s. k. inmutningssystemet. Detta innebär att var och en har rätt att utan diskretionär prövning få inmutningsrätt på egen eller annans mark. Inmutningsrätten beviljas den som först kommer in med sin ansökan om inmutning. Inmutningsrätt innebär rätt att, med uteslutande av andra, bedriva undersökningsarbete i fråga om inmutningsbart mineral inom det inmutade området. Om inmutaren påträffar en utvinningsbar fyndighet har han rätt att få sig anvisat ett arbetsområde, s. k. utmål, och där bearbeta fyndigheten. I utmål har staten rätt till andel med hälften, s. k. kronoandel. Till gruvlagen anslutande regeringsföreskrifter finns i gruvförordningen (1974:344).

Minerallagen, som trädde i kraft den 1 januari 1975, omfattar bl. a. olja, gas, stenkol och uranhaltiga mineral. Lagen bygger på koncessionsprincipen, som innebär att undersökning och bearbetning får utföras endast av den som erhållit tillstånd till detta av staten. Tillstånd meddelas endast den som bedöms lämplig från allmän synpunkt och tillståndet kan förenas med villkor för att tillgodose olika allmänna intressen. Till minerallagen anslutande regeringsföreskrifter finns i förordningen (1974:893) om vissa mineralfyndigheter.

Med stöd av regeringens bemyndigande tillkallade dåvarande chefen för industridepartementet den 22 juni 1983 en kommitté med uppdrag att göra en översyn av den nuvarande minerallagstiftningen och utarbeta ett förslag till ny lagstiftning. Enligt direktiven (dir. 1983:41) borde det införas ett enhetligt system, som förenar inmutningssystemets enkelhet med koncessionssystemets möjligheter till samhällsligt inflytande. En utgångspunkt för en ny lagstiftning borde vara att tillståndsgivningen och villkoren för tillståndet kan anpassas efter förhållandena i varje särskilt fall. Beträffande undersökningstillstånd borde reglerna bygga på gruvlagens

inmutningssystem för att stimulera prospekteringsverksamheten i landet. I detta syfte borde också beaktas prospektörens intresse av att kunna få förhandsbesked angående rätt till eller i vart fall företrädesrätt till bearbetning av påträffade fyndigheter. Vid bearbetningskoncessioner borde eftersträvas ett starkt samhälleligt inflytande, inte bara så att en ansökan kan avslås utan det borde också finnas möjligheter att återkalla ett tillstånd eller föreskriva nya villkor när omständigheterna så påkallar.

Kommittén, som antog namnet minerallagskommittén, (ordföranden i bostadsdomstolen Hans Svahn, ordförande, (ej under tiden 1 december 1983 – 30 april 1985, då hovrättslagmannen Anders Hedström var ordförande) samt numera framlidne riksdagsledamoten Karl Björzén, riksdagsledamoten Gunnar Ström, kommunalrådet Karl-Erik Häll, dåvarande departementssekreteraren Lennart Roigart (t. o. m. 30 april 1985), förbundsordföranden Anders Stendalen, direktören Roland Widmark, dåvarande direktören Olof Rydh (10 april – 30 november 1985)/, avgav den 14 november 1986 sitt slutbetänkande Ny minerallagstiftning (SOU 1986:53 – 54). En sammanfattning av betänkandet och kommitténs lagförslag bör bifogas protokollet i detta ärende som *bilagorna 1 och 2*.

Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av remissyttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 3*.

Regeringen beslutade den 8 december 1988 att inhämta lagrådets yttrande över förslag till minerallag och den 26 januari 1989 att inhämta lagrådets yttrande över förslag till ändringar i lagen om hushållning med naturresurser m. m., lagen om vissa torvfyndigheter, lagen om utländska förvärv av fast egendom m. m. och lagen om kontinentalsockeln. De till lagrådet remitterade lagförslagen bör fogas till protokollet som *bilaga 4*. Lagrådets yttrande bör fogas till protokollet som *bilaga 5*.

Lagrådet har föreslagit en rad ändringar i förslaget till minerallagen, huvudsakligen vad avser lagens disposition. Jag har godtagit lagrådets förslag i dessa hänseenden och det förslag till minerallag jag nu lägger fram är i allt väsentligt utformat i enlighet med lagrådets förslag. Lagrådet har även föreslagit ett antal ändringar av saklig natur. Jag återkommer till detta i specialmotiveringen till de paragrafer som avses med ändringarna. Utöver dessa ändringar har vissa justeringar främst av redaktionell art gjorts i förhållande till de lagförslag som remitterades till lagrådet.

2 Föredragandens överväganden

Som en bakgrund till mina förslag presenterar jag i avsnitt 2.1 en redogörelse för mineralpolitiken och minerallagstiftningen. Jag använder i fortsättningen begreppet minerallagstiftningen som en samlande benämning för lagstiftningen på mineralområdet. Däri innefattas alltså vad gäller nuvarande lagstiftning både gruvlagen och minerallagen. Jag använder på motsvarande sätt begreppet gruvrättighet som en samlande benämning på tillstånd att utnyttja mineral enligt denna lagstiftning. Jag presenterar sedan allmän motivering till mitt förslag till ny lagstiftning i avsnitt 2.2

(huvuddrag och allmänna grunder) och 2.3 (närmare om huvudfrågorna). I avsnitt 2.4 behandlas minerallagstiftningens samordning med annan lagstiftning och i avsnitt 2.5 slutligen vissa övriga frågor. Frågor av detaljkaraktär tas upp i specialmotiveringen till lagförslagen (avsnitt 4).

2.1 Mineralpolitiken och minerallagstiftningen

Bakgrundsbeskrivningen innehåller en översiktlig redovisning av mineralpolitikens mål och medel, av mineralhantering och prospektering i Sverige, av den svenska myndighetsorganisationen på mineralområdet och av den gällande minerallagstiftningen. Slutligen redovisar jag de skäl som ligger bakom översynen av nuvarande lagstiftning.

2.1.1 Mineralpolitikens mål och medel

Gruv- och mineralindustrin i Sverige är en samhällsekonomiskt viktig basnäring. Den inhemska mineralutvinningen, som är basen för produktion och export av viktiga insatsvaror, är viktig från såväl försörjnings- och sysselsättningssynpunkt som industriell synpunkt. Gruv- och mineralindustrin försörjer industrin med viktiga metaller och mineral. Mineralsektorn är helt avgörande för sysselsättningen i vissa regioner. Landets gruv- och mineralindustri har även betydelse för utvecklingen av gruvutrustningsindustrin. En konkurrenskraftig gruv- och mineralindustri är således av väsentlig betydelse för utvecklingen av svenskt näringsliv.

Ett övergripande mål för näringspolitiken är att skapa förutsättningar för utveckling och förnyelse inom industrin. Som en del av näringspolitiken syftar mineralpolitiken till att ta till vara utvecklingsmöjligheterna inom den svenska mineralråvaruindustrin för att skapa förutsättningar för en god försörjning av mineralråvaror för den svenska industrin. Utnyttjandet av landets mineraltillgångar måste ske på ett effektivt sätt samtidigt som kravet på en god miljö tillgodoses. Mineralpolitiken samverkar i vissa avseenden med regionalpolitiken, eftersom mineralsektorn har stor betydelse för sysselsättningen i vissa regioner och i flera fall i sådana områden där det är särskilt svårt att finna alternativ sysselsättning.

Statens roll inom mineralpolitiken består till stor del i att underlätta industrins egna ansträngningar. I detta syfte finansierar staten bl. a. grundläggande geologisk kartering, prospektering, forskning och utveckling. Statlig gruvverksamhet, myndighetsorganisationen och lagstiftningen inom mineralområdet är andra viktiga medel för att uppnå de mineralpolitiska målen.

Staten bedriver grundläggande geologisk kartering genom Sveriges geologiska undersökning (SGU). Staten anslår för närvarande ca 78 milj. kr. per år till att successivt bygga ut den samlade kunskapen om framför allt landets jord- och bergarter. Denna baskunskap är i de flesta fall av avgörande betydelse för att staten och andra intressenter genom prospektering skall kunna påvisa och undersöka nya fyndigheter samt kunna utveckla befintliga gruvor.

Nämnden för statens gruvegendom (NSG) är huvudman för den statligt

anslagsfinansierade prospekteringen. Nämndens anslag för den egna prospekteringsverksamheten uppgår till ca 45 milj. kr. för budgetåret 1988/89. Härutöver har staten sedan år 1983, i ett speciellt program, lämnat ett särskilt stöd till prospektering. Programmet syftar till att öka livslängden hos befintliga gruvor och mineralfyndigheter samt att lägga grunden till nya. Genom detta program har staten lämnat bidrag till prospekteringen med ca 40 milj. kr. per år under de senaste sex åren. Riksdagen har år 1987 förlängt programmet med tre år och ytterligare 96 milj. kr. har anvisats för detta ändamål (prop. 1986/87:74, NU 32, rskr. 370).

Genom det av staten ägda företaget Sveriges Geologiska AB (SGAB) medverkar staten i det praktiska genomförandet av prospekteringsinsatserna.

För att stärka gruv- och mineralindustrins konkurrenskraft satsar staten på forskning och utveckling. De statliga insatserna har under senare år uppgått till ca 75 milj. kr. om året, vilket motsvarat mellan en tredjedel och hälften av de totala satsningarna på forskning och utveckling inom mineralområdet.

Riksdagen beslutade våren 1987 (prop. 1986/87:74, NU 32, rskr. 370) att anvisa medel för statens medverkan i ett med gruvutrustningsindustrin gemensamt utvecklingsprogram kallat Gruvteknik 2000. Syftet med programmet är att genom att bl. a. utveckla nya brytningsmetoder, maskinell utrustning samt planerings- och styrsystem öka den svenska gruvindustrins framtida konkurrenskraft. Programmet är femårigt och den totala kostnaden uppgår till ca 350 milj. kr., varav staten kommer att bidra med ca 50 milj. kr.

Vissa gruvprojekt har av regeringen bedömts ha så stor regionalpolitisk betydelse att regionalpolitiskt stöd lämnats i samband med investeringarna.

Staten bedriver gruvverksamhet genom LKAB, SSAB och Grängesbergs Gruvor AB.

De statliga insatserna för gruv- och mineralindustrin är således mycket omfattande.

Jag kommer senare att redogöra för den mineralpolitiska myndighetsorganisationen och den gällande minerallagstiftningen (avsnitt 2.1.4 resp. 2.1.5).

2.1.2 Mineralhanteringen i Sverige

Den svenska gruv- och mineralindustrin brukar indelas i två näringsområden. Det ena är malmgruvor och det andra är andra gruvor och mineralbrott. Malmgruvorna delas i sin tur in i järnmalmgruvor och icke-järnmalmgruvor. Till andra gruvor och mineralbrott räknas industrimineralbrott, stenbrott samt grus- och sandtag.

Järnmalmsbrytningen bedrivs i Norrbottens län och i Mellansverige. Omkring fyra femtedelar av de kända järnmalmstillgångarna finns i Norrbottens län. För närvarande bryts järnmalm i fyra underjordsgruvor. De två största är Kiirunavaara och Malmberget, båda ägda av LKAB. De två andra är Grängesberg och Dannemora, som ägs av Grängesbergs Gruvor

AB resp. av SSAB. Den svenska järnmalmproduktionen uppgick år 1988 till 20,4 milj. ton produkter, varav 18,1 milj. ton exporterades.

De metaller som för närvarande utvinns i icke-järnmalmgruvor i Sverige är koppar, bly, zink, guld, silver och volfram. I början av februari 1989 var 20 gruvor och 11 anrikningsverk i drift hos sex företag. Störst är Boliden Mineral AB med 15 gruvor och åtta anrikningsverk. De fyndigheter som utvinns ligger i Norrbottens och Västerbottens län samt i Mellansverige. Den totala råmalmsproduktionen uppgick år 1988 till sammanlagt 17,7 milj. ton, varav Boliden Mineral svarade för 15,5 milj. ton.

Delbranschen andra gruvor och mineralbrott omfattar utvinning av ett stort antal olika produkter. Här är det produkterna av kvalificerade industrimineral som är av intresse. De kvalificerade industrimineral som för närvarande bryts i landet är i huvudsak apatit, dolomit, flusspat, fältspat, kalksten, krita, kvarts och kvartssand, kvartsit, kyanit, olivin, svavelkis och talk. Produktionen är huvudsakligen koncentrerad till södra och mellersta Sverige. Flertalet av producenterna är förhållandevis små. De största företagen är Cementa AB, Ernström Mineral AB och Svenska Mineral AB.

Antalet sysselsatta i gruv- och mineralindustrin uppgick år 1987 till 11 600 personer och branschens totala förädlingsvärde var drygt 3,5 miljarder kronor. Gruv- och mineralindustrins andel av hela den svenska industrins sysselsättning, produktionsvärde, förädlingsvärde, investeringar och export ligger för närvarande på mellan en och två procent. Vid järn-, stål- och metallverken inom landet, som nästan uteslutande baserar sin produktion på inhemska råvaror, sysselsattes år 1987 ca 45 300 personer.

2.1.3 Prospekteringsverksamheten i Sverige

Den svenska berggrunden bedöms allmänt ha en mycket god potential för nyfynd av ett flertal metaller och kvalificerade industrimineral. Intresset fokuseras på främst bas- och ädelmetaller samt legeringsmetaller. Det anses råda goda förutsättningar för att hitta ytterligare såväl enkla som komplexa sulfidmalmer med innehåll av t.ex. zink, koppar, guld och silver. Vad gäller legeringsmetaller anses möjligheterna vara goda att hitta främst molybden, volfram och nickel. Inom industrimineralområdet är intresset stort för prospektering efter förekomster för framställning av framför allt olika fillerprodukter.

Prospektering efter mineral syftar till att påvisa förekomster och utvärdera deras brytvärdhet. Målsättningen för verksamheten är att den påvisade mineralfyndigheten vid en bearbetning skall ge ett fördelaktigt ekonomiskt utbyte. För att en förekomst skall kunna utnyttjas måste den vara både ekonomiskt och tekniskt exploaterbar. Olika prospekteringsåtgärder har alltså som yttersta mål att lägga grunden till nya eller öka livslängden hos befintliga gruvor eller mineralbrott. Sett såväl i en nations som i ett företags perspektiv är prospekteringen nödvändig för att en långsiktig och väl avvägd balans skall kunna upprätthållas mellan produktionen från de förekomster som bearbetas och ny råvarubas.

Prospektering är mycket kostnadskrävande och resultaten av verksamheten ligger långt fram i tiden. Kostnaderna för prospektering tenderar

dessutom att öka. Det beror framför allt på att det blir allt svårare att hitta nya fyndigheter, eftersom dessa i ökad utsträckning måste sökas i berggrundens djupare delar. Det ställs därför allt större krav på prospektörernas effektivitet samt tekniska och ekonomiska förmåga. Som en följd härav är det i dag bara några få enskilda företag och staten som i någon större omfattning bedriver en aktiv och kontinuerlig prospekteringsverksamhet i Sverige. Den totala prospekteringsvolymen i landet exkl. kolväten uppgick år 1988 till 150 milj. kr. Staten svarade för ungefär två tredjedelar av dessa insatser.

Boliden Mineral AB och NSG är de dominerande prospektörerna i Sverige.

Olika industrimineralföretag bedriver också prospektering. Deras verksamhet är dock ofta inte kontinuerlig utan den sker i kampanjer och omfattar i stor utsträckning fyndighetsundersökningar. Genom den organiserade mineraljakten deltar dessutom privatpersoner i olika aktiviteter av betydelse för prospekteringen.

Jag vill slutligen erinra om att det bedrivs prospektering inom energiområdet, främst i fråga om olja och gas. För närvarande har flera företag tillstånd att prospektera efter olja och gas på vår kontinentalsockel. Ett företag har tillstånd att prospektera efter och utvinna olja och gas på Gotland.

Som jag tidigare framhållit är den svenska gruv- och mineralindustrin i stor utsträckning koncentrerad till nordvästra Norrbottens län, Skelleftefältet och Bergslagen. En betydande del av prospekteringen läggs för närvarande på olika insatser för att trygga och utveckla råvarubasen i anslutning till befintliga gruvor, mineralbrott och anrikningsverk. Det är därför naturligt att även en stor del av prospekteringen nu förläggs till dessa tre regioner.

Jag vill vidare i detta sammanhang nämna att regeringen under år 1987 tillsatte en kommitté (I 1987:01) med uppgift att utreda marknadsförutsättningarna för olika mineralråvaror. Kommittén skall också, om utredningsarbetet visar att det är lämpligt, lämna förslag till en övergripande strategi för prospekteringsverksamheten i Sverige.

2.1.4 Myndighetsorganisationen

Den nuvarande verksorganisationen inom mineralområdet beslutades av riksdagen åren 1981 och 1982 (prop. 1980/81:130, NU 43 och 67, rskr. 349 resp. prop. 1981/82:99, NU 40 och 60, rskr. 430).

Sveriges geologiska undersökning (SGU) är den centrala förvaltningsmyndigheten för frågor om landets geologiska beskaffenhet och mineralhantering utom såvitt avser förvaltning och upplåtelse av statens gruvegendom, som sköts av nämnden för statens gruvegendom (NSG). SGU undersöker och beskriver landets berggrund och jordarter samt de geokemiska, geofysiska, maringeologiska och hydrologiska förhållandena. Verket bedriver informations-, dokumentations- och utredningsverksamhet. SGU svarar vidare för frågor om mineralhantering och handlägger ärenden enligt minerallagstiftningen och lagstiftningen om kontinentalsockeln samt vissa

ärenden enligt lagstiftningen om utländska förvärv av fast egendom m. m. SGU är även chefsmyndighet för bergsstaten.

Bergsstaten är den regionala förvaltningsmyndigheten för frågor om landets mineralhantering. Bergsstaten är organiserad på ett nordligt och ett sydligt distrikt, vardera lett av en bergmästare. Bergmästarämbetet i norra distriktet, med expedition i Luleå, omfattar Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. Det södra distriktet, med expedition i Falun, omfattar riket i övrigt. I bergsstatens uppgifter ingår främst att handlägga ärenden om förvärv och försvar av gruvrättigheter, att anvisa områden för gruvarbete och att utöva teknisk inspektion och tillsyn av gruvdrift.

Nämnden för statens gruvegendom svarar för att statens gruvegendom tas till vara på bästa sätt och utökar denna genom prospekteringsverksamhet, när så är lämpligt. Resultaten av prospekteringen kommer direkt gruvnäringen till del genom att NSG arrenderar ut sina fyndigheter. Genom NSG verkar staten även för att stimulera och effektivisera övrig prospektering i landet. NSG har regeringens uppdrag att svara för administrationen av det särskilda prospekteringsstöd som infördes hösten 1982.

2.1.5 Nuvarande minerallagstiftning

Rätten till mineraltillgångar är i Sverige liksom i flertalet länder reglerad särskilt i lagstiftningen. Delar av denna lagstiftning har mycket gamla anor, som går långt tillbaka i en tid då gruvnäringen hade en till stora delar annan inriktning och betydelse än i dag. Lagstiftningen byggdes upp för att stödja och reglera utvinningen av de metaller som först började brytas i Sverige, dvs. främst järn och koppar. De rättsliga regleringarna och marknadens behov har därefter kontinuerligt förändrats. Förskjutningar mellan statens anspråk, markägarens intressen och rättigheterna för den som eftersöker och utvinner tillgångarna har ägt rum. De metoder som används vid eftersökandet, undersökandet och utvinningen har förändrats i takt med den tekniska utvecklingen.

Rätten att utnyttja mineraltillgångar regleras i Sverige enligt tre olika system, nämligen inmutningssystemet, koncessionssystemet och jordägarnderättssystemet.

Inmutningssystemet innebär i princip att den som först anmäler att han vill utnyttja en fyndighet får rätt till denna. Systemet ligger till grund för gruvlagen (1974:342). Enligt 1 kap. 2 § denna lag är en mineralfyndighet inmutningsbar om den innehåller:

1. guld, silver, platina, kvicksilver, koppar, bly, zink, järn, mangan, krom, kobolt, nickel, titan, vanadin, molybden, volfram, tenn, vismut, antimon eller arsenik, dock inte sjö- eller myrmalm, eller

2. svavelkis, magnetkis, grafit, apatit eller magnesit.

Enligt gruvlagen beviljas inmutningsrätt av bergmästaren. Den som fått sådan rätt (inmutaren) får inom ett angivet område utföra undersökningsarbete i fråga om inmutningsbart mineral i tre år, men inmutaren kan efter ansökan få undersökningstiden förlängd till sammanlagt tio år. Om han vill bearbeta en fyndighet har han rätt att få sig anvisat ett arbetsområde

för detta, s. k. utmål. Inmutaren måste då visa att inmutningsbart och för teknisk bearbetning lämpat mineral finns inom det inmutade området i en sådan mängd att fyndigheten sannolikt kan göras till föremål för gruvdrift. Utmålet gäller i första hand under tjugofem år, men kan under vissa förutsättningar förlängas med tjugofem år i sänder. Under speciella omständigheter kan utmål inlösas.

Principen för *koncessionssystemet* är att rätten att undersöka och bearbeta en fyndighet upplåts efter fri prövning av staten. Det ger därmed ett starkare samhällsinflytande än inmutningssystemet. Enligt 1 § lagen (1974:890) om vissa mineralfyndigheter (minerallagen) krävs principiellt särskilt tillstånd (koncession) för undersökning och bearbetning av

1. olja, gas, stensalt eller annat salt som förekommer på likartat sätt,
2. alunskiffer,
3. stenkol, eldfast lera eller klinkrande lera, eller
4. uranhaltigt eller toriumhaltigt mineral.

Koncession enligt minerallagen meddelas som undersökningskoncession eller bearbetningskoncession. Koncession beviljas endast den som från allmän synpunkt befinns lämplig. En koncession kan förenas med villkor, som kan växla från fall till fall. Bearbetningskoncessioner beviljas av regeringen, medan undersökningskoncessioner i normalfall beviljas av SGU.

Minerallagen omfattade ursprungligen också torv när den utnyttjas för utvinning av energi. Numera gäller i detta hänseende lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter, som också är en koncessionslagstiftning. Torvkoncessioner meddelas av länsstyrelsen. Koncessionssystemet ligger också till grund för lagen (1966:314) om kontinentalsockeln och lagen (1966:319) om rätt till sand-, grus- och stentäkt inom vissa allmänna vattenområden. Sistnämnda lagar gäller fyndigheter som finns inom vissa vattenområden och som tillkommer staten.

För mineral som faller utanför nu nämnda lagar gäller *jordägarerätts-systemet*, som innebär att rätten till mineralfyndigheter tillkommer jordägaren. Det betyder att fyndigheterna utan dennes medgivande inte kan utvinnas annat än om förutsättningar finns för expropriation.

Reglerna i gruvlagen och minerallagen har den principiella innebörden att rätten att utvinna de mineral som omfattas av dessa lagar kan genom beslut av en statlig myndighet tillerkännas någon annan än den som äger marken. Både enligt gruvlagen och minerallagen gäller att den mark som behöver tas i anspråk för bearbetning skall anvisas vid en särskild förrättning som leds av en bergmästare. Markanvisningen betyder inte att jordägaren mister äganderätten till marken utan endast dispositionsrätten. Denna återgår till jordägaren då gruvrättigheten upphör. Jordägaren är också berättigad till full ersättning för skada och intrång. Däremot har han inte rätt till ersättning för själva fyndigheten. En motsvarande ersättningsrätt har också andra som lider skada eller intrång, t. ex. servitutshavare.

En viktig princip är att utvinning av mineralfyndigheter, på samma sätt som annan industriell verksamhet, är underkastad lagstiftning, som rör användning av mark och vatten. Här kan nämnas byggnads-, vatten-, naturvårds-, miljöskydds- och fornminneslagstiftningen. Gruvrättigheten

utgör endast en förutsättning för att kunna utverka de tillstånd av olika slag som enligt dessa lagstiftningar krävs för verksamheten.

Det nuvarande regelsystemet har växt fram i en lång historisk utveckling. Inmutningssystemet kan sägas ha blivit accepterat i svensk gruvrätt under förra hälften av 1700-talet och har sedan dess tillämpats på mineral som man bedömt det särskilt angeläget att främja utvinningen av. Koncessionssystemet infördes år 1886 i fråga om stenkol och utvidgades efter hand till att avse också salt (1917), olja och gas (1933), alunskiffer (1942), uran (1945), vissa leror samt torv för energiändamål (1974). Motiven för att göra dessa ämnen koncessionspliktiga har varierat. Gemensamt är att de ansetts betydelsefulla från allmän synpunkt. En faktor som haft betydelse för valet av koncessionssystemet för några av dem har varit att de förekommer i ytutbredda fyndigheter med större risk för konkurrens med annan markanvändning än vad som varit typiskt för gruvlagsmineral.

Grundtanken med inmutningssystemet har ansetts vara att stimulera eftersökande och brytning av nya mineralfyndigheter. Koncessionssystemet lämnar å andra sidan bättre möjligheter för samhället att få till stånd en från allmän synpunkt ändamålsenlig mineralutvinning med möjlighet att pröva vem som får gruvrättigheten samt att pröva konkurrerande markanvändning och andra motstående intressen.

Den praktiska betydelsen av att olika system tillämpas bör inte överdrivas, eftersom särskilda regler kan minska det diskretionära inslaget i ett koncessionsystem och öka det allmännas inflytande i ett inmutningssystem så att skillnaden i fråga om systemens verkningar i olika hänseenden utjämnas. Så har också skett i inte obetydlig utsträckning i den lagstiftning som nu gäller (jfr prop. 1974:32 s. 95 och prop. 1974:146 s. 66 f.).

Lagen (1982:618) om utländska förvärv av fast egendom m. m. reglerar bland annat utländska förvärv av inmutningsrätt eller rätt till utmål.

2.1.6 Behov av en ny minerallagstiftning

Större delen av den nu gällande minerallagstiftningen tillkom år 1974 efter överväganden som byggde på ett utredningsarbete av den år 1963 tillsatta gruvrättsutredningen. 1974 års lagstiftning innebar i huvudsak en modernisering av äldre lagstiftning med ökat samhällsinflytande i vissa delar men med bibehållande av de principer som legat till grund för denna. Fördelningen av mineral på resp. gruvrättsligt system behölls i huvudsak oförändrad. En huvuduppgift för gruvrättsutredningen hade varit att i fråga om de mineral som omfattades av inmutningssystemet överväga en övergång till ett koncessionssystem. Utredningen ansåg dock att inmutningssystemet borde bibehållas och föreslog i sitt betänkande (SOU 1969:10) Ny gruvlag att bristerna i det dåvarande regelsystemet skulle avhjälpas genom partiella reformer i syfte att tillgodose allmänna intressen. Bland nyheterna var åtskilliga bestämmelser som avsåg att stimulera till ett aktivt och ändamålsenligt utnyttjande av mineraltillgångarna. Statens rätt till hälftenandel (kronoandel) i utmål, som införts i 1938 års gruvlag, behölls samtidigt som förvaltningen av statens gruvegendom administrativt förstärktes. Utmåls giltighetstid begränsades till 25 år.

På motsvarande sätt innebar 1974 års minerallag framför allt att de grundläggande reglerna för koncession, som tidigare varit uppsplittrade, gjordes enhetliga, moderniserades och samordnades med den nya gruvlagen.

Under större delen av den tid som gruvlagen och minerallagen har varit i kraft har olika frågor på mineralområdet utretts. En fråga som därvid kommit upp i olika sammanhang är införandet av vissa industrimineral av mineralpolitisk betydelse under minerallagstiftningen.

Under senare delen av 1970-talet utredde sålunda mineralpolitiska utredningen (MPU) frågan om landets långsiktiga hushållning med mineralresurser. Utredningsarbetet inriktades främst på strukturfrågor samt försörjningsfrågor i vid bemärkelse. I uppdraget ingick inte att göra en total översyn av lagstiftningen. Enligt direktiven skulle dock MPU överväga om det på lång sikt fanns anledning att ändra gränsdragningen mellan inmutningsbara och koncessionspliktiga mineral. Vidare var MPU oförhindrad att överväga om exploatering av industrimineral kunde underlättas genom att de hänfördes till gruvlagen eller koncessionslagstiftningen. I sitt slutbetänkande (SOU 1980:12) Mineralpolitik föreslog MPU att bl.a. vissa sådana mineral skulle bli inmutningsbara enligt gruvlagen. MPU konstaterade att man genom att göra om gruvlagen till en koncessionslag enligt minerallagens modell skulle skapa ett mycket kraftigt merarbete för alla berörda parter, men att någon mellanform av de aktuella lagarna skulle ge vissa fördelar. MPU uttalade också i slutbetänkandet att man inget hade att erinra mot att en viss översyn av minerallagstiftningen gjordes. På grundval av MPU:s utredningsarbete förelades riksdagen våren 1982 förslag om ändringar i minerallagstiftningen (prop. 1981/82:99). Bland lagförslagen ingick att införa tillståndsplikt för vissa industrimineral. Riksdagen avtog dock detta förslag med motiveringen att ytterligare utredningsarbete behövdes (NU 1981/82:40 och 60, rskr. 430). Frågan om kretsen av inmutningsbara mineral utreddes därefter ytterligare av utredningen (I 1982:02) om vissa frågor inom mineralområdet (FRIMO), som i betänkandet (Ds I 1983:2) Inmutningsbara mineral — förslag till ändringar i gruvlagen i början av år 1983 kom med ett nytt förslag om att göra vissa industrimineral inmutningsbara.

Frågan hade emellertid då kommit i ett nytt läge. Våren 1983 tillsattes minerallagskommittén med uppdrag att ta fram förslag till en enhetlig lagstiftning som ersätter gruvlagen och minerallagen. Den nya lagen förutsattes bygga på koncessionsprincipen men med inmutningsrättsliga inslag. Reglerna om undersökningsverksamhet borde sålunda i huvudsak följa reglerna i gruvlagen. Kommittén skulle också behandla frågan om vilka mineral som borde ingå i det nya regelsystemet.

Behovet av en ny lagstiftning grundades enligt utredningsdirektiven främst på följande faktorer:

- Huvudmotivet för att behålla inmutningssystemet i dess nuvarande utformning hade förlorat i styrka genom att de tekniska och ekonomiska förutsättningarna för undersökning och utvinning av mineralfyndigheter hade förändrats. Gruvlagen hade brister av strukturell karaktär, som inte kunde lösas genom partiella ändringar.

— Gruvlagens regler var i speciella delar otillfredsställande. Dit hörde möjligheterna för utmålshavare att under lång tid behålla utmål utan krav på aktivitet och de bristande möjligheterna för nya intressenter att utnyttja resultat från tidigare undersökningsarbeten.

— Gruvnäringsens utveckling medförde att uppsplittringen med skilda regler för olika mineral blev en allt påtagligare nackdel. Utvecklingen gick mot att bryta allt låghaltigare mineral i stora enheter och att ta tillvara så mycket som möjligt av vad som bryts. Enhetliga regler skulle också förenkla det administrativa förfarandet väsentligt.

2.2 Mitt förslag till ny minerallagstiftning

Innan jag går in på mitt förslag till ny lagstiftning skall jag kort redogöra för minerallagskommitténs förslag och några väsentliga drag i remissutslaget. Som jag återkommer till bygger mitt förslag till stor del på kommittéförslaget.

2.2.1 Minerallagskommitténs förslag

En sammanfattning av minerallagskommitténs förslag finns i bilaga 1. Jag vill här endast peka på de viktigaste nyheterna i förhållande till vad som nu gäller.

En viktig skillnad är att lagstiftningen blir *enhetlig* med endast begränsade särregler för vissa mineral.

Kretsen av lagreglerade mineral *utvidgas*. Den nya lagen föreslås omfatta

- nuvarande gruvlagsmineral
- nuvarande minerallagsmineral
- vissa ytterligare mineral (se bilaga 1, p. 6). Gemensamt för dessa är *dels* att mineralen med någon grad av sannolikhet förekommer i exploaterbara mängder i Sverige, *dels* att det förekommer på sådant sätt att det krävs systematisk letning och undersökning för att påvisa förekomster i sådana mängder.

Tillstånd till *undersökning* ges — med vissa undantag, som jag återkommer till — till den som först ansöker om det och kan ge ett rimligt motiv till att undersökning av området kan leda till upptäckt av ett mineral som omfattas av lagen. I förhållande till nuvarande regler om inmutning görs en viss skärpning i fråga om rätten att få tillstånd på så sätt att avslag skall meddelas, om sökanden uppenbarligen saknar möjlighet eller avsikt att få till stånd ändamålsenligt undersökningsarbete. Flertalet prospektörer förutsätts uppfylla kraven. Möjlighet till s. k. amatörprospektering kvarstår. I fråga om *olja, gas och diamanter* ställs särskilda krav på sökandens lämplighet med hänsyn till att meningsfull prospektering är komplicerad och kräver omfattande tekniska och ekonomiska resurser. Undersökningstillstånd för dessa ämnen skall kunna förenas med villkor.

Ett undersökningstillstånd ger inte någon obligatorisk rätt till bearbetning, om exploaterbara fyndigheter påträffas. Innehavaren kan dock få ett

bindande *förhandsbesked* huruvida han framför andra kommer att få rätten till bearbetning.

För *bearbetning* krävs särskilt tillstånd (bearbetningskoncession). Vid prövningen skall bedömas om bearbetning över huvud taget bör komma till stånd. Därvid skall en avvägning göras mellan intresset av att utvinna mineralet och andra intressen som kan stå i konflikt med detta. Bestämmelserna i 2 och 3 kap. lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m. m. (naturresurslagen, NRL) skall tillämpas. Om koncession ges, skall beslutet vara bindande i tillåtlighetsfrågan vid senare NRL-prövning enligt annan lagstiftning. För att en sökande skall få koncession krävs också att han är lämplig att utvinna fyndigheten och att dennas belägenhet inte gör det olämpligt att han får koncession. Verksamheten får vidare inte vara olämplig med hänsyn till intresset av att mineraltillgångarna utforskas och tillvaratas på ett ändamålsenligt sätt.

I verksamhet som koncessionen avser skall staten ha rätt till *andel med hälften*. Bestämmelsen motsvarar gruvlagens regel om kronoandel.

Koncession ges för viss tid, *minst tio år*, om inte sökanden begär kortare tid. *Förlängning* sker utan prövning om bearbetning pågår. I annat fall kan förlängning på minst fem år medges efter prövning.

Viss skyldighet föreslås infördd att till bergsstaten *redovisa uppgifter om utförda undersökningsarbeten*.

Bergmästaren skall med vissa undantag pröva ärenden om undersökningstillstånd, bearbetningskoncession och markanvisning. *Länsstyrelsen* är obligatoriskt samrådsorgan vid NRL-prövning.

Regeringen prövar ärenden om bearbetningskoncession, om

- ärendet är särskilt betydelsefullt från allmän synpunkt
- ärendet gäller återkallelse av tillstånd i visst fall
- länsstyrelsen och bergmästaren är oense om prioriteringen av markanvändningen enligt NRL.

2.2.2 Remissutfallet

En redogörelse för remissutfallet finns i bilaga 3. Jag vill dock i detta sammanhang peka på några grundläggande drag i detta.

Förslaget har fått ett mycket blandat mottagande, där många remissinstanser avstyrker att det läggs till grund för ny lagstiftning. Kritiken gäller framför allt de grundläggande principerna. Den kommer emellertid från två motsatta utgångspunkter. En grupp, vari ingår *SGU, Gruvföreningen m.fl.*, är i huvudsak nöjd med den nuvarande lagstiftningen och menar att eventuella reformbehov kan tillgodoses inom ramen för denna. En huvudpunkt i kritiken är att den koncessionsrättsliga förstärkningen av rättsordningen kan hämma utvecklingen av en livskraftig gruv- och mineralindustri. Från motsatt utgångspunkt menar *naturvårdsverket, planverket m.fl.* att lagförslaget tar alltför stor hänsyn till gruvnäringen och inte kan läggas till grund för ny lagstiftning utan väsentliga ändringar. Tillstyrker förslaget gör bland andra *LO, TCO och nämnden för statens gruvegendom*.

En viktig fråga är hur gruvlagstiftningen skall anknytas till bestämmelserna i 1987 års naturresurslag, NRL. Ytterst gäller denna fråga hur och

när den grundläggande avvägningen mellan mineralintresset och motstående intressen vad gäller användningen av marken skall göras. Även här grupperar sig remissinstanserna på motsvarande sätt i tre läger, där en grupp stöder kommitténs förslag och två grupper avstyrker från motsatta utgångspunkter.

2.2.3 Grunderna för mitt förslag till ny lagstiftning

Gruv- och mineralindustrin är en samhällsekonomiskt viktig basnäring och mineralpolitiken är därför en viktig del av näringspolitiken. Jag har tidigare i avsnitt 2.1.1 lämnat en redogörelse för mineralpolitikens mål och medel. Ett viktigt instrument för mineralpolitiken är givetvis minerallagstiftningen, som måste stå i samklang med denna. Det betyder bl. a. att lagstiftningen måste främja prospektering och kunskapsuppbyggnad. Självklart är att den samtidigt måste ge utrymme för ett skäligt hänsynstagande till motstående enskilda och allmänna intressen.

Jag vill därvid särskilt peka på vikten av att mineralpolitiken samordnas med miljöpolitiken på ett tillfredsställande sätt. Mineralutvinning innebär ofta väsentliga ingrepp i naturen och annan påverkan av miljön. Riksdagen fattade våren 1988 beslut om inriktningen av miljöpolitiken inför 1990-talet samt om en mängd såväl akuta som mera långsiktiga eller strukturella åtgärder (prop. 1987/88:85, JoU 23, rskr. 373). Riksdagsbeslutet innefattade också ändringar i miljöskyddslagen, som bland annat innebär skärpt kontroll över miljöfarlig verksamhet (SFS 1988:924). En viktig utgångspunkt för miljöpolitiken är att våra naturresurser utgör en av de viktigaste förutsättningarna för vårt välbefinnande och att hushållningen med dessa resurser därför har grundläggande betydelse. Vi måste främja en från ekologisk, social och samhällsekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt. Detta är syftet med lagstiftning om markanvändning och miljö såsom NRL, plan- och bygglagen (PBL), miljöskyddslagen och naturvårdslagen. En fråga som därför blir ytterst viktig i detta lagstiftningsärende är hur den nya mineralagen skall samordnas med annan lagstiftning på sådant sätt att såväl intresset av mineralutvinning som intresset av en god miljö tillgodoses. Frågan gäller dels avvägningen mellan mineralintresset och alternativ markanvändning, dels hur mineralutvinning skall kunna bedrivas med skäligt hänsynstagande till miljön.

Jag har tidigare redogjort för gällande minerallagstiftning (avsnitt 2.1.5). Som framgår av denna redogörelse bygger nuvarande gruvlag på inmutningssystemet och nuvarande minerallag på koncessionssystemet. Rätten till sådana mineral som inte omfattas av dessa lagar tillkommer den som äger marken. Minerallagstiftningens principiella innebörd är att rätten att utvinna berörda mineral genom beslut av statlig myndighet kan tillerkännas annan än den som äger marken.

Eftersom mineralutvinning, på samma sätt som annan industriell verksamhet, är underkastad annan lagstiftning som rör användning av mark och vatten, behövs för mineralutvinning normalt tillstånd enligt annan lagstiftning, såsom plan- och bygglagen, miljöskyddslagen och vattenlagen.

De närmare villkoren till skydd för miljön fastställs därmed i annat sammanhang än vid tillståndsgivningen enligt minerallagstiftningen. Det betyder att avvägningen mellan mineralintresset och motstående intressen endast till en del sker inom ramen för minerallagstiftningen. Skärpta miljökrav i annan lagstiftning blir också gällande för mineralutvinning. En gruvrättighet utgör endast en förutsättning för att kunna utverka de tillstånd som enligt annan lagstiftning kan krävas för verksamheten. Jag kommer särskilt in på därmed sammanhängande frågor när jag behandlar förhållandet till motstående intressen (avsnitt 2.3.4) och samordningen med annan lagstiftning (avsnitt 2.4).

Minerallagstiftningen har traditionellt varit inriktad på att främst reglera förhållandet mellan innehavaren av gruvrättigheten och den som äger eller annars har rättigheter till marken. I och för sig förutsätter koncessionssystemet att en avvägning görs i koncessionsärendet mellan mineralintresset och olika motstående intressen. En sådan avvägning kan dock ofta på detta stadium bara bli översiktlig och även den gamla mineralagen förutsätter att tillstånd ges enligt annan lagstiftning.

Även om inmutningssystemet och koncessionssystemet är principiellt olika, kan skillnaderna i praktiken till ganska stor del utjämnas genom särskilda regler som minskar det diskretionära inslaget i ett koncessionssystem eller ökar det allmännas inflytande i ett inmutningssystem. Detta har också till inte obetydlig del skett i nuvarande lagstiftning. Så har också skett i utredningsförslaget, där reglerna om rätt till undersökning ligger ganska nära gruvlagens nuvarande regler och där visserligen bearbetningskoncession beviljas efter en diskretionär prövning, men samtidigt regler finns som söker trygga seriösa gruvföretags ställning. Även om utgångspunkten i lagförslaget är koncessionssystemet, har det starka inmutningsrättsliga inslag. Detta betyder också att lagförslaget inte innebär några dramatiska förändringar i förhållande till gällande rätt. Som framgår av det följande (avsnitt 2.2.1) är de viktigaste nyheterna att lagstiftningen blir *enhetlig*, att kretsen av lagreglerade mineral *utvidgas*, att *samordningen med NRL* löses och att vissa *begränsade reformbehov* tillgodoses. Reglerna om hur verksamheten skall bedrivas, som är likartade i gruvlagen och mineralagen, överförs tämligen oförändrade i den nya lagstiftningen. Myndighetsorganisationen påverkas inte, även om vissa förenklingar görs i det administrativa förfarandet.

Den remisskritik som kommit från Gruvföreningen m. fl. grundar sig på en oro för att det koncessionsrättsliga inslaget i förslaget skulle hämma gruvindustrins utveckling. Eftersom prospekteringsverksamhet är dyrbar och tenderar att bli dyrbarare, samtidigt som utfallet är osäkert, är det oerhört betydelsefullt för en prospektör att få så säkra garantier som möjligt för att kunna utvinna påträffade fyndigheter. Jag är medveten om detta förhållande och vill understryka betydelsen av att lagstiftningen ger seriösa gruvföretag en säker ställning. Detta är emellertid fullt möjligt att tillgodose även inom ramen för ett koncessionssystem. Vad gäller reglerna för prövningen av bearbetningskoncessioner skiljer sig mitt förslag, som jag återkommer till, något från kommittéförslaget i syfte att undanröja oron från dessa remissinstanser att inte få utnyttja resultat från sin pros-

pektering. Det är inte utgångspunkten för lagstiftningen utan reglernas faktiska innehåll som är avgörande. Jag vill i detta sammanhang dessutom erinra om att, oavsett vilket gruvrättsligt system som ligger till grund för lagstiftningen, motstående intressen kan ha sådan tyngd att mineralintresset får vika.

De motiv som föranledde översynen av nuvarande regelsystem (se avsnitt 2.1.6) är enligt min mening alltså bärande och jag vill understryka att det i vissa avseenden är påkallat med ett ökat samhällsinflytande över gruvverksamheten. Ett viktigt skäl är behovet att främja aktivitet inom gruvnäringen. Vidare måste oavsett om man behåller nuvarande gruv- och minerallag eller inför en ny enhetlig lag frågan om minerallagstiftningens samordning med NRL lösas. När NRL infördes uppsköts denna fråga i avvaktan på förslaget till ny minerallagstiftning, se prop. 1985/86:3 s. 149 f. Frågan om minerallagstiftningens samordning med den fysiska riksplaneringen hade för övrigt uppmärksammats tidigare, se t.ex. prop. 1980/81:183 s. 43 f. Detta betyder att möjligheten att behålla gällande gruv- och minerallag i huvudsak oförändrade inte är något realistiskt alternativ. Valet står mellan att göra väsentliga ingrepp i denna lagstiftning eller att införa en ny lagstiftning.

En fråga som uppmärksammats i remissbehandlingen är lämpligheten av att ha en gemensam lagstiftning för samtliga mineral. Några remissinstanser, i huvudsak desamma som velat behålla nuvarande regelsystem, har hänvisat till att kommittén tvingats införa särregler i vissa avseenden för olja, gas och diamant. Detta visar enligt dessa instansers mening att det finns ett behov av olika regelsystem. Åtskilliga remissinstanser har å andra sidan pekat på fördelarna av att få en enklare och rationellare hantering.

För egen del anser jag att fördelarna med att få en enhetlig lagstiftning klart överväger. Att särregler måste finnas i några begränsade avseenden kan inte anses ha särskilt stor betydelse. Sammanförandet av nuvarande inmutningsmineral och koncessionsmineral bör enligt min mening inte medföra några större problem, sedan frågan om ändamålsenliga regler för torvutvinning för energiändamål lösts genom 1985 års lagstiftning i detta ämne. Övriga ämnen som regleras i minerallagen har det gemensamt att nya tillstånd för undersökning och bearbetning kan väntas få mycket begränsad omfattning.

När det sedan gäller utformningen av en ny lagstiftning anser jag att de riktlinjer som angavs i uppdraget till minerallagskommittén alltså är lämpliga från mineralpolitisk synpunkt. Den bör således vara grundad på koncessionssystemet men få så starka inmutningsrättsliga inslag att den stimulerar prospektering och i skäligen utsträckning säkerställer seriösa gruvföretags rätt att utvinna påträffade fyndigheter. Kommitténs förslag tillgodoser i väsentlig utsträckning detta och jag anser att det i huvudsak kan ligga till grund för lagstiftning. Vissa ändringar bör dock göras, bland annat för att tillgodose synpunkter i remissbehandlingen. Jag återkommer till detta då jag i fortsättningen går igenom mitt förslag.

Min bedömning är att mitt förslag också skall kunna tillgodose synpunkter som förts fram från remissinstanser som företräder motstående intressen. Jag kommer senare (avsnitt 2.3.4.) närmare in på dessa frågor.

Jag vill slutligen än en gång framhålla att, även om vissa principiella förändringar görs i förhållande till gällande rätt, mitt förslag i stora delar överensstämmer med denna. Det är naturligt, eftersom nuvarande gruvlag och minerallag är relativt nya och överensstämmer sinsemellan i åtskilliga delar samtidigt som det främsta syftet med den nya lagen är att skapa enhetlighet och lösa vissa avgränsade problem.

Kommittén har föreslagit att den nya lagen skall benämnas "lag om vissa mineraliska ämnen". Den nuvarande "lagen om vissa mineralfyndigheter" har i praktiken benämnts "minerallagen" och motsvarande torde komma att gälla den nya lagen. Jag anser det enklare att den nya lagen även officiellt får rubriken "minerallag".

Mitt förslag: En ny minerallag ersätter från den 1 juli 1990 nuvarande gruvlag och minerallag. Äldre rättigheter består oförändrade under sin återstående giltighetstid.

Kretsen av lagreglerade mineral *utvidgas*. Den nya lagen omfattar dels de mineral som faller under nuvarande gruvlag och minerallag, dels vissa ytterligare mineral (se avsnitt 2.3.1). För olja, gasformiga kolväten och diamant gäller vissa särregler.

Den nya lagen bygger på koncessionssystemet men har starka inmutningsrättsliga inslag. För undersökningsarbete krävs — med några begränsade undantag — undersökningstillstånd och för bearbetning bearbetningskoncession. Liksom tidigare gäller även annan lagstiftning om mark och vatten för verksamhet som omfattas av minerallagstiftningen.

Reglerna om *undersökningstillstånd* motsvarar till stor del reglerna om inmutning i nuvarande gruvlag, dvs. tillstånd skall ges till den som först ansöker om det. Tillstånd skall ges om det finns anledning anta att undersökning kan leda till upptäckt av ett lagreglerat mineral och sökanden inte uppenbarligen saknar möjlighet eller avsikt att få till stånd ett ändamålsenligt undersökningsarbete. Regler om giltighetstid och möjlighet till förlängning motsvarar i huvudsak gruvlagens nuvarande regler.

Ett undersökningstillstånd ger inte någon obligatorisk rätt till bearbetning, om en exploateringsbar fyndighet påträffas. Den som har undersökningstillstånd skall dock ges bearbetningskoncession i sådana fall, om han har resurser och avsikt att själv eller i samverkan med andra bearbeta fyndigheten och fyndighetens belägenhet eller art inte gör honom olämplig. Ytterligare en förutsättning är att hinder enligt NRL inte föreligger för markens användning till mineralutvinning.

Bearbetningskoncession bör lämnas för *tio år* med rätt till förlängning om verksamhet pågår.

Prövning enligt NRL sker i samband med prövning av bearbetningskoncession. NRL-prövningen är bindande för prövning som kan krävas enligt annan lagstiftning.

I bearbetningskoncession har staten *kronoandel* enligt regler som motsvarar dem i nuvarande gruvlag.

Regler om *markanvisning* och *arbetets bedrivande* motsvarar i huvudsak gällande rätt.

Skyldighet införs att till bergsstaten *redovisa uppgifter om utförda undersökningsarbeten*, som inte har lett till ansökan om bearbetning.

Bergmästaren prövar med vissa undantag ärenden om undersökningstillstånd, bearbetningskoncession och markanvisning. *Länsstyrelsen* är obligatoriskt samrådsorgan vid prövning enligt NRL.

Regeringen prövar alla ärenden där bergmästaren och länsstyrelsen är oense om prioriteringen av markanvändningen enligt NRL och vissa betydelsefulla ärenden i övrigt.

Kommitténs förslag: Överensstämmer i huvudsak med mitt förslag. Prop. 1988/89:92
Skillnader finns vad gäller förutsättningarna för bearbetningskoncession.

Remissinstanserna: Se avsnitt 2.2.2

Skälen för mitt förslag: Se avsnitt 2.2.3 och 2.3

2.3 Närmare om mitt förslag till ny minerallagstiftning

2.3.1 Omfattningen av reglerade mineral

Mitt förslag: Minerallagen skall omfatta mineral som är industriellt användbara, som med viss sannolikhet förekommer i Sverige i sådan omfattning och på sådant sätt att utvinning ter sig meningsfull och som kräver systematisk letning och undersökning för att kunna påvisas.

Den nya lagen kommer därmed att omfatta dels gruvlagens och den nuvarande minerallagens mineral, dels följande nya mineral:

Grundämnen

Litium, rubidium, cesium, beryllium, strontium, sällsynta jordarts-metaller (dvs. lantan, lantaniderna, skandium och yttrium), zirkonium, niob, tantal och platinagruppens övriga metaller (dvs. rutenium, rodium, palladium, osmium och iridium).

Industriella mineral och bergarter

Brucit, diamant, flusspat, nefelinsyenit, olivin, sillimanitmineral (dvs. andalusit, kyanit och sillimanit), talk, tungspat och wollastonit.

Diatomit, fältspat, glimmer, kvarts, kvartsit, dolomit, kalksten och krita, dock endast när de förekommer i sådana särskilda former att de kan användas som insatsråvara i industriella processer.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: De allra flesta tillstyrker eller lämnar förslaget utan erinran. LRF avstyrker bl. a. införandet av de mineral som föreslås bli omfattade av den nya lagen vad gäller särskilda kvaliteter.

Skälen för mitt förslag: Frågan om att utvidga minerallagstiftningen till att även avse vissa s. k. industrimineral har, som framgår av avsnitt 2.1.6, länge övervägts. Mineralpolitiska utredningen (MPU) angav i betänkandet (SOU 1980:12) Mineralpolitik vissa kriterier som borde gälla för lagreglering av ett mineral. Dåvarande regeringen föreslog i propositionen (prop. 1981/82:99) Mineralpolitik – förslag till vissa åtgärder på mineralområdet bl. a. att i huvudsak de mineral MPU hade föreslagit borde göras inmutningsbara. När riksdagen avlog förslaget i denna del utgick man från att regeringen skulle återkomma med ett nytt förslag i frågan. Det förslag som utredningen om vissa frågor inom mineralområdet (FRIMO)

senare lade fram om att göra vissa mineral inmutningsbara avsåg till stor del samma mineral som MPU hade föreslagit. FRIMO använde dock kriterier som skilde sig något från dem som MPU hade använt.

Frågan hade emellertid nu kommit i ett nytt läge genom tillsättandet av minerallagskommittén med uppdrag att utarbeta förslag till en ny enhetlig minerallagstiftning. Efter en begränsad remissbehandling överlämnades FRIMO:s betänkande till den nya kommittén för beaktande i dess arbete. Minerallagskommitténs förslag skiljer sig vad gäller de aktuella mineralen till en del från FRIMO:s förslag (se närmare tabell i SOU 1986:53, s. 138 – 140).

Till utgångspunkt för sina överväganden har minerallagskommittén lagt följande kriterier för att ett mineral bör föras in bland de lagreglerade mineralen:

1. Det bör finnas åtminstone någon grad av sannolikhet för att ämnet förekommer i exploateringsbara fyndigheter i Sverige.
2. Förekomstsättet bör vara sådant att det fordras systematisk letning och undersökningsverksamhet med vetenskapligt grundade metoder för att leta fram och påvisa ekonomiskt bearbetningsbara mängder av mineraler.

Kommitténs överväganden och förslag i denna del har till allra största delen tillstyrkts eller lämnats utan erinran av remissinstanserna och mitt förslag överensstämmer med kommitténs. Frågan har som framgått av det tidigare blivit föremål för mycket noggranna överväganden och min bedömning är att förslaget i denna utformning på ett ändamålsenligt sätt kan bidra till att uppfylla de mineralpolitiska målen. Vad gäller förekomstsätt m. m. finns för alla de nya mineralen en redogörelse i betänkandet (SOU 1986:53 s. 141 – 151), till vilken jag vill hänvisa.

LRF har avstyrkt förslaget vad gäller vissa mineral, som intar en speciell ställning på så sätt att de normalt förekommer i stor omfattning och är lätta att upptäcka. De förekommer emellertid inom begränsade områden i speciella kvaliteter som endast i denna form gör dem användbara som industriell råvara och de uppfyller vad gäller dessa kvaliteter kriterierna för lagreglering. Det är endast i fråga om dessa kvaliteter som de aktuella mineralen omfattas av den föreslagna lagstiftningen. Det kan givetvis uppkomma praktiska svårigheter, om i en fyndighet finns vissa kvaliteter av ett mineral som kan bli föremål för koncession, medan fyndigheten i övrigt tillhör markägaren. Sådana problem bör dock normalt kunna lösas genom överenskommelser dem emellan. Hittillsvarande erfarenheter visar att gruvrättshavare och markägare normalt kan nå överenskommelser utan prövning i särskild ordning.

Mitt förslag innebär bl. a. att vissa jordägarmineral övergår till att bli koncessionsmineral. Det betyder att markägaren kan gå miste om det ekonomiska värdet av en fyndighet genom att bearbetningskoncession tillerkänns någon annan. Markägaren kan dock själv få rätten att utvinna fyndigheten och reglernas utformning innebär att han genom egna åtgärder kan få viss förtur. Mineralrättslig lagstiftning som på detta sätt reglerar utnyttjandet av vissa tillgångar i överensstämmelse med det allmännas intresse har som framgått av det tidigare djupa rötter i svensk rätt.

Det är väsentligt att övergången till den nya ordningen sker i sådana former att markägarens ställning tryggas på ett godtagbart sätt. Jag föreslår därför vissa övergångsbestämmelser med detta syfte. Till den frågan återkommer jag i avsnitt 2.3.8.

2.3.2 Undersökningstillstånd

Mitt förslag: Undersökningstillstånd skall meddelas om det kan antas att undersökning i området leder till fynd av koncessionsmineral och sökanden inte uppenbarligen saknar möjlighet eller förmåga att få till stånd ändamålsenligt undersökningsarbete.

Tillstånd avseende olja, gas eller diamant skall endast meddelas den som kan visa att han är lämplig att bedriva sådan undersökning.

Tillstånd skall meddelas den som först inkommer med sin ansökan om han i övrigt uppfyller förutsättningarna.

Ett tillstånd gäller i tre år. Det kan förlängas med högst tre år om tillståndshavaren har utfört ändamålsenligt undersökningsarbete under tillståndstiden eller om han kan lämna en godtagbar förklaring till att han inte har utfört sådant arbete och dessutom gör sannolikt att han kommer att utföra sådant arbete under förlängningstiden. Om synnerliga skäl föreligger kan tiden förlängas därutöver med högst fyra år.

Den som har haft ett undersökningstillstånd får inte beviljas nytt tillstånd inom samma område förrän tre år förflutit sedan det gamla tillståndet upphörde att gälla.

Tillstånd avseende olja, gas eller diamant får förenas med villkor.

Innan undersökningsarbete påbörjas skall underrättelse lämnas till bergmästaren, markägaren samt innehavare av servitut, nyttjanderätt eller annan särskild rätt som kan beröras av arbetet.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: Några remissinstanser tar upp detaljer. Frågan om avvägning skall göras till motstående intressen redan vid undersökningstillstånd tas upp i avsnitt 2.3.4.

Skälen för mitt förslag: Gruvlagen bygger på principen om fri inmutningsrätt. I praxis förekommer dock en viss prövning av sökandens syfte med ansökningen och sökandens förutsättning att bedriva undersökningsarbete. Att gruvlagen i viss utsträckning förutsätter en sådan prövning framgår av 2 kap. 1 §, enligt vilken det inmutade området inte får vara större än att sökanden har möjlighet att undersöka det i dess helhet på ett ändamålsenligt sätt, och även av 2 kap. 8 §, enligt vilken bergmästaren kan förelägga sökanden att ge in en plan för undersökningsarbetets bedrivande och utredning om sina möjligheter att fullfölja planen. 2 kap. 1 § ger i och för sig utrymme för jämkning av undersökningsområdets storlek till noll, om sökanden saknar möjligheter att över huvud bedriva ett ändamålsenligt undersökningsarbete. Å andra sidan förutsätts prövningen vara översiktlig och sökanden i allmänhet beviljas inmutning i enlighet med ansök-

ningen (prop. 1974:32 s. 134). I praxis har 2 kap. 1 § tolkats så, att ingen prövning görs av sökandens möjligheter att utföra ett ändamålsenligt undersökningsarbete så länge området inte överstiger ca 100 hektar. Det innebär bl. a. att visst utrymme finns för s. k. okynnesinmutningar, t. ex. i syfte att hindra andra från att undersöka området. Det förslag jag nu lägger fram skärper något kraven på sökanden i förhållande till vad som nu gäller i fråga om inmutningar. Skärpningarna syftar främst till att komma till rätta med sådant missbruk av rätten till undersökning som jag nyss nämnde. Det uttryckliga kravet på någon form av utredning som stöd för antagande att ett lagreglerat mineral kan finnas i utvinningsbar mängd anser jag rimligt. Jag återkommer till dessa frågor i specialmotiveringen.

Väsentligt är att reglerna ger utrymme för prospektering av seriösa företag men också av amatörgeologer. Den enkla formen av undersökningstillstånd kan dock inte tillämpas beträffande alla de ämnen som omfattas av den nya lagen. Jag tänker då främst på olja och gas. Undersökning av dessa ämnen kan vara riskfylld och ställer därför stora krav på prospektörens kompetens. En oskickligt utförd undersökning kan också äventyra själva fyndigheten, vilket även det motiverar ett krav på viss kompetens hos prospektören.

Även prospektering efter diamant intar en särställning. Sådan prospektering ställer stora krav på såväl tekniska som ekonomiska resurser. Gemensamt för dessa ämnen är alltså att amatörprospektering varken är möjlig eller önskvärd. Jag anser alltså att den som söker undersökningstillstånd avseende olja, gas eller diamant skall visa att han är lämplig att bedriva undersökningsarbete beträffande dessa ämnen för att få sitt tillstånd. Ansökningar skall prövas mer ingående än beträffande övriga mineral. Syftet härmed är att få lämpliga prospektörer och att upprätthålla säkerheten vid arbetets bedrivande. Om flera ansöker för samma område, skall emellertid huvudprincipen gälla att den som först kommer in med sin ansökan skall få tillståndet under förutsättning att han uppfyller det strängare lämplighetskravet.

Liksom i dag bör ett undersökningstillstånd gälla i tre år. Däremot bör de nuvarande reglerna i gruvlagen om rätt till förlängning av undersökningstiden något modifieras. För närvarande gäller att undersökningstiden kan förlängas med tre år under förutsättning att ändamålsenligt undersökningsarbete har utförts eller kan antas bli utfört. I förlängningsärenden sker normalt inte någon mer ingående prövning varför undersökningstiden i praktiken är sex år. En skärpning av denna regel bör nu ske i syfte att frammana en mer aktiv prospektering. Om undersökningar inte har utförts, bör man kräva att sökanden lämnar en godtagbar förklaring till att så inte har skett. Därvid måste gruvnäringens grundläggande förutsättningar beaktas. Om en godtagbar förklaring lämnas bör man därutöver kräva att sökanden gör sannolikt att undersökning kommer att äga rum under den begärda förlängningstiden. Efter utgången av den första förlängningstiden kan man i dag få tiden förlängd ytterligare högst fyra år om synnerliga skäl föreligger. Denna regel bör bibehållas oförändrad.

För att förhindra att bestämmelserna om förlängning kringgås måste någon regel om karenstid finnas sedan ett tillstånd har löpt ut. Enligt

gruvlagen gäller i dag att inmutningsrätt inte får beviljas för område som tidigare varit inmutat förrän ett år förflutit sedan den tidigare inmutningsrätten har upphört. Denna regel gäller för alla sökande varför all prospektering upphör i ett sådant område upp till ett år. Därför bör regeln ändras i enlighet med vad kommittén har föreslagit. Karenstiden bör gälla endast för den som beviljats det tillstånd som har löpt ut. Tiden bör också förlängas till tre år. Jag återkommer till regelns detaljutformning i specialmotiveringen.

Enligt gruvlagen kan inmutningsrätt inte förenas med villkor. Grundläggande för mitt förslag är att i huvudsak samma enkla prövning behålls vad gäller rätt till undersökning. En ordning där frågan om villkor prövas i samband med undersökningstillstånd skulle kräva en ordentlig utredning i tillståndsärenden och därmed rubba grunderna för den föreslagna ordningen. Jag återkommer till dessa frågor i avsnitt 2.3.4. Liksom hittills kommer annan lagstiftning att vara tillämplig på undersökningsarbeten. Nuvarande hindersregler får motsvarighet i den nya lagen. Motstående intressen får därigenom samma skydd som för närvarande. Vad jag nu sagt gäller dock inte för prospektering efter olja och gas, där själva prospekteringsarbetet är förenat med avsevärda risker. Även prospektering efter diamant har större inverkan på omgivningen än normalt, bl.a. genom de stora ytor som berörs vid sådan prospektering. Bestämmelserna till skydd för motstående intressen är inte tillräckliga för att eliminera dessa faktorer. Därför måste undersökningstillstånd avseende olja, gas eller diamant kunna förenas med villkor.

Innan undersökningsarbete påbörjas måste, enligt nuvarande bestämmelser, underrättelse lämnas till markens ägare och till den som har servitut eller nyttjanderätt på den aktuella marken. Denna regel bör i modifierad form bibehållas. Även innehavare av andra typer av rättigheter till marken kan beröras av undersökningsarbetet. Jag tänker då främst på innehavare av renskötselrätt. Jag föreslår därför i enlighet med kommittéförslaget att underrättelse skall lämnas även till innehavare av annan särskild rätt som kan beröras av arbetet. Dessutom bör uttryckligen anges att underrättelse skall lämnas till bergmästaren, eftersom denne skall utöva tillsynen över arbetet.

Mitt förslag: Den som har undersökningstillstånd har rätt att på ansökan få bearbetningskoncession, om

1. malmbevisning företes,
2. sökanden ensam eller i samverkan med andra har kompetens och resurser för bearbetning,
3. fyndighetens belägenhet och art inte gör det olämpligt att han får koncessionen samt
4. bestämmelserna i NRL inte hindrar att marken används för mineralutvinning.

Om ingen har undersökningstillstånd, skall den som söker beviljas bearbetningskoncession, om kraven i 1 – 4 är uppfyllda. Söker flera för samma område, skall den som är lämpligast få koncessionen. Därvid skall särskilt beaktas, om någon av sökandena har utfört ändamålsenligt undersökningsarbete inom området.

Staten skall ha rätt till andel i verksamheten med hälften, s. k. kronoandel.

Koncession skall beviljas för tio år med rätt till förlängning så länge ändamålsenlig bearbetning pågår.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med mitt förslag utom vad avser förutsättningarna att få koncession. Enligt kommittén skall i koncessionsprövningen ingå också en "mineralpolitisk" bedömning, huruvida verksamheten är lämplig med hänsyn till intresset av att mineraltillgångarna utforskas och tillvaratas på ett ändamålsenligt sätt. Prövningsmyndigheten är sålunda friare än enligt mitt förslag. Undersökaren har i stället möjlighet att få ett bindande förhandsbesked om rätt att framför andra få bearbetningskoncession.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser tar upp frågan om sambandet mellan undersökningsverksamheten och rätten till bearbetning. Frågan har betydelse för ställningstagandet till lagförslaget som helhet (se avsnitt 2.2.2.). *Gruvföreningen m. fl.* motsätter sig såväl de skärpta förutsättningarna för rätt till bearbetning som förkortningen av koncessionsperioderna.

Skälen för mitt förslag: Som jag tidigare nämnt skiljer sig mitt förslag från kommitténs något vad gäller reglerna för prövningen av ansökningar om bearbetningskoncession. Syftet härmed är att tillgodose de seriösa gruvföretagens behov av trygghet samtidigt som det grundläggande syftet med koncessionsprövningen behålls. Skillnaden består väsentligen i att den som har undersökningstillstånd också får en laglig rätt till bearbetningskoncession, om vissa grundläggande krav är uppfyllda. Kraven gäller dels allmänna förutsättningar för att bearbetningsrätt skall medges, dels krav som avser sökandens lämplighet. I förstnämnda hänseende krävs att bestämmelserna i NRL inte hindrar mineralutvinning och att malmbevisning företes. I sistnämnda hänseende krävs att sökanden skall ha förmåga och avsikt att bearbeta fyndigheten samt därutöver att fyndighetens belägenhet och art inte gör honom olämplig.

En konsekvens av detta blir att om flera ansöker om koncession prövningsmyndigheten inte kan förbigå den som har undersökningstillstånd, om de allmänna kraven uppfylls och denne i och för sig är lämplig. Detta är ingen stor nackdel för staten men ökar undersökarens trygghet väsentligt. Det förenklar även regelsystemet genom att behovet av ett förhandsbesked om rätt att få bearbetningskoncession framför andra bortfaller.

Från mineralpolitisk synpunkt är det viktigt att koncession endast meddelas den som har förmåga och avsikt att bearbeta fyndigheten. En malmbevisning kräver så stora ekonomiska och tekniska resurser att den som har förebragt en sådan bevisning i allmänhet redan genom detta visar sin förmåga att bedriva en ändamålsenlig bearbetning. Därutöver bör krävas att sökanden gör troligt att han verkligen har för avsikt att bearbeta fyndigheten. Beträffande redan etablerade gruvföretag kan lämpligheten i allmänhet bedömas på grundval av deras tidigare verksamhet. Andra företag får bedömas på andra grunder. Verksamhetens art och omfattning har härvid stor betydelse. Vid bedömning av sökandens lämplighet bör man dock inte kräva att han ensam skall ha förmåga och avsikt att bearbeta fyndigheten utan det bör räcka med att han i samverkan med andra har förmåga att åstadkomma en ändamålsenlig bearbetning. Fyndighetens art kan ha särskild betydelse på så sätt att det från nationell synpunkt är angeläget att fyndigheten bearbetas av en viss exploatör. Jag tänker då bl. a. på mineral, främst uran, som kan ha utrikespolitisk eller försvarspolitisk betydelse.

I koncessionsprövningen bör även vägas in krav på lämplig arrondering. En ändamålsenlig utvinning försvåras om begränsade områden delas upp på flera koncessioner med olika innehavare. Man bör eftersträva att olika koncessionshavare får sammanhängande områden som inte går i varandra. Därigenom underlättas en rationell mineralbearbetning. Det bör därför som kommittén föreslagit finnas möjlighet att förhindra uppkomsten av olämplig arrondering. Särskilt stor praktisk betydelse bör detta inte få för prospektörerna, eftersom risken för avslag på denna grund i allmänhet kan förutses med ganska stor säkerhet.

Det system jag förordar innebär att de flesta prospektörer kommer att kunna vara relativt säkra på att få rätt att utvinna påträffade fyndigheter, om mineralutvinning över huvud taget medges. Till avvägningen i förhållande till motstående intressen återkommer jag i avsnitt 2.3.4.

Sedan en koncession har meddelats måste samhället ha någon möjlighet till kontroll av att koncessionshavaren bedriver en ändamålsenlig bearbetning. En sådan möjlighet finns redan i den nuvarande gruvlagen, nämligen bestämmelserna om kronoandel. Dessa innebär att staten får andel i utmål med hälften. Genom andelen får staten också s. k. brytningsvitsord, vilket innebär att staten, mot övriga delägares vilja, kan framtvinga undersökning och bearbetning inom utmålet. Dessa bestämmelser bör bibehållas. Det är viktigt att för den enskilde prospektören ingen osäkerhet råder om hur stor statens ekonomiska andel blir i en beviljad koncession.

Staten har endast begränsade möjligheter att genom kronoandelen själv få till stånd gruvdrift. Därför behövs ytterligare bestämmelser i syfte att stimulera aktiviteten hos koncessionshavarna. Det kan som kommittén

föreslår ske genom att giltighetstiden för en koncession avkortas i förhållande till vad som nu gäller samtidigt som pågående aktivitet ger en automatisk rätt till förlängning. Koncessionstiden bör därför kunna vara begränsad till tio år, dock med obligatorisk rätt till förlängning så länge regelbunden bearbetning bedrivs. Jag vill i det sammanhanget starkt betona att tillståndsmyndigheten i ärenden om förlängning måste beakta koncessionshavarens långsiktiga planering. Förlängning får således inte vägras, om koncessionshavaren visar ett skäligt behov av fyndigheten för sina malmreserver.

Jag kommer under nästa avsnitt att föreslå att den avvägning mellan motstående intressen enligt naturresurslagen som sker i ärendet om bearbetningskoncession skall vara bindande under koncessionstiden. Eftersom beslutet om markanvändningen därigenom inte får omprövas under koncessionstiden är det viktigt att tiden bestäms med beaktande av dels vad koncessionshavaren skäligen kan behöva för sin långsiktiga planering, dels samhällets behov av att markanvändning inte blir låst under överskådlig framtid. Jag föreslår därför att koncessionstiden bestäms till tio år.

2.3.4 Förhållandet till motstående intressen

Mitt förslag: Liksom tidigare skall annan lagstiftning om användningen av mark och vatten vara tillämplig på verksamhet som omfattas av minerallagstiftningen.

Minerallagen anknyts till NRL. I ärenden om bearbetningskoncession skall en intresseavvägning enligt 2 och 3 kap. NRL ske i fråga om markens användning för mineralutvinning. Någon ytterligare NRL-prövning vad gäller markanvändningen skall inte ske, om verksamheten därefter skall prövas också enligt annan lagstiftning.

Bearbetningskoncession skall kunna förenas med villkor till skydd för motstående intressen.

De nuvarande s.k. hindersbestämmelserna behålls i stort sett oförändrade.

Kommitténs förslag: Överensstämmer i stort med mitt förslag.

Remissinstanserna: Som framgår av avsnitt 2.2.2 har frågan blivit föremål för mycket skilda synpunkter. Grovt sett grupperar sig remissinstanserna i tre läger, där en grupp stöder utredningsförslaget och två grupper avstyrker från motsatta utgångspunkter. En grupp, företrädd av *planverket*, *naturvårdsverket*, *Svenska kommunförbundet m.fl.* menar att en avvägning gentemot motstående intressen med tillämpning av NRL bör göras redan i samband med undersökningstillstånd. En annan grupp, varin ingår *Gruvföreningen m.fl.* menar att minerallagstiftningen inte alls bör anknytas till NRL. NRL-avvägningen bör i stället som för närvarande göras då verksamheten prövas enligt annan lagstiftning. Därvid bör den första NRL-prövningen göras bindande för senare prövning. Bland dem som stöder utredningsförslaget i denna del kan nämnas *SGU*, *NSG* och *Gruvindustriarbetareförbundet*.

Skälen för mitt förslag: Jag har redan tidigare (avsnitt 2.2.3) varit inne på frågan om avvägningen av mineralintresset gentemot motstående intressen och därmed också den nya lagens anknytning till NRL. När jag i fortsättningen använder termen "NRL-prövning" syftar jag på denna intresseavvägning. Dessa frågor har mycket stor betydelse för gruvnäringen, eftersom de bl. a. gäller hur och när den grundläggande avvägningen i markanvändningsfrågan skall göras. Det är flera frågor som aktualiseras. Skall en avvägning kunna göras under hela den tid verksamheten pågår eller ske vid ett tillfälle, som sedan i tillåtlighetsfrågan blir bindande för senare beslut? När skall, om man väljer den senare modellen, avvägningen göras?

Vid ställningstagandet måste gruvnäringens grundläggande förutsättningar beaktas. En gruva är inte lokaliseringsbar, vilket betyder att valet står mellan att utvinna en fyndighet eller låta bli. En prospekteringsverksamhet av viss omfattning är nödvändig för att få fram malmreserver. Sådan verksamhet är mycket kostnadskrävande och kostnaderna tenderar att öka. Det ekonomiska utfallet är osäkert, eftersom man inte vet vad man kommer att finna. Det är mycket få undersökningsrättigheter som leder till bearbetning. Lönsam gruvdrift måste täcka kostnaderna även för all prospektering som inte leder till gruvdrift. För prospektören är det mot denna bakgrund oerhört betydelsefullt att få så säkra garantier som möjligt för att påträffade fyndigheter skall kunna utvinnas. Detta förhållande har legat till grund för mitt förslag om förutsättningarna för att få bearbetningskoncession. Minst lika viktigt för ett gruvföretag är givetvis att få så säkra garantier som möjligt för att en erhållen bearbetningsrätt verkligen kan utnyttjas. Om markanvändningsfrågan fortlöpande kan förutsättningslöst omprövas, kommer företaget att leva under mycket osäkra förhållanden. Någon ovillkorlig rätt att alltid få utvinna påträffade mineralfyndigheter kan dock inte komma i fråga, eftersom andra med mineralintresset oförenliga intressen kan ha stor tyngd. Ibland kan bevarandeintresset eller behovet av en alternativ markanvändning vara så stort att en fyndighet inte bör utvinnas. NRL-prövningen syftar till att göra denna grundläggande avvägning i markanvändningsfrågan.

Av betydelse är vidare att gruvdrift, som kommer till stånd, bedrivs under skäligt hänsynstagande till miljön och andra intressen som påverkas. Detta regleras genom vissa bestämmelser i minerallagstiftningen men främst genom att annan lagstiftning också är tillämplig på verksamheten. Något formellt hinder finns enligt nuvarande ordning inte mot att med stöd av denna lagstiftning omöjliggöra utnyttjandet av en gruvrättighet. I praktiken handlar det dock om att bestämma ramar för verksamheten.

En grundläggande fråga, som har tagits upp av remissinstanserna, gäller om NRL-prövning med avvägning till motstående intressen skall göras redan i samband med undersökningstillstånd. En sådan skulle kunna göras på två sätt. Ett sätt är att ge prövningen bindande verkan med syftet att göra den grundläggande intresseavvägningen så tidigt som möjligt. Härigenom skulle gruvföretagen få behövlig trygghet och undvika kostnader för prospektering i områden som bör bevaras från gruvdrift, samtidigt som sådana skyddas mot påverkan från undersökningsarbete. Ett annat sätt är

att inte ge den bindande verkan och med det främsta syftet att hindra att undersökningsarbete sätts igång, innan en åtminstone översiktlig prövning har skett i markanvändningsfrågan och frågan om behövligt skydd för motstående intressen. Det medför naturligtvis också att gruvföretaget besparas kostnader för "onödig" prospektering. Det är den senare modellen som förordas av de remissinstanser som vill ha NRL-prövning i samband med undersökningstillstånd.

Enligt min mening är de skäl kommittén anför mot en NRL-prövning i samband med undersökningstillstånd avgörande. Till en början faller undersökningsarbete i sig knappast under begreppet markanvändning. En del prospekteringsmetoder har ingen som helst inverkan på miljön och de mest ingripande metoderna påverkar visserligen miljön men inte på ett så ingripande sätt att man kan tala om ändring av den pågående markanvändningen. En prövning av markanvändningen på detta stadium skulle i stället ha karaktär av en förhandsprövning av markens eventuella användning för mineralutvinning. För en sådan prövning skulle krävas ett omfattande remissförfarande, vilket i sig skulle väsentligt rubba förutsättningarna för minerallagstiftningen, som de kommit till uttryck i direktiven till minerallagskommittén. Helt nya förutsättningar skulle uppkomma för prospektörerna, eftersom de redan på detta stadium måste prestera ett ordentligt underlag för en sådan prövning. Trots detta skulle prövningen uppenbarligen ändå ske på ofullständig grund, eftersom det viktigaste underlaget för bedömningen av mineralintressets styrka, nämligen fyndighetens art och omfattning, saknas. Därtill kommer att avvägningen i nästan alla fall blir "onödig", eftersom inte mer än kanske en undersökningsrättighet på hundra leder till bearbetning.

Det är främst två skäl som ligger bakom önskemålet om en prövning med hänsyn till motstående intressen redan på undersökningsstadiet. Det är dels det behov som bl. a. kommuner har att inordna gruvverksamheten i sin planering på ett ändamålsenligt sätt, dels det behov som finns att så väl som möjligt skydda vissa områden som bör bevaras från gruvdrift. Om bevarandointresset aktualiseras sent i beslutsprocessen, då kanske stora pengar lagts ned på prospektering, blir det svårare att skydda områden som bör bevaras.

Enligt min mening måste en ordning skapas som så väl som möjligt tillgodoser dessa behov utan att en omfattande administrativ process tillskapas vid prövning av undersökningstillstånd. Det bör kunna ske genom administrativa förfaranden som säkerställer att både kommuner, länsstyrelser och andra berörda får kännedom om planerade undersökningsarbeten och att innehavare av undersökningsrättigheter får kännedom om kommunens planering och särskilt skyddsvärda områden. I viss utsträckning finns sådana rutiner redan i dag. Som redan har framgått gäller annan lagstiftning som naturvårdslagen och kulturminneslagen för undersökningsarbete. Det är givetvis angeläget att, i den mån det inom ett undersökningsområde finns delar som är särskilt skyddsvärda, detta står klart för undersökaren så tidigt som möjligt. Jag avser därför att senare återkomma till regeringen med förslag om att bergmästaren skall sända underrättelse om meddelade undersökningstillstånd till länsstyrelsen och

till berörd kommun. Därigenom kan på ett tidigt stadium kontakt etableras mellan en prospektör och berörda samhällsorgan, som därmed kan inleda diskussioner om hur prospekteringen lämpligen bör samordnas med den samhälleliga planeringen.

Jag anser således i likhet med kommittén att någon NRL-prövning inte bör ske i samband med undersökningstillstånd. Däremot bedömer jag en sådan vara ofrånkomlig vid prövning av bearbetningskoncession. Som framgått av det tidigare har också riksdagen utgått från att en ny mineralagstiftning skall anknytas till NRL. En NRL-prövning på detta stadium kan ske på ett ordentligt faktaunderlag. Man känner till omfattningen och arten av de planerade arbetena och kan bedöma deras inverkan på motstående intressen. Prövningen kommer inte att fördröja handläggningen av ett koncessionsärende nämnvärt, eftersom beslutsunderlaget för prövningen till stor del ändå kommer att behövas. Till beslutsordningen återkommer jag senare.

Jag kommer slutligen in på frågan om den intresseavvägning enligt NRL som görs i ett koncessionsärende skall vara formellt bindande vid senare prövning enligt annan lagstiftning. Mineralutvinning skall, som har framgått av det tidigare, liksom hittills prövas även enligt annan lagstiftning, vilken normalt också är anknuten till NRL. Sålunda skall hushållningsbestämmelserna i 2 och 3 kap. NRL tillämpas vid prövning enligt bl. a. miljöskyddslagen, vattenlagen och naturvårdslagen. Vid prövning enligt miljöskyddslagen och vattenlagen gäller att om regeringen har prövat tillåtlighetsfrågorna enligt 4 kap. NRL, skall någon ny prövning av denna inte ske. Regeringens prövning enligt 4 kap. NRL blir alltså formellt bindande i detta avseende. Enligt 4 kap. NRL skall regeringen pröva tillåtligheten av mineralutvinning i s. k. obrutna fjällområden och kan också besluta att sådan prövning skall ske i andra fall. Kommittén har föreslagit att, om regeringen har tagit ställning till tillåtlighetsfrågan enligt 4 kap. NRL, någon ny NRL-prövning inte skall göras i ärendet om bearbetningskoncession. Jag delar denna uppfattning. I sådana fall torde regelmässigt koncessionsärendet komma att avgöras av regeringen enligt 8 kap. 2 § och det bör ofta vara lämpligt att samordna dessa ärenden med hänsyn till att beslutsunderlaget till stor del kommer att vara detsamma.

Prövning av mineralutvinning enligt vattenlagen och miljöskyddslagen sker således för närvarande med tillämpning av 2 och 3 kap. NRL. Vad gäller tillämpningen av NRL bör erinras om att mineralintresset där är helt jämförbart med andra intressen. Mark- och vattenområden som innehåller värdefulla ämnen eller material åtnjuter särskilt skydd enligt 2 kap. 7 § NRL. Någon formell samordning mellan hittillsvarande gruvlagstiftning och andra lagar som berörs vid mineralutvinning har inte skett, vilket betyder att tillåtlighetsfrågan har kunnat prövas förutsättningslöst både före dessa lagars anknytning till NRL och därefter.

Kommittén har föreslagit att ändringar görs i vattenlagen och miljöskyddslagen med den innebörden att den NRL-prövning som görs i ärendet om bearbetningskoncession blir formellt bindande vid den senare prövningen.

Från bland andra naturvårdsverket har invändningar rests mot att låta

en minerallagskoncession bli formellt bindande på det sätt som utredningen har föreslagit.

När man bedömer denna fråga måste man ha i tankarna de ekonomiska förhållanden för mineralindustrin som jag redan tidigare varit inne på. Prospekteringsverksamheten är en i tiden utdragen process, som kan pågå i flera decennier från den första prospekteringsåtgärden till dess gruvan öppnas. Arbetet kräver avsevärda investeringar och det ekonomiska utfallet är alltid osäkert. Endast cirka en procent av prospekteringsinsatserna leder till bearbetning, vilket innebär att intäkterna från en fyndighet skall täcka inte bara kostnaderna för prospektering av fyndigheten utan också kostnaderna för all prospektering som inte leder fram till bearbetning. Med hänsyn till de förhållanden som sålunda gäller inom mineralbranschen är det av största vikt att en prospektör får så säkra garantier som möjligt för att han får bearbeta de fyndigheter han påträffar.

Den reglering som fanns före naturresurslagens införande gav i praktiken prospektören tämligen omfattande garantier för att han skulle få utnyttja de rättigheter han fått enligt minerallagstiftningen. Genom utmålsläggning eller koncession avgjordes markanvändningsfrågan utan någon möjlighet att ompröva denna. Någon formell samordning med annan lagstiftning fanns inte. Visserligen krävdes tillstånd enligt miljöskyddslagen och, i många fall, enligt vattenlagen. Den prövningen gällde dock i praktiken inte markanvändningen utan hur bearbetning skulle bedrivas under skäligt hänsynstagande till miljön. Det gällde att fastställa de närmare villkoren för verksamhetens bedrivande. Dessa villkor kunde visserligen bli betungande men det fanns alltid möjlighet för gruvinnehavaren att genom egna åtgärder påverka verksamheten så att den blev lönsam inom ramen för de uppställda villkoren.

Som framgått av det tidigare skall miljöskyddslagen och annan lagstiftning tillämpas på mineralutvinning på i princip samma sätt som tidigare. Numera är emellertid sådan lagstiftning regelmässigt anknuten till NRL så att vid tillståndsprövningen 2 och 3 kap. NRL skall tillämpas. Det betyder att den grundläggande markanvändningsprövningen skall tas upp i sådana ärenden. Frågan blir då hur denna aspekt skall samordnas med den NRL-prövning som redan gjorts enligt minerallagstiftningen.

Sedan naturresurslagen nu har införts måste självfallet mineralindustrins verksamhet prövas utifrån de förutsättningar som anges i den lagen. Sett ur den enskilde prospektörens synvinkel innebär dock detta att han inte längre har samma garantier som tidigare för att han får bearbeta en påträffad fyndighet. Han kan inte heller genom egna åtgärder påverka utgången av den intresseavvägning som skall ske. Vid den NRL-prövning som görs i ärendet om bearbetningskoncession har prospektören i normalfallet inte lagt ner alltför stora kostnader inom undersökningsområdet, varför den förlust som uppstår vid ett eventuellt avslag trots allt bör kunna accepteras. Om en meddelad koncession inte blir bindande i markanvändningsfrågan och en osäkerhet kvarstår huruvida fyndigheten får bearbetas eller ej, ökar skadeverkningarna för den enskilde prospektören. De ekonomiska skadorna vid ett avslag på ett senare stadium blir av betydligt större omfattning. Även efter koncessionsbeslutet fortsätter undersökningsarbe-

ten och det kan ta lång tid innan mineralutvinning påbörjas och behövliga tillstånd enligt annan lagstiftning söks. Den ekonomiska planeringen försvåras om man hela tiden måste räkna med att gjorda investeringar plötsligt kan gå till spillo genom ett avslag. En rationell gruvdrift kräver ett visst mått av malmreserver i form av obearbetade fyndigheter. Dessa reserver kan inte betecknas som säkra om koncessionerna för dessa fyndigheter inte är bindande. Jag anser därför att det skulle påverka mineralindustrin negativt i en omfattning som inte är acceptabel om ytterligare en prövning av markanvändningen för det avsedda ändamålet måste göras utöver den som görs i koncessionsärendet. Jag föreslår därför att någon ytterligare intresseavvägning enligt naturresurslagen utöver den som görs i ärendet om bearbetningskoncession inte skall göras vid en efterföljande prövning av verksamheten enligt annan lagstiftning. Detta innebär alltså att då en tillämnad mineralbearbetning skall prövas enligt efterkommande lagstiftning, främst miljöskyddslagen, detta skall ske utan att man ånyo gör en intresseavvägning enligt naturresurslagen. Den avvägning som gjordes i koncessionsärendet skall alltså gälla allttjämt. I övrigt skall en fullständig prövning ske enligt all efterkommande lagstiftning. Jag vill i det sammanhanget ånyo betona vikten av att all mineralbearbetning sker med beaktande av alla de krav som samhället har ställt upp till skydd för miljön och naturvården.

Den bestämmelse jag nu har föreslagit innebär att den beslutade markanvändningen inte får omprövas sedan bearbetningskoncession har meddelats. Detta bör dock inte gälla om koncessionstiden går ut utan att bearbetning har kommit till stånd. Vid förlängning av en sådan koncession bör alltså en förnyad NRL-prövning göras. Det är inte rimligt att hänsynen till koncessionshavaren får innebära att beslutet om markanvändningen ligger fast utan möjlighet till omprövning under obegränsad tid. Jag föreslår därför att beslutet om markanvändning blir bindande bara under koncessionens giltighetstid. Någon omprövning bör dock inte ske när koncessionen förlängs utan särskild ansökan under pågående bearbetning eller efter särskild ansökan då koncessionshavaren har påbörjat bearbetning, tillredningsarbete eller undersökning av större omfattning.

Mitt förslag innebär alltså att, så länge utvinning inte har påbörjats eller förberetts på visst sätt, en förnyad prövning enligt naturresurslagen görs varje gång koncessionshavaren ansöker om förlängning av koncessionstiden. Om en verksamhet skulle ge upphov till så betydande olägenheter att en ändring av villkoren krävs, bör NRL tillämpas också vid denna prövning.

Jag tar i avsnitt 2.4 i ett sammanhang upp frågor som gäller samordningen med annan lagstiftning och mina förslag till ändringar i denna. Som närmare utvecklas där föreslår jag till skillnad från utredningen att en erhållen bearbetningskoncession inte skall innebära att kravet på täktstillstånd från länsstyrelsen enligt 18 § naturvårdslagen skall bortfalla.

Dessutom bör ett beslut av regeringen om tillåtlighetsprövning enligt 4 kap. NRL vara bindande i koncessionsärendet på samma sätt som ett sådant beslut blir bindande i andra sammanhang. Jag återkommer senare till samordningsfrågorna i de fall tillstånd till gruvverksamhet behövs

enligt viss annan lagstiftning. I övrigt överensstämmer mitt förslag i huvudsak med gällande minérallag. En bearbetningskoncession kan således förenas med villkor till skydd för allmänna intressen och enskild rätt. Av naturliga skäl måste sådana villkor i allmänhet bli tämligen översiktliga. De s. k. hindersbestämmelserna överförs i stort sett oförändrade från gällande rätt.

Många faktorer skall vägas in i bedömningen i ett ärende om bearbetningskoncession. För att prövningsmyndigheten skall kunna göra denna bedömning krävs att sökanden presenterar ett tämligen omfattande beslutsunderlag. Jag avser därför att återkomma till regeringen med förslag till regler om uppgifter som skall ingå i en koncessionsansökan.

2.3.5 Beslutsmyndigheter

Mitt förslag: Ärenden om undersökningstillstånd, bearbetningskoncession och markanvisning inkl. ersättningsfrågor prövas av bergmästaren.

I ärenden om bearbetningskoncession skall bergmästaren samråda med länsstyrelsen i fråga om tillämpningen av NRL.

Ärenden om bearbetningskoncession skall – efter beredning av bergmästaren – avgöras av regeringen, om ärendet är särskilt betydelsefullt från allmän synpunkt, om ärendet gäller återkallelse av tillstånd eller koncession utan att innehavaren har åsidosatt sina skyldigheter eller om bergmästaren och länsstyrelsen är oeniga i markanvändningsfrågan.

Bergmästaren prövar om verksamhet kan tillåtas inom områden med detaljplan eller områdesbestämmelser enligt plan- och bygglagen (PBL).

Frågor om dispens från hinder mot undersökning och bearbetning skall prövas av bergmästaren och länsstyrelsen i de fall som i dag prövas av länsstyrelsen resp. regeringen.

Bergmästaren får anlita sakkunniga vid prövning av tillståndsfrågor.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser tillstyrker förslaget eller lämnar det utan erinran. *SGU* avstyrker dock.

Skälen för mitt förslag: Då nu mineralagstiftningen samlas i en lag bör ett så enkelt och enhetligt system som möjligt skapas för tillståndsgivningen. Det är också viktigt att beakta strävandena inom den offentliga sektorn att i högre grad decentralisera myndighetsutövning. Liksom de allra flesta remissinstanserna delar jag utredningens uppfattning att flertalet tillståndsärenden bör prövas av bergmästaren. De centrala besluten inom den nya mineralagstiftningen blir undersökningstillstånd, bearbetningskoncession och markanvisning. De frågor som skall bedömas i ett ärende om undersökningstillstånd är bergmästaren uppenbarligen lämpad att hantera. Koncessionsprövning innefattar ställningstagande till fyra faktorer,

malmbevisningen, sökandens lämplighet, lämplig arrondering samt förhållandet till motstående intressen. De tre första frågorna är bergsstaten väl lämpad att bedöma. Den fjärde frågan däremot, avvägningen enligt NRL gentemot motstående intressen, ligger utanför bergsstatens normala kompetens och uppgifter. Inom bergsstaten kan visserligen göras en bedömning av mineralintressets tyngd i sig i det enskilda fallet, men myndigheten har inte kompetens att göra en samlad intresseavvägning, som ytterst har politisk karaktär. Det problemet bör, som utredningen föreslår, lösas genom att bergsstaten samråder i denna fråga med länsstyrelsen, som bör svara för sådana övergripande bedömningar. Länsstyrelsens bedömning i markanvändningsfrågan bör givetvis i normalfallet vara bestämmande för bergmästarens beslut. En möjlighet bör dock finnas för bergmästaren att hänskjuta ett koncessionsärende, där han och länsstyrelsen har olika uppfattning i markanvändningsfrågan, till regeringens prövning.

Lantbruksstyrelsen har föreslagit att den, efter mönster från vattenlagen, ges rätt att förordna om utredning angående ett tillämnat mineralföretags skadeverkningar på rennärings och jordbruket. Som jag nyss nämnde skall länsstyrelsen göra den övergripande bedömningen enligt naturresurslagen. Därvid kommer länsstyrelsen naturligtvis att från berörda myndigheter inhämta de uppgifter som behövs för att bedöma den inverkan mineralföretaget kan få på andra intressen som skall beaktas enligt naturresurslagen, däribland jordbruket och rennärings. Visserligen kan ett tillämnat mineralföretag få avsevärd inverkan på motstående intressen men jag anser inte att svårigheterna att bedöma denna inverkan är lika stora som vid ett större vattenföretag. Jag anser därför inte att det behövs någon generell möjlighet att föranstalta om utredningar utöver den utredning som länsstyrelsen har att göra i ett koncessionsärende. I lagen (1988:950) om kulturminnen m. m. som trädde i kraft den 1 januari 1989 finns emellertid en bestämmelse (2 kap. 11 §) om att länsstyrelsen får besluta om en särskild utredning för att ta reda på om en fast fornlämning berörs av ett planerat arbetsföretag. Utredningen skall bekostas av företagaren om exploateringen innebär att ett större markområde tas i anspråk. Syftet med utredningen är att utröna förekomsten av fasta fornlämningar, som kommer att beröras av det tillämnade arbetsföretaget. Utredningen kommer därmed att ingå i beslutsunderlaget i ett eventuellt ärende om tillstånd till intrång i fornlämningen. Som jag har redogjort för skall i ett koncessionsärende mineralintresset vägas mot de övriga intressen som anges i NRL, däribland kulturminnesvärden. Denna avvägning kan inte göras på ett korrekt sätt om man inte känner till den närmare förekomsten av fasta fornlämningar. Jag föreslår därför att länsstyrelsen redan i koncessionsärendet får besluta om en sådan utredning som anges i 2 kap. 11 § kulturminneslagen.

Undantagsvis kan ärenden om bearbetningskoncession innehålla bedömningar av politisk vikt eller annars ha särskild betydelse från allmän synpunkt. Jag tänker då bl. a. på ansökningar som rör mineral som är viktiga från försvars- eller utrikespolitisk synpunkt eller av annat skäl är särskilt betydelsefulla. Sådana ärenden bör efter beredning av bergmästaren avgöras av regeringen. En särskild ärendetyp som alltid bör avgöras av

regeringen är när frågan uppkommer att återkalla en koncession eller ett tillstånd utan att innehavaren har åsidosatt sina skyldigheter.

Markanvisning bör av naturliga skäl liksom hittills ankomma på bergsstaten. Vid markanvisningen prövas även frågor om ersättning till markägare och andra sakägare. Erfarenheten visar att den övervägande delen av dessa frågor görs upp i godo mellan de berörda parterna före markanvisningen. De ärenden som kvarstår till förrättningen är i de allra flesta fall okomplicerade och rör låga belopp. Även dessa bör därför lämpligen avgöras av bergmästaren i första instans.

Planverket har föreslagit att inte bara bergmästaren utan också kommunen ges rätt att hänskjuta ett koncessionsärende till regeringens prövning. Jag kommer längre fram att förorda att kommunen får rätt att överklaga en meddelad koncession, varigenom planverkets krav får anses vara tillgodosett.

I regeringens proposition (prop. 1985/86:90) om följdlagstiftning till den nya plan- och bygglagen, lagen om exploateringssamverkan samt lagen om hushållning med naturresurser m.m. anförde föredragande statsrådet (s. 92 f.) att beslut enligt olika speciallagar bör stå i överensstämmelse med gällande detaljplan och områdesbestämmelser. Dock borde det finnas möjlighet att göra smärre avvikelser från planerna om avvikelsen är förenlig med planens syfte. Sådana avvikelser borde beslutas av tillståndsmyndigheten. Detta innebär för minerallagstiftningens del att beslutsmyndigheten, dvs. bergsstaten, bör pröva frågan om viss verksamhet kan tillåtas inom område med detaljplan eller områdesbestämmelser.

Den nuvarande minerallagstiftningen innehåller regler om att undersökning och bearbetning inte utan tillstånd får äga rum inom vissa särskilt skyddade områden. Tillstånd meddelas i vissa fall av regeringen och i vissa fall av länsstyrelsen. I enlighet med utredningens förslag föreslår jag att tillståndsgivningen flyttas ner till länsstyrelsen resp. bergsstaten.

Mitt förslag innebär att bergsstaten blir den centrala tillståndsmyndigheten enligt minerallagen. Situationer kan då uppstå där bergsstaten inte fullt ut har den sakkunskap som erfordras vid prövningen av ett ärende. Bergsstaten bör därför ha rätt att vid behov anlita sakkunniga.

Mitt förslag: Bergmästarens beslut om meddelande av bearbetningskoncession får överklagas hos regeringen.

Bergmästarens beslut i ärenden om markanvisning får överklagas hos fastighetsdomstolen.

Övriga beslut av bergmästaren får överklagas hos kammarrätten om de rör rättsliga frågor och hos SGU om de rör lämplighetsfrågor. SGU:s beslut i sådana ärenden får inte överklagas.

Bergmästarens beslut om dispens från hinderbestämmelserna får överklagas hos länsstyrelsen. Länsstyrelsens beslut i sådana ärenden får inte överklagas. Länsstyrelsens dispensbeslut får överklagas hos regeringen.

Kommunen får överklaga beslut om bearbetningskoncession samt beslut i övrigt som rör områden med detaljplan eller områdesbestämmelser.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med mitt förslag utom i fråga om beslut om återkallelse av koncession samt kommunernas besvärsmätt.

Remissinstanserna: Några remissinstanser har invändningar mot delar av förslaget. *SGU* anser att frågor om överklagande skall, i likhet med vad som för närvarande gäller, handläggas av *SGU*.

Planverket och *Kommunförbundet* framhåller att kommunerna bör ges möjlighet att överklaga alla typer av beslut enligt den föreslagna nya lagen i fall då besluten avser lämplighetsbedömningen beträffande användningen av mark och vatten.

Naturvårdsverket samt *kammarrätterna i Sundsvall och Jönköping* har uppfattningen att naturvårdsverket bör ges rätt att överklaga bergmästarens beslut i ärenden om undersökningstillstånd och bearbetningskoncession. *Naturvårdsverket* anser vidare att även beslut om undersökningstillstånd skall kunna överklagas till regeringen.

Skälen för mitt förslag: På förslag av regeringen antog riksdagen 1984 riktlinjer för regler om rätt att överklaga ärenden till regeringen (prop. 1983/84:120, KU 23, rskr. 250). Riktlinjerna innebär i korthet följande.

Ärenden där rättsfrågan är huvudsak skall överklagas till domstol medan ärenden där lämplighetsavgöranden är dominerande skall överklagas i administrativ ordning. För dessa senare ärenden anges olika besvärsvägar. Regeringen skall vara slutinstans endast i de ärenden där det är önskvärt med en politisk styrning av praxis. Oavsett vilken besvärsväg man väljer bör i normalfallet ett ärende kunna prövas i högst två instanser.

Nuvarande instansordning enligt minerallagstiftningen är mycket svåröverskådlig med en mångfald omprövningsvägar. Att förenkla reglerna för överklagande är därför en angelägen uppgift. Jag anser att kommitténs förslag, som genomsyras av de inledningsvis nämnda riktlinjerna, med några undantag bör genomföras. Mitt förslag innebär i huvudsak följande.

Huvuddelen av ärendena kommer att prövas av bergmästaren. De ärenden där politiska överväganden kan komma att inverka på besluten är

framför allt ärenden om bearbetningskoncession. I dessa ärenden skall, som framgått av det tidigare, ske en avvägning mellan olika intressen enligt NRL. Bergmästaren måste i dessa ärenden samråda med länsstyrelsen i frågan om avvägning enligt NRL. Länsstyrelsen bör självfallet i sin tur inhämta synpunkter från kommunen vad avser det aktuella företagens inverkan på den kommunala planeringen och kommunens bedömningar av markanvändningsfrågan med utgångspunkt från PBL och NRL. Om bergmästaren och länsstyrelsen har olika uppfattning i frågan om NRL:s tillämpning skall ärendet hänskjutas till regeringens prövning. Även om hänskjutande inte har skett, kan NRL-prövningen bli aktuell efter ett överklagande. Ärenden om bearbetningskoncession bör därför få överklagas till regeringen. Till skillnad från utredningen anser jag dock att bergmästarens beslut om återkallelse av bearbetningskoncession bör få överklagas till domstol med hänsyn till frågans betydelse för koncessionshavarens möjlighet att utöva sin näringsverksamhet. Jag vill i det sammanhanget erinra om att ärenden om återkallelse, som inte föranleds av misskötsamhet hos koncessionshavaren av bergmästaren skall hänskjutas till regeringens prövning. En sådan fråga har den karaktären att den bör avgöras av regeringen.

Övriga typer av ärenden som bergmästaren prövar är inte av den art att de bör överklagas till regeringen. För dessa ärenden föreslår jag olika instansordningar. Som framgått av det tidigare skall ersättningsfrågor liksom hittills prövas vid markanvisningen. Ersättningsfrågor överklagas redan i dag till fastighetsdomstol och denna ordning bör bibehållas. För att i någon mån förenkla instansordningen föreslår jag att alla beslut som meddelas vid markanvisningsförrättningen skall överklagas på samma sätt. Jag föreslår därför att beslut om markanvisning skall överklagas vid fastighetsdomstol. Visserligen har fastighetsdomstolen normalt inte den kompetens som krävs för att pröva beslut om markanvisning så vitt avser tekniska frågor, men detta kan avhjälpas genom att domstolen inhämtar yttrande från SGU.

Andra beslut av bergmästaren som huvudsakligen består av rättsliga bedömningar bör överklagas till kammarrätten. Besluten i övrigt, dvs. sådana som huvudsakligen består av lämplighetsavgöranden bör överklagas till den centrala förvaltningsmyndigheten på detta område, dvs. SGU. I enlighet med de riktlinjer för vilka jag nyss redogjorde bör SGU:s beslut inte få överklagas.

Jag har tidigare föreslagit att frågor om dispens från de s. k. hindersbestämmelserna, som i dag prövas av regeringen resp. länsstyrelsen, i fortsättningen skall prövas av länsstyrelsen resp. bergmästaren. Dessa beslut bör i fortsättningen lämpligen överklagas till regeringen resp. länsstyrelsen. Därvid bör länsstyrelsen vara slutinstans i frågor som överklagats dit från bergmästaren.

En fråga som kommittén tar upp och som vissa remissinstanser har synpunkter på gäller om, vid sidan av den vanliga besvärsrätten enligt förvaltningslagen, kommuner eller vissa myndigheter bör ges rätt att överklaga beslut enligt den nya lagen. Enligt nuvarande mincrallagsstiftning

finns ingen sådan rätt. Frågan gäller framför allt rätten att överklaga beslut om rätt till undersökning eller bearbetning.

Vad gäller *undersökningstillstånd* vill jag hänvisa till mina överväganden i avsnitt 2.3.4. Som framgår därav förutsätts förfarandet i ärenden om undersökningstillstånd i huvudsak motsvara förfarandet i inmutningsärenden, vilket betyder att ingen egentlig prövning i förhållande till motstående intressen skall göras. Mot den bakgrunden blir frågan om rätten att överklaga för särskilda intressenter inte aktuell.

Frågan om rätten att överklaga beslut om *bearbetningskoncession* bör däremot övervägas noggrant. Kommittén har efter överväganden (SOU 1986:53 s. 194 f.) stannat för att inte ge kommuner eller naturvårdsverket en särskild rätt att överklaga. Mot bakgrund av hur sådana beslut skall fattas delar jag, utom i ett avseende, kommitténs uppfattning i frågan. Koncessionsärenden enligt nuvarande mincerallag avgörs efter ett brett remissförfarande, där företrädare för olika intressen får komma till tals. Ett motsvarande förfarande avses förekomma i ärenden om bearbetningskoncession enligt den nya lagen. Bergmästarens beslut grundar sig på bedömningen av fyra faktorer, nämligen *malmbevisningen*, *sökandens lämplighet*, *arrondering m. m.* samt *NRL-prövningen*. Det är framför allt bedömningen i markanvändningsfrågan som skulle kunna föranleda rätt för särskilda intressen att påkalla överprövning.

Som framgår av avsnitt 2.3.5 är NRL-prövningen i praktiken överlämnad till länsstyrelsen. Om länsstyrelsen avstyrker mineralutvinning, blir ansökningen normalt avslagen av bergmästaren. Denne har dock, som framgått av det tidigare, rätt att hänskjuta ärendet till regeringens prövning. Ett avslagsbeslut av bergmästaren kan av sökanden överklagas till regeringen. Något behov av att ge något annat organ rätt att överklaga ett sådant beslut anser jag inte finnas.

Om å andra sidan länsstyrelsen tillstyrker mineralutvinning, skall bergmästaren bevilja koncession, om övriga förutsättningar är uppfyllda. När koncession är särskilt betydelsefull från allmän synpunkt, skall dock frågan hänskjutas till regeringen. Länsstyrelsens ställningstagande är grundat på en intresseavvägning mellan mineralintresset och motstående intressen, däribland det bevarandeintresse som företräds av naturvårdsverket. Kommunens uppfattning kommer uppenbarligen att ha stor betydelse. Skulle i undantagsfall mycket stora motsättningar mellan olika intressen finnas som inte har kunnat lösas, bör ärendet anses ha sådan särskild betydelse från allmän synpunkt att bergmästaren skall hänskjuta ärendet till regeringen. Någon särskild rätt till överklagande behövs därför normalt inte för sådana beslut. Jag är dock beredd att, med hänsyn till att det inte kan uteslutas att ett av bergmästaren meddelat beslut om bearbetningskoncession inte till fullo tillgodoser kommunens behov av integrering av verksamheten i den kommunala planeringen, ge kommunen en generell rätt att överklaga bergmästarens beslut om meddelande av bearbetningskoncession.

Som kommittén har föreslagit bör kommuner ha besvärsrätt, om bergmästaren genom dispens från hinderbestämmelserna medgivit att under-

sökning eller bearbetning får ske inom områden med detaljplan eller områdesbestämmelser.

Jag vill slutligen beröra frågan om minerallagens förenlighet med europakonventionen om de mänskliga rättigheterna. Ett beslut om bearbetningskoncession med efterföljande markanvisning inskränker givetvis fastighetsägarens rådighet över sin mark. Detta innebär att konventionens krav på tillgång till domstolsprövning gör sig gällande (jfr prop. 1987/88:69). De frågor som för fastighetsägaren kommer att ha den största betydelsen är de som prövas vid markanvisningsförrättningen. Där bestäms vilka fysiska ingrepp som koncessionshavaren får göra på fastigheten och där bestäms, framför allt, den ersättning som fastighetsägaren skall få till följd av intrånget. Som jag redan har föreslagit skall beslut som meddelas vid markanvisningsförrättningen kunna överklagas till fastighetsdomstolen och därigenom är kravet på rätt till domstolsprövning i dessa frågor uppfyllt. Fastighetsägaren bör dock även ha möjlighet att få en meddelad koncession prövad i domstol eftersom det är i det ärendet det avgörs om bearbetning över huvud taget skall få äga rum. Man skulle då kunna tänka sig att låta bergmästaren pröva alla koncessionsärenden med fullföljdsrätt till kammarrätten. Ärenden om bearbetningskoncession kommer emellertid helt att domineras av lämplighetsavgöranden och innebära en avvägning mellan olika intressen, varvid en politisk styrning av praxis är önskvärd. Regeringen bör därför ingå i instanskedjan.

Om regeringen meddelar en koncession kan fastighetsägaren numera genom rättsprövning i regeringsrätten få prövat om beslutet strider mot någon rättsregel. Bestämmelser om detta finns i lagen (1988:205) om rättsprövning av vissa förvaltningsbeslut. Genom denna möjlighet anser jag att europakonventionens krav på rätt till domstolsprövning av beslut som rör en persons civila rättigheter är uppfyllt även i koncessionsärenden.

2.3.7 Redovisning av undersökningsarbete

Mitt förslag: Den som innehaft ett undersökningstillstånd och inte fått bearbetningskoncession skall lämna en skriftlig redogörelse för det utförda undersökningsarbetet. Redogörelsen skall lämnas inom en månad från det tillståndet upphörde att gälla. Skyldigheten gäller endast för den som yrkesmässigt bedriver undersökningsarbete.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: Huvuddelen av remissinstanserna tillstyrker förslaget. Bland andra *LO* och *TCO* föreslår att redovisningsskyldigheten skall avse även undersökningsresultaten. *Statskontoret* avstyrker helt förslaget.

Skälen för mitt förslag: En fråga som länge uppmärksamats gäller lämpligheten av att ålägga dem som utfört undersökningsarbete utan att detta lett till bearbetningsrättigheter att ställa undersökningsresultat och

undersökningsmaterial till allmänt förfogande i syfte att främja prospektering. I minerallagskommitténs uppdrag ingick att överväga denna fråga.

Efter ingående överväganden (SOU 1986:53 s. 153 ff) stannade kommittén för att nackdelarna, dvs. kostnaderna för företagen och staten med att införa en skyldighet att utge undersökningsresultat, med god marginal överväger den begränsade fördelen sådana skyldigheter skulle innebära. Däremot kunde en mer begränsad rapporteringsskyldighet vara motiverad. En sådan skulle göra det möjligt för prospektörer att på ett enkelt sätt ta reda på om undersökningar inom ett område tidigare hade utförts och i så fall av vem samt när och på vad sätt det hade skett. Den nye prospektören kunde då ta kontakt med det aktuella företaget och på vanligt sätt förhandla om överlåtelse av resultaten, vilka utgör affärshemligheter. Det förekommer för närvarande ett väl utvecklat samarbete mellan olika prospektörer om utbyte av undersökningsresultat.

För egen del har jag funnit de av kommittén anförda skälen övertygande och mitt förslag överensstämmer med kommitténs.

Jag anser således i likhet med kommittén att det bör införas rapporteringsskyldighet innefattande en redogörelse för utförda undersökningsarbeten. Av redogörelsen bör framgå var arbetena har utförts och vilken typ av arbeten som har utförts. Till redogörelsen bör fogas en karta över det undersökta området. En rapporteringsskyldighet av den art jag nu angett reser inte de invändningar jag tidigare redogjort för. Då det kan vara av värde för olika prospektörer att få kännedom om huruvida undersökningsarbete har utförts inom ett visst område föreslår jag att en sådan rapporteringsskyldighet införs. Denna skyldighet bör endast omfatta den som yrkesmässigt bedriver prospektering. Amatörprospektörer skulle alltför mycket betungas av en sådan skyldighet. Uppgifterna bör lämpligen tas emot av bergsstaten.

Mitt förslag: Den nya lagen träder i kraft den 1 juli 1990. Äldre rättigheter skall fortsätta att gälla under sin återstående giltighetstid.

Bestämmelserna om undersökningstillstånd tillämpas på äldre rättigheter till undersökning och bestämmelserna om bearbetningskoncession på äldre rättigheter till bearbetning, i båda fallen med vissa undantag enligt följande.

Förlängning av inmutningens giltighetstid, överlåtelse av inmutning och karenstid för inmutning behandlas enligt äldre bestämmelser.

Utmål får inte förlängas enligt äldre bestämmelser utan utmåls-havaren får söka bearbetningskoncession. Ansökningen prövas dock enligt de principer som gäller för förlängning av koncession enligt den nya lagen.

Försvarsavgiften behålls för utmål så länge dessa består.

Koncessioner enligt gamla minerallagen får inte förlängas utan koncessionshavaren får ansöka om tillstånd eller koncession enligt den nya lagen.

Verksamhet som bedrivs med stöd av markägarens tillstånd och täktstillstånd enligt 18 § naturvårdslagen får fortsätta utan bearbetningskoncession under en övergångstid.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: Har inte berört frågan särskilt.

Skälen för mitt förslag: Då den nya minerallagen träder i kraft kommer det att finnas en rad rättigheter enligt äldre minerallagstiftning. Det gäller inmutningar och utmål enligt gruvlagen, undersöknings- och bearbetningskoncessioner enligt nuvarande minerallag samt täktstillstånd enligt naturvårdslagen. 1974 års minerallagsstiftning innebar att även äldre gruvrättigheter begränsades i tiden till tjugofem år från ikraftträdandet av gruvlagen resp. minerallagen. Det betyder att tidigare tidsobegränsade rättigheter löper ut senast vid utgången av år 1999. I de särskilda fall, där äldre rättigheter följer fyndighetens utsträckning, regleras förhållandena genom övergångsbestämmelser.

Frågan om områdets storlek, som har samband med tillståndshavarens förmåga och resurser, har i vissa aspekter tagits upp i den allmänna motiveringen och i specialmotiveringen under 2 kap. 1 §. Sökanden skall få de gamla tillstånden och koncessionerna bör därför bestå oförändrade. Den nya lagens bestämmelser bör däremot tillämpas främst vad gäller förfarandet, dvs. bestämmelser om hur verksamheten skall bedrivas, prövningsmyndighet, tillsyn, m. m.

Inmutningar

Den nya minerallagens bestämmelser om förlängning av undersöknings-tillståndets giltighetstid och om överlåtelse och karenstid är något mer

ingripande för inmutaren än nuvarande bestämmelser. Jag föreslår därför att de gamla bestämmelserna i dessa hänseenden gäller tills inmutningen upphör att gälla eller inmutaren söker bearbetningskoncession.

Prop. 1988/89:92

Utmål

De gamla utmålen bör bestå oförändrade enligt gruvlagen. När utmålets giltighetstid löper ut måste utmålshavaren givetvis ha möjlighet att ansöka om förlängning av utmålet. Att låta detta ske enligt gruvlagens bestämmelser skulle dock leda till att de allra flesta utmålen inte inom överskådlig framtid skulle föras in under den nya lagens bestämmelser, vilket inte vore rimligt. Övergångsbestämmelserna i denna del bör därför utformas med beaktande av dels en strävan att föra in de gamla utmålen under den nya lagens bestämmelser, dels utmålshavarens berättigade intresse att inte behöva inskränka eller upphöra med en pågående verksamhet. Jag gör i denna del följande bedömning.

Om en utmålshavare önskar fortsätta verksamheten när utmålets giltighetstid löper ut, bör han alltså vara hänvisad till att söka koncession enligt den nya lagen. Vid prövningen bör emellertid hänsyn tas till pågående verksamhet. Enligt gruvlagen har utmålshavaren i vissa fall obligatorisk rätt till förlängning av utmåls giltighet. Detta gäller om

1. bearbetning pågår,
2. tillredningsarbeten eller andra förberedelser för bearbetning pågår eller
3. omfattande undersökningar pågår.

Utmålshavaren kan få förhandsbesked huruvida ett visst arbete är sådant som avses i punkt 3 och därmed försäkra sig om att han kommer att få förlängning.

Att vägra utmålshavaren koncession i de fall som sägs i punkt 1 och 2 vore ett avsevärt ingrepp i hans rätt och bör av detta skäl inte komma i fråga. Att ändra förutsättningarna genom villkor i koncessionen skulle också innebära ett stort ingrepp. I dessa fall bör koncession regelmässigt beviljas på samma sätt som vid förlängning av en bearbetningskoncession enligt den nya lagen. Det innebär att prövningen inte innefattar prövning av om fyndigheten kan ekonomiskt tillgodogöras, lämplighetsprövning eller avvägning gentemot motstående intressen. Detta står inte i motsättning till de överväganden som ligger bakom de nya bestämmelserna. I de fall där bearbetning pågår eller tillredning eller andra förberedelser pågår för drift har förhållandet till mer betydande motstående intressen prövats i tillståndsärendet enligt miljöskyddslagen eller vattenlagen eller annan lagstiftning, enligt vilken tillstånd för verksamheten krävs. Denna bedömning ersätter motsvarande prövningsmoment i koncessionsprövningen. Det förhållandet att verksamhet pågår eller förberedelser därför har påbörjats utesluter behovet av malmbevisning. Att pröva sökandens lämplighet enligt kriterierna i 4 kap. 1 § första stycket 2 på detta stadium framstår heller inte som meningsfullt.

Detsamma torde gälla beträffande prövning av om fyndigheten kan ekonomiskt tillgodogöras samt lämplighetsprövning när arbeten enligt

punkt 3 pågår. Beträffande förhållandet till motstående intressen får man här — liksom i de fall där någon verksamhet inte pågår — pröva ansökan på samma sätt som en ny koncession.

Utmålshavare är i dag skyldiga att erlægga s. k. försvarsavgift. Denna skyldighet bör behållas för utmålen så länge dessa består. Detta blir av särskild betydelse för de utmål som har beviljats innan 1974 års gruvlag trädde i kraft. Dessa utmål innehåller ofta av företag, som inte bedriver gruvverksamhet eller av privatpersoner. Om avgifterna bibehålls kan detta bidra till att förmå dessa utmålshavare att antingen påbörja bearbetning eller söka utmålen. För aktiva prospektörer måste dock avgifterna kunna reduceras. Det bör ankomma på regeringen att meddela närmare föreskrifter om hur avgiften skall beräknas.

Koncessioner enligt gamla minerallagen

I den gamla minerallagen finns inga bestämmelser om förlängning av koncessioner. Under förarbetena uttalades dock att inget hinder avses möta mot att förlängning ges (prop. 1974:146 s. 83). I förarbetena talas om en förutsättningslös prövning av en förlängningsansökan. Där sägs att det är lämpligt att det allmänna efter en tids förlopp får möjlighet att pröva om en koncession bör fortsätta att gälla och i så fall på vilka villkor det skall få ske. Ansökan om förlängning skall i princip behandlas på samma sätt som ansökan om ny koncession (nämnda prop. s. 81 f.). Således innefattar inte koncessionsinnehavet någon rätt till fortsatt koncession efter koncessionstidens utgång. Det innebär därför ingen rättsförlust att innehavaren av koncession enligt den gamla minerallagen får söka undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession enligt den nya lagen om verksamheten skall fortsätta. En annan sak är att prövningen bör ske med beaktande av att förutsättningarna för pågående verksamhet i princip inte skall ändras.

Täktillstånd

När lagen träder i kraft kommer det att finnas ett antal fall, där bearbetning av fyndigheter som skall omfattas av lagen bedrivs enbart med stöd av täktillstånd enligt 18 § naturvårdslagen. Enligt de nya bestämmelserna kommer koncession att krävas. Det är skäligt att verksamheten på dessa fyndigheter får pågå som förut under det att ansökan förbereds och koncessionsärendet prövas. En tidsfrist på ett år från ikraftträdandet är rimlig för att förbereda och inge ansökan om koncession. Det ligger i linje med de mineralpolitiska målen att förutsättningarna för pågående verksamhet inte skall ändras till följd av denna prövning. Därför bör i ett sådant fall koncession meddelas utan föregående prövning enligt de principer som har angivits under avsnitt 2.3.3. Att fyndigheten kan ekonomiskt tillgodos göras och att sökanden är kompetent framgår ju redan av det faktum att bearbetning pågår. Vad gäller förhållandet till motstående intressen bedrivs ju verksamheten med stöd av täktillstånd enligt naturvårdslagen där markanvändningsfrågan har prövats. Någon förnyad NRL-prövning behö-

ver alltså inte ske. Även frågan om lämplig arrondering får anses avgjord genom det meddelade täktillståndet.

Mitt förslag till ny minerallag innebär, som jag har nämnt tidigare, bl. a. att vissa speciella kvaliteter av ett antal mineral förs in under den nya mineralagstiftningen. Om bearbetning av ett sådant mineral pågår då den nya lagen träder i kraft och man därvid utvinner den speciella kvaliteten krävs det alltså koncession för att man i fortsättningen skall få bearbeta den speciella kvaliteten av mineralet. I ett sådant koncessionsärende kan man inte nöja sig med att konstatera att bearbetning av mineralet pågår. Prövningsmyndigheten måste förvisa sig om att just den speciella kvaliteten av mineralet ingår i fyndigheten. Därför måste sökanden i ett sådant ärende förete malmbevisning avseende den speciella kvaliteten. Om sådan malmbevisning företes skall koncession meddelas för den speciella kvaliteten. För mineralet i den "normala" formen är det varken nödvändigt eller möjligt att få koncession, varför den "normala" formen bibehåller sin karaktär av jordägarmineral.

Ett täktillstånd är regelmässigt förenat med vissa villkor. Då tillståndet omvandlas till en koncession bör utgångspunkten vara att villkoren skall gälla oförändrade men vissa modifieringar kan bli nödvändiga. Jag återkommer till den frågan i specialmotiveringen till övergångsbestämmelserna.

Någon konkurrens om koncessionen får naturligtvis inte förekomma utan den som har täktillståndet skall ha företrädesrätt till koncessionen oavsett om han är markägare eller nyttjanderättshavare.

Ett antal nya mineral förs nu in under den nya lagen, vilket innebär att markägaren kan förlora det ekonomiska värdet av en sådan mineralfyndighet. Om någon annan beviljas koncession för fyndigheten får markägaren visserligen ersättning för det intrång på fastigheten som äger rum men han får ingen ersättning för fyndighetens ekonomiska värde. Detta kan i vissa situationer skada honom ekonomiskt. Han kan exempelvis ha gjort vissa förberedelser för att påbörja bearbetning av en fyndighet. Om någon annan får koncession kullkastas därmed markägarens ekonomiska planering därigenom att han förlorar värdet av fyndigheten. Jag anser därför att markägaren under en övergångstid bör ha företrädesrätt framför andra att få koncession för fyndigheter av "nya" mineral om någon bearbetning av fyndigheten inte pågår.

Om däremot markägaren har påbörjat bearbetning av fyndigheten sker ju detta med stöd av täktillstånd. Han blir då skyddad genom att han får företrädesrätt till koncession i enlighet med vad jag nyss nämnde. Däremot försvagas markägarens ställning om en fyndighet bearbetas av en nyttjanderättshavare. Till grund för en sådan bearbetning ligger då säkerligen ett avtal där markägaren har betingat sig, utöver ersättning för markintrånget, viss del av vinsten. I denna situation har nyttjanderättshavaren företrädesrätt till koncessionen eftersom det är han som bedriver bearbetningen. Om han får koncession behöver han inte längre betala ersättning för värdet av fyndigheten. I dessa fall bör dock villkoren för koncessionen bestämmas så att markägaren även i fortsättningen får ersättning för värdet av fyndigheten i huvudsaklig överensstämmelse med villkoren i

avtalet mellan parterna. Sistnämnda typen av situation är dock ytterligt sällsynt. Enligt vad jag har erfarit bedrivs bearbetning av "nya" mineral så gott som uteslutande av markägare.

Prop. 1988/89:92

2.4 Samordningen med annan lagstiftning

Mitt förslag: På samma sätt som tidigare skall vid sidan av mineral-lagen annan lagstiftning vara tillämplig på verksamhet som omfattas av minerallagen. I NRL införs en ny bestämmelse som reglerar det förhållandet då tillåtligheten av ett visst exploateringsföretag eller annat ingrepp i miljön skall prövas enligt flera av de lagar som är anknutna till NRL. Enligt den nya bestämmelsen skall 2 och 3 kap. NRL tillämpas endast vid den prövning som först äger rum.

Vissa ändringar, huvudsakligen av redaktionell art, görs i lagen om vissa torvfyndigheter, lagen om utländska förvärv av fast egendom m. m. och lagen om kontinentalsockeln.

Kommitténs förslag: Överensstämmer i sak i stort med mitt förslag.

Remissinstanserna: Har inte berört frågan särskilt.

Skälen för mitt förslag: Som har framgått av det tidigare är frågan om samordningen mellan minerallagstiftningen och annan lagstiftning en central fråga i detta lagstiftningsärende. Frågorna har från skilda aspekter tagits upp i andra sammanhang, bl. a. i avsnitt 2.3.4, där frågan om prövning enligt NRL m. m. behandlas. Jag vill här för översiktlighetens skull behandla de viktigaste samordningsfrågorna i ett sammanhang och därvid också ta upp de konsekvenser mitt förslag får för annan lagstiftning.

Utgångspunkten när det gäller samordningen mellan minerallagen och annan lagstiftning är att båda skall tillämpas parallellt på verksamhet som omfattas av minerallagen. Minerallagens huvudsakliga syfte är att reglera förhållandet mellan prospektörer och gruvinnehavare, å ena sidan, samt markägaren och innehavare av särskilda rättigheter till marken, å den andra sidan. Ett undersökningstillstånd innebär framför allt att prospektören får rätt att disponera annans mark för att utföra undersökningsarbete. Om prospektören hittar en fyndighet kan han få bearbetningskoncession, vilket innebär inte bara rätt att disponera marken utan också att bearbeta och tillgodogöra sig själva fyndigheten. Innan koncessionshavaren påbörjar bearbetningen skall det hållas en särskild markanvisningsförrättning. Vid denna bestäms det i detalj vilka dispositioner koncessionshavaren får vidta inom koncessionsområdet och ibland också utanför området. Man bestämmer då belägenheten och omfattningen av gruvan och man anvisar också mark för vägar, byggnader och andra anläggningar, som föranleds av gruvdriften. Vid förrättningen bestäms också den ersättning som markägaren erhåller för det intrång som gruvdriften innebär.

Endast ett mindre antal bestämmelser i minerallagen syftar till annat än att reglera förhållandet mellan gruvinnehavaren och markägaren. Jag tänker då främst på de s. k. hinderbestämmelserna och bestämmelserna om intresseavvägning enligt NRL. Möjligheterna att förena en koncession

med villkor som kan gälla motstående intressen hör också dit. Det är dock oftast inte möjligt att i samband med beslutet om koncession föreskriva om villkor av annat än översiktligt slag, eftersom normalt mycket arbete återstår innan man i detalj kan ange hur verksamheten skall bedrivas. Därför bestäms väsentliga villkor bl. a. till skydd för den yttre miljön genom tillståndsgivning enligt annan lagstiftning.

Det sagda innebär följande. En prospektör som har fått undersöknings-tillstånd har därigenom fått rätt att göra vissa ingrepp på annans mark i form av undersökningsarbete. I övrigt är han, liksom var och en, skyldig att iaktta de bestämmelser som kan beröra hans verksamhet. Han måste exempelvis respektera de bestämmelser som kan ha meddelats till skydd för hotade växt- och djurarter. Om hans arbete kan komma att väsentligt ändra naturmiljön är han enligt 20 § naturvårdslagen skyldig att samråda med länsstyrelsen innan han påbörjar arbetet. Påträffar han en fast fornlämning är han skyldig att iaktta bestämmelserna i kulturminneslagen. Enligt den lagen måste han ha tillstånd för att göra ingrepp i fornlämningen och han kan i samband därmed bli skyldig att svara för kostnader för dokumenteringen av fornlämningen.

Om en prospektör får bearbetningskoncession innebär det, som jag nyss nämnde, bara en rätt gentemot markägaren att efter markanvisningsförrättningen bedriva bearbetning på dennes mark. Genom koncessionen har också samhället gjort den intresseavvägningen att marken får användas för utvinning av mineralfyndigheten på bekostnad av övriga intressen som skyddas av NRL. I övrigt måste koncessionshavaren iaktta bestämmelser i annan lagstiftning som kan beröra gruvverksamheten. De tillstånd som kan behövas får då utverkas enligt aktuell lagstiftning.

Den centrala frågan om viss mark skall användas för mineralutvinning eller något annat ändamål gäller samordningen mellan mineralagstiftningen och lagstiftningen om samhällsplanering, främst naturresurslagen och plan- och bygglagen. Frågan om NRL-prövningen har utförligt behandlats i avsnitt 2.3.4 och behöver inte ytterligare utvecklas här. Mitt förslag innebär att NRL-prövning skall göras, då ställning tas till frågan om bearbetningskoncession och att bergmästaren därvid inte får frånga länsstyrelsens bedömning i markanvändningsfrågan. Någon ytterligare intresseavvägning enligt NRL skall inte göras då verksamheten prövas enligt annan efterkommande lagstiftning. Att åtgärder som är av betydelse från hushållningssynpunkt kräver prövning enligt mer än en av de lagar som är anknutna till NRL gäller emellertid inte bara i fråga om gruvor. En industri kan t. ex. kräva tillstånd enligt såväl plan- och bygglagen som miljöskyddslagen. Även en flygplats kan kräva tillstånd enligt dessa lagar, men den skall dessutom prövas enligt luftfartslagen. Åtskilliga andra exempel kan anföras på sådan dubbelprövning. Enligt min mening finns det inte heller i sådana fall några bärande skäl för att tillåtligheten från hushållningssynpunkt flera gånger ställs under prövning. Det bör vara tillräckligt att sådana hänsynstaganden som föreskrivs i 2 och 3 kap. NRL, i den mån de kan ha betydelse för åtgärdens tillåtlighet från markanvändningssynpunkt, beaktas vid den prövning som kommer först i turordningen. Om tillstånd till den ansökta åtgärden därvid lämnas, bör någon ytterligare

prövning av tillåtligheten enligt NRL av den prövade markanvändningen inte krävas. Efter samråd med chefen för bostadsdepartementet föreslår jag därför att i 1 kap. 2 § NRL även tas in en bestämmelse som innebär att, om tillåtligheten av ett visst exploateringsföretag eller annat ingrepp i miljön skall prövas enligt någon av de lagar som anges i paragrafen, skall bestämmelserna i 2 och 3 kap. NRL tillämpas endast vid den prövning som först äger rum. Vad gäller mineralutvinning torde i de flesta fall tillåtligheten från markanvändningssynpunkt avgöras genom koncessionsbeslutet enligt minerallagen, såvida inte prövning skall ske enligt 4 kap. NRL.

Frågan om samordningen med den kommunala planeringen enligt PBL är besvärlig, eftersom ställningstagandet till markens användning för mineralutvinning normalt inte kan göras förrän man kan väga olika alternativ mot varandra och detta inte blir möjligt förrän man åtminstone översiktligt känner till arten och omfattningen av den aktuella mineralfyndigheten. En gruva är inte lokaliseringsbar, utan valet står mellan att utvinna en fyndighet på platsen eller låta bli. Vissa områden kan naturligtvis med relativt stor säkerhet utan vidare uteslutas från mineralutvinning, vilket tillgodoses redan i minerallagen genom hindersbestämmelserna. I övrigt avses kommunens synpunkter vad gäller markanvändningen framför allt tillgodoses i samband med NRL-prövningen. I denna måste kommunens ställningstagande väga mycket tungt. Normalt kommer mineralutvinning att bli aktuell endast utanför områden med detaljplan eller områdesbestämmelser. För hela kommunen skall dock finnas översiktsplan. Denna kan dock aldrig innebära ett definitivt ställningstagande från kommunens sida i markanvändningsfrågan utan skall löpande ses över. En nyupptäckt mineralfyndighet innebär nya förutsättningar. Kommer mineralutvinning till stånd, behövs i vanlig ordning tillstånd till byggnader m. m. enligt PBL.

I avsnitt 2.3.4 har också tagits upp frågan hur kommunens behov skall tillgodoses vad gäller verksamhet som föregår ansökningen om bearbetningskoncession. Här gäller det framför allt att se till att undersökaren får kännedom om den kommunala planeringen av undersökningsområdet och de synpunkter kommunen i övrigt kan ha på en eventuell mineralutvinning samt att kommunen i behövlig utsträckning får kännedom om planerat och pågående undersökningsarbete. För att lösa dessa frågor förutsätts vissa administrativa rutiner bli utvecklade, som i viss utsträckning finns redan i dag.

Skyddet för den yttre miljön tillgodoses som nyss nämndes i stor utsträckning också genom att miljöskyddslagen och naturvårdslagen tillämpas på verksamhet enligt minerallagen. På undersökningsstadiet är det framför allt vissa bestämmelser i naturvårdslagen som blir aktuella, bl. a. den tidigare nämnda skyldigheten att samråda med länsstyrelsen om verksamhet som väsentligt kan ändra naturmiljön. På bearbetningsstadiet krävs i flertalet fall tillstånd enligt miljöskyddslagen. Enligt miljöskyddförordningen (1981:574) är det förbjudet att utan tillstånd av koncessionsnämnden anlägga gruva eller anrikningsverk. För gruvanläggning för provbrytning krävs tillstånd av länsstyrelsen. Med gruva menar man normalt underjordsbrytning. För täkt av sten, grus, sand, lera, jord m. m. för annat ändamål än husbehov krävs tillstånd av länsstyrelsen enligt 18 §

naturvårdslagen. För tåkten skall finnas en tåktplan, som närmare reglerar verksamheten. Enligt 3 § naturvårdslagen skall, vid prövning av frågor som rör naturvården, tillbörlig hänsyn tas till övriga allmänna intressen. Inom ramen för detta beaktas vid tillståndsgivningen bl. a. intresset av en god hushållning med landets tillgångar på sten, grus etc. Vid tillståndsgivningen görs också en avvägning mellan den skada tåkten kommer att medföra på naturmiljön och värdet av det resurstillskott som tåkten innebär. Det är alltså hushållningen med länets samlade tillgångar på sten, grus etc. som länsstyrelsen beaktar.

De industrimineral som nu föreslås bli intagna under minerallagstiftningen bryts i dag normalt med stöd av täktstillstånd enligt naturvårdslagen. En viktig fråga blir då om det vid sidan av koncession också skall krävas täktstillstånd för utvinningen. Kommittén har föreslagit att ett sådant tillstånd inte skall krävas och att naturvårdslagen ändras i enlighet härmed. Detta har fått viss kritik under remissbehandlingen och jag anser att kravet på täktstillstånd bör vara kvar. Det frågan gäller är om täktstillståndsprövningen innebär en onödig dubbelprövning. Kommittén har förutsatt att det underlag som behövs i täktstillståndsärendet bör kunna föreligga i koncessionsärendet i samband med NRL-prövningen och att en tåktplan bör kunna krävas redan då. Säkert är situationen i många fall sådan att ett fullständigt underlag föreligger i koncessionsärendet. I många andra fall däremot är utredningen kring den planerade brytningen inte så detaljerad att de intressen som skyddas av kravet på täktstillstånd kan beaktas fullt ut inom ramen för koncessionsprövningen enligt minerallagen. Jag anser därför att kravet på tillstånd enligt naturvårdslagen för att anlägga en tåkt bör bibehållas oavsett om tillstånd enligt minerallagen krävs eller ej.

Under förarbetena till naturresurslagen uppsköts, som jag nämnde under avsnitt 2.2.3, minerallagstiftningens inkl. kontinentalsockellagens anknytning till NRL (se prop. 1985/86:3 s. 149 f.). Då nu den nya minerallagen enligt mitt förslag anknyts till NRL bör detta ske även med kontinentalsockellagen. Av de skäl som jag angav under avsnitt 2.3.4 bör naturresurslagen tillämpas i ärenden om utvinningstillstånd men inte i ärenden om undersökningstillstånd.

Jag redogjorde under avsnitt 2.3.6 för riksdagens riktlinjer för regler om rätt att överklaga ärenden till regeringen och för utformningen av besvärregler i nya ärendegrupper. I enlighet med dessa riktlinjer föreslår jag den ändringen i kontinentalsockellagen att beslut om återkallelse av tillstånd, som meddelas av SGU, får överklagas hos kammarrätten i stället för, som hittills, hos regeringen. Detta skall dock bara gälla då återkallelsen föranleds av att föreskrift eller villkor för tillståndet har åsidosatts. Den typen av ärenden innehåller ju huvudsakligen rättsliga bedömningar. Återkallelse kan emellertid även ske om synnerliga skäl i annat fall föreligger. Med detta åsyftas att återkallelse kan ske av utrikes- eller försvarspolitiska skäl. Sådana ärenden om återkallelse innehåller huvudsakligen politiska bedömningar och bör därför, som tidigare, överklagas hos regeringen.

Vidare krävs också ändring i lagen om utländska förvärv av fast egendom m. m. Enligt den lagen får vissa angivna fysiska och juridiska perso-

ner med utländskt inflytande (kontrollsubjekt) inte utan tillstånd förvärva eller i övrigt erhålla inmutningsrätt eller rätt till utmål enligt gruvlagen. Sådant förvärvstillstånd meddelas av regeringen eller Sveriges geologiska undersökning (SGU). Om förvärvstillstånd krävs skall den som söker inmutning eller utmål enligt gruvlagen visa att han fått eller sökt förvärvstillstånd (2 kap. 8 § tredje stycket och 4 kap. 8 § tredje stycket). Bergmästaren får inte slutligt avgöra ett ärende om inmutning eller utmål innan frågan om förvärvstillstånd har avgjorts (3 kap. 11 § och 4 kap. 9 §). I ärenden enligt gruvlagen skall alltså bergmästaren visserligen beakta att förvärvstillstånd har erhållits, men han skall inte själv pröva tillståndsfrågan, där kriterierna helt saknar samband med bergsstatens uppgifter.

I ärenden enligt gamla minerallagen är konstruktionen en annan. Koncessioner enligt gamla minerallagen meddelas av regeringen eller SGU, som därvid också gör de överväganden som krävs i ärenden om förvärvstillstånd. Dessa överväganden görs således inom ramen för koncessionsprövningen och ingår som ett led i denna. 1982 års lag om utländska förvärv av fast egendom m. m. har därför inte gjorts formellt tillämplig på koncessioner enligt den gamla minerallagen (se prop. 1981/82:135 s.81 f.).

I den nya minerallagen kommer de flesta tillstånd och koncessioner att meddelas av bergmästaren. 1982 års lag bör därför genom vissa redaktionella ändringar göras tillämplig på den nya minerallagen. Liksom hittills enligt gruvlagen bör därför sökanden till sin ansökan foga förvärvstillstånd eller intyg att han sökt sådant. Vidare bör bergmästaren inte avgöra ärendet innan frågan om förvärvstillstånd har avgjorts. Motsvarande bör gälla i ärenden om tillstånd till överlåtelse av koncession enligt 6 kap. 1 § minerallagen. Bestämmelser om detta bör tas in i regeringens verkställighetsföreskrifter.

Att en sökande enligt nya minerallagen får avslag på sin ansökan om förvärvstillstånd bör leda till att bergmästaren avslår hans ansökan.

Slutligen krävs också vissa redaktionella ändringar i lagen om vissa torvfyndigheter.

2.5 Övriga frågor

2.5.1 Kontrollåtgärder vid nedlagda gruvor

Mitt förslag: Staten åläggs att ansvara dels för skyddsåtgärder vid nedlagda gruvhål, dels för vissa kontrollåtgärder vid nedlagda gruvor till skydd mot ras och sättningar.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: *Rikspolisstyrelsen* och *SGU* har i huvudsak tillstyrkt förslaget.

Skälen för mitt förslag: I nuvarande minerallagstiftning finns vissa regler som tar sikte på åtgärder som skall vidtas då bearbetning upphör. Dessa regler som, med vissa modifikationer, har förts över till mitt förslag till ny minerallag, reglerar huvudsakligen hur byggnader och andra inrättningar

skall behandlas. Dessa regler är emellertid inte tillräckliga utan jag anser det vara angeläget att också införa regler om skyldighet för koncessionshavaren att i möjligaste mån eliminera de skador på miljön som oundvikligen uppstår vid mineralhantering. Jag föreslår därför att det nu införs en skyldighet för koncessionshavaren att utföra efterarbete då koncessionen upphör. Så långt som det är möjligt bör villkoren för detta efterarbete fastställas redan i koncessionen. Om dessa villkor senare visar sig vara otillräckliga bör det finnas möjlighet att fastställa de slutgiltiga villkoren i samband med att koncessionen upphör. De största miljöproblemen vid en nedlagd gruva utgörs av gruvans restprodukter i form av varphögar och sanddammar. Villkor bör därför uppställas som i möjligaste mån förhindrar läckage av miljöfarliga ämnen från dessa restprodukter. Man bör också ställa upp villkor om att passa in varphögar och sanddammar i naturbildens genom exempelvis utplaning och övertäckning.

Av naturliga skäl går det inte att helt återställa naturen vid en nedlagd gruva. Framför allt kommer gruvschaktet med underjordiska berggrum att finnas kvar. Dessa gruvschakt kräver en viss tillsyn, som naturligtvis bara staten kan ansvara för eftersom behovet kvarstår för all framtid. Därför bör ansvaret för tillsynen vid en nedlagd gruva övergå på staten då koncessionshavaren har fullgjort de återställningsåtgärder som han har ålagts att utföra.

Redan i dag har staten ett sådant ansvar vid nedlagda gruvor. För dessa nedlagda gruvor gäller Kungl. Maj:ts ämbetsskrivelse den 13 januari 1956, enligt vilken det åligger staten att svara för stängsel och andra skyddsanordningar kring nedlagda gruvhål om det föreligger uppenbar fara för människor och husdjur. Länsstyrelsen är huvudman för verksamheten och kostnaderna för denna betalas från det under andra huvudtiteln uppförda anslaget B 8. Diverse utgifter. Vid ett antal nedlagda gruvor, främst i Bergslagen, är det emellertid inte nog med att stängsla in gruvhålen. Vid dessa gruvor finns det stora öppna brytningsrum under jord. Dessa brytningsrum ligger ofta nära byggnader, vägar och järnvägar. Ras och sättningar kan inte uteslutas inom dessa områden. Ett sätt att komma till rätta med dessa risker vore att avlysa områdena och stängsla in dem. Detta ställer sig dock ganska dyrbart och omständligt då man i många fall måste flytta byggnader och lägga om väg- och järnvägsnät. Betydligt enklare och billigare blir det om man i stället genomför kontinuerliga kontrollmätningar. De skyddsåtgärder som måste vidtas kan då anpassas efter förhållandena i det enskilda fallet. Jag föreslår därför att regeringen bemyndigas att utfärda föreskrifter om skyddsåtgärder vid nedlagda gruvhål och om kontrollåtgärder till skydd mot ras och sättningar vid nedlagda gruvor.

Jag avser att ta upp frågan om finansieringen av de åtgärder jag nu nämnt i samband med 1990 års budgetproposition.

Mitt förslag: Länsstyrelsen skall som hittills svara för tillsynen av täkter som drivs enbart med stöd av tillstånd enligt 18 § naturvårdslagen.

Kommitténs förslag: Bergstatens tillsyn skall avse även sådana täkter såvitt avser risken för stora ras, hushållning och skydd för tredje mans egendom.

Remissinstanserna: *Naturvårdsverket, Grus- & Makadamföreningen m. fl.* har avstyrkt kommitténs förslag medan *SGU* har tillstyrkt att bergsstaten får utökade tillsynsuppgifter.

Skälen för mitt förslag: Kommittén har föreslagit att bergmästaren, i stället för länsstyrelsen, skall ansvara för tillsynen över de bergtäkter som drivs endast med stöd av tillstånd enligt naturvårdslagen. Enligt förslaget skall därvid minerallagens regler om hushållning med mineral och om skydd mot ras tillämpas på dessa bergtäkter.

Jag gör i denna fråga en annan bedömning än kommittén. Tillstånd enligt naturvårdslagen till anläggande av bergtäkter meddelas i dag av länsstyrelsen och så skall även ske i fortsättningen. Länsstyrelsen är väl skickad att utföra denna prövning på grund av den överblick i dessa hänseenden som länsstyrelsen har över länet. Om tillstånd meddelas har länsstyrelsen tillsyn över verksamheten, varvid kontrolleras att verksamheten bedrivs i överensstämmelse med de villkor som har förenats med tillståndet.

Med mitt förslag kommer i stort sett alla de mineral som är industriellt användbara att omfattas av minerallagstiftningen. Detta innebär att endast täkter av sten, grus etc. för ballaständamål kommer att falla utanför minerallagstiftningen och därmed kräva enbart tillstånd enligt naturvårdslagen. Vid dessa täkter sker alltså ingen utvinning av särskilda mineral utan utvinningen avser själva materialet som sådant. Det ligger i sakens natur att sådan brytning knappast kan ske på ett sådant sätt att misshushållning med råvaran äger rum. Minerallagens hushållningsbestämmelser behöver därför inte göras tillämpliga på bergtäkter.

Kommittén har också föreslagit att minerallagens regler till skydd mot ras skall tillämpas på bergtäkter. Utvinning av mineral med stöd av minerallagen sker vanligen i underjordsgruvor där det naturligtvis behövs regler till skydd mot ras. Utvinning av mineral för ballaständamål med stöd av täkttillstånd sker däremot i dagbrott. Risken för ras kan visserligen inte uteslutas men ras i bergtäkter är mycket sällsynta. Jag anser därför inte att det behövs några särskilda bestämmelser till skydd mot ras i bergtäkter. Det måste anses ligga inom ramen för tillsynsansvaret att beakta risken för sådana ras.

Med mitt ställningstagande i dessa frågor finns det ingen anledning att flytta över tillsynen över bergtäkterna från länsstyrelsen till bergmästaren. Om länsstyrelsen i någon fråga behöver tillföras bergteknisk expertis kan detta lösas genom att länsstyrelsen samråder med bergmästaren.

På grundval av regeringens proposition Sverige och den västeuropeiska integrationen antog riksdagen vissa riktlinjer för Sveriges deltagande i det västeuropeiska samarbetet (prop. 1987/88:66, UU 24, rskr. 245). I propositionen angavs som en av dessa riktlinjer att Sverige bör medverka i EFTA:s och EG:s arbete på att skapa ökad rörlighet för varor, tjänster, människor och kapital i Västeuropa. I denna del uttalade riksdagen att som ett viktigt led i denna strävan ingår att Sverige i görligaste mån försöker avveckla tekniska handelshinder genom att harmonisera lagar och andra författningar till EG:s regler, direktiv eller förslag till direktiv från EG-kommissionen.

Det förslag till minerallag jag nu lägger fram berör dock inte områden där dessa harmoniseringssträvanden skall äga rum. Minerallagen reglerar inte rörligheten av varor, tjänster, människor eller kapital över gränserna utan den reglerar exploateringen av vissa mineralfyndigheter inom landet. Såvitt framgår av EG:s vitbok per den 31 augusti 1988 eller EG:s förteckning över EG:s samlade lagstiftning finns inte heller några regler, direktiv eller förslag till direktiv på detta område. Vad gäller frågan om utlänningsrätt att undersöka och bearbeta mineralfyndigheter inom landet regleras den frågan inte i minerallagen utan i lagen (1982:618) om utländska förvärv av fast egendom m.m. I den frågan anförde riksdagen att ett svenskt ställningstagande i förhållande till EG:s regler fick anstå tills ett antal pågående utredningar har avslutats. Riksdagens riktlinjer för Sveriges deltagande i det västeuropeiska samarbetet föranleder för närvarande alltså inga åtgärder på minerallagstiftningens område.

2.5.4 Tillsynsavgifter

Kostnaderna för bergsstaten bestrids i dag helt och hållet via statsbudgeten. De inkomster för staten som föranleds av gruvverksamhet utgörs främst av försvarsavgifterna, som dock inte är specialdestinerade till bergsstaten. Som jag nämnde under avsnitt 2.3.8 bör försvarsavgifterna, i enlighet med kommitténs förslag, bibehållas för de äldre utmålen. Kommittén föreslog att kostnaderna för tillsynen, till den del de inte motsvarades av influtna försvarsavgifter, skulle finansieras genom tillsynsavgifter. Jag delar dock inte kommitténs uppfattning. Kommittén baserade delvis sin uppfattning på sitt eget förslag att bergsstaten skulle få tillsynsansvaret jämväl för täkter enligt naturvårdslagen, vilket ju skulle föranleda ökade kostnader. Under avsnitt 2.5.2 frångick jag dock kommitténs förslag i denna del, varför nämnda kostnadsökning inte kommer att äga rum. Vidare kommer det att stöta på svårigheter att konstruera ett rättvist system för beräkning av avgiften. Dessutom kommer en tillsynsavgift att leda till ökat krångel för såväl gruvinnehavarna som bergsstaten. Mot bakgrund av detta och med hänsyn till de förhållandevis blygsamma kostnaderna för tillsynen är jag inte beredd att föreslå en tillsynsavgift.

I fråga om de ekonomiska konsekvenserna för det allmänna av mitt förslag till minerallag vill jag anföra följande.

Vad gäller prövningen av ärenden om rätt till undersökning (undersökningstillstånd) bygger mitt förslag i stora delar på inmutningsrättsliga principer. För de inmutningsbara mineralens del innebär mitt förslag därför i sak ingen större ändring. För de mineral som omfattas av gällande minerallag innebär förslaget vissa förenklingar. Den utvidgning av kretsen lagreglerade mineral som mitt förslag omfattar kan inte väntas medföra någon större ökning av antalet ärenden hos bergsstaten. Uppskattningsvis ökar antalet ärenden om undersökningstillstånd med något eller några tiotal årligen. För närvarande avgörs något mer än 150 inmutningsärenden (inkl. ärenden om förlängning) om året. Antalet undersökningskoncessioner understiger tio om året. Antalet ansökningar om undersökningstillstånd inkl. förlängning kan förväntas bli mellan 150 och 200 årligen.

Prövningen av rätten att bearbeta mineral som för närvarande är inmutningsbara kommer, liksom nu är fallet, att göras av bergmästarna. Övergången till ett koncessionssystem innebär att prövningsgrunderna ändras och att prövningen blir mer omfattande än enligt gruvlagen. Utökningen av kretsen lagreglerade mineral väntas som jag nyss framhållit inte ge upphov till något större antal ärenden. Vad gäller de ärenden som för närvarande prövas enligt minerallagen sker i sak ingen förändring. Prövningen i första instans överflyttas dock enligt mitt förslag i princip till bergmästarna. Totala antalet ansökningar om bearbetning inkl. ärenden om förändring av befintliga utmål har under senare år varit färre än tio om året. Enligt min bedömning kommer denna ärendetyp knappast att överstiga tio till femton årligen.

Enligt mitt förslag skall länsstyrelsen vara obligatoriskt samrådsorgan i fråga om tillämpningen av naturresurslagen i ärenden om bearbetningskoncession. Enligt den lagen har länsstyrelsen ett samordningsansvar när det gäller kunskapsförsörjningen i fråga om hushållning med mark- och vattenresurser. Material som underlag för denna bedömning kommer således att finnas hos länsstyrelsen samtidigt som antalet bearbetningsärenden kan förutses bli litet. Mot bakgrund härav kommer mitt förslag i denna del att ta endast marginella resurser i anspråk i förhållande till vad som kommer att krävas till följd av länsstyrelsernas åligganden i övrigt vid tillämpningen av naturresurslagen.

Bestämmelserna om undersökningstillstånd, undersökningsarbete, bearbetningskoncession och bearbetning i mitt förslag kan – även med beaktande av att antalet lagreglerade mineral utökas – inte väntas ge annat än marginella ekonomiska konsekvenser för staten.

När det gäller myndighetsprövningen och fullföljdsfrågorna innebär mitt förslag vissa förenklingar och det kommer sannolikt att innebära vissa besparingar. Även dessa kan dock förutses bli marginella.

Mitt förslag om skyldighet för innehavaren av undersökningstillstånd att redovisa utförda undersökningsarbeten innebär för SGU att myndigheten lättare får tillgång till viss information som behövs för att den skall

kunna fullgöra sina uppgifter. Å andra sidan uppstår en viss hanteringskostnad hos bergsstaten och SGU. De ekonomiska konsekvenserna härav blir marginella och torde i stort sett ta ut varandra.

Uttökningen av bergsstatens tillsynsuppgifter som följer med utvidgningen av kretsen lagreglerade mineral kommer enligt min bedömning att kunna klaras inom ramen för befintliga resurser.

Mitt förslag att det skall bli möjligt att på statens bekostnad utföra olika kontrollmätningar vid vissa nedlagda gruvor kan, med det mätbehov som föreligger i dag, uppskattas kosta mellan 10 000 och 20 000 kr. om året. Som jag tidigare under avsnitt 2.5.1 framhållit, avser jag att ta upp frågan om finansieringen av kontrollåtgärder vid nedlagda gruvor i samband med 1990 års budgetproposition.

Sammantaget bedömer jag mitt förslag till minerallag vara möjligt att genomföra med i stort sett oförändrade kostnader för det allmänna.

3 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har det inom industridepartementet upprättats förslag till

1. minerallag,
2. lag om ändring i lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m. m.,
3. lag om ändring i lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter,
4. lag om ändring i lagen (1982:618) om utländska förvärv av fast egendom m. m.,
5. lag om ändring i lagen (1966:314) om kontinentalsockeln.

Jag har i detta ärende samrätt med cheferna för justitie-, bostads- samt miljö- och energidepartementen.

4 Specialmotivering

4.1 Förslaget till minerallag

Många av de paragrafer som tas upp i förslaget till minerallag har utan saklig förändring förts över från gruvlagen eller gamla minerallagen. I de fallen görs i specialmotiveringen endast en hänvisning till motsvarande paragrafer i den äldre lagstiftningen.

1 kap. Inledande bestämmelser

1 §

I paragrafen anges de mineraliska ämnen som omfattas av lagen. Dessa benämns i lagen koncessionsmineral. Jämsides med denna benämning används den kortare formen "mineral", som även den alltså används om de mineraliska ämnen som omfattas av minerallagen. Som framgår av den

allmänna motiveringen (avsnitt 2.3.1) är kretsen av lagreglerade ämnen större än tidigare enligt gruvlagen och den gamla minerallagen.

I första punkten har tagits upp grundämnen, i andra punkten ett antal mineral och en bergart, nefelinsyenit, i tredje punkten ett antal mineral som endast i vissa industriellt användbara kvaliteter avses bli omfattade av lagen samt i fjärde punkten olja, naturgas och diamant, för vilka vissa särbestämmelser i lagen gäller.

Mineralen under tredje punkten används som insatsråvara i många industriella processer såsom tillverkning av papper, färger, plaster, gödselmedel, glas- och mineralull etc. För att kunna användas i sådana processer krävs dock att de är av viss kvalitet. Det är endast dessa kvaliteter som avses bli omfattade av lagen. Emellertid finns det vissa industriella processer, framför allt tillverkning av betong och asfalt, som visserligen kräver insatsråvaror av viss kvalitet men där kvalitetsnivån är så låg att det inte möter några nämnvärda svårigheter att påträffa dessa former av mineralet i tillräcklig omfattning. Sådana former behöver därför inte omfattas av lagen. Att exakt bestämma vilka kvaliteter som skall omfattas av lagen och att definiera dessa kvaliteter har överlämnats till regeringen. Vissa frågor om hur dessa mineral skall behandlas i ärenden om undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession behandlas under 2 kap. 2 § resp. 4 kap. 2 §. Frågan har också berörts i den allmänna motiveringen under avsnitt 2.3.1.

2 §

Bestämmelsen motsvarar 3 § i kommitténs förslag, 1 kap. 10 § gruvlagen och 14 § gamla minerallagen. Den nya lagen tillämpas i likhet med motsvarande äldre lagstiftning inte inom allmänt vattenområde i havet. Där är i stället lagen (1966:314) om kontinentalsockeln tillämplig. Den nya minerallagen gäller således, förutom på land, inom allmänt vattenområde i de stora insjöarna samt på enskilt vatten.

3 §

I paragrafen, som i huvudsak motsvarar 4 § i kommitténs förslag, definieras begreppen undersökning och bearbetning. Någon ändring i förhållande till äldre rätt är inte åsyftad.

Som framgår av 4 § får, utom i särskilt angivna fall, undersökning inte bedrivas utan tillstånd. Detta innebär dock inte att varje typ av åtgärd som vidtas i syfte att leta efter mineraliska ämnen kräver undersökningstillstånd. Vissa typer av undersökningsarbeten, t.ex. blockletning, mätning med olika instrument m.m., kan företas inom ramen för allemansrätten och kräver inte tillstånd. För sådana åtgärder har ibland beteckningen "eftersökande" använts (jfr prop. 1974:146 s. 79). Endast sådana åtgärder som innebär ett intrång i fastighetsägarens eller annan rättsinnehavares rätt, t.ex. i form av åverkan på marken, utgör med lagens definition undersökningsarbete.

4 §

Paragrafen, som motsvarar 5 § första stycket samt 6 och 7 §§ i kommitténs

förslag, har utformats i enlighet med vad lagrådet förordat. I första stycket anges den grundläggande regeln att undersökning och bearbetning av koncessionsmineral kräver tillstånd eller koncession enligt lagen utom i särskilt angivna fall. Dessa undantag, vilka i det remitterade förslaget upptogs i 6 och 7 §§, anges i andra stycket. Med hänsyn till regleringen i 5 § har det fall som kommittén tagit upp i sitt förslag som 1 kap. 6 § 2 fallit bort.

5 §

Paragrafen, som har utformats i enlighet med lagrådets förslag, motsvarar delvis 5 § andra stycket i kommitténs förslag. Regleringen skiljer sig dock något från kommitténs förslag. Skälen till detta är följande.

En inmutningsrätt enligt gruvlagen innebär rätt att prospektera efter alla de mineral som omfattas av lagen. Även den som i sin ansökan anger att han avser att leta efter exempelvis järn får alltså som inmutare rätt att leta efter andra inmutningsbara mineral. Han kan också senare få utmål under hänvisning till att han påträffat en utvinningsbar fyndighet av vilket som helst slag av de mineral som omfattas av gruvlagen. I den gamla mineral-lagen regleras denna fråga annorlunda. De mineral som omfattas av den lagen är sinsemellan olika därigenom att de förekommer i olika sammanhang. Prospektering efter samtliga mineral kan därför knappast ske samtidigt. De är dock i lagen med hänsyn till sin förekomst sammanförda i vissa grupper. I en undersökningskoncession anges därför den grupp av mineral som omfattas av koncessionen. Undersökningsarbete får endast ske för att påvisa förekomsten av mineral från denna grupp.

Den nya mincrallagen omfattar såväl de mineral som omfattas av gruvlagen och den gamla mincrallagen som vissa nya mineral. Många av dessa ämnen förekommer ofta tillsammans i samma fyndighet och det är ofta svårt att på förhand veta vilket av ämnena som kan vara av intresse. Det har därför ansetts lämpligt att, enligt den princip som gäller enligt gruvlagen, som huvudregel låta ett undersökningstillstånd omfatta alla koncessionsmineral som anges i 1 § 1-3. Det medför administrativa förenklingar och den praktiska skillnaden gentemot kommitténs förslag torde vara begränsad med hänsyn till att kommittén förutsatt att undersökningstillstånd normalt skulle komma att omfatta hela den krets av ämnen för vilken huvudregeln gäller.

Enligt 2 kap. 2 § måste en sökande förete något indicium på att ett koncessionsmineral finns i området. Ansökan grundas på detta och gäller primärt det eller de mineral för vilka sådana indicier företetts. Om det är fråga om något ämne som anges i 1 § 1-3 skall emellertid enligt huvudregeln undersökningstillstånd beviljas för samtliga dessa ämnen på samma sätt som en inmutning enligt gruvlagen omfattar alla inmutningsbara ämnen.

Sökanden bör själv kunna reducera antalet mineral i ett tillstånd. Härigenom kan i undantagsfall flera ges rätt att för olika mineral samtidigt undersöka ett område, om så skulle anses lämpligt (jfr 2 kap. 4 §).

För de ämnen som anges i 1 § 4, dvs. olja, gas och diamant kan inte

huvudregeln tillämpas. Undersökningsarbete beträffande dessa ställer stora krav på kompetens, varför som framgår av 2 kap. 2 § andra stycket särskilda krav ställs på den som vill ha undersökningstillstånd. En prövning måste alltså göras i varje särskilt fall huruvida sökanden uppfyller dessa krav för ämnet i fråga. Olja och gas hör med hänsyn till förekomst-sätt så nära samman att en ansökan att leta efter det ena också normalt omfattar det andra. Undersökningstillstånd kommer därför normalt att omfatta båda dessa ämnen på samma sätt som undersökningskoncessioner enligt den gamla minerallagen.

Vid prövning av bearbetningskoncessioner sker bl. a. en intresseavvägning mellan olika samhällsintressen och en bedömning av sökandens lämplighet, varvid fyndighetens beskaffenhet är av betydelse. Därför bör en koncession endast meddelas beträffande det eller de mineral som har påvisats. Koncessionen ger naturligtvis bara rätt att bearbeta de mineral som sålunda har angetts. Av 5 kap. 4 och 6 §§ följer dock att koncessionshavaren kan få tillgodogöra sig även andra ämnen som påträffas i samband med bearbetningen.

6 §

Paragrafen, som motsvarar 10 § i kommitténs förslag och 8 § i det remitterade förslaget, innehåller det grundläggande stadgandet om statens rätt till kronoandel i den verksamhet som avses med en koncession. Bestämmelsen bygger, liksom hittills, på den förutsättningen att koncessionshavaren och staten träffar avtal om hur de gemensamma frågorna skall behandlas. Om man inte lyckas träffa ett sådant avtal, tillämpas bestämmelserna i 12 kap. om gemensam förvaltning av koncessionsrätt. Paragrafen har utformats i enlighet med lagrådets förslag.

7 §

Paragrafen motsvarar 11 § i kommitténs förslag och 9 § i det remitterade förslaget.

I första stycket anges i övrigt viss annan lagstiftning om användningen av mark och vatten som kan vara tillämplig på verksamhet som omfattas av minerallagen. En rätt enligt minerallagen är en visserligen nödvändig men ingalunda tillräcklig förutsättning för att bedriva verksamhet som omfattas av minerallagen. För gruvdrift preciseras sålunda de närmare förutsättningarna för påverkan av den yttre miljön normalt genom prövning enligt miljöskyddslagen och vattenlagen. Förhållandet mellan minerallagen och lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m. m. (naturresurslagen, NRL) har utförligt behandlats i den allmänna motiveringen.

I första stycket nämns inledningsvis att plan- och bygglagen (PBL) kan beröra verksamhet som regleras i minerallagen. Frågan om minerallagens samordning med PBL har behandlats i avsnitt 2.4 i den allmänna motiveringen. PBL får till en början betydelse i samband med tillståndsgivningen. I 4 kap. 2 § tredje stycket minerallagen stadgas nämligen att en bearbetningskoncession inte får strida mot en detaljplan eller områdesbestämmel-

ser. Vidare finns en bestämmelse i 3 kap. 7 § som förbjuder undersökningsarbete i område med detaljplan eller områdesbestämmelser utan medgivande av bergmästaren. I båda fallen får bergmästaren meddela beslut som innebär mindre avvikelser från planen eller bestämmelserna om syftet med dessa inte därigenom motverkas. I sådana ärenden måste alltså bergmästaren informera sig om den kommunala planeringen. I ärenden om bearbetningskoncession måste bergmästaren alltid ha tillgång till uppgifter om den kommunala planeringen. Om ett område där det begärs koncession ligger inom område med detaljplan eller områdesbestämmelser, är bergmästaren bunden av den kommunala planeringen i enlighet med vad som nyss sagts. Om koncessionsområdet däremot ligger utanför sådant planlagt område, vilket torde vara det vanligaste, skall en intresseavvägning på grundval av bestämmelserna i naturresurslagen äga rum. Områden, som saknar detaljplan eller områdesbestämmelser berörs endast av den kommunala översiktsplanen, som inte är formellt bindande. Den planen torde då inte ha beaktat mineralfyndigheten, som ju inte har varit känd tidigare. Intresseavvägningen kommer därför att ske mellan mineralintresset och det ändamål som anges i översiktsplanen. Som framgår av 8 kap. 1 § skall bergmästaren samråda med länsstyrelsen, som i praktiken kommer att göra intresseavvägningen. I regeringens verkställighetsföreskrifter kommer det att införas skyldighet för länsstyrelsen resp. bergmästaren att inhämta yttrande från berörd kommun i ärenden av denna typ. Det kan också bli nödvändigt för bergmästaren att beakta den kommunala planeringen vid markanvisningsförrättningen. Huvuddelen av den anvisade marken ligger alltid inom koncessionsområdet och där har ju, som nyss nämdes, den kommunala planeringen beaktats i koncessionsärendet. Mark kan emellertid också anvisas utanför koncessionsområdet och då måste den kommunala planeringen beaktas vid markanvisningsförrättningen.

PBL:s bestämmelser berör också koncessionshavaren i hans verksamhet, därigenom att han i vanlig ordning måste ha bygglov och marklov för olika åtgärder han vidtar inom och utom koncessionsområdet.

I den allmänna motiveringen har också berörts förhållandet till lagen (1988:950) om kulturminnen m. m. I den lagen finns bl. a. särskilda bestämmelser om utredning på planeringsstadiet för att ge säkert underlag för den senare prövningen av frågan om tillstånd till ingrepp i fast fornlämnning. Dessa bestämmelser (2 kap. 11 § kulturminneslagen) är tillämpliga även vid den utredning som skall föregå beslut i koncessionsfrågan enligt minerallagen.

I andra stycket erinras om att lagen om kärnteknisk verksamhet och strålskyddslagen blir tillämplig i vissa fall i fråga om ämnen som omfattas av minerallagen. Enligt lagen om kärnteknisk verksamhet krävs tillstånd för att ta befattning med kärnämnen som sägs i 2 § den lagen. Kärnämnen är bl. a. uran och torium. Tillståndsplikt enligt strålskyddslagen torde kunna bli aktuell i fråga om hantering av andra radioaktiva mineraliska ämnen än kärnämnen. Det har därför inte ansetts nödvändigt att särbehandla dessa ämnen i minerallagstiftningen genom exempelvis särskild prövning av undersökningsrätten.

I fråga om utländska förvärv av mineralrätter har lagen om utländska förvärv av fast egendom m. m. tillämpats på rättigheter enligt gruvlagen. Någon motsvarande regel beträffande rättigheter enligt gamla mineral-lagen finns inte, eftersom frågan om utländskt inflytande kan prövas när koncession beviljas eller tillstånd begärs att överlåta en koncession. Enligt den nya lagen skall bergmästaren pröva frågan om tillstånd och konces-sion. Bergmästaren saknar kompetens att pröva frågan, som är i huvudsak av ekonomisk och politisk natur. Därför har förvärvslagen gjorts tillämplig på rättigheter enligt den nya lagen. En sammanfattning av frågorna om samordningen mellan den nya minerallagen och annan lagstiftning finns i den allmänna motiveringen, avsnitt 2.4.

8 §

Paragrafen motsvarar 12 § i kommitténs förslag och 10 § i det remitterade förslaget. Vissa typer av anläggningar får inte utföras utan att regeringen har lämnat sitt tillstånd enligt 4 kap. NRL. Vilka typer av anläggningar det gäller anges i 4 kap. 1 § NRL. För gruvnäringens del blir denna fråga aktuell främst vid gruvdrift i de obrutna fjällområdena. Enligt 4 kap. 2 § NRL kan regeringen också för visst fall besluta att en anläggning eller en åtgärd inte får utföras utan regeringens tillstånd. Vid en tillståndsprövning enligt 4 kap. NRL görs, beträffande den fortsatta markanvändningen, en övergripande intresseavvägning med tillämpning av bestämmelserna i 2 och 3 kap. NRL. Ett tillstånd får förses med villkor till skydd för motståen-de allmänna intressen. Enligt förevarande paragraf är ett tillstånd enligt 4 kap. NRL bindande vid en fortsatt provning enligt minerallagen. Innebör-den av detta är att såvitt avser minerallagen den fortsatta långsiktiga markanvändningen därmed är definitivt avgjord och att den intresse-avvägning som har gjorts i ärendet skall ligga till grund för bedömningen vid den fortsatta provningen enligt minerallagen, som i praktiken gäller frågan om bearbetningskoncession. Eftersom provningen av ett ärende om tillstånd enligt 4 kap. NRL torde kräva ett beslutsunderlag motsvarande vad som krävs för att pröva frågan om bearbetningskoncession är det lämpligt att samordna provningen i dessa båda ärenden. Även ärendet om bearbetningskoncession kommer i ett sådant fall i praktiken att prövas av regeringen enligt 8 kap. 2 § 1.

2 kap. Undersökningstillstånd

1 – 4 §§ har utformats i enlighet med lagrådets förslag.

1 §

Paragrafen motsvarar 1 kap. 9 § (delvis) och 2 kap. 3 § i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget.

Den egentligen självklara regeln att tillståndet skall ges för ett bestämt område har i den nya lagen förts samman med regeln om att detta område inte får vara större än att tillståndshavaren kan antas ha möjlighet att undersöka det på ett ändamålsenligt sätt. Den senare regeln finns i 2 kap. 1 § gruvlagen. I den nya lagen har även tagits in den i samma gruvlagspa-

ragraf angivna tillägsregeln att området i övrigt skall ha en för ändamålet lämplig form.

Prop. 1988/89:92

Vad gäller områdets utsträckning saknas liksom i kommitténs förslag motsvarighet till gruvlagens och den gamla minerallagens bestämmelser om att gränserna är lodräta på djupet, vilket i brist på särskild reglering får anses vara självklart. I de särskilda fall, där äldre rättigheter följer fyndighetens utsträckning, regleras förhållandena genom övergångsbestämmelser.

Frågan om områdets storlek, som har samband med tillståndshavarens förmåga och resurser, har i vissa aspekter tagits upp i den allmänna motiveringen och berörs också under 2 kap. 2 §. Sökanden skall få det område han begär om förutsättningarna i 2 kap. 2 § är uppfyllda och hinder inte möter enligt förevarande paragraf. Denna situation torde vara den normala. En viss prövning måste göras huruvida dels de förebragta indicierna ger stöd för att bevilja tillstånd för hela det begärda området, dels sökanden kan antas ha förmåga och resurser att utföra ändamålsenligt undersökningsarbete i hela området. Som nämns under 2 kap. 2 § kan bergmästaren förelägga sökanden att styrka detta om han finner det påkallat.

2 §

Paragrafen motsvarar 1 § första och andra styckena i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget.

Frågan om förutsättningarna för undersökningstillstånd har behandlats i den allmänna motiveringen, avsnitt 2.3.2.

En första förutsättning för att sökanden skall få undersökningstillstånd är att det skall finnas anledning anta att undersökning i området kan leda till fynd av koncessionsmineral. Sökanden skall förete någon form av utredning som visar att denna förutsättning är uppfylld. Han skall alltså kunna förete något indicium på att åtminstone något koncessionsmineral förekommer i det aktuella området. Detta kan ske genom exempelvis blockfynd, flyganomali eller andra undersökningsresultat eller slutsatser grundade på någon geologisk teori. Ansvar för att ta fram detta material åvilar sökanden, men om relevanta uppgifter finns hos myndigheten räcker det med en hänvisning till dessa. Man får dock inte kräva att myndigheten själv skall göra några utredningsinsatser. Denna får avgöra vilken utredning som skall krävas i ett särskilt fall och om sökanden inte kan förebringa denna skall ansökningen avslås. Kravet får inte sättas så högt att seriöst prospekteringsarbete försvåras.

I 1 kap. 1 § tredje punkten anges ett antal ämnen som endast i industriellt användbara kvaliteter omfattas av lagen. Dessa kvaliteter förekommer inte separat i naturen utan de ingår alltid som "stråk" eller "öar" i fyndigheter av mineralet i dess "normala" form. Man kan inte, utan att bedriva tillståndspliktigt undersökningsarbete, förete indicier på att en viss fyndighet innehåller industriellt användbara kvaliteter. I ett ärende om undersökningstillstånd avseende dessa kvaliteter bör därför indiciekravet normalt anses vara uppfyllt om indicier företes på att mineralet

förekommer i sin "normala" form i området. Om indiciekravet sålunda har uppfyllts och tillstånd meddelas, avser tillståndet naturligtvis endast den industriellt användbara kvaliteten av ämnet och undersökningsarbetet får endast bedrivas i syfte att påvisa denna kvalitet. Övriga former av ämnet omfattas ju inte av lagen och utgör därför jordägarmineral.

Om sökanden har uppfyllt indiciekravet, skall ansökningen ändå avslås om sökanden uppenbarligen saknar möjlighet eller avsikt att bedriva ändamålsenlig undersökning. Det betyder att i varje ärende en viss prövning skall göras av om sökanden är seriös eller inte. Som framgår av den allmänna motiveringen är det fallen av missbruk av rätten till undersökning man vill åt. I de flesta fall bör denna fråga kunna avgöras utan vidare. Redan underlaget för ansökningen kan visa att det är fråga om en seriös prospektör. Om sökanden emellertid är okänd och några säkra slutsatser inte kan dras från underlaget, bör sökanden kunna föreläggas att styrka att han har möjlighet och avsikt att bedriva ett ändamålsenligt undersökningsarbete. Även om prövningen vad gäller undersökningstillstånd skall vara tämligen schematisk, måste bergmästaren ha underlag för att ta ställning till de krav som lagen uppställer. Liksom hittills förutsatts bergmästaren, om han finner det påkallat, kunna förelägga sökanden att ge in en plan för undersökningsarbetets bedrivande och utredning om sina möjligheter att fullfölja planen. Detta kan vara nödvändigt också för att ta ställning till det begärda områdets storlek enligt 2 kap. 1 §. Bestämmelser om ansökningsförfarandet m. m. har förutsatts kunna ges som tillämpningsbestämmelser.

Vad gäller sökandens avsikt att bedriva undersökning krävs det inte att han själv skall bedriva arbetet, utan det är tillräckligt att han för sin räkning låter någon annan utföra arbetet eller att han bedriver arbetet i samarbete med annan. Det måste också godtas att han har för avsikt att överlåta sitt tillstånd när hans egna resurser är uttömda. Detta är ju det normala vid amatörprospektering, som enligt vad jag tidigare har framhållit skall vara tillåten enligt den nya lagen. Av 1 kap. 5 § framgår att ett tillstånd omfattar samtliga koncessionsmineral som upptas i 1 kap. 1 § 1-3, om inte sökanden själv begär annat.

Endast i uppenbara fall av oförmåga eller bristande avsikt att bedriva ändamålsenlig undersökning skall således ansökan avslås.

Ansökningar som avser olja, gasformiga kolväten eller diamant måste prövas mer ingående än andra ansökningar. Det åligger där sökanden att visa att han har de tekniska och ekonomiska resurser som krävs för en ändamålsenlig undersökning beträffande dessa ämnen. Om det gäller olja eller gasformiga kolväten, måste han också visa att han kan uppfylla de säkerhetskrav som måste uppställas vid denna typ av undersökning. Därutöver krävs, liksom vid övriga ansökningar, något indicium på att mineralet förekommer i det aktuella området.

3 §

I paragrafen, som motsvarar 1 § tredje stycket i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget, upptas bestämmelser om företräde mellan olika sökande i ärenden om undersökningstillstånd. Bestämmelserna har, med

vissa redaktionella ändringar, förts över från 1 kap. 6 § första stycket och andra stycket första meningen gruvlagen. I gruvlagen stadgas dessutom, i andra meningen i paragrafens andra stycke, att om flera personer samma dag ansöker om inmutningsrätt inom ett område som inte tidigare varit inmutat eller utmålslagt den sökande har företrädare som kan visa att han, innan ansökningarna kom in, först har upptäckt en inmutningsbar mineralfyndighet inom området. Enligt den nya lagen krävs det för att man skall få undersökningstillstånd att man kan förete något indicium på att det förekommer något koncessionsmineral inom området. Detta innebär i fortsättningen att de allra flesta sökande har upptäckt någon förekomst av koncessionsmineral inom området. Den nämnda gruvlagsregeln har därför inte fått någon motsvarighet i den nya minerallagen.

I den nya lagen har den aktuella paragrafen samordnats med lagen om vissa torvfyndigheter.

Paragrafen har utformats i enlighet med lagrådets förslag. En mindre justering har dock gjorts. Lagrådet har föreslagit att paragrafen samordnas med ansökningar om undersökningskoncession enligt torvlagen. Det är emellertid inte ovanligt att man ansöker om bearbetningskoncession enligt torvlagen utan att dessförinnan ha haft undersökningskoncession. Den situationen kan därmed uppstå att en ansökan om undersökningstillstånd enligt minerallagen föreligger till prövning samtidigt med en ansökan om bearbetningskoncession enligt torvlagen. Paragrafen har därför samordnats med ansökningar enligt torvlagen avseende båda typerna av koncession.

4 §

Paragrafen motsvarar 2 § i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget.

Den som har tillstånd eller koncession har ensamrätt att prospektera efter de ämnen som omfattas av tillståndet eller koncessionen. Om det finns särskilda skäl kan dock annan få undersökningstillstånd beträffande andra ämnen. Särskilda skäl är t. ex. att undersökning och eventuell senare utvinning kan ske utan förfång för den ursprungliga tillståndshavarens rättigheter eller att denne lämnar sitt medgivande. Paragrafen motsvarar 2 kap. 2 § första stycket och 3 § första stycket 5 gruvlagen och 7 § första och andra stycket gamla minerallagen. Även här har en samordning skett med lagen om vissa torvfyndigheter.

5 §

Paragrafen motsvarar 4 § i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget.

Frågan om undersökningstidens längd har behandlats i den allmänna motiveringen, avsnitt 2.3.2.

Undersökningstiden är, i likhet med 3 kap. 5 § gruvlagen tre år. En undersökningskoncession enligt gamla minerallagen skall enligt 4 § andra stycket den lagen avse viss tid, som bestäms efter vad som är lämpligt med

6 §

Paragrafen motsvarar 5 § i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget.

Paragrafen anger förutsättningar för en första förlängning av tillståndet i en period om sammanlagt högst tre år. Vad som är ändamålsenlig undersökning får avgöras från fall till fall av prövningsmyndigheten. Godtagbart skäl till att undersökning inte har skett kan t.ex. vara att området skall undersökas som en del i ett större planerat projekt som sträcker sig över en längre tid än tre år eller att arbetena har blivit försenade av någon anledning som prospektören inte råder över. Som undersökningsarbete skall också betraktas sådant forsknings- och utvecklingsarbete som bedrivs för att göra fyndigheten möjlig att exploatera med lönsamhet. Ett annat godtagbart skäl kan vara att rättigheten har överlåtits och den nye innehavaren ännu inte har haft tid att påbörja arbeten beträffande fyndigheten.

För att bedöma frågorna vid prövningen måste myndigheten kunna ställa vissa krav på innehållet i ansökan om förlängning. Lika lite som vid prövning av undersökningstillståndet bör myndigheten dock själv utreda eller på platsen kontrollera riktigheten av lämnade uppgifter. Det måste vara tillräckligt att även frågan om förlängning avgörs på handlingarna i det övervägande antalet fall. Paragrafen motsvarar 3 kap. 5 § första stycket gruvlagen.

7 §

Paragrafen motsvarar 6 § i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget samt 3 kap. 5 § andra stycket gruvlagen.

8 §

Paragrafen motsvarar 7 § i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget samt 3 kap. 6 § första stycket andra meningen och 7 § första meningen gruvlagen.

9 §

Paragrafen motsvarar i huvudsak 8 § i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget. Avgörande tidpunkt för om ett nytt undersökningstillstånd får meddelas eller ej är, på förslag av lagrådet och till skillnad från vad som gäller enligt gruvlagen, den tidpunkt då ansökningen prövas.

Paragrafen innehåller i det remitterade förslaget också en undantagsbestämmelse från treårsregeln. Bestämmelsen avstyrktes av lagrådet och har i den utformningen ingen motsvarighet i den nya lagen. I stället har det i paragrafens andra stycke införts en möjlighet för bergmästaren att medge undantag från treårsregeln om det föreligger synnerliga skäl. Sådana skäl

kan föreligga om en prospektör inte har kunnat bedriva aktivt undersökningsarbete under hela tillståndstiden beroende på omständigheter som ligger utanför hans kontroll. Skäl för dispens kan också vara att man tidigare inte har ansökt om maximalt medgiven tid eller att man har avstått från sådan tid. Det bör dock betonas att stor restriktivitet bör iakttas vid medgivande av undantag från treårsregeln.

10 §

Paragrafen motsvarar 9 § i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget.

Endast undersökningstillstånd för olja, gas eller diamant får förenas med villkor. De villkor som kan ställas upp skall ha till syfte att skydda allmänna intressen eller enskild rätt. Bland allmänna intressen som skall skyddas är hänsynen till miljön det som oftast blir aktuellt. Bakgrunden är de särskilda risker för skador på omgivningarna som är förenade med prospekteringen. Villkoren kan således avse hur verksamheten skall bedrivas i olika hänseenden.

3 kap. Undersökningsarbete

1 §

Paragrafen motsvarar 1 § första stycket i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget.

I 1 § anges vem som har rätt till undersökning och i följande paragrafer anges den närmare innebörden i denna rätt. 1 § motsvarar, tillsammans med 3 §, 16 och 22 §§ gamla minerallagen samt 1 kap. 4 § och 3 kap. 2 § gruvlagen.

2 §

Paragrafen motsvarar 1 § andra stycket i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget.

I 2 § anges att fastighetsägaren utan tillstånd får undersöka sin mark för att finna annat än olja, gasformiga kolväten eller diamant, dock under förutsättning att det kan ske utan intrång i annans nyttjanderätt, servitut eller annan särskild rätt. Vad gäller inmutningsbara mineral enligt gruvlagen innebär detta i praktiken ingen förändring i förhållande till tidigare, även om gruvlagen i princip förutsätter att inmutning skall sökas även på egen mark. Något legalt hinder mot undersökning på egen mark finns dock inte. Enligt gamla minerallagen får markägaren utan tillstånd undersöka vissa fyndigheter. Undantag görs dock för bland annat olja och gas.

Om fastighetsägaren utnyttjar sin rätt att bedriva undersökning på sin mark måste han, som anges i paragrafen, respektera eventuell nyttjanderätt, servitut eller annan särskild rätt som finns på fastigheten. Denna skyldighet följer ibland också av andra lagar och myndighetsbeslut. Om exempelvis renskötselrätt finns på fastigheten måste han respektera den i enlighet med bestämmelserna i rennäringslagen (1971:437).

Liksom i andra sammanhang intar prospektering efter olja och gasformiga kolväten samt diamant en särställning. Tillstånd krävs alltid för att undersöka dessa ämnen.

Bestämmelserna om undersökningsarbete är i huvudsak tillämpliga även på sådan undersökning som bedrivs av ägaren eller med hans medgivande. Avsikten är att markägaren utan tillstånd skall kunna undersöka fyndigheten så långt hans befogenhet som markägare räcker. Däremot får han av naturliga skäl inte göra intrång i annans rätt. Han får således inte göra intrång på annans mark genom att exempelvis ta eller bygga väg.

3 §

Paragrafen motsvarar 2 § i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget.

I 3 § anges att tillståndshavaren får bedriva undersökningsarbete endast beträffande sådana koncessionsmineral som omfattas av tillståndet. Som framhållits i specialmotiveringen till 1 kap. 5 § kommer i de flesta fall ett tillstånd att omfatta alla koncessionsmineral utom olja, gas och diamant. Endast då sökanden själv har undantagit vissa mineral i sin ansökan har tillståndet en snävare omfattning. Detta innebär alltså, i de flesta fall, att ett undersökningstillstånd omfattar alla de mineral, som idag är inmutningsbara enligt gruvlagen jämte de ytterligare mineral som förs in i den nya lagen med undantag för olja, gas och diamant.

I andra stycket regleras tillståndshavarens rätt att ta mark i anspråk för att uppföra byggnader och vägar inom undersökningsområdet. Paragrafen reglerar bara förhållandet mellan tillståndshavaren och fastighetsägaren jämte andra sakägare. Tillståndshavaren måste i övrigt iaktta de bestämmelser som kan beröra verksamheten. Han måste exempelvis ha bygglov enligt plan- och bygglagen (1987:10) för att få uppföra byggnader på området.

4 §

Paragrafen motsvarar 3 § i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget samt 3 kap. 3 § gruvlagen och 23 § gamla minerallagen.

5 §

Paragrafen motsvarar 4 § i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget.

Paragrafen motsvarar i stort 20 § gamla minerallagen och 3 kap. 1 § gruvlagen. Kretsen personer som skall underrättas har dock utökats. Bergmästaren måste känna till arbetet för att kunna utöva sin tillsynsverksamhet. Innehavaren av annan särskild rätt till marken än nyttjanderätt och servitut skall underrättas, om rättigheten kan antas bli berörd av arbetet. Vad gäller innehavare av renskötselrätt har det bedömts vara alltför betungande för prospektören att behöva underrätta samtliga renskötselberättigade inom området. Samebyn får anses representera dessa och prospek-

tören får uppfylla sin underrättelseskyldighet genom att delge den eller de samebyar som berörs.

Prop. 1988/89:92

6–7 §§

Paragraferna motsvarar 5 och 6 §§ i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget samt 17-18 §§ gamla minerallagen. I gruvlagen finns liknande bestämmelser i 2 kap. 3-4 §§. Dessa föreskriver emellertid förbud mot inmutning medan motsvarande bestämmelser i den gamla minerallagen – liksom förevarande paragrafer – i stället föreskriver förbud mot verksamheten som sådan. Den senare lösningen innebär praktiska fördelar och har valts i den nya lagen. Myndigheten behöver inte göra sig underrättad i detalj om vilka hinder som kan föreligga inom olika delar av området utan det åligger undersökaren att skaffa sig erforderlig dispens om det blir aktuellt att undersöka ett område som skyddas av bestämmelserna.

Det bör uppmärksammas att även sådana hinder som uppkommer sedan undersökningstillståndet meddelats medför att dispens krävs för att få utföra arbete där (jfr prop. 1974:146 s. 73). Som framgår av 5 kap. 10 § är situationen en annan när bearbetningskoncession har meddelats för ett visst område.

I 5 § i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget upptogs under första punkten ett förbud mot att, utan länsstyrelsens medgivande, bedriva undersökningsarbete inom nationalpark och område som statlig myndighet hos regeringen har begärt skall avsättas till nationalpark. Denna bestämmelse finns inte med i den nya lagen av följande skäl. För varje nationalpark får det, enligt 5 § andra stycket naturvårdslagen, meddelas föreskrifter som har till syfte att tillgodose ändamålet med parken. Dessa föreskrifter meddelas av naturvårdsverket efter samråd med länsstyrelsen enligt 4 § nationalparksförordningen (1987:938). Undantag från dessa föreskrifter i visst fall kan medges av naturvårdsverket eller i vissa fall förvaltaren för parken (5 § nationalparksförordningen). Den som vill bedriva undersökningsarbete i en nationalpark måste således utverka undantag från föreskrifterna för parken, om dessa hindrar undersökningsarbete, vilket prövas av naturvårdsverket. Att dessutom låta länsstyrelsen pröva frågan enligt minerallagen har inte ansetts nödvändigt.

Vad sedan gäller bearbetning inom nationalpark bör följande beaktas. En nationalpark ägs alltid av staten, vilket bl.a. innebär att riksdagen, enligt 9 kap. 9 § regeringsformen, fastställer grunderna för förvaltningen av parken och förfogandet över den. Om det skulle bli aktuellt med mineralbearbetning i en nationalpark innebär detta ett så stort ingrepp i förvaltningen av parken att riksdagens medgivande torde bli nödvändigt. En sådan fråga kommer att prövas på grundval av ett brett beslutsunderlag där man med tillämpning av bestämmelserna i 2 och 3 kap. NRL kommer att bedöma mineralbearbetningens inverkan på naturmiljön i allmänhet och ingreppet i nationalparken i synnerhet. Beslutet kommer också att föregås av ett brett remissförfarande. Om riksdagen efter ett sådant grundligt förfarande beslutar att mineralbearbetning skall tillåtas i en nationalpark ter det sig inte meningsfullt att därutöver kräva tillstånd av länsstyrel-

sen enligt minerallagen. Det har därför inte heller ansetts behövligt att i minerallagen reglera frågan om bearbetning i nationalpark.

I 7 § första stycket andra punkten har en mindre ändring gjorts i förhållande till den äldre minerallagstiftningen. Hittills har gällt att undersökningsarbete inte får bedrivas inom ett hundra meter från "byggnad som är avsedd att stadigvarande användas till bostad". Denna bestämmelse har ibland lett till tolkningstvister, främst vad gäller fritidshus. Den nya lydelsen av bestämmelsen, "byggnad där någon är bosatt under övervägande del av året", innebär att det avgörande i fortsättningen blir hur byggnaden rent faktiskt används och inte hur den är avsedd att användas. Det är ju inte byggnaden som skall skyddas utan människors boende. Det får närmast åligga den som åberopar bestämmelsen, dvs. fastighetsägaren, att visa att förutsättningarna för att tillämpa bestämmelsen föreligger. Det är främst beträffande fritidshus som tveksamhet kan uppstå. Den fastighetsägare som påstår att han bor övervägande del av året i huset kan exempelvis åberopa husets standard som tecken på detta. Han kan vidare förete uppgifter om elförbrukning, vattenförbrukning etc. till stöd för sitt påstående. Naturligtvis kan han också åberopa uppgifter från grannar och bekanta.

Som jag nyss redogjorde för har nationalpark tagits bort som generell hinder mot undersökningsarbete. Naturreservat utgör inte hinder enligt nu gällande lagstiftning och har heller inte tagits upp i den nya minerallagen. De restriktioner som gäller för naturreservat kan variera från omfattande och ingående inskränkningar till mera obetydliga inskränkningar i rätten att förfoga över marken. Det innebär att framför allt mindre ingripande undersökningsarbeten ofta inte kommer i konflikt med de restriktioner som gäller för reservatet. Något generellt förbud mot undersökningsarbete i naturreservat finns därför inte i lagen. En prospektör måste naturligtvis följa de bestämmelser som gäller för reservatet. Om dessa försvårar eller omöjliggör det planerade undersökningsarbetet kan han hos länsstyrelsen begära undantag från eller upphävande av föreskrifterna med stöd av 12 § naturvårdslagen.

Det bör observeras att regleringen enligt 6 och 7 §§ inte är uttömmande såtillvida att — beroende på undersökningsförfarandet — tillstånd också enligt annan speciallagstiftning kan erfordras. Det gäller t.ex. om undersökningsarbetet skulle innebära ingrepp i fast fornlämning. Om det uppstår en tvist mellan prospektören och den som skyddas av hindersbestämmelserna kan tvisten hänskjutas till bergmästarens prövning enligt 8 kap. 7 §.

Om en prospektör inte respekterar hindersbestämmelserna innebär det att han utför undersökningsarbete på ett område som visserligen omfattas av tillståndet men där han inte utan medgivande av myndighet får utföra arbete. Hans handlande blir därmed att bedöma enligt reglerna i brottsbalken, varvid ansvar för skadegörelse och tagande av olovlig väg närmast kommer i fråga.

Paragrafen motsvarar 7 § tredje stycket gamla mincrallagen. Tvist i frågan prövas av bergmästaren enligt 8 kap. 7 § första stycket. Bergmästaren kan ex officio ta upp frågan med stöd av tillsynsbestämmelserna i 15 kap.

4 kap. Bearbetningskoncession

1 §

Paragrafen motsvarar 1 kap. 9 § i kommitténs förslag och 4 kap. 4 § första stycket i det remitterade förslaget. Bestämmelser av motsvarande innebörd finns i 4 kap. 1 § första stycket gruvlagen och 4 § andra stycket gamla minerallagen. En motsvarande bestämmelse för undersökningstillstånd finns i 2 kap. 1 §. Som angetts under denna paragraf gäller utan att detta särskilt sägs att gränserna för område liksom hittills är lodräta på djupet. I de särskilda fall, där äldre rättigheter följer fyndighetens utsträckning enligt äldre lagstiftning, regleras förhållandena genom övergångsbestämmelserna.

2 §

Paragrafen motsvarar 1 § i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget. Den har utformats i enlighet med lagrådets förslag.

Förutsättningarna för erhållande av bearbetningskoncession har behandlats i den allmänna motiveringen, avsnitt 2.3.3.

Paragrafens första punkt avser den s.k. malmbevisningen. Motsvarande bestämmelse finns i 1 kap. 5 § första stycket gruvlagen och i 5 § tredje stycket gamla minerallagen. Någon materiell ändring är inte avsedd. Bevisning måste företas beträffande varje ämne för vilket koncession begärs. Om nya ämnen påträffas under bearbetningsfasen kan naturligtvis koncession meddelas för de nya ämnena om kraven i denna paragraf uppfylls. Malmbevisning avseende en fyndighet av något av ämnena i 1 kap. 1 § tredje punkten måste gälla just den industriellt användbara kvaliteten av ämnet och en eventuell koncession avser bara just denna kvalitet. Vid beräkning av en fyndighets ekonomiska värde skall hänsyn tas till alla ämnen som omfattas av ansökan samt dessutom till sådant som kan tillgodogöras med stöd av 5 kap. 6 § första stycket.

Andra punkten avser sökandens lämplighet. Han skall rent allmänt vara lämplig att bedriva bearbetning av det aktuella mineralet. I detta ligger inte att han ensam måste ha förmåga att svara för hela arbetet. Lämplighetskravet får anses uppfyllt redan om han i samverkan med andra kan få till stånd en ändamålsenlig bearbetning. Dessutom skall han, enligt tredje punkten, vara lämplig med hänsyn till fyndighetens art och belägenhet. Fyndighetens art syftar på att vissa mineral kan ha särskild betydelse ur t.ex. utrikespolitisk synpunkt och fyndighetens belägenhet syftar på att man vill undvika en olämplig arrondering av bearbetningsområdena. Dessa frågor, liksom bestämmelserna om intresseavvägning enligt NRL, som avhandlas i andra stycket, har behandlats i den allmänna motiveringen

(avsnitt 2.3.3.). Frågan om koncessionens förenlighet med detaljplan och områdesbestämmelser har behandlats i specialmotiveringen till 1 kap. 7 §. Beträffande hänsynstagandet till arronderingsförhållandena innebär detta inte att en koncessionsansökan automatiskt skall avslås om ansökan avser ett område i närheten av ett område där någon annan har koncession sedan tidigare. Varje sådan ansökan där arronderingsfrågan blir aktuell skall prövas efter förutsättningarna i det enskilda fallet. Därvid måste bedömas om den äldre koncessionshavaren har ett berättigat intresse av att skydda närområdet kring det egna koncessionsområdet. En gruvinnehavares behov av att ha en malmreserv för senare exploatering måste respekteras. Om det däremot inte framstår som sannolikt att den äldre koncessionshavaren inom överskådlig framtid kommer att exploatera malmfyndigheter inom närområdet bör detta inte åtnjuta skydd mot andra exploatörer.

3 §

En förutsättning för företrädesrätt till koncessionen enligt första stycket är att sökanden har undersökningstillstånd för något av de mineral som omfattas av ansökningen om koncession. Detta i sin tur förutsätter att ansökan om koncession ges in innan giltighetstiden för undersökningstillståndet går ut. Om sökanden gör det fortsätter undersökningstillståndet att gälla tills koncessionsärendet har avgjorts (2 kap. 8 §). Sedan en företrädesberättigad på detta sätt har beviljats koncession får övriga koncessionsansökningar prövas på sedvanligt sätt med tillämpning av 4 kap. 4 §.

Om ingen har företrädesrätt skall enligt andra stycket prövningsmyndigheten avgöra vem av flera konkurrenter som skall ha koncessionen. Därvid är mineralpolitiska överväganden avgörande. Den som ur allmän synpunkt är lämpligast att få koncessionen skall ha den. En omständighet som är av särskild vikt vid bedömningen är om någon av de sökande med eller utan undersökningstillstånd har utfört undersökning av området. Det säger sig självt att det oftast innebär en vinst i tid och pengar om koncessionshavaren har omedelbar tillgång till undersökningsresultatet och dessutom annan kännedom om området. Den ur nationalekonomisk synpunkt bästa hushållningen med resurser är därför oftast att den som har utfört arbete på området också får koncessionen. Därför sägs i andra stycket att sådant arbete skall beaktas särskilt. Regeln är också ägnad att minska risken för sådana prospektörer som av en eller annan anledning har givit in sin ansökan för sent för att få företrädesrätt enligt första stycket.

Om den situationen skulle uppkomma att flera ansökningar finns för samma område men avseende olika fyndigheter, finns inget hinder mot att ge båda koncession om detta skulle vara praktiskt möjligt. Att särskilt reglera detta har inte ansetts nödvändigt.

4 §

Paragrafen motsvarar 2 § i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget samt delvis 7 § gamla mineralagen och 4 kap. 2 § gruvlagen.

Motsvarande bestämmelser för undersökningstillstånd finns i 2 kap. 4 §.

Paragrafen motsvarar 4 § i kommitténs förslag, 4 § andra stycket i det remitterade förslaget samt 10 § första stycket gamla minerallagen. Efter- som NRL skall tillämpas i tillåtlighetsfrågan skall också villkor kunna ställas för att tillgodose syftet med bestämmelserna i NRL. Vid konflikt bör i första hand undersökas om den kan lösas med hjälp av villkor i koncessionen. I formuleringen att villkoret skall skydda allmänna intres- sen eller enskild rätt ligger att det endast är sådana villkor som rör den planerade verksamhetens inverkan på de motstående intressena som skall kunna ställas. Villkoren får inte ta sikte på annat än att motverka och kompensera menlig inverkan på motstående intressen av den planerade verksamheten.

Vissa allmänna intressen tillgodoses genom särskilda regler i den nya lagen. Staten har sålunda t. ex. rätt till kronoandel enligt 11 kap.

6 §

Paragrafen motsvaras delvis av 18 § andra stycket naturvårdslagen och 13 § lagen om vissa torvfyndigheter. Om koncessionshavaren inte uppfyl- ler sina skyldigheter enligt 13 kap. 4 §, kan bergmästaren enligt 15 kap. 5 § första stycket förelägga koncessionshavaren att vid vite fullgöra sina skyl- digheter. I sista hand kan bergmästaren, enligt 15 kap. 5 § andra stycket, förordna att åtgärderna skall utföras på koncessionshavarens bekostnad. Den säkerhet som koncessionshavaren ställer enligt förevarande paragraf kan därvid tas i anspråk.

Twister om ställande av säkerhet prövas av länsstyrelsen enligt 17 kap. 2 §.

7 §

Frågan om koncessionstidens längd har behandlats i den allmänna motive- ringen under avsnitt 2.3.3.

Paragrafen har utformats i enlighet med lagrådets förslag.

I paragrafen anges koncessionstidens längd till tio år. I de två följande paragraferna finns bestämmelser om rätt till förlängning av koncessionsti- den. Om sådan förlängning medges sker detta på oförändrade villkor. I 6 kap. 4 § finns bestämmelser om när villkoren i en koncession får ändras. Om förutsättningarna enligt den paragrafen är uppfyllda kan naturligtvis villkoren i en koncession ändras i samband med förlängning av konces- sionstiden men i övrigt saknas möjligheter att ändra koncessionsvillkoren i samband med förlängning. Den uttryckliga bestämmelse om detta som fanns angiven i 4 kap. 7 § andra stycket i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget har inte tagits in i den nya lagen då bestämmelsen inte har ansetts vara nödvändig.

Enligt paragrafen skall en koncession automatiskt förlängas när regelbunden bearbetning pågår. En motsvarande rätt till förlängning av utmål finns i 6 kap. 10 § andra stycket första meningen gruvlagen.

Ytterligare fall av rätt till eller möjlighet till förlängning finns i 9 och 10 §§. Förlängningsfrågan skall i de fall som regleras i 8 § prövas utan ansökan. Genom att bergsstaten har kännedom om pågående bearbetning kan beslutet fattas på det underlag som redan finns hos myndigheten. Förlängning sker med tio år i sänder. På koncessionshavarens begäran kan tiden sättas kortare. Tillfälle skall således ges koncessionshavaren att inkomma med synpunkter innan beslut om förlängning fattas.

Paragrafen har utformats i enlighet med lagrådets förslag.

9 §

Paragrafen motsvarar 9 § första, tredje och fjärde styckena i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget. Motsvarande bestämmelser finns i 6 kap. 10 § andra stycket andra meningen gruvlagen. Tredje stycket motsvarar 6 kap. 12 § gruvlagen.

Paragrafen har utformats i enlighet med lagrådets förslag.

10 §

Paragrafen, som har utformats i enlighet med lagrådets förslag, motsvarar 9 § andra stycket i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget. Motsvarande bestämmelse finns i 6 kap. 10 § tredje stycket gruvlagen.

11 §

Paragrafen, som har utformats i enlighet med lagrådets förslag, motsvarar 10 § i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget samt 6 kap. 11 § gruvlagen.

5 kap. Bearbetning m. m.

Kapitlet har utformats i enlighet med lagrådets förslag. Termen "ovan jord" i 1, 3 och 10 §§ i lagrådets förslag har dock bytts ut mot orden "i dagen", vilket är det vedertagna begreppet då man beskriver verksamhet som inte sker under jord.

1 §

I paragrafen har samlats de grundläggande bestämmelserna om koncessionshavarens befogenheter.

Första-tredje styckena motsvarar 9 § första-tredje styckena i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget samt 6 kap. 3 § gruvlagen och 32 § första och andra styckena gamla minerallagen.

Inom koncessionsområdet får koncessionshavaren, såväl i dagen som under jord, bedriva undersökningsarbete samt bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet. Bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet som sker i dagen får endast bedrivas på mark som anvisats för ändamålet. För verksamhet som sker under jord krävs dock aldrig markanvisning. Om sådan verksamhet kan föranleda ras eller sättningar inom ett visst område kan dock detta område anvisas. En bestämmelse om detta finns i 9 kap. 2 § första stycket.

Av andra stycket framgår att koncessionshavaren även får ta i anspråk mark utanför koncessionsområdet. Detta kräver alltid att marken har anvisats för ändamålet. Utanför koncessionsområdet får koncessionshavaren inte bedriva vare sig undersökningsarbete eller bearbetning utan mark får endast anvisas för verksamhet som har samband med bearbetning, såsom anläggande av anrikningsverk, vägar, byggnader och liknande anläggningar.

Fjärde stycket motsvarar 3 § andra stycket i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget. Bestämmelserna om markanvisning finns i 9 kap. Innebörden av markanvisning är att koncessionshavaren får tillträda marken för de ändamål som har angivits i beslutet om markanvisning. Vad gäller tidpunkten för tillträde ligger det i sakens natur att tillträde får ske först sedan beslutet om markanvisning har vunnit laga kraft. Någon uttrycklig bestämmelse om detta har inte ansetts behövlig. Däremot finns det i 9 kap. 26 § en bestämmelse som ger koncessionshavaren möjlighet att tillträda anvisad mark innan markanvisningsbeslutet vunnit laga kraft. En förutsättning för att bestämmelsen skall bli tillämplig är att bergmästaren meddelat ett beslut om markanvisning. Den bestämmelse som finns i fjärde stycket i förevarande paragraf avser tiden innan bergmästaren har meddelat sitt markanvisningsbeslut. I avvaktan på att det sker kan bergmästaren medge att mark tas i anspråk av koncessionshavaren. Ett sådant beslut förutsätter att koncessionsbeslutet har vunnit laga kraft och att koncessionshavaren ställer säkerhet för den ersättning som avses i 7 kap. 2 §.

2 §

Första stycket motsvarar i huvudsak 8 § i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget. Enligt bestämmelsen har fastighetsägaren rätt till husbehovsutvinning så länge ingen annan har koncession inom området. I kommitténs förslag och i det remitterade förslaget utgjorde även undersökningstillstånd för annan hinder för fastighetsägarens husbehovsutvinning. Lagrådet har avstyrkt detta med hänvisning till att undersökningsarbete, i motsats till bearbetning, inte försvåras i nämnvärd omfattning av fastighetsägarens fortsatta husbehovsutvinning. Bestämmelsen har utformats i enlighet med lagrådets förslag.

Vad som är husbehov får avgöras från fall till fall. Begreppet torde innefatta vad som är nödvändigt för markägarens privata bruk och i fråga om jordbruksfastighet hans rörelse. Att utvinna energiråvaror eller andra råvaror för industriellt syfte kan sålunda inte anses vara husbehov, även

om det är fastighetsägaren som driver rörelsen. I praktiken torde endast ett fåtal mineral kunna omfattas av bestämmelsen. Även omfattningen på utvinningen är av betydelse för bedömningen.

Andra stycket motsvarar i huvudsak 4 kap. 5 § i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget. I bestämmelsen slås nu fast att fastighetsägaren har rätt att fortsätta en pågående husbehovsutvinning i skälig omfattning om det inte finns särskilda skäl till något annat. Det bör observeras att inte bara utvinning av koncessionsmineral skyddas utan att även utvinning av andra mineraliska ämnen, dvs. jordägarmineral, åtnjuter skydd enligt denna paragraf. Bestämmelsen gäller bara den husbehovsutvinning som pågår då koncession meddelas för annan. Fastighetsägaren kan alltså inte, sedan koncession meddelats, påbörja husbehovsutvinning om detta medför intrång i koncessionshavarens rätt. Särskilda skäl att i en koncession inte uppställa villkor till skydd för husbehovsutvinningen är exempelvis att villkoret skulle medföra ett så allvarligt intrång i koncessionshavarens möjlighet att utnyttja sin rätt att det inte står i rimlig proportion till värdet av husbehovsutvinningen. Fastighetsägarens rätt till husbehovsutvinning fastställs som ett villkor i koncessionen enligt 4 kap. 5 §. Om fastighetsägarens rätt till husbehovsutvinning inte bibehålls, regleras frågan om ersättning för detta vid markanvisningsförrättningen.

3 §

Första stycket motsvarar delvis 4 § samt 5 § första stycket medan andra stycket motsvarar 9 § fjärde stycket i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget. I paragrafen, som har utformats i enlighet med lagrådets förslag, anges de grundläggande bestämmelserna om koncessionshavarens rätt till undersökningsarbete. Motsvarande bestämmelser finns delvis i 8 § och 32 § fjärde stycket gamla minerallagen.

4 §

Paragrafen motsvarar delvis 4 § samt 5 § andra och tredje styckena i kommitténs förslag och delvis 4 § samt 5 § andra stycket i det remitterade förslaget.

Enligt paragrafen får koncessionshavaren utvinna mineral som omfattas av koncessionen men även i viss utsträckning andra närliggande mineral varvid det i sistnämnda fall saknar betydelse om de andra ämnena är koncessionsmineral eller ej. Fyndigheten av koncessionsämnet kan t.ex. vara belägen under ett berglager. Koncessionshavaren har då rätt att bryta detta berglager för att komma åt sin fyndighet. Fyndigheten kan också förekomma tillsammans med ett annat koncessionsmineral på ett sådant sätt att brytning inte kan ske separat utan båda ämnena måste brytas i ett sammanhang. Brytning av andra ämnen enligt denna paragraf får bara ske när det är tekniskt nödvändigt, således inte av ekonomiska skäl. När koncessionsämnet förekommer tillsammans med andra ämnen kan anrikning inte ske endast beträffande ett ämne. All den brutna malmen måste anrikas i ett sammanhang för att man skall kunna utvinna koncessionsäm-

net. Sista meningen i paragrafen ger koncessionshavaren rätt att på sådant sätt använda ämnen som förekommer tillsammans med koncessionsmineralet.

Prop. 1988/89:92

Motsvarande bestämmelser finns i 6 kap. 2 § första stycket och delvis andra stycket i gruvlagen samt 31 § första stycket och delvis andra stycket gamla minerallagen.

5 §

Paragrafen motsvarar 6 § i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget samt 30 § andra stycket gamla minerallagen och delvis 6 kap. 2 § andra stycket gruvlagen. Möjligheten att utnyttja förut brutet koncessionsmineral förutsätter att inte en tidigare koncessionshavare har rätt till detta enligt 13 kap. 2 § andra stycket. Där sägs att denne har två år på sig att frakta bort mineralet. Gör han inte det, tillfaller mineralet antingen den nye koncessionshavaren eller — om ingen har undersökningstillstånd eller koncession — fastighetsägaren enligt 13 kap. 2 § tredje stycket.

Rätten att tillgodogöra sig förut utvunnet koncessionsmineral gäller endast de mineral som omfattas av koncessionen om inte annat följer av 6 §.

6 §

Paragrafen motsvarar 7 § i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget samt delvis 31 § andra stycket gamla minerallagen och delvis 6 kap. 2 § andra stycket gruvlagen.

Om koncessionsmineralet förekommer tillsammans med andra mineral kan mineralen separeras först i och med anrikningen. I de fallen får koncessionshavaren, enligt första stycket, tillgodogöra sig alla de utvunna mineralen. Ofta kan dock mineralen separeras utan anrikning. Så är t. ex. fallet då koncessionsmineralet förekommer under ett berglager av annan typ, som först måste avlägsnas. I den situationen får markägaren, enligt andra stycket, avhämta mineralet inom viss tid mot att han ersätter koncessionshavaren dennes kostnader för att utvinna mineralet. Om markägaren inte utnyttjar denna möjlighet får koncessionshavaren tillgodogöra sig mineralet.

7 §

Paragrafen motsvarar i huvudsak 10 § i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget samt 33 § första stycket gamla minerallagen och 6 kap. 4 § första stycket gruvlagen. Till skillnad från kommitténs förslag och det remitterade förslaget skyddas genom paragrafen framtida utvinning endast av koncessionsmineral. Att så är fallet beror på att den nya mineralagen omfattar i stort sett alla mineral som är av intresse för den svenska mineralindustrin. Det finns knappast någon anledning att skydda rena grå-

berget på detta sätt. Dessutom bedrivs i dag viss gruvbrytning med sådan teknik att "misshushållning" med gråberget äger rum. Det finns inte heller någon anledning att stoppa denna brytningsteknik.

8 §

Paragrafen motsvarar i huvudsak 11 § i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget samt 33 § andra stycket gamla minerallagen och 6 kap. 4 § andra stycket gruvlagen. Enligt paragrafen gäller — till skillnad från kommitténs förslag och det remitterade förslaget — krav på tillstånd för igenläggning av utfraktsvägar, orter och borrhål endast före det att en koncession upphört att gälla. Motsvarande bestämmelse för tiden efter det att en koncession upphört att gälla har tagits in i 13 kap. 7 §.

9 §

Paragrafen motsvarar 12 § i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget samt delvis 32 § tredje stycket gamla minerallagen och 6 kap. 3 § tredje stycket gruvlagen. Regeln om materialets varaktighet i dessa bestämmelser med syfte att förbättra säkerheten efter det att koncessionen resp. utmålet upphört har inte fått någon motsvarighet i nya lagen. Med tanke på den långa tiden mellan verksamhetens början och slut är det oftast utan betydelse för denna säkerhet av vilket material stängslet är uppfört när arbetet tar sin början. Skyldigheten i paragrafen innebär att koncessionshavaren skall underhålla stängslet så länge koncessionen består. Bestämmelser om anläggningens kvalitet för att tillgodose säkerhetskrav för tiden därefter finns i 13 kap. som behandlar frågor i samband med att en koncession upphör. Då bör anläggningar lämnas i sådant skick att det inte uppkommer fara för allmänheten. Detta är inte endast en fråga om stängsel utan gäller generellt kvarlämnade anläggningar. En särskild bestämmelse finns dock om stängslets varaktighet.

10 §

Bestämmelserna om hinder mot undersökningsarbete och bearbetning inom ett koncessionsområde var i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget uppdelade på två paragrafer, 13 och 14 §§. På förslag av lagrådet har bestämmelserna sammanförts till en paragraf. Motsvarande bestämmelser finns i 4 kap. 2 § gruvlagen och 32 § andra och fjärde styckena gamla minerallagen.

11 §

Paragrafen motsvarar 13 § tredje stycket i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget samt 7 § tredje stycket gamla minerallagen.

1 §

Vid prövning av ett ärende om överlåtelse skall förvärvarens lämplighet prövas med tillämpning av huvudreglerna för erhållande av undersökningstillstånd eller koncession. Bestämmelserna finns i 2 kap. 2 § första stycket 2 och andra stycket resp. 4 kap. 2 § första stycket 2 och 3. Om ärendet gäller undersökningstillstånd skall naturligtvis inte någon ny prövning göras huruvida det finns anledning anta att prospektering kan leda till fynd av koncessionsmineral. Däremot måste en prövning göras av förvärvarens möjlighet och avsikt att få till stånd en ändamålsenlig undersökning, varvid också måste beaktas områdets storlek, som tidigare prövats enligt 2 kap. 1 §. Om förvärvaren får tillstånd till förvärvet, övertar han tillståndet i oförändrat skick, dvs. giltighetstiden enligt 2 kap. 5 § räknas från det att tillståndet ursprungligen meddelades. I ett ärende om förlängning av giltighetstiden enligt 2 kap. 6 § får den nye tillståndshavaren åberopa det undersökningsarbete som har utförts av överlåtaren. Om undersökningsarbete inte har utförts i tillräcklig omfattning kan han åberopa godtagbara skäl till att arbete inte har utförts. Han får därvid åberopa omständigheter som hänför sig till såväl honom själv som överlåtaren.

Om förvärvaren vill ha ett helt nytt, treårigt tillstånd kan han naturligtvis träffa överenskommelse med överlåtaren att denne frånträder sitt tillstånd enligt 6 kap. 2 §, varefter förvärvaren ansöker om nytt tillstånd på det aktuella området.

Om ärendet rör förvärv av en koncession skall förvärvarens lämplighet bedömas enligt 4 kap. 2 § första stycket 2 och 3. Överlåtelsen skall alltså beviljas om han är lämplig samt fyndighetens art och belägenhet inte i och för sig utgör hinder. Arronderingsfrågan skall alltså bedömas. Någon malmbevisning enligt första punkten eller någon NRL-prövning enligt andra stycket skall däremot inte äga rum. Om tillstånd till överlåtelsen lämnas, övertar förvärvaren koncessionen i oförändrat skick, dvs. villkoren gäller som förut och giltighetstiden räknas från det att koncessionen ursprungligen meddelades.

Frågor om tillstånd till överlåtelse av undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession prövas enligt 8 kap. 3 § första stycket av bergmästaren. Detta gäller även om regeringen har meddelat koncessionen.

Man bör också notera att, om förvärvaren är kontrollsobjekt enligt lagen (1982:618) om utländska förvärv av fast egendom m. m., det krävs förvärvstillstånd enligt den lagen. Frågan har behandlats i specialmotiveringarna till 1 kap. 7 §.

Paragrafen har utformats i enlighet med lagrådets förslag.

2 §

Motsvarande bestämmelser finns i 12 § första och andra styckena gamla minerallagen. Om man vill avstå från ett undersökningstillstånd, helt eller delvis, eller från en koncession i dess helhet räcker det med en anmälan om

detta. Om man däremot vill avstå från en del av ett koncessionsområde måste man ansöka om detta. Skälet är att det i många fall krävs ändring av villkoren för en koncession om koncessionsområdet ändras. Det måste också finnas en möjlighet till kontroll av att det återstående området inte blir så litet att ändamålsenlig bearbetning inte längre kan bedrivas.

Paragrafen har utformats i enlighet med lagrådets förslag.

3 §

Paragrafen motsvarar i huvudsak 12 § tredje stycket första meningen gamla minerallagen. Enligt paragrafen kan ett undersökningstillstånd eller en koncession återkallas dels om innehavaren åsidosätter sina skyldigheter, dels utan att så är fallet, dock endast om synnerliga skäl föreligger. Återkallelse i det sistnämnda fallet får ske endast om betydande samhällsintressen står på spel. Så kan exempelvis vara fallet om en koncessionshavare utan godtagbara skäl låter bli att utvinna en fyndighet, som är av stor betydelse för den allmänna försörjningssituationen. Återkallelse kan också bli möjlig om det av utrikes- eller försvarspolitiska skäl är nödvändigt att säkerställa svenskt inflytande över en fyndighet, som kontrolleras av ett kontrollsubjekt enligt lagen om utländska förvärv av fast egendom m. m.

Bestämmelser om ersättning till koncessionshavaren vid sådan återkallelse finns i 7 kap. 5 §.

På en punkt skiljer sig paragrafen från kommitténs förslag och det remitterade förslaget. Dessa förslag innebar att återkallelse av ett undersökningstillstånd skulle kunna ske endast om det avsåg olja, gas eller diamant. Lagrådet har kritiserat detta och föreslagit att alla typer av undersökningstillstånd skall kunna återkallas. Det skulle, enligt lagrådets uppfattning, te sig egendomligt att inte ens vid allvarliga regelöverträdelser en återkallelse skulle kunna äga rum. Paragrafen har utformats i enlighet med lagrådets förslag.

4 §

Paragrafen, som motsvarar 4 och 5 §§ i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget, har utformats i enlighet med lagrådets förslag. Dessutom har tillagts att i de fall som regleras i paragrafen en avvägning skall ske enligt 2 och 3 kap. NRL.

En koncession skall, enligt 4 kap. 5 §, förenas med de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen eller enskild rätt eller som behövs för att naturtillgångarna skall utforskas och tillvaratas på ett ändamålsenligt sätt. Dessa villkor fastställs inom ramen för den intresseavvägning enligt NRL som sker vid koncessionsprövningen. Den fortsatta verksamheten kräver senare ytterligare tillstånd enligt miljöskyddslagen, vattenlagen etc. Därvid kan ytterligare villkor uppställas. Förevarande paragraf behandlar endast sådana villkor som fastställts enligt 4 kap. 5 §. Föreskriften i första stycket får därför tillämpas endast beträffande olägenheter som inte har förutsetts och därmed inte heller beaktats vid den intresseavvägning som sker mellan de motstående intressena i koncessionsprövningen. Varje liten

olägenhet får dock inte föranleda ändringar i koncessionen. Endast *betydande* olägenheter får beaktas. Om bestämmelsen blir tillämplig får en förnyad intresseavvägning med tillämpning av 2 och 3 kap. NRL göras. Olägenheten får vägas mot den skada koncessionshavaren lider genom en föreslagen villkorsändring. Ändring av villkor som ställts upp med stöd av miljöskyddslagen sker naturligtvis enligt den lagen.

Bestämmelsen saknar motsvarigheter i gruvlagen och den gamla minerallagen men bestämmelser av motsvarande innebörd finns bl.a. i 14 § lagen om vissa torvfyndigheter, 18 § fjärde stycket naturvårdslagen och 25 § miljöskyddslagen.

I andra stycket behandlas ändring av villkor med koncessionshavarens medgivande.

Med stöd av detta stycke får villkoren inte ändras utöver vad koncessionshavaren har begärt eller medgivit. Detta betyder dock inte att hans begäran om villkorsändring skall bifallas utan saklig prövning, utan prövningsmyndigheten måste bedöma om de föreslagna nya villkoren kan godtas med hänsyn till bestämmelserna i 2 kap. 10 § resp. 4 kap. 5 §. Ett ärende om villkorsändring på koncessionshavarens begäran förutsätter normalt kontakter mellan sökanden och prövningsmyndigheten. Om man därvid inte kan komma överens om en villkorsändring som är acceptabel för båda parter måste prövningsmyndigheten avslå ansökningen eftersom villkoren inte kan ändras i strid med sökandens vilja.

Bestämmelserna i paragrafen tillämpas också på villkor i undersöknings-tillstånd för olja, gas och diamant.

7 kap. Ersättning

1 §

Paragrafen motsvarar 24 § första stycket första meningen gamla mineral-lagen och 3 kap. 8 § första meningen gruvlagen.

2 §

Första stycket motsvarar 27 § första stycket gamla minerallagen och 4 kap. 4 § första stycket gruvlagen.

Andra stycket saknar motsvarighet i nuvarande minerallagstiftning. Den nya lagen innebär en utvidgning av lagstiftningens tillämpningsområde till att avse ett flertal mineral som ofta bryts i dagbrott. Sådana ämnen förekommer i stor utsträckning också utanför de traditionella gruvlänen och konflikter med skogs- och jordbrukares intressen kan förväntas öka i antal. Med hänsyn särskilt härtill är det motiverat att ta in en bestämmelse om inlösen i den nya lagen.

Bestämmelsen innebär att sökanden skall lösa hela fastigheten om det till följd av att mark tas i anspråk uppstår synnerligt men för denna. Om fastigheten utgörs av flera skilda områden eller skiften och det uppstår men endast för en av delarna, behöver endast den delen lösas. I uppenbara fall bör myndigheten kunna redan i koncessionen med stöd av 4 kap. 5 §

3 §

Paragrafen motsvarar 27 § andra stycket gamla minerallagen och 4 kap. 4 § andra stycket gruvlagen.

I kommitténs förslag och i det remitterade förslaget gjordes i denna paragraf en hänvisning till expropriationslagen endast beträffande ersättning enligt 2 §. Lagrådet har ansett det lämpligt att de angivna bestämmelserna i expropriationslagen skall gälla i tillämpliga delar även beträffande ersättning enligt 1 §. Jag har godtagit lagrådets synpunkter, varför paragrafen har utformats i enlighet med lagrådets förslag.

4 §

Paragrafen motsvarar 28 § gamla minerallagen och 4 kap. 5 § gruvlagen.

5 §

Paragrafen, som har utformats i enlighet med lagrådets förslag, motsvaras av 12 § tredje stycket sista meningen gamla minerallagen. Liksom hittills gäller att koncessionshavaren vid en återkallelse inte kompenseras för utebliven vinst.

En remissinstans har föreslagit att ersättning skall utgå även vid ändring av villkor enligt 6 kap. 4 §. Tillstånd till viss verksamhet enligt mineralagen eller annan lagstiftning är ofta förenade med villkor till skydd för motstående intressen av olika slag. Om förhållandena kring en verksamhet ändras i något väsentligt hänseende så att det motstående intresset inte längre skyddas av det uppställda villkoret i tillräcklig utsträckning finns i de flesta fall möjlighet att ändra villkoren. Samhället måste ha denna möjlighet att skydda motstående intressen genom villkorsändringar utan att detta skall grunda rätt till ersättning för tillståndshavaren. Någon regel om rätt till ersättning vid villkorsändring har därför inte tagits in i minerallagen.

8 kap. Prövningsmyndigheter m. m.

Kapitlet innehåller de grundläggande bestämmelserna om vilka myndigheter som skall pröva de olika ärendena enligt minerallagen. De viktigaste ärendegrupperna är undersökningstillstånd, bearbetningskoncession och markanvisning. Paragraferna innehåller främst bestämmelser om prövningskyldighet. Närmare bestämmelser om förfarandet förutsätts bli utfärdade som tillämpningsföreskrifter. Frågorna har till viss del behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.3.4).

Eftersom undersökningstillstånd skall meddelas utan något remissförfarande är det viktigt att vissa organ, bl. a. berörda kommuner får kännedom om meddelade tillstånd. Därigenom kan säkerställas att behövligt samråd

kommer till stånd mellan kommuner och tillståndshavaren, som bland annat kan tillgodose att denne har kännedom om kommunernas planering vad gäller det område som skall undersökas. I ärenden om bearbetningskoncession skall en avvägning enligt NRL göras av markanvändningsfrågorna. Detta förutsätter att ett så komplett faktaunderlag som möjligt inhämtas i dessa ärenden. Liksom enligt den gamla minerallagen förutsätts ett brett remissförfarande. Som framgått av den allmänna motiveringen innebär reglerna att prövningen enligt naturresurslagen i praktiken överlämnas till länsstyrelsen.

1 §

Andra stycket motvarar 2 kap. 12 § gruvlagen. Bestämmelsen innebär undantag från förvaltningslagens regler om kommunikationsskyldighet. Primärt åligger det sökanden att tillhandahålla ett så komplett faktaunderlag att prövning kan ske enligt 2 kap. Något hinder för bergmästaren att i särskilda fall företa kommunikation med sakägare innebär inte bestämmelsen.

Det samråd som enligt paragrafens tredje stycke skall ske avser endast frågan om naturresurslagens tillämpning på ansökan. Frågan om särskild utredning enligt bestämmelserna i kulturminneslagen har behandlats i den allmänna motiveringen under avsnitt 2.3.5.

2 §

I paragrafen anges de två fall då bergmästaren skall hänskjuta ett ärende om beviljande av koncession till regeringens prövning. Den första punkten gäller ärenden som bedöms vara särskilt betydelsefulla ur allmän synpunkt. I den allmänna motiveringen har som exempel angetts att ärendet gäller ett mineral som är viktigt ur utrikes- eller försvarspolitisk synpunkt. Särskilt stora eller kontroversiella ärenden hör också dit. Bergmästaren förutsätts vad gäller intresseavvägningen enligt NRL följa vad länsstyrelsen föreslår. Han kan emellertid, om han finner skäl till annan uppfattning, även lämna ärendet till regeringen enligt andra punkten. Så skall ske om länsstyrelsen vill avslå en ansökan, som bergmästaren vill bifalla. Det kan sedan föreligga andra fall av oenighet mellan dem som föranleder att frågan skall hänskjutas. Enligt 4 kap. 5 § skall en koncession förenas med de villkor som behövs bl. a. för att skydda allmänna intressen. Om bergmästaren vill frånga vad länsstyrelsen tillstyrker beträffande utformningen av villkor för markanvändningen, skall frågan hänskjutas till regeringens prövning.

Bergmästaren skall, enligt 4 §, bereda och yttra sig i ärenden som hänskjuts till regeringens prövning.

3 §

Förutom beviljande av tillstånd och koncession prövar bergmästaren bl. a. ärenden om förlängning av tillstånd enligt 2 kap. 6 och 7 §§, tillstånd till

anläggande av väg till området enligt 3 kap. 3 § andra stycket, ställande av säkerhet enligt 4 kap. 6 §, förlängning av koncession enligt 4 kap. 8-10 §§, igenläggning av utfraktsvägar, orter eller borrhål enligt 5 kap. 8 §, överlåtelse av tillstånd eller koncession enligt 6 kap. 1 §, frånträdande av tillstånd eller koncession enligt 6 kap. 2 §, återkallelse i vissa fall av tillstånd eller koncession enligt 6 kap. 3 §, ändring av villkoren för tillstånd eller koncession enligt 6 kap. 4 § samt koncessionshavarens skyldigheter vid koncessionens upphörande enligt 13 kap. 4 §.

I andra stycket stadgas om bergmästarens skyldighet att hänskjuta vissa ärenden till regeringens prövning. Först anges ärenden om återkallelse av tillstånd och koncession utan att innehavaren har åsidosatt sina skyldigheter, vilka alltid skall hänskjutas. Dessutom har bergmästaren möjlighet att hänskjuta ärenden som han bedömer som särskilt betydelsefulla ur allmän synpunkt. Det kan t.ex. gälla överlåtelse av tillstånd eller koncession där förvärvarens lämplighet måste bedömas från utrikes- eller försvarspolitiska utgångspunkter.

Den bestämmelse som fanns i första stycket andra meningen i det remitterade förslaget har på förslag av lagrådet förts över till en egen paragraf, 7 §.

4 §

I paragrafen stadgas om bergmästarens skyldighet att bereda och yttra sig i ärenden som enligt 2 § och 3 § andra stycket skall hänskjutas till regeringens prövning.

5–6 §§

Paragraferna stadgar om bergmästarens rätt att anlita sakkunniga och företa undersökning på platsen samt om skyldigheten att ersätta kostnaderna för detta. Motsvarande bestämmelser för ärenden om markanvisningsförrättning finns i 9 kap. 10, 13 och 20 §§.

Bestämmelsen om ersättning till sakkunniga har på förslag av lagrådet utformats i närmare överensstämmelse med motsvarande föreskrift i 40 kap. 17 § rättegångsbalken. I det remitterade förslaget fanns det i sista meningen i resp. paragraf en bestämmelse om ersättning för kostnader i tvister enligt numera 7 §. Lagrådet har föreslagit att denna bestämmelse tas upp i en särskild paragraf, 12 §.

7 §

Paragrafen motsvarar 3 § första stycket andra meningen i det remitterade förslaget.

I 15 kap. finns bestämmelser om bergmästarens tillsynsansvar. Han skall bl.a. övervaka att tillstånds- och koncessionshavare inte överskrider sina befogenheter och han får därvid besluta om åtgärder för att förhindra detta. Det kan emellertid uppstå tvister mellan tillstånds- eller koncessionshavaren, å ena sidan, och någon vars rätt berörs av arbetet, å andra

sidan, beträffande de rättigheter och skyldigheter som följer av tillståndet eller koncessionen. De kan då genom en ansökan få tvisten prövad av bergmästaren.

Bestämmelser om ansvar för kostnader i sådana tvister finns i 12 §.

8 §

Paragrafen, som i huvudsak har utformats i enlighet med lagrådets förslag, motsvarar 3 kap. 8 § gruvlagen och 24 § gamla minerallagen. Enligt de äldre bestämmelserna skulle, om tvist om ersättningen uppstod, talan väckas vid fastighetsdomstol. Den nya bestämmelsen innebär i stället att bergmästaren skall pröva sådana tvister. Om markanvisningsförrättning hålls skall tvisten prövas senast vid denna. I 12 § finns bestämmelser om ansvar för kostnader vid tvister som inte prövas vid markanvisningsförrättning.

I förhållande till lagrådets förslag har ett tillägg gjorts genom sista meningen i paragrafen. Där stadgas nu om bergmästarens rätt att anlita sakkunniga och företa undersökning på platsen i ärenden enligt denna paragraf som inte avgörs vid markanvisningsförrättning. Om bergmästaren utnyttjar denna möjlighet tillämpas bestämmelserna i 5 § om sakkunniga resp. bestämmelserna i 6 § om undersökning på platsen. Om tvisten i stället prövas vid markanvisningsförrättningen blir naturligtvis motsvarande bestämmelser i 9 kap. 10 resp. 13 § tredje stycket tillämpliga.

9 §

Paragrafen motsvarar 4 kap. 4 § tredje stycket gruvlagen och 27 § tredje stycket gamla minerallagen.

10 §

Bestämmelsen innebär att ett ersättningsbeslut enligt 8 eller 9 § blir exekutionstitel enligt 3 kap. 1 § första stycket sjätte punkten utsökningsbalken.

11 §

Paragrafen har utformats i enlighet med lagrådets förslag. Paragrafens sista mening i det remitterade förslaget har på lagrådets förslag överförs till 12 kap. 6 § tredje stycket.

12 §

På förslag av lagrådet har i denna paragraf sammanförts bestämmelser om ansvar för kostnader i tvister som bergmästaren prövar utan samband med markanvisningsförrättning. En justering i förhållande till lagrådets förslag har dock gjorts. I de tvister som avses i 7 kap. 1 § och 8 kap. 7 § är avsikten att förfarandet skall vara mycket enkelt. Ärendet kommer att avgöras genom att bergmästaren tillsammans med parterna inställer sig på platsen,

varvid parterna muntligen får framlägga sina ståndpunkter. Någon omfattande skriftlig utredning skall däremot inte företas. Bergmästarens beslut kommer sedan att meddelas på platsen eller i omedelbar anslutning till förrättningen. Några nämnvärda kostnader uppkommer därmed inte för parterna och därför har bestämmelsen i andra stycket om tillstånds- eller koncessionshavarens ansvar för motparternas kostnader i ärendet tagits bort. Tillstånds- eller koncessionshavaren svarar därmed bara för statens kostnader vid förrättningen. Motsvarande bestämmelser fanns upptagna i 8 kap. 5 § andra stycket och 6 § samt 16 kap. 7 § i det remitterade förslaget.

9 kap. Markanvisningsförrättning

Kapitlet har i stora delar arbetats om i förhållande till kommitténs förslag och det remitterade förslaget och är nu utformat i enlighet med lagrådets förslag. Ett antal paragrafer har på grund av sin karaktär tagits bort ur kapitlet och de frågor som behandlas i dessa paragrafer kommer i stället att regleras i en förordning. De paragrafer det gäller är 8 § första stycket om innehållet i en ansökan om markanvisning, 11 § andra stycket om innehållet i vissa kallelser, 13 § om sändande av ansökningshandlingarna till en aktförvarare och 16 § om protokoll över markanvisningsförrättning.

1 §

Första stycket motsvarar 5 kap. 2 § första stycket första meningen i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget. Bestämmelsen innebär att mark anvisas först om och när koncessionshavaren begär det.

I andra stycket anges för vilka ändamål mark får anvisas. Bestämmelsen korresponderar med 5 kap. 1 § första och andra styckena om koncessionshavarens befogenheter inom och utom koncessionsområdet.

2 §

Bestämmelsen om anvisande av mark överensstämmer i stort med vad som gäller enligt 26 § gamla minerallagen och 4 kap. 3 § gruvlagen. Har överenskommelse inte träffats skall myndigheten göra en behovsprövning. Enligt gruvlagen och den gamla minerallagen skall den mark som sökanden begär anvisas inom utmålet resp. koncessionsområdet. Utanför dessa områden skall den mark som behövs anvisas. Denna skillnad har ingen motsvarighet i den nya lagen. En nyhet är också att det direkt sägs i lagen att överenskommelser mellan parterna i markanvisningsfrågan skall iakttagas. Behovsprövningen blir med andra ord dispositiv och inte som nu föremål för officialprövning. Markanvisningen är dock liksom tidigare obligatorisk enligt den nya lagen. I förhållande till det remitterade förslaget har det tillägget gjorts att om mark inom eller utom koncessionsområdet hotas av ras eller sättningar vid bearbetningen, även den marken kan anvisas. En motsvarande bestämmelse finns i dag i 4 kap. 3 § sista mening-
en gruvlagen.

Enligt andra stycket får mark inte anvisas i strid med hindersbestämmelserna. Om mark som får användas endast efter dispens av bergmästaren behöver tas i anspråk, bör frågan om sådan i allmänhet kunna avgöras i samband med markanvisningen. Behövs länsstyrelsens tillstånd, måste detta finnas innan markanvisning sker.

3 §

Paragrafen motsvarar 5 kap. 2 § första stycket sista meningen i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget.

I princip innebär behovsprövningen att mark bör anvisas för så lång tid som behövs. Enligt den nya lagen skall koncessionen gälla relativt kort tid med möjlighet till förlängning. Att anvisa mark för varje period är av praktiska skäl inte lämpligt. Därför har sökanden givits möjlighet att få marken anvisad tills vidare. Ersättningen blir då baserad på detta och därmed oftast högre. Detta pris torde dock sökanden ofta vara villig att betala mot att slippa återkommande markanvisningsförrättningar med åtföljande kostnader. Också för markägaren bör bestämmelsen vara fördelaktig. Koncessionshavaren förlorar enligt 13 kap. 1 § sin rätt enligt markanvisningen när koncessionen upphör.

4 §

Paragrafen motsvarar 1 § i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget samt 4 kap. 11 § gruvlagen. Andra stycket har sin förebild i 12 kap. 2 § vattenlagen. Utmålsförrättningen enligt gruvlagen innebär att inmutaren efter att ha företett den s. k. malmbevisningen anvisas ett arbetsområde (1 kap. 5 §). Utmålshavaren har sedan rätt att få sig anvisad mark för gruvdriften och därmed sammanhängande verksamhet (4 kap. 3 §). Markanvisningen sker vid en ny utmålsförrättning (4 kap. 39 § andra punkten). Emellertid förekommer det att markanvisningen sker redan i den ursprungliga utmålsförrättningen. Markanvisningen utgör då bara ett moment i utmålsförrättningen. I gamla minerallagen är konstruktionen en annan. Där utgör beviljande av koncession och anvisande av mark alltid två skilda typer av ärenden. Den nya lagen använder samma modell som den gamla minerallagen.

5 §

Paragrafen motsvarar 2 § i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget samt 4 kap. 12 § första stycket gruvlagen.

6 §

Paragrafen motsvarar 3 § i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget samt 4 kap. 12 § andra stycket gruvlagen och har utformats efter 12 kap. 4 § andra stycket vattenlagen.

Paragraferna motsvarar 4-6 §§ i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget samt 4 kap. 13-15 §§ gruvlagen och har sin förebild i 12 kap. 5-7 §§ vattenlagen.

10 §

Bestämmelsen motsvarar 7 § i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget samt 4 kap. 22 § gruvlagen.

11 §

I paragrafen, som motsvarar 8 § i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget, upptas nu bara bestämmelsen om att ansökning görs hos bergmästaren och bestämmelsen om förskott. Föreskrifterna i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget om ansökningens innehåll har, på förslag av lagrådet, inte tagits med i den nya lagen utan de förutsatts i stället bli intagna i en förordning. Motsvarande bestämmelser finns i 4 kap. 8 § gruvlagen.

12 §

Paragrafen motsvarar 9 § i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget samt delvis 4 kap. 9 § jämförd med 2 kap. 9 § gruvlagen.

13 §

Paragrafen motsvarar 10 § i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget.

Första och andra styckena motsvarar delvis 4 kap. 16 § gruvlagen.

Huvudregeln är att sammanträde skall hållas vid markanvisningsförrättningen. Detta är dock inte nödvändigt i alla situationer. När parterna är eniga om såväl markens ianspråktagande som i ersättningsfrågor eller om alla sakägare medger ansökan efter delgivning, bör avgörande kunna ske på handlingarna. En bestämmelse om detta har införts i första stycket. Även om sammanträde inte hålls bör förrättningsmännen vid behov kunna besöka platsen för att exempelvis granska kartors och andra beskrivningars riktighet. En bestämmelse om detta finns i tredje stycket.

Bestämmelsen i det remitterade förslaget att förrättningen inte får avslutas förrän koncessionsbeslutet vunnit laga kraft har flyttats till en särskild paragraf, 18 §.

14 §

Paragrafen motsvarar 11 § i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget samt i stort 4 kap. 17 § gruvlagen. Bestämmelsen om skyldighet

för bergmästaren att utfärda kungörelse om sammanträde har dock inte förts över till den nya lagen. Den bestämmelsen förutsätts i stället bli intagen i regeringens verkställighetsföreskrifter.

Prop. 1988/89:92

15 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om surrogatdelgivning. Den motsvarar 12 § i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget samt 4 kap. 18 § gruvlagen och har sina förebilder i 4 kap. 21 § fastighetsbildningslagen och 12 kap. 16 § vattenlagen.

16 §

Bestämmelsen motsvarar 14 § i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget samt 4 kap. 20 § gruvlagen. Liknande bestämmelser finns i 12 kap. 19 § vattenlagen och 5 kap. 7 § expropriationslagen.

17 §

Paragrafen motsvarar 15 § i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget samt 4 kap. 21 § gruvlagen.

18 §

Paragrafen motsvarar delvis 10 § första meningen i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget. Rätten att ta mark i anspråk grundar sig på innehavet av koncessionen. Att sökanden har beviljats koncession skall därför vara slutligt avgjort innan marken anvisas. Koncessionsbeslutet skall således ha vunnit laga kraft innan förrättningen för markanvisning hålls. Ingenting hindrar dock att ansökan ges in och handläggningen påbörjas i de fall, där det är angeläget att markanvisningen följer snarast på koncessionsbeslutet. Förrättningsmyndigheten får i varje särskilt fall bedöma hur långt handläggningen kan föras innan koncessionen har vunnit laga kraft. Sökandens önskemål bör därvid vara vägledande.

19 §

Bestämmelsen, som motsvarar 17 § i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget, uttrycker att omröstning skall ske enligt den s. k. kollegiala metoden. Detta innebär ett avsteg från vad som gäller i förvaltningsärenden enligt förvaltningslagen, som innebär att den s. k. kollektiva metoden skall användas. Förevarande paragraf överensstämmer med 4 kap. 23 § gruvlagen. Även enligt 12 kap. 23 § vattenlagen och 4 kap. 17 § fastighetsbildningslagen skall den kollegiala metoden användas. När det gäller bestämmelser i övrigt om omröstning skall — liksom tidigare — rättegångsbalkens bestämmelser tillämpas analogt.

Paragrafen motsvarar 18 § andra stycket i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget samt 4 kap. 30 § andra stycket gruvlagen. Den har, på förslag av lagrådet, utformats i närmare överensstämmelse med motsvarande föreskrift i 40 kap. 17 § rättegångsbalken. Första stycket i det remitterade förslaget innehöll en bestämmelse om förrättningsmännens rätt till ersättning för sin inställelse vid förrättningen. På förslag av lagrådet blir den frågan i stället reglerad i förordning.

21 §

Första stycket motsvarar 18 § tredje stycket i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget samt 4 kap. 30 § tredje stycket gruvlagen. Regeringen bör, som lagrådet har påpekat, utfärda mer detaljerade föreskrifter om sökandens skyldighet att ersätta staten kostnaderna för förrättningen. Bestämmelsen har utformats i enlighet härmed. Bland kostnaderna för förrättningen ingår främst ersättning till förrättningsmännen för inställelse vid förrättningen, vari ingår eventuell undersökning på platsen, samt ersättning till sakkunniga.

Andra stycket motsvarar 19 § i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget samt 4 kap. 31 § gruvlagen. Enligt andra stycket skall sökanden svara för såväl sina egna som övriga sakägares kostnader vid förrättningen. Detta gäller dock inte om en motsvarande tillämpning av 18 kap. 6 eller 8 § rättegångsbalken leder till ett annat resultat. Enligt 6 § skall den som genom i paragrafen närmare angiven vårdslöshet orsakar kostnader själv svara för den kostnaden oavsett hur kostnaderna i övrigt skall fördelas. Om exempelvis en sakägare orsakar kostnader i ärendet genom att framställa invändningar som han insett eller bort inse saknar fog får han själv stå för dessa kostnader. Enligt 8 § utgår ersättning endast för sådana kostnader som varit skäligen påkallade för att tillvarata partens rätt.

22 §

Paragrafen motsvarar 20 § i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget.

I gruvlagen behölls av praktiska skäl den äldre ordningen att beslut skulle kunna fattas i olika frågor allteftersom de behandlats vid förrättningen. Frågan om utmålets beviljande, som hade med malmbevisningen att göra, skulle därmed kunna prövas tidigare än frågorna om markanvisning och ersättning. När nu koncessionsprövningen skall avgöras i annan ordning än markanvisningen saknas detta skäl att möjliggöra successiva beslut. Enligt gruvlagen kan bergmästarens beslut om ersättning inte överklagas, utan den som är missnöjd med detta har att väcka särskild talan om ersättning vid domstol. Gruvlagens ordning medger att mark anvisas och tas i anspråk även om sådan talan har väckts. Otillfredsställande lång tid kan förflyta innan en tvistig fråga om ersättning är avgjord. Enligt den nya lagen skall därför bergmästarens beslut i ersättningsfrågan utgöra en del av

markanvisningsbeslutet och liksom övriga frågor i detta kunna överklagas till fastighetsdomstol. Det behov som finns av att meddela interimistiskt beslut tillgodoses genom en särskild bestämmelse i 5 kap. 1 § fjärde stycket. Efter mönster i bl. a. 16 kap. 3 § vattenlagen föreslås också att beslutet skall ange i vad mån deposition skall ske och var denna skall äga rum.

Genom markanvisningsbeslutet är således de frågor som skall prövas vid förrättningen avgjorda och förrättningen avslutad. Beslutet skall, enligt förvaltningslagens bestämmelser, innehålla en fullföljdshänvisning.

Beslutet innebär att koncessionshavaren får ta marken i anspråk för det ändamål som anges i beslutet. Ändamålet är alltid att bearbeta en mineralfyndighet eller verksamhet för att göra detta möjligt. Han får däremot inte tillgodogöra sig tillgångarna inom det anvisade området i vidare mån än som anges i 5 kap. 4-6 §§. Om koncessionshavaren exempelvis behöver fälla skog för att komma åt en mineralfyndighet får han göra detta. Han får däremot inte tillgodogöra sig timret eftersom detta inte krävs för att han skall kunna bearbeta fyndigheten. Det nu sagda utgör huvudregeln men man kan naturligtvis träffa överenskommelse om avvikelse från denna huvudregel vid markanvisningsförrättningen. Exempelvis kan markägaren och exploatören träffa överenskommelse om att den senare får tillgodogöra sig växande skog inom det anvisade området. Den ersättning som markägaren har rätt till enligt 7 kap. 2 § första stycket får då anpassas efter vad parterna har kommit överens om. Det är angeläget att frågor av nu nämnt slag klarläggs och löses vid markanvisningsförrättningen.

23 §

Paragrafen motsvarar 22 § i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget samt 4 kap. 28 § gruvlagen.

24 §

Paragrafen motsvarar 23 § i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget.

Förrättningen bör avslutas genom ett beslut där förrättningsmännen tar ställning till de materiella frågorna samtidigt. Detta leder till större klarhet och stringens i förfarandet. Därmed behövs heller inget särskilt avslutningsbeslut. Däremot saknas skäl att föreskriva att förrättningen skall avslutas vid sammanträdet. En fortsatt förrättning på handlingarna kan tvärtom vara motiverad och möter inga principiella betänkligheter, om bara förvaltningslagens regler om kommunikation följs. Därför föreslås i bestämmelsen i överensstämmelse med 4 kap. 29 § fastighetsbildningslagen att beslutet får meddelas på tid och plats som förrättningsmännen bestämmer. Bestämmelsen ger möjlighet för förrättningsmännen att skaffa sig den tid som behövs för överväganden och eventuell överläggning sinsemellan. Dock skall bestämmelsen om snabbast möjliga handläggning iakttas även när tid för avgörandet bestäms. Som sagts ovan pågår förrättningen till dess att beslutet har meddelats. Möjligheter finns således att, om skäl uppkommer, ändra på vad som har bestämts om tidpunkten för

beslutet och fortsätta handläggningen och eventuellt sätta ut nytt sammanträde. En omständighet som kan föranleda detta är att en ny sakägare, som tidigare varit okänd eller förbisett av någon fastighetsägare, ger sig tillkänna.

Beslutet kan meddelas antingen genom att avkunnas eller genom att hållas tillgängligt för läsning.

Om beslutet inte meddelas vid sammanträde skall underrättelse om tid och plats för beslutets meddelande lämnas till sakägare och andra som har rätt att överklaga beslutet. Med det sistnämnda avses sakkunniga och tolkar som enligt 16 kap. 2 § andra punkten har rätt att överklaga beslut angående ersättning.

25 §

Bestämmelsen motsvarar 21 § i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget samt 4 kap. 27 § gruvlagen. Den har utformats efter förebild i 4 kap. 28 § första stycket fastighetsbildningslagen. Utstakning och utmärkning av gränser för anvisad mark skall ske i behövlig omfattning. Detta innebär, liksom hittills enligt gruvlagen, att utstakning och utmärkning skall ske i de allra flesta fall. Avsteg från regeln kan dock göras om gränsmarkering antingen är mycket svår att utföra eller framstår som obehövlig. Det får ankomma på bergmästaren att avgöra dessa frågor.

Som framgår av 10 kap. 7 § har ett beslut om inlösen av del av fastighet fastighetsbildande verkan. Det är därför viktigt att beslutets inverkan på fastighetsindelningen blir klarlagd. I andra stycket i förevarande paragraf, som har upprättats efter förebild i 12 kap. 33 § vattenlagen, stadgas därför om skyldighet att upprätta en karta med beskrivning över området och dess gränser.

26 §

Enligt 4 kap. 32 § tredje stycket gruvlagen och 29 § gamla minerallagen får anvisad mark tillträdas genast om inte annorlunda förordnas. I paragrafen bibehålls denna rätt men förenas med en skyldighet för koncessionshavaren att ställa säkerhet för ersättningsskyldighet enligt 7 kap. 1 och 2 §§.

10 kap. Betalning av ersättning m. m.

På förslag av lagrådet har vissa bestämmelser i det remitterade förslaget inte tagits upp i den nya lagen, eftersom frågorna lämpligen i stället bör regleras i en förordning. De bestämmelser i det remitterade förslaget det gäller är 4 § om skyldighet att ge in vissa handlingar till länsstyrelsen, 5 § första meningen om skyldighet för länsstyrelsen att i vissa fall söka verkställighet av ersättningsbeslut och 6 § om skyldighet för länsstyrelsen att sätta in deponerade medel på bank.

1 §

Enligt 4 kap. 33 § gruvlagen skall betalning av ersättning som fastställts vid förrättningen erläggas inom tre månader från det att avslutningsbeslut har meddelats. Det är dock lämpligare att betalningsfristen börjar löpa vid det tillfälle då markanvisningsbeslutet vinner laga kraft. Det är först då som koncessionshavaren, enligt huvudregeln, får rätt att tillträda den anvisade marken. Eftersom beslutet om markanvisning och, framför allt, själva tillträdet innebär ett kännbart ingrepp i markägarens rätt bör ersättningen betalas så snart som möjligt. Därför har betalningsfristen kortats till en månad. Paragrafens bestämmelser gäller oavsett om ersättningen skall deponeras eller betalas ut direkt till sakägaren.

2 §

Bestämmelser med motsvarande innehåll finns i 4 kap. 34 § första stycket gruvlagen, 30 § torvlagen och 16 kap. 1,2 och 4 §§ vattenlagen. Med personlig skada avses övrig skada för ägaren enligt 4 kap. 1 § första stycket expropriationslagen.

3 §

Paragrafen har sin förebild i 31 § första stycket torvlagen. Andra meningen motsvarar 4 kap. 34 § andra stycket gruvlagen.

4 §

Paragrafen motsvarar 5 § andra meningen i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget samt 4 kap. 36 § första stycket gruvlagen. Paragrafen har utformats i enlighet med lagrådets förslag.

5 §

Paragrafen motsvarar 7 § i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget samt 4 kap. 38 § gruvlagen.

6 §

Paragrafen, som motsvarar 8 § i det remitterade förslaget, anger vid vilken tidpunkt inlösen av mark är fullbordad.

7 §

Paragrafen, som motsvarar 9 § i det remitterade förslaget, anger konsekvenser i vissa hänseenden av en markinlösen. Den är utformad efter mönster av 16 kap. 10 § vattenlagen.

Bestämmelserna i kapitlet motsvarar med endast redaktionella ändringar 5 kap. gruvlagen.

Man bör dock beakta skillnaden mellan gruvlagen där markanvisningen ibland ingår som ett led i utmålsförrättningen och den nya minerallagen där beviljandet av koncession och anvisande av mark alltid utgör två skilda ärenden. Kronoandelen uppkommer enligt den nya minerallagen då koncession har beviljats.

12 kap. Gemensam förvaltning av koncessionsrätt

1 §

Paragrafen, som har sin motsvarighet i 8 kap. 1 § gruvlagen, anger tillämpligheten av bestämmelserna i 12 kap. I de allra flesta fall, då flera bedriver gruvrörelse gemensamt brukar andelshavarna bilda ett gemensamt bolag, oftast ett aktiebolag, för gruvdriften. I de fallen blir bestämmelserna i detta kapitel inte tillämpliga eftersom det gemensamma bolaget då blir ensam koncessionshavare. Endast i de fall man inte väljer att bilda ett gemensamt bolag blir bestämmelserna tillämpliga. Även i de fallen kan andelshavarna träffa avtal om avvikelser från bestämmelserna i 12 kap., vilket framgår av paragrafens andra stycke. Endast bestämmelserna om gruvföreståndare är obligatoriska.

De rättigheter och skyldigheter som behandlas i detta kapitel tillkommer andelshavarna i koncessionen. En andelshavare kan naturligtvis upplåta sin rätt enligt koncessionen till en nyttjanderättshavare. En sådan upplåtelse kräver inte tillstånd enligt 6 kap. 1 § men kan däremot kräva tillstånd enligt lagen om utländska förvärv av fast egendom m. m. I samband med ett nyttjanderättsavtal kan parterna träffa överenskommelse som reglerar deras inbördes förhållanden vad gäller rättigheterna och skyldigheterna enligt koncessionen. En sådan överenskommelse påverkar dock inte andelshavarens förhållande till övriga andelshavare. Gentemot dessa svarar han alltid för skyldigheterna och rättigheterna enligt koncessionen även om han har upplåtit sin andel i koncessionen till någon annan. Om han däremot överlåter sin andel inträder naturligtvis den nye koncessionshavaren i hans ställe.

I den nya lagen används benämningen "andelshavare" i koncessionen, som har bedömts mer adekvat än det av kommittén föreslagna "delägare".

2–3 §§

Bestämmelserna motsvarar 2–3 §§ gruvlagen samt 1 och 2 §§ i kommitténs förslag.

I 2 § genomförs en saklig ändring därigenom att regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer får möjlighet att medge dispens från kravet att gruvföreståndare skall vara svensk medborgare.

I 3 § har vissa preciseringar gjorts av gruvföreståndarens uppgifter i förhållande till kommitténs förslag. I paragrafen anges uttryckligen de

bestämmelser i lagen som innefattas i gruvföreståndarens ansvar. I detta hänseende träder föreståndaren i andelshavarnas ställe och svarar ensam för att de angivna bestämmelserna iakttas vid gruvdriften. Detta innebär att vid brott mot dessa bestämmelser är det han som drabbas av straffansvar och inte andelshavarna. Han har också behörighet att företräda andelshavarna gentemot statliga myndigheter, vilket innebär att tvångsåtgärder i form av exempelvis vitesföreläggande skall riktas mot föreståndaren om åtgärderna rör de bestämmelser som föreståndaren svarar för.

De bestämmelser som anges i paragrafen är en uttömmande beskrivning av de uppgifter föreståndaren har. Naturligtvis kan andelshavarna komma överens om att utöka föreståndarens ansvar och behörighet men de ytterligare uppgifter som föreståndaren därigenom kan få omfattas inte av mine-rallagens tvångs- och straffbestämmelser.

Av paragrafens andra mening framgår att föreståndaren har rätt att från andelshavarna fordra in de bidrag som krävs för att han skall kunna fullgöra sina skyldigheter enligt paragrafen. I 9 § finns bestämmelser för det fall en andelshavare vägrar att lämna sitt bidrag till gruvföreståndaren.

4 §

Paragrafen motsvarar 3 § i kommitténs förslag.

Enligt 8 kap. 4 § gruvlagen skall stämman hållas årligen. Därvid skall gruvföreståndare obligatoriskt väljas. Antalet andelshavare torde mera sällan uppgå till fler än två. Skälet till att över huvud taget utse en föreståndare är att det av praktiska skäl är angeläget att en viss person har ansvar för verksamheten och företräder andelshavarna inför myndigheter och sakägare. Att välja en sådan årligen kan dock inte vara nödvändigt. Det kan heller inte vara nödvändigt att föreskriva årlig stämma. Andelshavarna kontakter naturligtvis varandra eller föreståndaren när behov finns och lämnar i övrigt åt föreståndaren att sköta rörelsen i den mån de inte gemensamt anordnar någon annan förvaltning. Paragrafen motsvarar i övrigt i stort 8 kap. 4 § gruvlagen.

I fortsättningen behöver således stämman hållas endast då andelshavarna finner behov av detta. Val av föreståndare får också ske på det sätt andelshavarna finner lämpligast. Valet gäller tills vidare. Föreståndarens uppdrag upphör genom att han entledigas av andelshavarna. Om det uppstår oenighet mellan andelshavarna kan de som innehar minst en fjärdedel av koncessionen framtvinga en stämma. Naturligtvis kan föreståndare väljas på en sådan stämma.

5 §

Paragrafen motsvarar 4 § i kommitténs förslag samt 8 kap. 5 § gruvlagen.

6 §

Paragrafen, som motsvarar 5 § i kommitténs förslag samt 8 kap. 6 § gruvlagen, har utformats i enlighet med lagrådets förslag.

Paragrafen behandlar det s. k. brytningsvitsordet. Av paragrafens lydelse framgår nu att sådant vitsord tillkommer den andelshavare som ensam eller de andelshavare som tillsammans innehar minst hälften av koncessionen. I tredje stycket anges nu att tvist som gäller tillämpningen av paragrafens bestämmelse prövas av fastighetsdomstol. Bestämmelsen har hämtats från 8 kap. 11 § i det remitterade förslaget.

7 §

Paragrafen motsvarar 6 § i kommitténs förslag samt 8 kap. 7 § gruvlagen.

8 §

Paragrafen motsvarar 7 § i kommitténs förslag samt 8 kap. 8 § gruvlagen.

9 §

Paragrafen motsvarar 8 § i kommitténs förslag samt 8 kap. 10 § gruvlagen.

13 kap. Verkan av att en bearbetningskoncession upphör

Bestämmelserna i kapitlet har utformats i enlighet med lagrådets förslag. Detta innebär bl. a. att 5 § i det remitterade förslaget, som av lagrådet har bedömts vara onödig, har tagits bort.

1 §

Paragrafen motsvarar 3 § tredje stycket i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget.

2 §

Paragrafen motsvarar 1 § i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget samt 35 § gamla minerallagen och 7 kap. 2 § gruvlagen.

När en koncession upphör förlorar koncessionshavaren, enligt första stycket, omedelbart rätten till mineral som brutits men inte uppfordrats. Mineral som har uppfordrats får finnas kvar inom koncessionsområdet för koncessionshavarens räkning under högst två år. Om koncessionshavaren inte forslar bort mineralet under denna tid förlorar han, enligt andra stycket, även rätten till detta mineral vid tidsfristens utgång. Då koncessionshavaren förlorar rätten till mineralet övergår rätten, enligt tredje stycket, till fastighetsägaren. Detta gäller dock bara så länge ingen annan har undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession för mineralet inom området. Enligt 3 kap. 4 § och 5 kap. 5 § har en tillstånds- resp. koncessionshavare rätt att tillgodogöra sig tidigare utvunna mineral som finns kvar inom området. Detta innebär följande. Om en ny tillstånds- eller koncessionshavare finns inom området då den gamle koncessionshavarens rätt till utvunna mineral upphör, övergår rätten omedelbart på

den nye innehavaren. Om någon ny innehavare inte finns inom området övergår rätten i stället till fastighetsägaren som då kan forsla bort mineralet och tillgodogöra sig det. Om han däremot låter mineralet ligga kvar inom området och någon annan beviljas tillstånd eller koncession inom området förlorar han ånyo rätten till mineralet, som då övergår till den nye innehavaren.

I paragrafen används termen "uppfordrats eller tagits om hand på liknande sätt". Med termen uppfordra avses att ur en underjordsgruva föra upp brutet mineral till markytan. Termen används inte då man tar om hand och för bort mineral som brutits eller utvunnits i dagen i dagbrott, täkter etc. I dagen kan i stället ordet "utfrakta" användas för detta förfarande.

3 §

Paragrafen motsvarar 2 § i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget samt 36 § första stycket gamla minerallagen och 7 kap. 3 § första stycket gruvlagen.

4 §

Paragrafen motsvarar 3 § första stycket i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget.

Någon bestämmelse som motsvarar 36 § andra stycket gamla minerallagen och 7 kap. 3 § andra stycket gruvlagen finns inte i den nya lagen. I dessa regleras äganderätten till kvarstående byggnader. I två år får de stå för koncessionshavarens eller gruvinnehavarens räkning, därefter tillfaller de markägaren. Kvarstående anläggningar kan emellertid för markägaren lika väl vara en belastning som en förmån. Han kan i egenskap av ägare bli skyldig att riva anläggningen eller vidta andra åtgärder. På samma sätt som i 34 § första stycket torvlagen har därför bestämmelsen om äganderätt ersatts med en skyldighet för koncessionshavaren att, i den mån det är motiverat från allmän eller enskild synpunkt, ta bort anläggningar som finns kvar. En sådan skyldighet öppnar även möjlighet att avtalsvägen lösa frågan om äganderätten mellan markägaren och koncessionshavaren. Bestämmelser om efterarbete kan ges redan i koncessionsbeslutet. Annars skall frågan enligt 6 § prövas när koncessionen upphör.

5 §

Paragrafen motsvarar 3 § andra stycket i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget.

Även denna paragraf saknar motsvarighet i gällande minerallagstiftning. Beträffande stängsel sägs dock i 32 § tredje stycket gamla minerallagen och 6 kap. 3 § tredje stycket gruvlagen att det skall utföras i varaktigt material. I paragrafen finns en liknande bestämmelse. Säkerheten för allmänheten inom ett koncessionsområde, där anläggningarna lämnats kvar, är emellertid inte enbart beroende av stängsels varaktighet. Även andra anläggningar

måste vara utförda så, att de uppfyller rimliga krav på säkerhet. Bedömningen härav får göras i den ordning som anges i 6 §.

Prop. 1988/89:92

6 §

Paragrafen, som motsvarar 4 § i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget, saknar motsvarighet i den gamla minerallagen och i gruvlagen. Den har utformats efter mönster av 34 § andra stycket torvlagen.

Då det gäller en bearbetningskoncession bör man så långt som möjligt bestämma de villkor som skall gälla vid koncessionens upphörande. Alla frågor kan dock inte förutses och lösas redan då koncessionen beviljas. Dessa frågor får då lösas i samband med att koncessionen upphör. Enligt 8 kap. 3 § prövas frågorna av bergmästaren, som har att ex officio ta upp dessa frågor till behandling. Det beslut, som bergmästaren meddelar enligt denna paragraf bör för tydlighetens skull uppta alla skyldigheter, oavsett om de angivits i koncessionen eller ej. Ingenting hindrar att frågor som rör enskilt intresse löses genom avtal mellan koncessionshavaren och rättsinnehavaren.

7 §

I 5 kap. 8 § stadgas att vissa utfraktsvägar och orter skall hållas öppna och att vissa borrhål skall vara försedda med mynningsskydd. Dessutom anges att det krävs tillstånd av bergmästaren för att lägga igen sådana utfraktsvägar, orter och borrhål. I förevarande paragraf regleras motsvarande tillståndskrav för områden där någon koncession inte längre gäller.

8 §

Sedan en koncessionshavare har fullgjort sina skyldigheter enligt förevarande kapitel upphör hans ansvar för den nedlagda gruvan. Ansvaret övergår då på staten. I paragrafen bemyndigas regeringen att utfärda föreskrifter som behövs för att förebygga faror vid nedlagda gruvor. Frågan har berörts i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.5.1).

14 kap. Avgifter och andra särskilda skyldigheter

Förevarande kapitel innehåller bl. a. bestämmelser om skyldighet för yrkesmässiga prospektörer att redovisa utförda undersökningsarbeten. Frågorna har behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.3.7).

1 §

Motsvarande bestämmelser finns i 2 kap. 8 § fjärde stycket gruvlagen och 2 § gamla minerallagen.

Motsvarande bestämmelse finns i 2 kap. 6 § gruvlagen. Möjlighet att föreskriva motsvarande avgift ges också i 10 § tredje stycket gamla minerallagen. Inmutningsavgifter enligt gruvlagen baserar sig, enligt regeringens föreskrifter, enbart på områdets storlek. Genom den nya bestämmelsen ges nu regeringen möjlighet att differentiera avgiften mellan tillstånd avseende olika typer av mineral.

3 §

Bestämmelsen saknar motsvarighet i gruvlagen. Möjlighet att föreskriva motsvarande skyldighet i koncession finns enligt 10 § första stycket gamla minerallagen.

4 §

Bestämmelsen motsvaras av 38 § gamla minerallagen och 6 kap. 6 och 7 §§ gruvlagen. Med gruvarbeten avses såväl underjordsarbeten som arbeten i dagbrott samt borrhål, ur vilka olja eller gas har utvunnits.

5 §

Paragrafen motsvarar 39 § gamla minerallagen men avser endast arbeten som utförs med stöd av bearbetningskoncession. Beträffande undersökningsarbeten i övrigt torde det vara tillräckligt med uppgiftsskyldighet enligt 3 §. Om koncessionshavaren inte fullgör sina förpliktelser kan han föreläggas vite enligt 15 kap. 5 § första stycket.

I kommitténs förslag och i det remitterade förslaget gällde skyldigheterna enligt första stycket generellt. På förslag av lagrådet gäller enligt lagen i stället att skyldigheterna endast gäller i den utsträckning regeringen föreskriver. Behovet av att föra journal över bearbetningen är olika starkt beroende på vilket mineral det är fråga om. Det är framför allt vid utvinning av olja och gas som det är viktigt att föra journal över arbetet. Regeringen får nu möjlighet att reglera vid vilka typer av mineralbearbetning som koncessionshavaren blir skyldig att föra journal över arbetet.

15 kap. Tillsyn, handräckning, vite och ansvar

3–6 §§ i kapitlet har i stort utformats i enlighet med lagrådets förslag.

1–3 §§

Bestämmelserna i 1-3 §§ överensstämmer i sak med 40 § gamla mineralagen. De har dock redaktionellt utformats efter förebild av tillsynsbestämmelserna i lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet. Bestämmelsen i 41 § gamla minerallagen om tvist mellan rättigheter som samtidigt gäller inom samma område har ingen motsvarighet i detta kapitel. Detta regleras

i stället i 8 kap. 7 §. Bergmästaren kan också ingripa ex officio om han i tillsynsverksamheten finner att konkurrerande arbeten bedrivs i olämplig ordning.

Om arbetet inte bedrivs i enlighet med lagens bestämmelser och koncessionsvillkoren kan, enligt 3 § första stycket, bergmästaren inom ramen för sin tillsynsverksamhet meddela förelägganden för att uppnå rättelse. I 5 kap. finns bestämmelser om hur bearbetning får bedrivas. Det är främst då arbetet bedrivs i strid med dessa bestämmelser som det kan bli aktuellt för bergmästaren att ingripa med stöd av denna paragraf. Det kan också bli aktuellt om verksamheten bedrivs i strid med villkor i koncessionen som har ställts upp till skydd för motstående intressen. Bestämmelsen var i det remitterade förslaget formulerad på det sättet att bergmästaren fick besluta om de åtgärder som behövdes för att trygga efterlevnaden av föreskrifter och villkor. Lagrådet påtalade att utformningen av bestämmelsen var allmänt hållen och efterlyste exempel på åtgärder som kunde bli aktuella med stöd av bestämmelsen. Mot bakgrund av lagrådets påpekanden har bestämmelsen i den nya lagen i stället getts innebörden att bergmästaren får meddela de förelägganden som behövs för att åstadkomma rättelse. Innebörden av ett föreläggande enligt denna bestämmelse kommer att vara att koncessionshavaren i sin verksamhet skall se till att en viss föreskrift eller ett visst villkor iakttas. Det blir sedan koncessionshavarens sak att vidta de åtgärder som krävs för att föreläggandet skall uppfyllas.

3 § andra stycket motsvarar 5 § andra stycket i kommitténs förslag och i det remitterade förslaget. Motsvarande bestämmelser finns i 6 kap. 5 § andra stycket gruvlagen och 43 § andra stycket första meningen gamla mineralagen. En skillnad i förhållande till det remitterade förslaget är att bergmästarens beslut får verkställas. Detta innebär att bergmästarens beslut blir exekutionstitel enligt 3 kap. 1 § första stycket sjätte punkten utsökningsbalken, varför han direkt hos kronofogdemyndigheten kan begära att hans beslut verkställs. Bestämmelser om hur verkställigheten skall gå till finns i 16 kap. utsökningsbalken.

4 §

Paragrafen motsvarar 42 § första stycket gamla mineralagen och delvis 11 kap. 2 § första stycket gruvlagen.

5 §

Paragrafen överensstämmer delvis med 43 § första stycket gamla mineralagen. Enligt paragrafen får bergmästaren i vissa fall använda vitesföreläggande för att förmå koncessionshavaren eller annan att iaktta vad som åligger honom. Regler om utdömande av viten m.m. finns i lagen (1985:206) om viten. En nyhet i förhållande till 43 § gamla mineralagen är att bergmästaren kan tillgripa vite för att förmå koncessionshavaren att vidta återställningsarbeten i samband med att en bearbetningskoncession upphör.

Enligt det remitterade förslaget kunde bergmästaren, förutom att förelägga vite, begära handräckning enligt den aktuella paragrafen. Enligt

lagrådets uppfattning har möjligheterna till handräckning därmed fått en alltför stor räckvidd. Det kan enligt lagrådet starkt ifrågasättas om det verkligen behövs dubbla sanktionsmöjligheter i form av vite och handräckning i alla de fall som regleras i paragrafen. Lagrådet har också påpekat att handräckning passar mindre väl i en del av de situationer som regleras i paragrafen, t. ex. skyldigheten att ge in redovisning över utförda undersökningsarbeten. Lagrådet har förordat att bestämmelsen om handräckning ges samma snäva tillämpningsområde som enligt nuvarande minerallagstiftning. Jag har i den här frågan gått lagrådet till mötes utom på en punkt. Enligt 13 kap. 4 § skall koncessionshavaren utföra efterarbete i den mån det är motiverat från allmän eller enskild synpunkt. Koncessionshavarens skyldigheter i detta hänseende skall fastställas i ett särskilt beslut enligt 13 kap. 6 § i samband med att koncessionen upphör. I de flesta fall kommer det att gälla åtgärder i syfte att eliminera eller i vart fall minimera de skador som ofrånkomligen drabbar motstående intressen, främst naturvärden och miljön. Det är, enligt min uppfattning, så viktigt att dessa arbeten utförs att man inte kan undvara möjligheterna till handräckning i dessa fall. Andra stycket innehåller därför en bestämmelse att bergmästaren får förordna om att arbetet eller åtgärden skall utföras på koncessionshavarens bekostnad. Bergmästarens beslut enligt detta stycke får verkställas. Verkställigheten sker enligt bestämmelserna i 16 kap. ut-sökningsbalken.

6 §

Paragrafen motsvarar delvis 44 § gamla minerallagen och delvis 11 kap. 4 § gruvlagen.

På förslag av lagrådet stadgas nu också straff för den som bedriver undersökningsarbete i strid med bestämmelserna om krav på undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession.

16 kap. Överklagande av beslut

I förhållande till kommitténs förslag och det remitterade förslaget har kapitlet, på förslag av lagrådet, fått en annan disposition.

1 §

I paragrafen, som har ställts upp i tabellform, har nu samlats huvuddelen av bestämmelserna om överklagande. Dessa fanns i det remitterade förslaget upptagna i 1 och 3-6 §§. Några sakliga ändringar har också gjorts på förslag av lagrådet. I det remitterade förslaget stadgades att bergmästarens beslut om återkallelse av undersökningstillstånd skulle överklagas till kammarrätten medan bergmästarens beslut i övrigt angående undersöknings-tillstånd skulle överklagas till Sveriges geologiska undersökning (SGU). De typer av beslut det här är fråga om är i många fall av rättslig natur och avser ofta ingrepp i en näringsidkares verksamhet. Dessa omständigheter talar för att överklagande får ske till en domstol, i det här fallet kammar-

rätten. Man uppnår därmed också större enhetlighet eftersom alla beslut av bergmästaren, som avser undersökningstillstånd, överklagas till samma instans. Lagrådet har också föreslagit att bergmästarens beslut i frågor om förlängning av giltighetstiden för bearbetningskoncession skall överklagas till kammarrätten. Vad gäller förlängning av giltighetstiden med stöd av 4 kap. 9 § har jag godtagit lagrådets uppfattning och utformat lagförslaget i enlighet med denna. Däremot delar jag inte lagrådets uppfattning när det gäller beslut om förlängning av giltighetstiden med stöd av 4 kap. 10 §. Enligt den paragrafen får förlängning medges "om det är motiverat med hänsyn till det allmännas intresse av att mineraltillgångarna utnyttjas på ett ändamålsenligt sätt". Detta kriterium för förlängning är inte huvudsaklingen av rättsligt natur, vilket talar mot domstolsprövning. Än viktigare är att i dessa typer av förlängningsärenden naturresurslagen skall tillämpas. Detta talar med styrka mot att ett sådant beslut skall överklagas till domstol. I kommitténs förslag och i det remitterade förslaget föreslogs att förlängningsärenden skall överklagas till SGU. Med hänsyn till att naturresurslagen skall tillämpas i ärenden om förlängning av giltighetstiden enligt 4 kap. 10 § föreskrivs i den nya lagen att sådana beslut skall överklagas till regeringen.

Kommittén hade föreslagit att överklagande till fastighetsdomstol skulle ges in till domstolen. I den nya lagen har denna bestämmelse tagits bort. Därigenom blir förvaltningslagens regler om överklagande tillämpliga.

Om fastighetsdomstolen behöver tillföras teknisk sakkunskap vid prövningen av ett beslut enligt denna lag kan det ske genom att domstolen, med stöd av 40 kap. 1 § rättegångsbalken, inhämtar yttrande från SGU.

2 §

Paragrafen motsvarar 2 § första stycket i det remitterade förslaget. Den har bildats efter mönster av 12 kap. 37 § vattenlagen. I paragrafen stadgas nu också att en godtagen jävsinvändning inte får överklagas.

3 §

Paragrafen motsvarar 2 § tredje stycket i det remitterade förslaget.

4 §

Paragrafen motsvarar 3 § sista stycket och 4 § sista stycket i det remitterade förslaget.

5 §

Paragrafen motsvarar 3 § fjärde stycket och delvis 4 § första stycket i det remitterade förslaget.

Enligt den nya lagen skall bergmästaren pröva frågor om medgivande till undersökning eller bearbetning inom områden som avses i 3 kap. 7 §. Med hänsyn till att något behov av regleringsprövning knappast kan anses

föreligga i sådana frågor får länsstyrelsen i uppgift att som andra och sista instans pröva överklagande av bergmästarens beslut i dessa ärenden. Prop. 1988/89:92

En viss justering av lagtexten har gjorts i andra stycket i förhållande till det remitterade förslaget. Genom den nya formuleringen markeras att förbudet att överklaga överinstansens beslut gäller inte bara den fråga som har överklagats utan också frågor som uppkommer först i överinstansen, t. ex. processuella frågor.

6 §

Paragrafen, som i stort motsvarar 7 § i det remitterade förslaget samt 12 kap. 6 § gruvlagen och 50 § gamla mincrallagen, behandlar frågan om fördelning av rättegångskostnaderna i fastighetsdomstolen, hovrätten och högsta domstolen i mål som överklagats.

Motsvarande bestämmelser om kostnadsfördelning vid markanvisningsförrättning finns i 9 kap. 21 § andra stycket.

17 kap. Särskilda bestämmelser

1 §

Paragrafen motsvarar 51 § gamla minerallagen och 13 kap. 1 § gruvlagen.

2 §

Paragrafen innehåller vissa bestämmelser om ställande av säkerhet. Den motsvarar 52 § gamla minerallagen och 13 kap. 3 § gruvlagen. Några smärre redaktionella ändringar har dock gjorts. Bestämmelser om skyldighet att ställa säkerhet finns i 3 kap. 5 § sista stycket, 5 kap. 1 § fjärde stycket och 9 kap. 26 §.

Länsstyrelsens beslut enligt denna paragraf får enligt 16 kap. 1 § sista punkten överklagas hos kammarrätten.

3 §

Paragrafen motsvarar 3 kap. 7 § och delvis 5 kap. 13 och 14 §§ i det remitterade förslaget. Den har utformats i enlighet med lagrådets förslag.

Övergångsbestämmelser

1.

Lagen föreslås träda i kraft den 1 juli 1990. Därvid upphävs gruvlagen och den gamla minerallagen. I lagen (1949:658) om inlösen i vissa fall av rätt till gruva m. m. finns bestämmelser om rätt för staten att lösa in sådana gruvrättigheter som ägs av kontrollsobjekt enligt lagen (1982:618) om utländska förvärv av fast egendom m. m. För inlösen i sådana fall krävs att synnerliga skäl föreligger att säkerställa svenskt inflytande över gruvföretaget. Enligt den nya lagen kan bearbetningskoncession återkallas om syn-

nerliga skäl finns för det. Denna bestämmelse kan användas även när det är påkallat av sådana skäl som avses i lagen om inlösen av rätt till gruva. Denna kan därmed upphävas. I 1949 års lag finns ett antal bestämmelser om hur ersättning till gruvägaren skall beräknas då en gruva inlöses. Dessa bestämmelser har inte förts över till den nya lagen. I stället anges bara i 7 kap. 5 § att koncessionshavaren har rätt till ersättning för den skada han lider till följd av återkallelsen. Motsvarande konstruktion finns i lagen om kontinentalsockeln, lagen om vissa torvfyndigheter och gamla mineral-lagen.

1949 års lag bör dock gälla inmutningar och utmål, så länge dessa finns kvar. Detta föreskrivs i punkt 3.

I tredje stycket föreskrivs att den nya lagen skall tillämpas på äldre rättigheter. Betydande inskränkningar är dock nödvändiga. Till dessa, som finns i punkterna 4-6, hänvisas i tredje stycket.

2.

Första och andra styckena i andra punkten överensstämmer med motsvarande bestämmelser i gruvlagen och den gamla mineralagen. Tredje stycket innehåller en bestämmelse om ärenden som finns hos prövningsmyndigheten när lagen träder i kraft. Dessa ärenden kan ha anhängiggjorts långt före ikraftträdandet. Såväl myndigheten som parterna har anpassat sig efter äldre bestämmelser. Det är därför inte rimligt att den nya lagen skall tillämpas på dessa.

3.

Enligt 14 kap. 3 § skall innehavare av undersökningstillstånd avge redovisning över utförda undersökningsarbeten. Redovisningsskyldigheten är relativt lätt att uppfylla och bör kunna fullgöras utan besvär. Därför skall den avse även inmutningar och undersökningskoncessioner om innehavaren ges skäligt rådrum för att anpassa sina rutiner till bestämmelsen. Därför föreskrivs i första stycket att bestämmelsen inte gäller inmutning och undersökningskoncession som upphör under det första året efter ikraftträdandet.

I andra stycket föreskrivs att, när ersättning har beslutats enligt en äldre lag, bestämmelserna i den lagen om betalning av ersättningen skall gälla.

I tredje stycket finns den tidigare nämnda bestämmelsen om att lagen (1949:658) om inlösen i vissa fall av rätt till gruva m.m. skall gälla beträffande inmutningar och utmål.

4.

I punkt 4 anges beträffande inmutningar undantagen från huvudregeln om att den nya lagen skall tillämpas.

Den nya lagen omfattar ett antal mineral som förut har varit jordägar- eller koncessionsmineral. Enligt den nya lagen skall en prövning äga rum när tillstånd ges till undersökning. Inmutningar som erhållits utan sådan

prövning bör därför endast omfatta sådana mineral som ursprungligen avsetts. Detta sägs i första meningen under a.

Enligt 2 kap. 3-5 §§ gruvlagen föreligger inmutningsförbud inom vissa områden. Detta innebär att prövningsmyndigheten i beslutet om inmutning skall undanta sådana områden, om inte särskilt tillstånd till inmutningen finns beträffande dem. Enligt 3 kap. 6 och 7 §§ nya lagen skall i stället tillståndet omfatta även sådana områden där förbud gäller mot att utföra undersökningsarbete utan särskilt tillstånd. Andra meningen under punkt a innebär att den, som har fått inmutning på ett område där hinder har förelegat, inte skall behöva söka tillstånd ännu en gång enligt den nya lagen.

Bestämmelserna i b-d innebär att äldre bestämmelser om inmutnings giltighetstid, förlängning, karenstid och överlåtelse skall tillämpas i stället för bestämmelserna i den nya lagen.

5.

I punkt a behandlas utmål som har tillkommit före gruvlagen. Beträffande dessa skall alltså de äldre övergångsbestämmelserna i gruvlagen gälla.

Av samma skäl som har anförts under punkt 4 a skall utmål endast omfatta mineralen i gruvlagen. Detta föreskrivs i punkten 5 b.

För tydlighetens skull har angivits att den nya lagen gäller i fråga om anvisad mark och anvisande av ny mark.

Som har anförts under 4 a skall medgivande om undantag från hindersbestämmelserna enligt gruvlagen anses som medgivande att utföra undersökning enligt den nya lagen. Detsamma gäller bearbetning.

Försvarsavgiften i gruvlagen saknar motsvarighet i den nya lagen. På utmål skall den dock fortsätta att tas ut enligt bestämmelsen i 5 c. Den rätt utmålet ger skall bestå till dess utmålet upphör enligt äldre bestämmelser. Därför föreskrivs i 5 d att gruvlagens bestämmelser skall gälla om utmålets giltighetstid, frånträdande av utmål och övergång av rätt till utmål. Den nya lagen innehåller ingen motsvarighet till gruvlagens inlöseninstitut, eftersom situationer motsvarande den där inlösen kan bli aktuell i stället kan mötas med vägrad förlängning av koncessionen. För att möjliggöra inlösen av utmål under en övergångstid föreskrivs att 10 kap. gruvlagen skall gälla.

Reglerna om gemensam förvaltning av koncessionsrätt i nya lagen avviker i viss utsträckning från reglerna om samäganderätt i utmål enligt gruvlagen. Bl. a. föreskrivs inte längre obligatoriskt årlig stämma. För att inte reglerna om samägande skall ändras under pågående verksamhet föreskrivs i 5 c att gruvlagens bestämmelser om samäganderätt i utmål skall gälla i stället för motsvarande bestämmelser i den nya lagen.

En utmålshavare har enligt gruvlagen rätt till förlängning av utmålet på i stort sett samma grunder som en innehavare av bearbetningskoncession har rätt till förlängning av koncessionen. Av skäl som har utvecklats i den allmänna motiveringen bör denna rätt till förlängning i stället avse rätt att erhålla bearbetningskoncession enligt den nya lagen när regelbunden bearbetning, tillredning för utvinning eller anläggningsarbete i samma syfte

pågår. Denna bestämmelse finns i 5 f. Denna fråga har behandlats under avsnitt 2.3.8 i den allmänna motiveringen. När utmål skall efterföljas av en koncession bör ansökan alltid göras. Bestämmelsen om detta motsvarar 6 kap. 11 § andra stycket gruvlagen.

Enligt 4 kap. 9 § första stycket 2 nya lagen har innehavaren rätt till förlängning om undersökningsarbete av större omfattning pågår inom området. Den nya lagen förutsätter därvid att bearbetningens lämplighet ur hushållningssynpunkt har beaktats med stöd av NRL och annan lagstiftning.

De nyss nämnda aspekterna har dock sannolikt inte beaktats på detta stadium när undersökningen görs med stöd av gruvlagen, eftersom prövning enligt miljöskydds-, vatten- och byggnadslagstiftning sannolikt inte har skett och utmålsprövningen i sig inte innefattar några sådana överväganden. Därför avslutas punkten 5 f med en bestämmelse om att endast bevisningen om fyndighetens ekonomiska brytbarhet och lämplighetsprövningen skall förbigås i dessa fall. Därmed blir en prövning enligt hushållningsbestämmelserna i NRL möjlig på samma sätt som vid prövningen av en ny koncession. Likaså blir det möjligt att ställa villkor i koncessionen.

Enligt 13 kap. 4–6 §§ nya lagen åläggs koncessionshavaren längre gående skyldigheter än vad som åligger en utmålshavare enligt gruvlagen vad gäller åtgärder sedan rättigheten upphört att gälla. Beträffande sådana anläggningar som har påbörjats före lagens ikraftträdande bör en sådan skärpning inte ske. Därför föreskrivs i 5 g att gruvlagens bestämmelser skall gälla beträffande sådana anläggningar. I punkten finns också en bestämmelse om karenstid motsvarande den som finns i punkt 4 d.

6.

Punkten a behandlar rättigheter som har tillkommit före den gamla minerallagen. Dessa skall alltså gälla.

Bestämmelsen i första meningen 6 b anger att koncessioner enligt gamla minerallagen fortsätter att gälla på oförändrade villkor. Bestämmelsen om markanvisning överensstämmer med motsvarande bestämmelser i 5 b. Medgivande att undersöka eller bearbeta en fyndighet inom områden där hinder anses föreligga skall gälla även efter den nya lagens ikraftträdande.

Kronoandel förekommer inte enligt den gamla minerallagen. I koncessioner har i stället med stöd av 10 § tredje stycket gamla minerallagen föreskrivits att staten skall ha rätt till andel med hälften. För dessa andelar är inte bestämmelserna i gruvlagen om gemensam förvaltning tillämpliga. För koncessioner enligt gamla minerallagen skall därför inte 1 kap. 6 § eller 12 kap. nya lagen tillämpas. Detta sägs i 6 c. Som har anförts under den allmänna motiveringen skall koncessioner inte kunna förlängas. Därför görs här också undantag för bestämmelserna om giltighetstid i 2 kap. 5–8 §§ nya lagen. Någon möjlighet att ändra en koncession mot innehavarens vilja finns inte. Någon sådan möjlighet bör heller inte införas. Även från 6 kap. 4 § nya lagen görs därför undantag för koncessioner enligt den gamla minerallagen.

Bestämmelsen i 6 d motsvarar den i 5 g. Beträffande motiveringen hänvisas dit. Prop. 1988/89:92

Enligt 15 § gamla minerallagen kan tillstånd till undersökning ges som förberedelse för ansökan om undersökningskoncession. Någon motsvarighet till det finns inte i den nya lagen. Gällande tillstånd bör dock få bestå till dess de löper ut. I 6 e finns därför en föreskrift om detta.

7-8.

I denna punkt behandlas övergångsbestämmelser beträffande undersökning och bearbetning av mineral som i och med den nya lagens ikraftträdande övergår från att vara jordägarmineral till att bli koncessionsmineral. Utgångspunkten är att pågående bearbetning skall kunna fortsätta med så få förändringar som möjligt, vilket har behandlats i den allmänna motiveringen under avsnittet 2.3.8. I punkten a stadgas om företrädesrätt till koncession för den som bedriver undersökning eller bearbetning och i punkten b anges att koncession skall meddelas utan föregående prövning enligt 4 kap. 2 § nya lagen. Dessa frågor har behandlats i den allmänna motiveringen. Punkten c anger att en koncession får förenas med villkor enligt huvudreglerna i 4 kap. 5 och 6 §§ nya lagen. Enligt 4 kap. 5 § får en koncession förenas med villkor till skydd för allmänna intressen eller enskild rätt eller för att säkerställa ett ändamålsenligt tillvaratagande av fyndigheten. Om någon har täktillstånd på annans mark finns ofta ett avtal mellan markägaren och exploatören som reglerar deras mellanhavanden. Om avtalet innehåller klausuler till skydd för markägarens rätt bör dessa klausuler föras in i koncessionen. De två andra typerna av villkor enligt denna paragraf regleras i täktillståndet. Sådana villkor bör föras över från täktillståndet till koncessionen. I 5 kap. 2 § andra stycket stadgas om skydd för markägarens husbehovsutvinning av mineral när en koncession meddelas. En förutsättning för paragrafens tillämpning är dock att utvinningen pågår då koncession meddelas. Om detta är fallet vid en täkt av jordägarmineral regleras säkerligen den frågan i avtalet mellan markägaren och exploatören. De villkor parterna har kommit överens om bör då föras in i koncessionen. Enligt 4 kap. 6 § skall koncessionshavaren ställa säkerhet för att vissa villkor uppfylls. Sådant säkerhet skall i fortsättningen krävas då koncessionen ersätter täktillståndet.

Då villkor förs in i koncessionen bör man sträva efter att de villkor som gäller för verksamheten inte skall förändras i och med att koncession meddelas. Naturligtvis kan det i vissa fall bli nödvändigt att ändra villkoren på grund av omständigheter i det enskilda fallet. Detta gäller särskilt villkor som härrör ur avtalet mellan markägaren och exploatören.

I 8. behandlas markägarens företrädesrätt till koncession i vissa fall. Frågan har behandlats i den allmänna motiveringen under avsnitt 2.3.8.

1 kap. 2 §

Paragrafen har ändrats i enlighet med mina förslag i den allmänna motive- ringen (avsnitt 2.3.4 och 2.4) och har, med en mindre justering, utformats i enlighet med lagrådets förslag.

Genom ändringen i *första stycket* anknyts minerallagen och lagen om kontinentalsockeln till NRL. I vilka ärenden enligt dessa lagar som 2 och 3 kap. NRL skall tillämpas, regleras i resp. speciallag. Som har framgått av den allmänna motiveringen gäller enligt den nya minerallagen att 2 och 3 kap. NRL skall tillämpas enbart i ärenden om bearbetningskoncession.

I *andra stycket*, som är nytt och har utformats i enlighet med lagrådets förslag, har tagits in en bestämmelse som tar sikte på sådana fall då ett visst företag skall prövas enligt flera av de lagar som anges i första stycket. Om företaget t. ex. kräver tillstånd enligt både vattenlagen och miljö- skyddslagen, innebär gällande ordning att företagets tillåtlighet enligt 2 och 3 kap. NRL skall prövas i både vattenlags- och miljöskyddsärendena. Med det nu föreslagna andra stycket skall tillåtlighetsprövningen göras endast en gång, nämligen i det ärende som prövas först. Avgörandet i detta ärende blir bindande, såvitt avser tillåtligheten enligt NRL, varför 2 och 3 kap. NRL inte skall tillämpas vid den prövning som därefter skall göras enligt annan lagstiftning.

Om tillstånd enligt någon av de lagar som är anknutna till NRL lämnas till ett visst exploateringsföretag innebär det att ett visst område får tas i anspråk för det tillämnade företaget. Tillståndet kommer också att inne- hålla ett antal villkor till skydd för motstående intressen. I dessa villkor kommer att regleras den inverkan på motstående intressen som kan tolere- ras från företaget. Om ytterligare mark eller vatten senare behöver tas i anspråk för företaget blir det fråga om ett nytt företag i NRL:s mening. En förnyad intresseavvägning med tillämpning av 2 och 3 kap. NRL får då göras beträffande det begärda områdets användning. Om man, inom det ursprungliga området, vill utöka sin verksamhet på ett sådant sätt att omgivningen påverkas, kan detta bara ske inom ramen för de villkor som ställts upp i tillståndet till skydd för de motstående intressena. Vill man gå utöver dessa villkor måste villkoren ändras. I ett ärende om ändring av villkoren skall 2 och 3 kap. NRL tillämpas. Det är alltså viktigt att notera att det första avgörandets bindande verkan endast gäller det företag som prövats i ärendet, dvs. ett företag förlagt till ett visst område och med en viss medgiven inverkan på motstående intressen.

Det är naturligtvis angeläget att prövningsmyndighetens avgörande ut- formas så, att det tydligt framgår hur bestämmelserna i 2 och 3 kap. NRL har beaktats.

Den av lagrådet föreslagna termen "företag" har i den nya lagen ersatts med orden "exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön" i enlighet med terminologin i 2 kap. 2 §.

Utanför bestämmelsen i andra stycket faller den prövning av ett företag som regeringen gör enligt 4 kap. NRL.

Det är inte alltid möjligt att i ett tidigt skede av ett projekt på ett preciserat sätt ange de hänsynstaganden till allmänna intressen som krävs enligt NRL. Vad som avgörs t.ex. i ett koncessionsbeslut enligt mineral-lagen torde normalt vara dels tillåtligheten av mineralutvinning av viss inriktning och omfattning, dels vissa mer övergripande villkor om hänsyn till allmänna intressen som skall uppfyllas i den fortsatta projekteringen. Den prövning som skall göras enligt annan lagstiftning torde normalt aktualiseras i ett senare skede av koncessionens giltighetstid och avse mer detaljinriktade frågor. Som tidigare anmärkts innebär det nya andra stycket att någon omprövning därvid inte får göras av företagets tillåtlighet enligt NRL. Däremot är det avsett att de övergripande villkor till skydd för motstående intressen som uppställts i det ursprungliga ärendet skall kunna ges en mer preciserad utformning. Dessa mer preciserade villkor måste dock ligga inom ramen för de ursprungligen uppställda villkoren.

Till lagförslaget har efter lagrådsgranskningen fogats en särskild övergångsbestämmelse. Enligt denna skall äldre bestämmelser fortfarande gälla i mål och ärenden som anhängiggjorts före lagens ikraftträdande.

4.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1985:629) om vissa torvfyndigheter

Förslaget innebär att 9 och 37 §§ torvlagen anpassas redaktionellt till den nya minerallagen.

4.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1982:618) om utländska förvärv av fast egendom m. m.

Bestämmelserna i 2 kap. 1 och 5 §§ samt 3 kap. 5 § har redaktionellt anpassats till den nya minerallagen. I sak har valts den provningsmetod som för närvarande gäller enligt gruvlagen, dvs. att ett kontrollsobjekts förvärv av en mineralrättighet skall prövas i särskild ordning och inte ingå som ett led i koncessionsprövningen. Vissa ändringar av saklig natur har också gjorts vad gäller sanktionsreglerna i 2 kap. 5 § och 3 kap. 5 §. För närvarande gäller följande om förvärvstillstånd inte söks på föreskrivet sätt eller om tillstånd vägras. En inmutningsrätt består men de undersökningsarbeten som inmutaren företar inom området blir utan verkan till bevarande av inmutningsrätten. Detta innebär i praktiken att inmutaren inte kan utnyttja den möjlighet att förlänga inmutningstiden som finns enligt 3 kap. 5 § gruvlagen. Beträffande utmål gäller att rätten till utmålet blir förverkad den första infallande dagen då försvarsavgift skall erläggas.

Den nya regleringen innebär att såväl undersökningstillstånd som bearbetningskoncessioner upphör att gälla. Om kontrollsobjektet har endast en andel i koncessionen är det naturligtvis endast andelen som blir förverkad. Kravet på förvärvstillstånd gäller inte bara koncession utan även nyttjanderätt till koncession. I det remitterade förslaget angavs att om en nyttjanderätt förvärvas utan erforderligt förvärvstillstånd inträder den sanktionen att själva koncessionen blir förverkad. Denna inställning reser, enligt lagrådets uppfattning, starka invändningar. Som exempel anför

lagrådet att en koncessionshavare upplåter nyttjanderätt till sin koncession till ett kontrollsobjekt och därvid, med visst fog, har den uppfattningen att förvärvstillstånd kommer att meddelas. Om förvärvstillstånd trots allt inte meddelas förlorar koncessionshavaren sin koncession, vilket enligt lagrådets uppfattning är en orimlig konsekvens. Jag har tagit intryck av lagrådets synpunkter och utformat bestämmelsen i enlighet med lagrådets uppfattning. Jag vill därvid anmärka att om en koncessionshavare upplåter nyttjanderätt till sin koncession och därvid nonchalerar kravet på förvärvstillstånd hans koncession i allvarigare fall kan återkallas på grund av misskötsamhet.

Det kan noteras att överlåtelse av koncession kräver tillstånd enligt 6 kap. 1 § minerallagen medan upplåtelse av nyttjanderätt till koncession inte kräver sådant tillstånd.

4.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (1966:314) om kontinentalsockeln

3 §

I paragrafen anges nu att naturresurslagen skall tillämpas i ärenden om utvinningstillstånd.

10 §

Paragrafen har redaktionellt anpassats till den nya minerallagen.

15 §

Ett tidigare första stycke med bestämmelser om överklagande av bergmästarens beslut enligt 7 § har upphävts. Sådana beslut rör gruvrätter på allmänt vattenområde, som har meddelats med stöd av föregångarna till 1974 års gruvlag. Några sådana gruvrätter finns inte längre kvar.

Dessutom har en ändring i instansordningen i vissa ärenden om återkallelse av tillstånd genomförts. Enligt 5 § första stycket kontinentalsockelförordningen (1966:315) meddelar Sveriges geologiska undersökning (SGU), med visst angivet undantag, tillstånd till sand-, grus- eller stentäkt inom allmänt vattenområde i havet. Eftersom SGU, enligt 5 § tredje stycket, bara får återkalla sådana tillstånd som myndigheten själv har meddelat berör den förslagna ändringen i instansordningen bara den nyssnämnda typen av täktillstånd.

I övrigt har endast vissa redaktionella ändringar gjorts.

Till lagförslaget har efter lagrådsgranskningen fogats en särskild övergångsbestämmelse. Enligt denna skall äldre bestämmelser fortfarande gälla i ärenden som anhängiggjorts före lagens ikraftträdande.

5 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att anta förslagen till

1. mincrallag,
2. lag om ändring i lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m. m.,

3. lag om ändring i lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter,
4. lag om ändring i lagen (1982:618) om utländska förvärv av fast egendom m. m.,
5. lag om ändring i lagen (1966:314) om kontinentalsockeln.

6 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden har lagt fram.

1 Inledning

Vårt uppdrag har omfattat en fullständig översyn av minerallagstiftningen, varvid vi bl. a. haft i uppgift att överväga en enhetlig lagstiftning, som grundar sig på den s. k. koncessionsprincipen men med inmutningsrättsliga inslag. Lagstiftningen om utvinning av torv för energiändamål har behandlats i delbetänkandet (Ds I 1984:14) Lagstiftning om torv för energiändamål. Vi redovisar nu återstoden av vårt uppdrag.

Sedan vissa allmänna synpunkter redovisats behandlas i betänkandet i särskilda avsnitt frågor om tillstånd till undersökning, förutsättningar för förlängning av undersökningstillståndet, sambandet mellan undersökningstillstånd och rätten att bearbeta upptäckta mineral, bearbetningskoncession samt förhållandet mellan mineralpolitiska intressen och motstående allmänna intressen. Dessutom behandlar vi frågor om utökning av kretsen lagreglerade mineral, om skyldighet för innehavaren av undersökningstillstånd att redovisa uppgifter om utförda undersökningar, om prövning och fullföljd i ärenden enligt minerallagstiftningen samt om tillsynen över undersökning och bearbetning. Slutligen tar vi upp frågor om bl. a. kontrollmätningar inom sönade utmål och kontinentalsockelfrågor.

Den svenska mineralindustrin brukar indelas i två näringsområden. Det ena är malmgruvor och det andra är andra gruvor och mineralbrott. Malmgruvorna delas i sin tur in i järnmalmsgruvor och ickejärnmalmsgruvor. Till andra gruvor och mineralbrott räknas industrimineralbrott samt grus- och sandtag.

I Sverige finns för närvarande fyra järnmalmsgruvor, som årligen (1985) producerar drygt 20 miljoner ton produkter, varav 86 procent exporteras. Gruvorna ligger i Norrbottens län och Mellansverige. Efterfrågan på järnmalm på världsmarknaden har varit mindre än tillgången under det senaste årtiondet, vilket har inneburit att en del av de svenska järnmalmsgruvorna har fått läggas ned.

De metaller som för närvarande utvinns i ickejärnmalmsgruvor i Sverige är koppar, bly, zink, guld, silver och volfram. Den 1 november 1986 var 21 gruvor och 12 anrikningsverk i drift hos fem företag. Störst är Boliden Mineral med 17 gruvor och åtta anrikningsverk. De fyndigheter som utvinns ligger i Norrbottens och Västerbottens län samt i Mellansverige. Den svenska råmalmsproduktionen uppgick år 1985 till sammanlagt 18,2 miljoner ton, varav Boliden Mineral svarade för 15,8 miljoner ton. Efterfrågan på bl. a. basmetaller har minskat sedan år 1984. Produktionen av dessa är därför större än efterfrågan. Detta har lett till att priserna på världsmarknaden för närvarande ligger på sin lägsta nivå under 1980-talet.

Delbranschen andra gruvor och mineralbrott omfattar utvinning av en stor mängd olika produkter. För vårt vidkommande är det produkterna av kvalificerade industrimineral som är av intresse. Dessa är för närvarande i huvudsak apatit, dolomit, flusspat, fältspat, kalksten, krita, kvarts och kvartssand, kvarsit, kyanit, olivin, svavelkis och talk. Produktionen är i

huvudsak koncentrerad till södra Sverige och Mellansverige. Flertalet av producenterna är förhållandevis små. De största företagen är Cementa och Ernström Mineral.

Marknaden för industrimineral har nu en snabbare tillväxttakt än den för metaller. Världens industrimineralproduktion överstiger värdemässigt metallproduktionen. Den svenska industrins behov av kvalificerade industrimineralprodukter bedöms öka väsentligt under de närmaste tio åren. För t.ex. pappersindustrin, som hittills i hög grad har importerat sina industrimineral, finns prognoser som pekar på ett fördubblat behov av fyll- och bestrykningsmedel under perioden. Inom plastindustrin förutses både tillverkningsvolymen och den tekniska nivån öka, vilket kommer att öka behovet av mer kvalificerade industrimineral. Detsamma gäller också flera andra branscher. De geologiska förutsättningarna i Sverige anses vara goda för att tillgodose en stor del av det inhemska behovet av industrimineral. Under senare tid har mot denna bakgrund satsningarna på forskning och utveckling samt prospektering när det gäller dessa mineral ökat.

Minerallagstiftningen i Sverige omfattar flertalet metallbärande mineral och några andra industriellt användbara mineral, t.ex. kaolin, svavelkis samt olja och gas. Rätten till övriga mineraliska ämnen tillkommer jordägaren.

Rätten att undersöka eller bearbeta mineral regleras i gruvlagen (1974:342, GL) och lagen (1974:890) om vissa mineralfyndigheter (ML). GL är tillämplig på malmer till vissa metaller, t.ex. koppar och järn och vissa industrimineral. ML reglerar rätten till bl.a. fyndigheter av olja och gas, vissa leror och uran.

GLs bestämmelser bygger på det s.k. inmutningssystemet, vilket innebär att den som först hos en myndighet (bergmästaren) ansöker om inmutning får ensamrätt att undersöka det område som inmutningen avser. Sådan rätt innefattar också i princip rätt att bearbeta en fyndighet, som kan påvisas genom undersökningen.

En inmutning gäller i tre år, men kan förlängas i ytterligare tre år och om synnerliga skäl finns, ytterligare fyra år. Om inmutaren inom denna tid påvisar en fyndighet som kan ekonomiskt tillgodogöras har han rätt att få ett område anvisat för bearbetning. Detta område kallas utmål. Vid utmålsläggningen görs ingen prövning av om bearbetningen är förenlig med andra markanvändningsintressen. Å andra sidan befriar inte utmålsbeslutet innehavaren från att söka tillstånd enligt annan lagstiftning. Inom vissa områden där motstående intressen finns krävs dock särskilt tillstånd av regeringen eller länsstyrelsen för att inmutning eller utmål skall kunna beviljas. Utmål upphör efter 25 år med rätt till förlängning i vissa fall. Staten har rätt till andel i utmålet med hälften (kronoandel).

De mineral som omfattas av ML får inte undersökas eller bearbetas utan att en statlig myndighet gett tillstånd (koncession) till undersökning eller bearbetning efter en diskretionär prövning. Koncession ges för viss tid. För undersökning ges ofta fem år och för bearbetning som regel 25 år. Koncessionen ger innehavaren ensamrätt att undersöka resp. bearbeta fyndigheten inom området. Prövningen innebär en bedömning av sökandens lämplighet och en summarisk avvägning mellan sådana allmänna och

enskilda intressen som kan stå mot intresset av att bearbeta mineralet. Detta innebär dock inte att koncessionshavaren är fritagen från att begära erforderliga tillstånd enligt annan lagstiftning. Bearbetningskoncession får ges endast om fyndigheten kan bearbetas ekonomiskt. Villkor av olika slag kan ställas i koncessionen. Regelmässigt föreskrivs att staten skall ha andel med hälften i verksamheten. Ansökningar om undersökningskoncession prövas som regel av SGU. Regeringen prövar frågor om bearbetningskoncession.

Varken GL eller ML ger rätt att påbörja bearbetning förrän mark har anvisats för ändamålet. Markanvisning sker vid förrättning efter särskild ansökan till bergmästaren. Därvid bestäms ersättning för skada och intrång till berörda sakägare.

Det av statsmakterna fastställda övergripande mineralpolitiska målet är att skapa förutsättningar för en livskraftig svensk mineralindustri. Ett annat mål är att skapa förutsättningar för en god försörjning med mineralråvaror för den svenska industrin. Ett mål är också att tillförsäkra staten del av det ekonomiska resultatet av verksamheten. För att uppnå detta skall mineralpolitiken främja nyttiggörandet av Sveriges egna mineralresurser. Därvid är det också viktigt att de för samhället mest fördelaktiga avvägningarna görs mellan intresset av att ta till vara mineralfyndigheter och allmänna intressen av annat slag. Lagstiftningen är ett av instrumenten för att uppnå de mineralpolitiska målen.

2 Tillstånd till undersökning och förlängning

Prop. 1988/89:92

Bilaga 1

Förslaget innebär följande.

Särskilt tillstånd skall krävas för undersökningsarbete med vissa smärre undantag. En sökande skall ges tillstånd om han kan lämna ett rimligt motiv för sitt antagande att undersökning av området kan leda till upptäckt av koncessionsbelagt ämne. Ansökan skall avslås om sökanden uppenbarligen saknar möjlighet eller avsikt att få tillstånd ändamålsenligt undersökningsarbete. Särskilda krav på kompetens ställs om ansökningen gäller olja, gasformiga kolväten eller diamant.

Tiden för ansökan avgör vem av flera kompetenta sökande som skall ha tillståndet.

Systemet med tre undersökningsperioder tas över från GL. Kravet på aktivitet skärps något.

Tillståndet gäller i tre år. För att få tillståndet förlängt efter tre år skall sökanden visa att han har utfört ändamålsenligt undersökningsarbete eller att han har haft ett rimligt motiv underlåta detta samt göra troligt att sådant undersökningsarbete kommer att inledas under perioden.

Inga villkor skall kunna ställas i tillståndet utom beträffande olja och gasformiga kolväten.

För att få förlängning i ytterligare högst fyra år skall sökanden – liksom för närvarande enligt GL – visa synnerliga skäl.

Tillståndshavaren skall kunna – som nu är fallet enligt ML – avstå från tillståndet under löpande undersökningstid.

Tillstånd till undersökning erhålls enligt GL genom inmutning och enligt ML genom undersökningskoncession. Enligt allmän uppfattning har GLs bestämmelser om undersökning fungerat bra. Vi har därför ansett att dessa bestämmelser i stort sett bör behållas i den nya lagen. Det är emellertid angeläget att tillståndet utnyttjas för så intensivt undersökningsarbete som möjligt och att det inte behålls längre än nödvändigt. Vi har övervägt ett flertal åtgärder för att åstadkomma detta. Vi har stannat för att föreslå en viss skärpning i förhållande till GLs regler om kraven för att få undersökningstillstånd och en skärpning av kravet på aktivitet under undersökningstiden för att få förlängning.

Beträffande olja, gasformiga kolväten och diamant föreslås att särskilda krav skall ställas på sökandens lämplighet för att han skall få tillstånd. Skälet härtill är att redan prospektering efter ämnena är komplicerad och kräver omfattande ekonomiska och tekniska resurser hos prospektören. I undersökningstillstånd som gäller olja och gasformiga kolväten skall också villkor få ställas. Anledningen till detta är att prospekteringen efter dessa ämnen ställer krav på omfattande säkerhetsföreskrifter. I övrigt skyddas allmänna intressen och enskild rätt av bestämmelser i lag. Därför behövs ingen möjlighet att föreskriva villkor i tillståndet i dessa hänseenden.

Enligt GL är den första undersökningsperioden alltid tre år. Förlängning kan sökas för ett år i sänder. Ibland tar undersökningen kortare tid än tre år. Det är angeläget att områden inte blockeras för prospektörerna i onödan. Vi föreslår därför att innehavaren skall kunna avstå från tillståndet innan tre har gått.

3 Sambandet mellan undersökningsverksamhet och rätten att bearbeta upptäckta mineral

Förslaget innebär följande.

Undersökningstillstånd skall inte obligatoriskt ge rätt till kommande bearbetning.

Sökanden skall ha möjlighet att i samband med ansökan om sådant tillstånd eller senare under undersökningstiden begära bindande förhandsbesked huruvida han framför andra kommer att få bearbetningskoncession.

Har ingen sökande erhållit företrädesrätt skall vid konkurrens om bearbetningskoncessionen beaktas särskilt om någon har påvisat eller bearbetat koncessionsmineral inom området.

Enligt GLs bestämmelser tillfaller undersökningsrätten den som först kommer in med ansökan, medan ML innebär att myndigheten diskretionärt avgör om sökanden skall få denna rätt. Vidare innebär GL att inmutaren har rätt att bearbeta och tillgodogöra sig den fyndighet han hittar. Bestämmelserna i ML ger inte innehavaren av en undersökningskoncession denna rätt men i sådana koncessioner föreskrivs så gott som alltid att innehavaren skall ha företräde framför andra till bearbetningskoncession om en sådan blir aktuell inom undersökningstiden.

De mer eller mindre automatiskt verkande bestämmelserna i GL har kritiserats därför att de inte medger tillräckligt inflytande för staten över tillståndsgivningen. Vi har haft i uppdrag att föreslå ett koncessionssystem liknande det i ML. Emellertid kan det minska prospekteringsviljan att helt bryta sambandet mellan undersökningsverksamheten och rätten till bearbetning. För att undvika detta föreslår vi att innehavaren av ett undersökningstillstånd — på samma sätt som nu är fallet enligt ML — skall ha rätt till förhandsbesked om huruvida han framför andra kommer att få bearbetningskoncession.

Om en sådan företrädesrätt inte finns är det ändå ofta lämpligt att ge bearbetningskoncessionen åt den som har varit verksam inom området genom undersökning eller bearbetning. Sådan verksamhet bör därför beaktas särskilt vid koncessionsprövningen.

4 Bearbetningskoncession

Prop. 1988/89:92

Bilaga 1

Förslaget innebär följande.

För att bearbeta mineral skall krävas särskilt tillstånd (koncession). MLs bestämmelser läggs i princip till grund för förvärv och innehav av koncessionen.

För koncession skall krävas att en fyndighet som sannolikt kan ekonomiskt tillgodogöras blivit påträffad. På sökanden skall ställas kravet att han är lämplig att bearbeta fyndigheten och att dennas belägenhet inte gör det olämpligt att han får koncessionen. Verksamheten får vidare inte vara olämplig med hänsyn till intresset av att mineraltillgångarna utforskas och tillvaratas på ett ändamålsenligt sätt. Det skall också krävas att bestämmelserna i 2 och 3 kap. NRL inte utgör hinder mot koncessionen.

Förhandsbesked om rätt till bearbetning är bindande om sökanden alltjämt uppfyller de lämplighetskrav som har legat till grund för beskedet. Gör sökanden inte det eller saknas förhandsbesked skall vid konkurrens den sökande som ur allmän synpunkt är mest lämplig erhålla koncessionen. Sökandens verksamhet inom området skall härvid särskilt beaktas.

I verksamhet som koncessionen avser skall staten ha rätt till andel med hälften. Den nuvarande försvarsavgiften får ingen motsvarighet för nya rättigheter.

Rättsförhållandet mellan staten och exploatären i fråga om bearbetningskoncession regleras genom bestämmelser om samäganderätt, liknande dem i GL.

Koncession skall ges för viss tid, minst tio år, om inte sökanden begär kortare tid.

Koncession förlängs utan prövning med tio år i sänder om bearbetning pågår, om inte koncessionshavaren begär kortare tid.

Koncession kan även i annat fall förlängas efter prövning. Sådan förlängning sker på minst fem år, om inte sökanden begär kortare tid.

Bestämmelserna om statsgruvefält och inlösen av rätt till utmål i GL får ingen motsvarighet i den nya lagen.

Vi har enligt direktiven haft att utgå ifrån ett system som huvudsakligen bygger på koncessionsprincipen och där frågan om bearbetningsrätt prövas av en statlig myndighet. Vid koncessionsprövningen skall prövas om det är önskvärt att utvinning överhuvudtaget kommer till stånd. Därvid skall en avvägning göras mellan intresset av att utvinna mineralet och andra intressen som kan stå i konflikt med detta. Till exempel kan pågående markanvändning komma att omöjliggöras av bearbetningen. Prövningsmyndigheten får då avgöra vilken markanvändning som är mest angelägen.

Om bearbetning av fyndigheten bedöms önskvärd skall myndigheten avgöra om sökanden är lämplig att bedriva verksamheten. Om flera ansö-

ker om koncession kan det bli fråga om att avgöra vilken sökande som är mest lämplig. Sådant besked om företrädesrätt som vi har talat om i det föregående är dock bindande.

Enligt direktiven skall prövningen vara beroende av sökandens förutsättningar att tillvarata fyndigheterna. Det är enligt vårt förslag i huvudsak två moment som ingår i lämplighetsprövningen.

Det första momentet hänför sig till sökandens förhållanden. Myndigheten skall se till att koncession ges endast åt den som kan antas ha tekniska och ekonomiska resurser att bedriva rationell undersökning och bearbetning samt även i övrigt är lämplig för uppgiften. Med det senare avses att företaget är seriöst i mer allmän bemärkelse, dvs. har en vilja att bedriva ändamålsenlig gruvdrift. Som grund för bedömningen torde i de flesta fall kunna läggas företagets tidigare verksamhet. De tekniska och ekonomiska resurser som är erforderliga varierar väsentligt mellan olika fyndigheter.

Bedömningen bör ske utifrån vad som krävs med hänsyn till fyndighetens beskaffenhet. I lämpligheten ingår även en bedömning med avseende på mineralet som sådant. Myndigheten kan någon gång anse att undersökning och bearbetning av viss typ av mineral bör anförtros en viss exploatör. Detta kan vara fallet med exempelvis mineral av försvars- och utrikespolitisk betydelse eller mineral som har stor betydelse för folkhushållet. Sådana mineral utgör ex. olja, gas och uran, som idag är koncessionsbelagda i ML.

Det andra momentet i prövningen hänför sig till områdets belägenhet i förhållande till andra mineralrättigheter. Prospektering från mer än en organisation har i vissa fall lett till att inmutningar och utmål med olika ägare ligger tätt intill varandra. Detta skulle kunna försvåra eller förhindra rationell prospektering och bearbetning. Vi anser att man bör ta till vara möjligheterna att i en koncessionsprövning så långt möjligt förebygga en ineffektiv arrondering av mineralrättigheterna. Det krav som finns i såväl GL som ML på att fyndigheten skall vara sannolikt ekonomiskt utvinningsbar för att tillstånd skall ges har vi inte funnit skäl att ändra på.

Det är angeläget att innehavaren av en bearbetningskoncession utnyttjar denna som det är avsett. Enligt GL har staten ingen möjlighet att tvinga en utmålshavare till aktivitet. Staten får dock kronoandel, dvs. hälften i alla utmål som läggs för annan. Därigenom får staten rätt att mot exploatörens vilja starta eller utöka bearbetning, s. k. brytningsvitsord. Samma rätt har exploatören gentemot staten. Den mest aktive gynnas alltså. Vi har enligt direktiven att utgå ifrån att statligt deltagande alltså skall vara möjligt enligt den nya lagen. Enligt ML kan staten ges obegränsad del i verksamheten. En sådan bestämmelse i den nya lagen skulle enligt vår mening vara alltför långtgående för näringsidkaren och kunna medföra att bearbetningen på sikt minskar. Vi föreslår därför att staten ges samma möjligheter till deltagande som enligt GL. Vi utgår från att avtal om förvaltningen träffas. För fall där så inte sker måste dock bestämmelser om samäganderätt finnas.

Vi anser emellertid inte att det statliga inflytandet över den pågående verksamheten inom koncessionsområdena därmed är tillfredsställande. Dessa områden är alltför många och vidsträckta för att staten med rimliga

resurser skall ha möjlighet att utöva tillräckligt inflytande genom delägar-skap. Vi menar därför att en kontroll av hur tillstånden utnyttjas bör göras med vissa mellanrum. Vi har därför valt att föreslå möjlighet till relativt korta koncessionsperioder med obligatorisk förlängning om koncessioner utnyttjas på avsett vis och möjlighet till förlängning efter särskild prövning i andra fall. Därmed saknas också anledning att ha kvar de arealavgifter, som utgår för att skapa aktivitet. Det ekonomiska utbytet för staten anser vi bör regleras avtalsvägen mellan exploatören och staten i egenskap av innehavare av kronoandelen. Därmed finns inte heller av denna anledning skäl att ha kvar arealavgifterna.

Mineralutvinning är som regel en långsiktig verksamhet. Koncessions-perioderna bör därför inte göras alltför korta. Förslaget innebär därför att koncession skall ges för minst tio år, om inte sökanden begär annat. Förlängning får ges för minst fem år i sänder. Vi förutsätter dock att myndigheterna skall anpassa koncessionstiderna efter omständigheterna och om skäl finns ge längre tid än minimum.

5 Förhållandet till motstående intressen

Förslaget innebär följande.

Nuvarande bestämmelser om förbud mot undersökning och bearbetning i ML får sin motsvarighet i den nya lagen.

I ärenden om bearbetningskoncession skall en avvägning mellan motstående intressen göras enligt hushållningsbestämmelserna i NRL. Villkor skall kunna föreskrivas till skydd för allmänna intressen.

Bearbetningskoncession skall vara bindande i hushållningsfrågor enligt NRL vid senare prövning enligt annan lagstiftning.

Prövning enligt 4 kap. NRL skall vara bindande vid efterföljande prövning av bearbetningskoncession.

GL reglerar i första hand inmutarens och utmålshavarens förhållande till markägaren. Genom utmålet skapas en rättighet av civilrättslig natur. Förhållandet till motstående allmänna intressen regleras i huvudsak genom annan lagstiftning än GL, såsom vatten-, byggnads-, naturvårds- och miljöskyddslagstiftningen. Vissa intressen, som anses särskilt skyddsvärda, har dock genom särskilda bestämmelser i GL företräde framför mineralintresset. Sålunda råder förbud att utan särskilt tillstånd meddela inmutning eller utmål inom t.ex. nationalparker, befästningsområden, begravningsplatser, områden närmast omkring allmänna vägar, allmänna flygplatser, bostadsbyggnader, områden med samlingslokaler, skolor, industrier samt områden med stads- eller byggnadsplan (2 kap. 3 och 4 §§ och 4 kap. 2 § GL). Inmutning eller utmål inom de skyddade områdena förutsätter, beroende på hindrets art, medgivande från antingen rättshava-

ren, länsstyrelsen eller regeringen. Därutöver kan regeringen meddela förbud mot inmutning och utmålsläggning inom visst område om gruvdrift där kan anses hindra eller avsevärt försvåra markanvändning som är av väsentlig betydelse från allmän synpunkt (2 kap. 5 § GL). Sådant förbud har aldrig meddelats.

Enligt ML råder på liknande sätt dispensabelt förbud mot undersökning och bearbetning. Därutöver skall enligt ML en avvägning mellan exploateringsintresset och motstående allmänna intressen göras när bearbetningskoncession provas. Vidare kan villkor till skydd för motstående allmänna intressen meddelas i koncessionen.

Vad gäller de inmutningsbara mineralen regleras dock förhållandet mellan mineralpolitiska intressen och andra allmänna intressen i huvudsak i annan lagstiftning än GL. Förhållandet är i praktiken detsamma enligt ML. Där förutsätts dock att en summarisk och översiktlig avvägning görs mellan olika allmänna intressen i koncessionsärendena. Enligt båda lagarna skyddas som ovan framhålls vissa känsliga områden genom särskilda bestämmelser. En möjlighet finns också att förbjuda verksamhet utan särskild prövning inom ytterligare områden. Verksamheten skall enligt såväl GL som ML ske så, att minsta skada och intrång vållas. Dessa bestämmelser, tillsammans med dem i annan lagstiftning anser vi vara tillräckliga för att skydda motstående intressen under undersökningsstadiet. Vi föreslår därför inte några ytterligare bestämmelser i detta hänseende för undersökningsfasen.

Bearbetning av en mineralfyndighet kan innebära stora lokala miljöingrepp. Det har från planmyndigheternas sida riktats kritik mot att det saknas möjlighet till en tidig övergripande prövning av frågan om hushållning med naturresurserna. Riksdagen väntas emellertid inom kort anta ett förslag till lag om hushållning med naturresurser m. m. (NRL prop. 1985/86:3). I propositionen förutsätts att det i tillståndsärenden enligt såväl minerallagstiftningen som annan lagstiftning skall göras en övergripande prövning av frågor om konkurrens beträffande mark- och vattenanvändningen. Vi föreslår att den nya lagen skall anknytas till NRL. Detta innebär att NRLs hushållningsbestämmelser skall tillämpas i ärenden om bearbetningskoncession. Utvinning av mineral kräver ofta tillstånd enligt annan lagstiftning. Den övergripande NRL-prövningen bör dock göras endast en gång beträffande en och samma verksamhet. Vårt förslag innebär därför att en bearbetningskoncession i detta hänseende skall vara bindande för kommande prövningar.

I 4 kap. NRL finns bestämmelser som motsvarar 136 a § byggnadslagen (1947:385). Enligt dessa är mineralutvinning i vissa fall prövningspliktig. Även i andra fall kan regeringen bestämma att prövning skall ske. En sådan prövning bör vara bindande för tillståndsprövning enligt minerallagstiftningen.

6 Utökning av kretsen lagreglerade mineral

Prop. 1988/89: 92

Bilaga 1

Förslaget innebär följande.

Förutom enligt gällande lagstiftning inmutningsbara och koncessionspliktiga mineral, skall följande ämnen omfattas av koncessionsplikt:

Grundämnen

Litium, rubidium, cesium, beryllium, strontium, sällsynta jordartsmetaller (dvs. lantan, lantaniderna, skandium och yttrium), zirkonium, niob, tantal och platinagruppens övriga metaller (dvs. rutenium, rodium, palladium, osmium och iridium).

Industriella mineral och bergarter

Brucit, diamant, flusspat, nefelinsyenit, olivin, sillimanitmineral (dvs. andalusit, kyanit och sillimanit), talk, tungspat och wollastonit.

Diatomit, fältspat, glimmer, kvarts, kvartsit, dolomit, kalksten och krita skall också omfattas av lagen. Den skall dock tillämpas enligt vad regeringen närmare förskriver, endast när ämnena förekommer i sådana former att det behövs systematisk letning eller undersökning för att påvisa och analysera dem och de sannolikt kan påträffas i Sverige på sådant sätt att de kan tillgodogöras.

Till de allmänna mineralpolitiska målen hör i första hand att främja tillgodogörandet av inhemska mineralfyndigheter och att tillförsäkra svensk industri tillgång till mineraliska ämnen. För att uppnå dessa mål är det betydelsefullt att uppmuntra prospektering och bearbetning av sådana mineraliska ämnen som kan tänkas förekomma i Sverige i ekonomiskt utvinningsbara mängder. Att införa nya mineraliska ämnen i minerallagstiftningen innebär emellertid ett ingrepp i markägarens rätt. Detta bör därför inte ske utan vägande skäl. Sådana skäl finns inte beträffande mineral eller former av mineral, som är relativt vanligt förekommande och därför enkla att upptäcka och bearbeta. Dessa mineral används huvudsakligen för ballaständamål. För att avgöra vilka mineral som bör omfattas av lagen har vi därför ställt två krav. Det ena är att ämnet skall med någon grad av sannolikhet förekomma i exploaterbara fyndigheter i Sverige. Det andra kravet är att mineralet skall förekomma på sådant sätt att det krävs systematisk letning och undersökning med vetenskapliga metoder för att påvisa det i ekonomiskt bearbetningsbara mängder. Alla de mineral som vi föreslår skall direkt omfattas av koncessionsplikt uppfyller dessa krav.

En del mineral är vanligt förekommande i jordskorpan och kräver inga särskilda prospekteringsinsatser för att påvisas. Dessa är bl. a. diatomit, fältspat, glimmer, kvarts, kvartsit, dolomit, kalksten och krita. Ämnena förekommer emellertid på vissa håll i kvalificerade former, vilka är av intresse för industrin. Mestadels förekommer dessa former mera sällsynt

och kräver ofta intensiva letnings- och undersökningsinsatser. Med hänsyn till det sagda är det ett mineralpolitiskt intresse att lagen får omfatta dessa former. Vi har emellertid inte ansett det lämpligt att i lagen detaljerat ange vilka kvaliteter eller former som lagen skall tillämpas på. Det får ankomma på regeringen att meddela verkställighetsföreskrifter härom.

Prop. 1988/89:92
Bilaga 1

7 Skyldighet att redovisa uppgifter om undersökningsarbeten

Förslaget innebär följande.

Den som innehar ett undersökningstillstånd och yrkesmässigt utför undersökningsarbeten skall lämna en skriftlig redogörelse för undersökningsarbetet till bergsstaten inom viss tid.

Enligt direktiven skall vi överväga att införa en skyldighet för den som lämnar ett undersökningsområde utan att bearbetning avses ske att lämna ut sina undersökningsresultat. Vi menar emellertid att uppgiftsskyldigheten endast bör omfatta en redogörelse för utförda undersökningsarbeten. En intressent skall alltså kunna få besked i fråga om t. ex. någon annan prospektör borrar inom ett tilltänkt område. En sådan redovisningsskyldighet kan inte medföra några olägenheter för prospektörerna men göra det möjligt för den intresserade att få reda på om undersökningar inom ett område har utförts och i så fall av vem och på vad sätt det skett.

Förslaget innebär följande.

Bergmästaren skall pröva ärenden om undersökningstillstånd, bearbetningskoncession och markanvisning med nedan nämnda undantag.

Länsstyrelsen skall vara obligatoriskt samrådsorgan i fråga om tillämpningen av NRL i ärenden om bearbetningskoncession.

Bergmästaren skall hänskjuta ärenden om bearbetningskoncession till regeringens prövning om

- ärendet är särskilt betydelsefullt från allmän synpunkt
- frågan gäller återkallelse av tillstånd eller koncession utan att innehavaren har åsidosatt sina skyldigheter
- länsstyrelsen och bergmästaren är oense om vilken markanvändning som skall prioriteras vid tillämpning av NRL.

Frågor om dispens från hinder mot undersökning och bearbetning skall prövas av

- bergmästaren i de fall som nu prövas av länsstyrelsen (områden i omedelbar närhet av vägar eller vissa byggnader och områden med detaljplan eller områdesbestämmelser)
- länsstyrelsen i de fall som nu prövas av regeringen (inom nationalpark, begravningsplats och befästningsområde)

Bergmästaren skall pröva om verksamhet kan tillåtas inom område med detaljplan eller områdesbestämmelser enligt PBL.

Myndighetsuppgifterna enligt GL och ML åvilar för närvarande bergsstaten och SGU. Bergsstaten prövar ansökningar om inmutningar och utmål enligt GL. Bergsstaten anvisar även mark för gruvdrift, både enligt GL och ML. SGU prövar de flesta ärendena om undersökningskoncession enligt ML. Regeringen prövar samtliga ansökningar om bearbetningskoncession enligt ML och de undersökningskoncessioner, som inte prövas av SGU. Dessa ärenden bereds dock av SGU.

Enligt våra direktiv bör den av oss föreslagna minerallagstiftningen tillämpas inom ramen för en oförändrad myndighetsorganisation. När vi nu föreslår ett enhetligt system anser vi att myndighetsuppgifterna bör läggas på endast en myndighet i varje instans. Detta gör systemet både lättare att överblicka och enklare att tillämpa.

Vi har vid våra överväganden beaktat statsmakternas strävan efter en allt mer decentraliserad myndighetsutövning. Ur flera synpunkter anser vi det fördelaktigt om tillståndsärendena, inkl. ärendena om bearbetningskoncession, kan avgöras av bergsstaten i första instans.

Prövningen av en bearbetningskoncession innefattar fyra delfrågor, nämligen

- 1) är fyndigheten ekonomiskt möjlig att utvinna inom en viss tid?
- 2) är sökanden lämplig att bedriva verksamheten?

3) är verksamheten förenlig med intresset av att mineraltillgångarna utforskas och tillvaratas på ett ändamålsenligt sätt?

4) finns det motstående intressen som är av sådan styrka att de inverkar på möjligheten eller lämpligheten av att exploatera fyndigheten?

För att bedöma den första frågan erfordras i första hand geologisk och teknisk sakkunskap samt goda insikter i branschens ekonomi. Den andra delfrågan förutsätter också insikter i ekonomi och teknik samt förtrogenhet med branschen. Frågan enligt punkt 3 ovan innefattar en mineralpolitisk bedömning och förutsätter följaktligen sådana kunskaper. Den fjärde delfrågan, dvs. att väga olika motstående intressen mot varandra kan innefatta en politisk bedömning. Det kan t.ex. vara aktuellt att väga behovet av sysselsättningstillfällen i en viss del av landet mot ett eller flera bevarandeintressen.

Vi har övervägt olika lösningar på myndighetsfrågan. Bl. a. har fastighetsdomstol och länsstyrelse diskuterats som prövningsmyndighet när det gäller ärenden om bearbetningskoncession.

Med hänsyn till att de avvägningar som skall göras till en stor del grundas på geologiska, tekniska och ekonomiska synpunkter anser vi emellertid att fastighetsdomstol inte är lämpligt sammansatt för att kunna pröva ärenden om bearbetningskoncession. Eftersom en koncessionsprövning kan kräva politiska ställningstaganden är det också principiellt olämpligt att lägga prövningen på fastighetsdomstol. Att lägga prövningen hos länsstyrelserna förutsätter att dessa tillförs en person med bergsingenjörsexamen eller motsvarande kunskaper och den erfarenhet i övrigt som erfordras för att t.ex. bedöma malmbevisning. Inte ens om en person med sådan kompetens biträder alla länsstyrelser kan vederbörande tillnärmelsevis beredas full sysselsättning genom att delta i denna ärendeprövning.

Den ordningen att den huvudsakliga sakkunskapen ryms inom prövningsmyndigheten bör eftersträvas. Länsstyrelsen är därför också olämplig som prövningsmyndighet. Länsstyrelsens kompetens beträffande tillämpningen av NRL kan tillvaratas på annat sätt vid prövningen av dessa ärenden.

Bergsstaten med sina nuvarande arbetsuppgifter fungerar bra. Ett undersökningstillstånd motsvarar i princip en inmutning. Att bergsstaten bör pröva frågor om undersökningstillstånd har inte ifrågasatts från något håll. Om bergsstaten skall pröva även ärenden om bearbetningskoncession kommer myndigheten att åläggas nya uppgifter i främst fyra avseenden. Det första är prövningen av om en sökande är lämplig att erhålla en bearbetningskoncession. Det andra är uppgiften att ta ställning till om verksamheten är förenlig med intresset av att mineraltillgångarna utforskas och tillvaratas på ett ändamålsenligt sätt, dvs. att beakta mineralpolitiska synpunkter. Det tredje är avvägningen mellan motstående intressen enligt NRL. Den fjärde nya uppgiften är att ta ställning till frågan för vilken tid en bearbetningskoncession skall meddelas. Prövningen i de båda första avseendena bör inte bereda bergsstaten några problem. Detsamma gäller frågan för vilken tid en bearbetningskoncession skall meddelas. Vi föreslår emellertid också att NRLs bestämmelser skall tillämpas i ärenden om bearbetningskoncession. Tillämpningen av hushållningsbestämmelser-

na i NRL innebär att företräde skall ges åt den markanvändning som medför den från allmän synpunkt bästa hushållningen. Bergsstaten saknar kompetens att göra sådana samlade intresseavvägningar av politisk natur. Dessa bör i stället göras av ett politiskt sammansatt organ, t. ex. länsstyrelsen.

Vi har funnit det mest ändamålsenligt att — efter mönster i väglagen — föreslå att bergsstaten skall pröva ärenden om bearbetningskoncession efter obligatoriskt samråd med länsstyrelsen. Om bergsstaten och länsstyrelsen har olika uppfattning i fråga om vilken markanvändning som skall ges företräde, skall frågan hänskjutas till regeringen. Förfarandet medför mycket begränsade organisatoriska konsekvenser och knappast något ökat personalbehov, varken hos bergsstaten eller länsstyrelsen.

Ett ärende kan dock vara av sådan betydelse ur allmän synpunkt att prövningen bör göras av regeringen. Detta kan vara fallet när en ansökan om bearbetningskoncession avser mineral som har betydelse ur försvars- eller utrikespolitisk synpunkt. Frågan om vem som skall få rätt att bearbeta sådana mineral är delvis av politisk natur och bör avgöras av regeringen. Även frågor om återkallelse av en koncession på grund av synnerliga skäl bör prövas av regeringen.

Rätten att utvinna och tillgodogöra sig mineral inom utmålet resp. koncessionsområdet får inte utnyttjas förrän mark anvisats för ändamålet. Detta sker såväl enligt GL som ML vid en förrättning som bergmästaren håller. Förutom att den anvisade markens utsträckning bestäms avgörs också tvistiga frågor om intrångsersättning. Enligt direktiven skall vi överväga möjligheterna och fördelarna med ett system där fastighetsdomstolen avgör frågan om anvisande av mark. Vi kan emellertid inte se några fördelar med en sådan ordning utan föreslår att bergmästaren i första instans även fortsättningsvis skall besluta om rätt att ta mark i anspråk och om intrångsersättning.

När det gäller områden där hinder föreligger mot att undersöka eller bearbeta en fyndighet utan tillstånd av länsstyrelsen, anser vi att bergmästaren bör bli prövningsmyndighet. Hinder föreligger exempelvis inom visst avstånd från allmän väg eller järnväg, stadigvarande bostad och vissa offentliga byggnader.

Inom nationalpark, begravningsplats och befästningsområde ges motsvarande tillstånd av regeringen. De synpunkter om decentralisering av den statliga förvaltningen som vi tidigare berört talar för att dessa i stället får avgöras av länsstyrelsen.

Befogenheten att lämna medgivande till inmutning resp. undersökningsarbeten enligt ML inom områden med stadsplan eller byggnadsplan tillkommer för närvarande länsstyrelsen. För att nå enhetlighet i regleringen när det gäller samordningen mellan PBL och annan lagstiftning bör det åläggas beslutsmyndigheten, dvs. bergmästaren, att pröva om verksamhet kan tillåtas inom område med detaljplan eller områdesbestämmelser enligt PBL.

Förslaget innebär följande.

Bergsstatens tillsyn med avseende på stora ras, hushållning och skydd för tredje mans egendom skall i de fall då täktstillstånd enligt 18 § naturvårdslagen föreligger omfatta även utvinningen av jordägarmineral i fast berg.

Hushållningsbestämmelserna utformas efter mönster av bestämmelserna i GL och ML.

Koncessionshavare och innehavare av tillstånd till bergtäkt skall vara skyldig att upprätta gruv- och borrhålskarta eller motsvarande. Verksamheten skall inte få läggas ned förrän alla grubarbeten eller motsvarande arbeten blivit inmätta och inlagda på karta.

Tillsynsmyndigheten skall ha rätt att få de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen och ha rätt till tillträde till gruvor och andra anläggningar för att kunna utöva tillsynen.

Innehavaren av ett undersökningstillstånd skall underrätta bergmästaren om när undersökningsarbete inleds.

Bestämmelserna är i huvudsak desamma som de nuvarande enligt GL och ML. Vi har enligt direktiven att överväga möjligheterna att från mineralpolitiska utgångspunkter få tillsyn över utvinningen av jordägarmineral. Enligt vår mening bör utvinningen av jordägarmineral i fast berg vara underkastad tillsyn av bergmästaren i samma utsträckning som utvinningen av de lagreglerade mineralen.

Förslaget innebär följande.

Beslut om bearbetningskoncession och återkallelse av bearbetningskoncession överklagas hos regeringen.

Bergmästarens beslut med undantag för beslut om markanvisning eller intrångsersättning överklagas hos SGU om besvaren rör lämplighetsfrågor och hos kammarrätten/regeringsrätten om besvaren rör rättsfrågor. SGUs beslut i lämplighetsfrågor får inte överklagas.

Beslut av bergmästaren i ersättnings- och markanvisningsfrågor överprövas av fastighetsdomstol och därefter av hovrätt och högsta domstolen (HD).

Beslut av länsstyrelsen i fråga om hinder inom s.k. skyddade områden får överklagas hos regeringen. Beslut av bergmästaren i sådana frågor får överklagas hos länsstyrelsen. Mot beslut av länsstyrelsen i sådana fullföljda frågor, får talan inte föras.

Kommuner får överklaga beslut av bergmästaren som gäller område med detaljplan eller områdesbestämmelser.

Utöver de förändringar i fullföljdsbestämmelserna som föranleds av vårt förslag i övrigt har vi övervägt förändringar för att göra processen enklare och kortare med bibehållande av prövningens kvalitet. Vi har också beaktat de av riksdagen antagna riktlinjerna för en systematisk översyn av reglerna om rätt att överklaga ärenden till regeringen och för utformningen av besvärregler i nya ärendegrupper (prop. 1983/84:120, KU 23, rskr. 250). Dessa innehåller bl. a. att regeringen inte bör vara besvärinstans annat än när det behövs en politisk styrning av praxis. Ärenden som kan prövas i två eller flera instanser under regeringsnivån bör normalt inte få överklagas till regeringen.

Enligt vårt förslag skall bergsstaten bli prövningsmyndighet i de flesta ärendena enligt den nya lagen. Redan detta bidrar till att systemet blir mer överblickbart.

Med hänsyn till innehållet i de ovan nämnda riktlinjerna faller det sig naturligt att diskutera om SGU i stället för regeringen skulle kunna vara slutinstans i vissa ärenden. Bland de frågor som kommer att kunna aktualiseras enligt den nya lagen anser vi att det endast i tre fall förhåller sig så att ett ställningstagande från regeringen som politiskt organ kan vara nödvändigt. Det ena fallet hänför sig till avvägningen mellan motstående intressen enligt bestämmelserna i NRL. Det andra avser den mineralpolitiska prövning som prövningsmyndigheten har att göra. Även när de gäller beslut av bergmästaren om att återkalla en koncession anser vi att det är önskvärt att regeringen som politiskt organ kan styra utvecklingen i praxis.

De övriga momenten i koncessionsprövningen är inte av den arten att ett ställningstagande från regeringen är nödvändigt. För att få enhetliga fullföljdsregler i ärenden om bearbetningskoncession föreslår vi emellertid

att bergmästarens beslut i sådana ärenden får överklagas till regeringen, oavsett vilken grund som åberopas för besvären.

Beträffande samtliga övriga ärenden som kan komma att bli aktuella enligt den nya lagen och i vilka lämplighetsbedömningar dominerar anser vi det tillräckligt med en tvåinstansordning med bergmästaren som första instans och SGU som andra och sista instans. Hit hör t.ex. ärenden om tillstånd att lägga igen utfraktsväg m.m., ärenden om företrädesrätt och ärenden om undersökningstillstånd och förlängning av sådant tillstånd.

Beslut av bergmästaren i ärenden av övervägande rättslig karaktär kan enligt GL överprövas av hela tre instanser, nämligen SGU, kammarrätten och regeringsrätten. Det är för motsvarande ärenden enligt den nya lagen inte motiverat med en prövning i fyra instanser. Bergmästarens beslut i sådana frågor bör i stället få överklagas direkt till kammarrätten.

Vi föreslår att bergmästaren liksom nu skall pröva markanvisningsfrågan och andra frågor i samband därmed. Enligt GL och ML får besvär i markanvisningsfrågan föras hos SGU och därefter hos kammarrätten och regeringsrätten. Den som är missnöjd med bergmästarens beslut i ersättningsfrågor, får inom viss tid väcka talan hos fastighetsdomstol. Denna domstols beslut överklagas till hovrätt och därefter till HD. Med hänsyn till det starka sakliga samband som finns mellan dessa frågor bör samma instans överpröva såväl markanvisnings- som ersättningsfrågan. När det gäller val av instansordning anser vi att frågor om inträngsersättning alltför ofta bör prövas av allmän domstol, och att denna fortsättningsvis bör pröva även markanvisningsfrågan.

Vi har föreslagit att prövningen av frågor om hinder mot verksamheten inom s. k. skyddade områden skall decentraliseras. En av avsikterna med detta är att avlasta regeringen ärenden som inte har större politiskt intresse. När det gäller frågor som nu avgörs av länsstyrelsen och enligt förslaget skall ankomma på bergmästaren bör därför rätten att överklaga inskränkas till en instans. Vi föreslår därför att sådana frågor skall få överklagas till länsstyrelsen och att denna blir slutinstans. När det gäller frågor som i dag prövas av regeringen, bl. a. beträffande nationalparker, är det å andra sidan givet att talan måste kunna föras hos regeringen mot länsstyrelsens beslut.

Vi har övervägt att föreslå en besvärsrätt när det gäller allmänna intressen men valt att inte göra detta. Dock anser vi att kommunen bör ha rätt att föra talan mot beslut av bergmästaren som gäller område med detaljplan eller områdesbestämmelser.

11 Kontrollåtgärder vid nedlagda gruvor

Prop. 1988/89: 92

Bilaga 1

Förslaget innebär följande.

Vi föreslår att det införs en möjlighet att på statsverkets bekostnad utföra olika kontrollåtgärder vid nedlagda gruvor för att öka möjligheterna att kunna förutse ras och sättningar i dagen.

Föreskrifterna tas in i en förordning som även omfattar föreskrifter om stängsling. I samband därmed upphävs 1956 års ämbetsskrivelse angående föreskrifter om anordnande i vissa fall av stängsel vid övergivna gruvhål m. m.

Kostnaderna för kontrollåtgärderna betalas från det under andra huvudtiteln uppförda anslaget B 8. Diverse utgifter.

Inom vissa områden finns, som en följd av tidigare gruvdrift, under jord relativt stora öppna brytningsrum i nära anslutning till bl. a. allmän väg, järnväg och byggnader. Enligt bergmästarens bedömning kan risk för sättningar och ras inte uteslutas inom vissa områden som gränsar till dessa brytningsrum. Så länge rätten till utmålen bestått, har utmålshavarna förelagts att hålla de kritiska områdena under observation. Detta har skett genom återkommande kontrollmätningar. Sedan utmålen inom dessa områden upphört att gälla har bergmästaren inte längre någon laglig möjlighet att ålägga någon att utföra dessa mätningar. Det är dock angeläget att kontrollen av områdena fortsätter. Detta måste ske genom det allmännas försorg.

Olika typer av åtgärder kan behöva vidtas för att förebygga olycksrisker vid nedlagda gruvor. En sådan åtgärd är att stängsla gruvhålen. Detta är emellertid onödigt kostsamt i de fall kontrollmätningar är tillräckliga.

Enligt vad vi har inhämtat från bergstaten och länsstyrelserna i gruvlänen finns det behov av att utföra dessa kontrollåtgärder endast inom södra bergmästardistriktet och i huvudsak i Bergslagen. Det föreligger för närvarande behov av kontrollåtgärder på ett tiotal ställen.

Vi föreslår därför att det införs en möjlighet att på statsverkets bekostnad utföra olika kontrollåtgärder vid nedlagda gruvor för att öka möjligheterna att kunna förutse ras och sättningar i dagen. En förutsättning för att statliga medel skall få tas i anspråk för ändamålet bör vara att utmålet eller koncessionen har upphört.

12 Lagen om kontinentalsockeln och 1982 års havsrättskonvention

Prop. 1988/89:92
Bilaga 1

Förslaget innebär följande.

Förutom redaktionella ändringar föreslår vi att de i lagen (1966:314) om kontinentalsockeln (KL) nu tillämpade definitionerna av vad som i lagen förstås med kontinentalsockeln och dess naturtillgångar anpassas till 1982 års havsrättskonvention. Anpassningen skall dock inte genomföras förrän Sverige tillträder konventionen samt denna trätt eller träder i kraft.

I ärenden om utvinningstillstånd enligt KL skall hushållningsbestämmelserna i NRL tillämpas. Utvinningstillstånd skall vara bindande i hushållningsfrågor enligt NRL vid senare prövning enligt annan lagstiftning.

I vårt uppdrag ingår att lämna sådana förslag till ändringar i KL som behövs för att nå en överensstämmelse med 1982 års havsrättskonvention. Vi har efter en jämförelse mellan konventionen och KL funnit att endast ett par ändringar av redaktionell karaktär behöver göras. Dessa ändringar bör genomföras under förutsättning att Sverige tillträder konventionen och denna då har trätt eller träder i kraft.

En fråga som vi också har haft att överväga är en anknytning av KL till NRL. Våra överväganden om den nya minerallagens anknytning till NRL gäller i huvudsak även motsvarande anknytning till KL. Vi föreslår därför att KL anknyts till NRL. Hushållningsbestämmelserna i NRL bör tillämpas i ärenden om utvinningstillstånd, men inte i fråga om undersökningstillstånd. Tillstånd bör vara bindande i hushållningsfrågor enligt NRL vid senare prövning enligt annan lagstiftning.

Förslaget innebär följande.

Lagen träder i kraft den 1 juli 1988. Äldre rättigheter enligt GL och ML fortsätter att gälla under återstående giltighetstid. Därvid skall med vissa undantag bestämmelser om undersökningstillstånd gälla äldre rättigheter till undersökning och bestämmelser om bearbetningskoncession gälla äldre rättigheter till bearbetning.

Inmutningar får förlängas med tillämpning av GLs bestämmelser. Bestämmelserna om överlåtelse av inmutning och inmutningsförbud i GL skall gälla i stället för motsvarande bestämmelser i nya lagen. Inmutning skall ge företrädesrätt till bearbetningskoncession enligt nya lagen.

Utmål får inte förlängas med tillämpning av bestämmelserna i GL. Den som innehar utmål blir i stället hänvisad att söka bearbetningskoncession enligt nya lagen, om han önskar fortsätta verksamheten. Ansökan skall dock prövas enligt samma principer som gäller för förlängning av koncession enligt nya lagen.

Bestämmelserna i GL om överlåtelse och verkan av att utmål upphör skall gälla i stället för motsvarande bestämmelser i nya lagen. Detsamma skall gälla efterarbeten i fråga om anläggningar som har påbörjats efter ikraftträdandet.

Koncessioner enligt ML får inte förlängas. I stället får nytt tillstånd resp. koncession sökas enligt nya lagen.

Undersökningskoncession med rätt till företräde att bearbeta skall ge företrädesrätt till bearbetningskoncession enligt nya lagen.

Verksamhet som vid ikraftträdandet bedrivs med stöd av markägarens tillstånd och täktillstånd enligt 18 § naturvårdslagen får fortsätta utan koncession fram till utgången av juni 1988.

När den nya lagen träder i kraft kommer det att finnas ett stort antal rättigheter enligt GL och ML. Vidare kommer det att finnas ett antal fall där bearbetning av industrimineral bedrivs med stöd av täktillstånd enligt naturvårdslagen.

Enligt vedertagna principer skall äldre rättigheter inte lida intrång genom ny lagstiftning. På de punkter som den nya lagen innebär skärpningar i materiellt hänseende föreslår vi därför att äldre rätt i princip skall gälla. Även praktiska skäl talar ibland för att äldre bestämmelser alltjämt skall tillämpas.

Riktmärket bör emellertid vara att den nya lagen snarast skall vinna genomslag i så stor utsträckning som möjligt. I åtskilliga avseenden innebär de nya bestämmelserna ingen materiell skärpning för innehavarna av mineralrättigheter. Den nya lagen bör då gälla även äldre rättigheter. Även bestämmelserna om förfarandet i nya lagen bör gälla omedelbart från ikraftträdandet i fråga om äldre rättigheter.

1 Förslag till

Lag om vissa mineraliska ämnen

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Inledande bestämmelser

Lagens tillämpningsområde.

1 § Denna lag tillämpas om inte annat sägs på undersökning och bearbetning av fyndigheter av följande mineraliska ämnen:

1. litium, rubidium, cesium, beryllium, strontium, sällsynta jordartsmetaller (skandium, yttrium, lantan och lantanider), torium, uran, titan, zirkonium, vanadin, niob, tantal, krom, molybden, volfram, mangan, järn som förekommer i berggrunden, kobolt, nickel, platinagruppens metaller (rutenium, rodium, palladium, osmium, iridium och platina), koppar, silver, guld, zink, arsenik, antimon, vismut, tenn och bly,

2. alunskiffer, andalusit, apatit, brucit, diamant, eldfasta och klinkrande leror, grafit, flusspat, kyanit, magnesit, magnetkis, nefelinsyenit, olivin, sillimanit, stensalt eller annat salt som förekommer på liknande sätt, svavelkis, talk, tungspat och wollastonit,

3. olja och gasformiga kolväten.

2 § Lagen tillämpas också på diatomit, fältspat, glimmer, kvarts, kvartsit, dolomit, kalksten och krita.

I fråga om dessa ämnen tillämpas lagen enligt vad regeringen närmare föreskriver, dock endast när ämnena förekommer i sådana former

1. att det behövs systematisk letning eller undersökning för att påvisa och analysera dem och

2. att de sannolikt kan påträffas i Sverige på sådant sätt att de kan tillgodogöras.

3 § Lagen tillämpas inte inom allmänt vattenområde i havet.

Definitioner

4 § Med undersökning avses i lagen arbete för att söka påvisa en fyndighet av ett mineraliskt ämne samt att utröna fyndighetens sannolika ekonomiska värde och beskaffenhet i övrigt.

Med bearbetning avses utvinning och tillgodogörande av ämnet.

Rätten att undersöka eller bearbeta en fyndighet

5 § För undersökning fordras undersökningstillstånd och för bearbetning bearbetningskoncession, om inte annat sägs i lagen.

Tillstånd och koncessioner kan avse enstaka ämnen, grupp av ämnen eller samtliga ämnen enligt denna lag.

6 § Rätt att undersöka en fyndighet utan tillstånd har

1. fastighetsägaren eller hans rättshavare i fall som sägs i 3 kap. 1 § andra stycket,
2. innehavare av tillstånd att undersöka en fyndighet av annat ämne än som avses i tillståndet i fall som sägs i 3 kap. 2 § första stycket,
3. koncessionshavaren i fall som sägs i 5 kap. 4 §.

7 § Rätt att bearbeta en fyndighet utan koncession har

1. fastighetsägaren i fall som sägs i 5 kap. 8 §,
2. innehavaren av tillstånd att undersöka fyndigheten i fall som sägs i 3 kap. 3 §,
3. innehavaren av koncession för en annan fyndighet i fall som sägs i 5 kap. 4 §.

8 § Den som söker eller innehar undersökningstillstånd kan begära besked, huruvida han framför annan sökande kommer att få bearbetningskoncession för sådana ämnen som påträffas vid undersökningen. Om han får en sådan företrädesrätt är den bindande vid prövning enligt 4 kap. 3 § första stycket, om koncessionsansökningen har kommit in innan undersökningstillståndet för samma område har upphört att gälla.

Sådan företrädesrätt får meddelas endast om kraven i 4 kap. 1 § 2 är uppfyllda eller sökanden gör sannolikt att de kommer att uppfyllas vid utgången av undersökningstiden.

9 § Undersökningstillstånd och bearbetningskoncessioner skall avse bestämda områden.

10 § Staten har rätt att delta med hälften i den med koncessionen avsedda verksamheten (kronoandel) enligt vad som sägs i 11 kap.

Bestämmelser i annan lagstiftning

11 § I fråga om verksamhet som avses i denna lag skall även iaktas tillämpliga föreskrifter i plan- och bygglagen (0000:000), miljöskyddslagen (1969:387) och andra författningar.

Bestämmelser om rätt att förvärva och inneha eller på annat sätt ta befattning med kärnämne eller mineral med halt av sådant ämne finns även i lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet.

Bestämmelser om rätt i övrigt att bedriva radiologiskt arbete finns i strålskyddslagen (1958:110).

Bestämmelser som i vissa avseenden begränsar rätten att erhålla eller i övrigt förvärva undersökningstillstånd eller koncession finns i lagen (1982:618) om utländska förvärv av fast egendom m. m.

12 § Har regeringen enligt 4 kap. lagen (0000:000) om hushållning med naturresurser m. m. prövat frågan om tillstånd till en viss anläggning eller åtgärd, är beslutet bindande vid prövning enligt denna lag.

Förutsättningar för undersökningstillstånd

1 § Ansökan om undersökningstillstånd skall bifallas om det kan antas att undersökning av området leder till fynd av koncessionspliktigt mineraliskt ämne och sökanden inte uppenbarligen saknar möjlighet eller avsikt att få till stånd ändamålsenligt undersökningsarbete.

Den som vill undersöka en fyndighet av olja, gasformiga kolväten eller diamant skall visa att han är lämplig att undersöka fyndigheten för att få tillstånd till detta.

Har två eller flera ansökt om tillstånd för samma område, har den företrädare som först kommit in med ansökan. Har ansökningarna kommit in samma dag, har sökandena lika rätt inom det gemensamma området. Motsvarande gäller om tillstånd har sökts enligt denna lag och enligt lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter.

2 § Om någon innehar undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession för ett område, får inte någon annan beviljas undersökningstillstånd för samma ämne eller ämnen inom området. Endast om det finns särskilda skäl får någon annan beviljas undersökningstillstånd för annat eller andra ämnen inom området. Motsvarande gäller inom ett område där någon har koncession enligt lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter.

3 § Tillstånd får inte meddelas för större område än sökanden kan antas ha möjlighet att undersöka på ett ändamålsenligt sätt.

Undersökningstillståndets giltighetstid

4 § Undersökningstillstånd gäller i tre år från dagen för beslutet om inte giltighetstiden förlängs enligt 5 eller 6 § eller innehavaren dessförinnan frånträder sin rätt enligt 6 kap. 2 § första stycket.

5 § Undersökningstillståndets giltighetstid skall på ansökan av innehavaren förlängas med sammanlagt högst tre år, om ändamålsenlig undersökning har utförts inom området. Detsamma gäller om sökanden har godtagbara skäl till att undersökning inte har skett och dessutom gör sannolikt att området kommer att undersökas under den tid som ansökan avser.

6 § Om giltighetstiden för tillstånd har förlängts enligt 5 §, skall den på ansökan av innehavaren förlängas i ytterligare sammanlagt högst fyra år, om det finns synnerliga skäl.

7 § Ansökan om förlängning skall för att kunna tas upp till prövning ha kommit in under den löpande undersökningstiden. Har tillståndshavaren ansökt om förlängning inom den angivna tiden eller har han inom samma tid ansökt om bearbetningskoncession, gäller tillståndet till dess ansökan har prövats slutligt.

8 § När ett undersökningstillstånd eller en bearbetningskoncession har upphört att gälla, får samme innehavare inte förvärva nytt undersökningstillstånd för mark inom samma område förrän tre år har gått.

Om han inte har utnyttjat hela tillståndstiden enligt 4, 5 eller 6 §, har han dock rätt att få tillstånd till undersökning under den tid som återstår, även om inte tre år har gått.

Villkor i undersökningstillstånd

9 § Tillstånd att undersöka fyndigheter av olja och gasformiga kolväten skall förenas med de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen eller enskild rätt.

3 kap. Undersökningsarbete

Hur undersökningsarbetet får bedrivas

1 § Den som innehar undersökningstillstånd får inom tillståndsområdet utföra undersökningsarbete i den utsträckning och under de förutsättningar som sägs i 2 – 8 §§.

Om det kan ske utan intrång i nyttjanderätt eller servitut får fastighetsägaren utan tillstånd undersöka fyndigheter av alla ämnen som lagen gäller utom olja, gasformiga kolväten och diamant inom områden där inte någon annan har tillstånd eller koncession enligt denna lag. Fastighetsägarens rätt till undersökning får överlätas. Bestämmelserna i 2 § tredje stycket samt 3 – 7 §§ gäller i tillämpliga delar även sådant undersökningsarbete.

2 § Undersökningsarbete får bedrivas endast för att visa att sådant ämne som anges i tillståndet finns inom området och för att ta närmare reda på fyndighetens brytvärdhet och beskaffenhet. I den mån ingen annan har tillstånd eller koncession enligt denna lag får undersökningen avse även andra ämnen som lagen är tillämplig på, dock ej olja, gasformiga kolväten eller diamant.

Tillståndshavaren får uppföra byggnader som är oundgängligen nödvändiga för undersökningsarbetet. I den mån det behövs får han också bygga väg inom området eller använda väg till och inom området. Efter tillstånd av prövningsmyndigheten får han också bygga nödvändig väg till området. Om markens ägare och innehavare av nyttjanderätt eller servitut medger det, får han också uppföra byggnader och använda eller bygga väg i andra fall.

Arbetet skall utföras så att minsta skada och intrång vållas.

3 § Tillståndshavaren får använda ämnen som han har utvunnit under undersökningsarbetet för att undersöka deras beskaffenhet och lämplighet för teknisk bearbetning. Han får också tillgodogöra sig de produkter som han därvid framställer eller utvinner. På samma sätt får tillståndshavaren

utnyttja mineraliskt ämne som tidigare har utvunnits, i den mån ej annat följer av 13 kap. 1 § andra stycket.

Prop. 1988/89:92
Bilaga 2

Tillståndshavaren får bearbeta eller utvinna mineraliska ämnen som inte omfattas av denna lag endast om det behövs för att undersökningsarbetet skall kunna bedrivas på ett ändamålsenligt sätt.

4 § Minst två veckor innan undersökningsarbetet påbörjas skall tillståndshavaren underrätta bergmästaren, ägaren till den mark där arbetet skall bedrivas och innehavarna av nyttjanderätt eller servitut. Kan arbetena antas komma att beröra annan särskild rätt skall även innehavaren av denna underrättas.

Underrättelser till andra än bergmästaren skall delges. Underrättelse till innehavaren av renskötselrätt får delges den sameby som innehavarna tillhör.

Innan arbetet påbörjas skall tillståndshavaren ställa säkerhet för ersättning enligt 7 kap. 1 §, om inte den som är berättigad till ersättning medger annat.

Hinder mot undersökningsarbete

5 § Undersökningsarbetet får inte utan medgivande av länsstyrelsen äga rum inom

1. nationalpark och område som statlig myndighet hos regeringen har begränsat skall avsättas till nationalpark,

2. befästningsområde och sådant område utanför detta som regeringen bestämmer,

3. kyrkogård och annan begravningsplats.

6 § Undersökningsarbete får inte utan särskilt medgivande av bergmästaren äga rum inom

1. område inom trettio meter från allmän väg eller sådan vägs sträckning enligt fastställd arbetsplan, trettio meter från sådan järnväg eller kanal som är upplåten för allmän trafik eller trettio meter från allmän flygplats,

2. område inom etthundra meter från byggnad som är avsedd att stadigvarande användas till bostad, eller etthundra meter från tomtplats eller trädgård vid sådan byggnad,

3. område med kyrka, annan samlingslokal, undervisningsanstalt, hotell eller pensionat eller område med vårdanstalt, elevhem eller därmed jämförlig inrättning, om den är avsedd för mer än femtio personer,

4. område med elektrisk kraftstation eller industriell anläggning,

5. område med detaljplan eller områdesbestämmelser enligt plan- och bygglagen (0000:000).

I fall som sägs i första stycket 5 får tillstånd inte meddelas i strid med planen eller områdesbestämmelserna. Om syftet med planen eller områdesbestämmelserna inte motverkas får dock mindre avvikelse göras.

Utan hinder av vad som föreskrivs i första stycket 2–4 får undersökning ske om medgivande har lämnats av den som berörs av arbetet. I fall

som sägs i 2 skall medgivandet lämnas av ägaren till byggnaden, tomtplatsen eller trädgården och den som har nyttjanderätt till den. I fall som sägs i 3 och 4 skall medgivandet lämnas av ägare och nyttjanderättshavare.

Prop. 1988/89: 92
Bilaga 2

7 § I andra fall än som avses i 5 och 6 §§ kan regeringen besluta att undersökningsarbetet inte får utföras inom ett visst område utan medgivande av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Sådana beslut får meddelas endast om arbetet kan antas hindra eller avsevärt försvåra sådan pågående eller planerad användning av marken som är av väsentlig betydelse från allmän synpunkt.

8 § Gäller för samma område flera tillstånd eller koncessioner enligt denna lag eller enligt lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter, får arbete som utförs med stöd av en rättighet som tillkommit först inte hindras eller uppehållas av arbete med stöd av en rättighet som tillkommit senare.

4 kap. Bearbetningskoncession

Förutsättningar för bearbetningskoncession

1 § Koncession skall meddelas om

1. en fyndighet som sannolikt kan ekonomiskt tillgodogöras blivit påträffad,
2. sökanden är lämplig att bedriva bearbetning av fyndigheten och dennas belägenhet inte gör det olämpligt att han erhåller koncessionen,
3. verksamheten inte är olämplig med hänsyn till intresset av att mineraltillgångarna utforskas och tillvaratas på ett ändamålsenligt sätt och
4. bestämmelserna i 2 och 3 kap. lagen (0000:000) om hushållning med naturresurser m. m. inte hindrar det.

2 § Om någon innehar undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession för ett område, får inte någon annan beviljas koncession för samma ämne eller ämnen inom området. Endast om det finns särskilda skäl, får någon annan beviljas koncession för annat eller andra ämnen inom området. Motsvarande gäller inom ett område där någon har koncession enligt lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter.

Företräde vid konkurrens

3 § Om två eller flera har ansökt om koncession för samma område och fler än en kan komma ifråga enligt 1 §, äger den företräde som har företrädesrätt enligt 1 kap. 8 §.

Saknas företrädesrätt, skall prövningsmyndigheten avgöra vem av de sökande som bör få företräde. Därvid skall särskilt beaktas om någon av sökandena har utfört ändamålsenligt undersökningsarbete inom området.

4 § En koncession skall förenas med de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen eller enskild rätt eller som behövs för att naturtillgångarna skall utforskas och tillvaratas på ett ändamålsenligt sätt.

5 § Meddelas koncession för någon annan än fastighetsägaren inom ett område där denne utvinner mineraliskt ämne för sitt husbehov skall koncessionen förenas med villkor som gör det möjligt för fastighetsägaren att på skäligen villkor få del av ämnet för sitt husbehov även i fortsättning- en, om det inte finns särskilda skäl till något annat.

6 § Koncessionshavaren skall åläggas att ställa säkerhet för att villkor till skydd för allmänna intressen eller enskild rätt skall uppfyllas, om det inte finns särskilda skäl till något annat. Visar sig säkerheten otillräcklig, får prövningsmyndigheten bestämma att ytterligare säkerhet skall ställas.

Giltighetstid, förlängning m. m.

7 § En bearbetningskoncession skall ges för viss tid, minst tio år. Om sökanden begär det, får kortare tid bestämmas. Koncessionstiden kan förlängas med stöd av 8 och 9 §§.

Förändring av villkoren får ske endast med stöd av 6 kap. 4 eller 5 §.

8 § Om regelbunden bearbetning pågår när koncessionstiden går ut, skall prövningsmyndigheten utan särskild ansökan förlänga tiden med tio år i sänder. Om koncessionshavaren begär det, får kortare tid bestämmas.

9 § Koncessionshavaren har efter ansökan rätt till förlängning om verksamhet inom koncessionsområdet pågår i form av

1. tillredningsarbete eller anläggningsarbete för upptagande av bearbetning, eller
2. undersökningsarbete av större omfattning.

Om sådan verksamhet inte pågår, skall frågan om förlängning prövas särskilt med hänsyn till det allmänna intresse av att mineraltillgångarna utnyttjas på ett ändamålsenligt sätt.

Koncessionshavaren har rätt till förhandsbesked om huruvida planerat arbete har en sådan omfattning som sägs i första stycket 2.

Förlängning enligt denna paragraf skall ges för minst fem år, om inte koncessionshavaren begär kortare tid.

10 § Ansökan om förlängning enligt 9 § skall göras senast sex månader före koncessionstidens utgång. Har koncessionshavaren ansökt om förlängning inom den angivna tiden, gäller koncessionen till dess att ansökan har prövats slutligt.

Förutsättningar för att få ta mark i anspråk

1 § Koncessionshavaren får inte börja bearbetning eller därmed sammanhängande verksamhet utan att mark för ändamålet har anvisats enligt 2 § och marken får tillträdas enligt 3 §.

2 § Tillståndsmyndigheten skall anvisa mark för verksamheten, om koncessionshavaren begär det. Är koncessionshavaren överens med markägaren och innehavarna av särskild rätt till marken, skall mark anvisas i enlighet med överenskommelsen. I den mån överenskommelse inte har träffats, skall myndigheten anvisa den mark som behövs inom eller utanför koncessionsområde. Om inte sökanden begär annat skall marken anvisas tills vidare.

Anvisning får inte ske i strid med bestämmelserna i 13 §.

3 § Har koncessionshavaren ställt säkerhet för den ersättningsskyldighet som avses i 7 kap. 2 §, får den anvisade marken tillträdas genast, om inte prövningsmyndigheten bestämmer annat.

Om säkerhet har ställts, kan prövningsmyndigheten bestämma att mark får tas i anspråk i avvaktan på att frågan om markanvisning och ersättning slutligt avgörs.

Koncessionshavarens rätt

4 § Koncessionshavaren får inom koncessionsområdet undersöka, bearbeta och tillgodogöra sig sådant ämne som omfattas av koncessionen och i den utsträckning som sägs i 5, 6 och 7 §§ även andra ämnen.

5 § I den mån ingen annan har tillstånd eller koncession får koncessionshavaren undersöka fyndigheter av andra mineraliska ämnen enligt denna lag än dem som avses i koncessionen. Endast den som har bearbetningskoncession avseende olja, gasformiga kolväten eller diamant får dock undersöka fyndigheter av dessa ämnen.

Koncessionshavaren får inom koncessionsområdet utvinna annat mineraliskt ämne än sådant som omfattas av koncessionen i den mån det behövs för att arbetet skall kunna bedrivas på ett ändamålsenligt sätt. Av detta får koncessionshavaren använda vad som behövs vid bearbetningen.

Andra stycket gäller även sådana ämnen som inte i övrigt omfattas av denna lag.

6 § Koncessionshavaren får tillgodogöra sig förut utvunnet mineraliskt ämne som omfattas av koncessionen, om inte annat följer av 13 kap. 1 § andra stycket.

7 § Koncessionshavaren får tillgodogöra sig sådana mineraliska ämnen som inte förrän anrikning eller därmed likställt förfarande kan avskiljas från det eller de ämnen som avses med koncessionen.

Koncessionshavaren får även i övrigt tillgodogöra sig annat utvunnet mineraliskt ämne, om markägaren inte inom sex månader efter tillsägelse avhämtar det och ersätter de kostnader som lagts ned på ämnet.

Vad som sägs i denna paragraf gäller även ämnen som inte i övrigt omfattas av lagen.

Utvinning för husbehov

8 § Fastighetsägaren får utan koncession för sitt husbehov utnyttja fyndigheter av mineraliska ämnen som omfattas av lagen i den mån han behöver ämnena och ingen annan har tillstånd eller koncession inom området.

Hur arbetet får bedrivas

9 § Koncessionsområdet i dagen får användas endast för undersökningsändamål och de ändamål som bestäms vid markanvisningen.

Under jord får området användas för undersökning, bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet.

Mark utanför koncessionsområdet får användas för ändamål som bestäms vid markanvisningen.

I fråga om undersökningsarbete i dagen på ej anvisad mark skall 3 kap. 1 – 4 §§ tillämpas.

10 § Bearbetning får inte ske på sådant sätt att framtida utvinning av något mineraliskt ämne äventyras eller att det blir omöjligt eller väsentligt svårare att utvinna kvarlämnad känd tillgång av sådant ämne. Fyndigheter får inte heller bearbetas så, att uppenbar misshushållning med mineraliskt ämne äger rum på annat sätt.

11 § Utraktsvägar och orter som leder till en gruvas obrutna delar skall hållas öppna. Borrhål till olje-, gas- eller saltfyndigheter skall vara försedda med mynningskydd. För igenläggning av sådana utraktsvägar, orter eller borrhål krävs särskilt tillstånd, även om koncessionen inte längre gäller.

12 § Koncessionshavaren skall sätta upp och underhålla behövt stängsel på mark som har tagits i anspråk för bearbetning eller därmed sammanhängande verksamhet.

Hinder mot verksamheten

13 § Bestämmelserna i 3 kap. 5 och 6 §§ om hinder mot undersökning skall tillämpas även på bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet, om hindret uppstod innan koncessionen beviljades.

Sådant beslut som sägs i 3 kap. 7 § får meddelas också för bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet. Beslut får dock inte meddelas sedan koncession har beviljats.

Finns flera rättigheter inom samma område skall 3 kap. 8 § tillämpas.

14 § 1 fråga om undersökningsarbete i dagen på ej anvisad mark och under jord skall 3 kap. 5—8 §§ om hinder mot verksamheten tillämpas. Sådant förhållande som sägs i 3 kap. 5 och 6 §§ utgör hinder endast om det uppstod innan koncessionen meddelades. Beslut enligt 3 kap. 7 § får inte meddelas sedan koncessionen har beviljats.

6 kap. Överlåtelse, frånträdande, återkallelse och ändring av undersökningstillstånd och koncession

Överlåtelse

1 § Undersökningstillstånd och bearbetningskoncessioner får inte överlätas utan tillstånd av prövningsmyndigheten.

Frånträdande

2 § Om en innehavare av undersökningstillstånd anmäler att han frånträder sin rätt, upphör tillståndet att gälla en månad efter det att anmälan kom in till prövningsmyndigheten. Motsvarande gäller när en del av tillståndsområdet frånträds.

Om en koncessionshavare anmäler att han frånträder sin rätt, upphör denna sex månader efter det att anmälan kom in till tillståndsmyndigheten.

Ansöker koncessionshavaren om att få frånträda sin rätt bara för en viss del av koncessionsområdet, prövas ansökan på samma sätt som gäller för att erhålla koncession.

Återkallelse

3 § En koncession kan återkallas, om innehavaren inte fullgör sina skyldigheter enligt denna lag eller enligt villkor i koncessionen eller om synnerliga skäl föreligger. Detsamma gäller undersökningstillstånd för olja, gasformiga kolväten och diamant.

Ändring

4 § Om verksamheten ger upphov till betydande olägenhet som inte förutsågs när koncessionen meddelades, får prövningsmyndigheten bestämma de villkor för den fortsatta verksamheten som behövs för att förebygga eller minska olägenheten. Detsamma gäller undersökningstillstånd för olja, gasformiga kolväten och diamant.

5 § Annan ändring av tillstånd eller koncession än som sägs i 4 § får göras om sökanden begär eller medger det. Därvid gäller i tillämpliga delar vad som sägs om beviljande av tillstånd eller koncession.

7 kap. Ersättning

Ersättning till sakägare

1 § Skada eller intrång som föranleds av undersökningsarbete skall er-

sättas av den som har undersökningstillstånd eller koncession med vars stöd verksamheten bedrivs.

Prop. 1988/89:92
Bilaga 2

2 § Skada eller intrång som föranleds av att mark tas i anspråk för bearbetning eller därmed sammanhängande verksamhet skall ersättas av koncessionshavaren.

Om det uppstår synnerligt men för någon fastighet eller del därav på grund av att mark tas i anspråk, skall koncessionshavaren lösa den fastighet eller fastighetsdel som lider sådant men, om ägaren begär det.

3 § Beträffande ersättning och löseskilling enligt 2 § gäller 4 kap. och 5 kap. 23 §, 24 § och 27 § första stycket första meningen expropriationslagen (1972:719) i tillämpliga delar. Vad som sägs i 4 kap. 3 § samma lag skall härvid tillämpas i fråga om värdeökning som ägt rum under tiden från dagen tio år före det talan om ersättning eller markanvisning väcktes.

4 § I fråga om ersättning för skada eller intrång som uppstår efter markanvisningen och som inte kunde förutses vid denna är lagen inte tillämplig.

Ersättning vid återkallelse

5 § Återkallas ett undersökningstillstånd eller en koncession utan att innehavaren har åsidosatt bestämmelserna i denna lag eller villkor i tillståndet eller koncessionen, är han berättigad att av staten erhålla ersättning för den förlust han därigenom lider.

8 kap. Prövningen m. m.

Undersökningstillstånd och bearbetningskoncession

1 § Ansökningar om undersökningstillstånd och bearbetningskoncession prövas av bergmästaren i det distrikt där tillstånds- eller koncessionsområdet eller huvuddelen därav ligger, om inte annat följer av 2 §.

Bergmästaren får avgöra ärenden om beviljande av undersökningstillstånd utan att annan än sökanden har haft tillfälle att yttra sig.

Ansökningar om koncession skall prövas efter samråd med länsstyrelsen i det eller de län där koncessionsområdet ligger.

2 § Ansökningar om koncession skall hänskjutas till regeringens prövning, om

1. bergmästaren anser att frågan om koncession är särskilt betydelsefull ur allmän synpunkt eller

2. länsstyrelsen eller en av flera berörda länsstyrelser anser att koncessionsansökan bör avslås till följd av 2 eller 3 kap. lagen (0000:000) om hushållning med naturresurser m. m. och bergmästaren är av annan uppfattning.

3 § Frågor i övrigt om undersökningstillstånd och bearbetningskonces-

sion och innehavarens skyldigheter och rättigheter vid undersökning eller bearbetning prövas av bergmästaren i det distrikt där tillståndet eller koncessionen har meddelats.

Prop. 1988/89:92
Bilaga 2

Frågor om återkallelse av undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession utan att innehavaren har åsidosatt bestämmelserna i denna lag eller villkor i tillståndet eller koncessionen skall dock hänskjutas till regeringens prövning.

4 § Bergmästaren skall bereda och yttra sig i ärenden som hänskjuts till regeringens prövning.

5 § Bergmästaren får anlita sakkunniga för att utreda frågor som kräver särskild fackkunskap. Den som står i sådant förhållande till saken eller till sakägare att hans tillförlitlighet kan ifrågasättas får inte anlitas som sakkunnig.

Ersättning till sakkunniga bestäms av bergmästaren. Myndigheter eller anställda i allmän tjänst får ersättning bara om det finns särskilda föreskrifter om detta. Sökanden skall betala kostnaderna för ersättning till sakkunniga.

6 § Bergmästaren får företa undersökning på platsen om det behövs. Sakägarna skall på lämpligt sätt underrättas om tid och plats för undersökningen. Sökanden skall betala kostnaderna för undersökningen.

Markanvisning

7 § Ärenden om anvisande av mark för bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet skall prövas vid markanvisningsförrättningen enligt bestämmelserna i 9 kap.

Ersättning m. m.

8 § Tvist om ersättning enligt 7 kap. 1 § prövas av bergmästaren. Om sådan tvist föreligger när markanvisningsförrättningen hålls, prövas frågan vid förrättningen.

9 § Tvist i frågor som avses i 7 kap. 2 § prövas av bergmästaren vid markanvisningsförrättningen.

10 § Bergmästarens beslut enligt 8 och 9 §§ får verkställas.

11 § Tvist om ersättning enligt 5 kap. 7 § andra stycket, 7 kap. 5 §, 10 kap. 3 §, 11 kap. 2 § och 12 kap. 7 § samt tvist om kostnad enligt 10 kap. 7 § andra stycket prövas av den fastighetsdomstol inom vars område koncessionsområdet eller större delen därav ligger. Detsamma gäller tvist i frågor som avses i 12 kap. 5 § andra stycket.

Förrättningsmyndigheten m. m.

1 § Markanvisningsförrättning hålls av bergmästaren i det distrikt där koncessionen har meddelats.

Två gode män skall delta i förrättningen om bergmästaren finner att det behövs eller när någon sakägare begär det och det inte medför oskäligt dröjsmål.

2 § Bergmästaren skall utse gode männen bland dem som i orten är valda till gode män vid fastighetsbildningsförrättning.

3 § Om en god man är hindrad att tjänstgöra på grund av jäv eller om han uteblir och någon annan god man inte utan dröjsmål kan infinna sig, får bergmästaren kalla någon som är valbar till god man vid fastighetsbildningsförrättning.

4 § Bestämmelsen i 4 kap. 12 § rättegångsbalken om hinder för närstående att samtidigt tjänstgöra som domare gäller också förrättningsmän.

5 § För förrättningsmän gäller samma jäv som mot domare.

6 § Om en sakägare vill anföra jäv mot en förrättningsman, skall han göra detta första gången han för talan i ärendet sedan han fick veta att förrättningsmannen tjänstgör och att jävsanledning föreligger. Gör han inte det, har han inte längre rätt att anföra jäv.

Har jäv anförts mot en förrättningsman, får denne endast vidta sådana åtgärder som inte kan skjutas upp utan synnerlig olägenhet och som inte innebär att en för förrättningen betydelsefull fråga avgörs. Sådana åtgärder får dock vidtas av bergmästaren, även om han förklaras jävig.

Att en förrättningsman har förklarats jävig påverkar inte beslut eller åtgärder som har tillkommit innan frågan om jäv uppkom.

7 § Förrättningsmännen får anlita sakkunniga för att utreda frågor som kräver särskild fackkunskap. Den som står i sådant förhållande till saken eller till sakägare att hans tillförlitlighet kan ifrågasättas får inte anlitas som sakkunnig.

Ansökan om markanvisning

8 § Ansökning om markanvisning skall vara skriftlig och innehålla

1. beskrivning av det område som sökanden önskar ta i anspråk,
2. uppgift om de fastigheter som berörs av ansökningen samt namn och adress på fastighetsägarna och de övriga sakägarna,

3. uppgift om tvist som enligt 8 kap. 8 § skall prövas vid förrättningen.

Sökanden skall erlägga förskott på kostnader som avses i 19 §, om bergmästaren begär det.

9 § Om ansökningen inte uppfyller föreskrifterna i 8 § första stycket eller

den i övrigt är ofullständig eller sökanden inte har erlagt föreskriven ansökningsavgift eller förskott enligt 8 § andra stycket, får bergmästaren förelägga sökanden att inom viss tid avhjälpa bristen.

Om bristen inte avhjälpes får ansökningen avvisas. Detta skall framgå av föreläggandet.

Sammanträde med sakägarna m. m.

10 § Vid förrättningen skall sammanträde hållas med sakägarna. Sammanträdet skall inte hållas förrän koncessionsbeslutet vunnit laga kraft. Sammanträde behövs inte om stridiga intressen inte förekommer.

Mer än ett sammanträde får hållas om en viss fråga inte kan avgöras utan ytterligare utredning eller om det av något annat skäl är oundgängligen nödvändigt.

Myndigheten får företa undersökning på platsen om det behövs. Sakägarna skall på lämpligt sätt underrättas om tid och plats för undersökningen.

11 § Samtliga kända sakägare skall kallas till sammanträde. Om det är uppenbart obchövt att kalla en viss sakägare behöver denne dock inte kallas. Kallelse skall delges i god tid före sammanträdet. Den som i föreskriven ordning har kallats till ett sammanträde får vid detta kallas till nytt sammanträde genom att tid och plats för det kommande sammanträdet tillkännages.

Kallelsen skall innehålla en kortfattad redogörelse för ansökningens innehåll, uppgift om var kopia av ansökningshandlingarna finns tillgänglig enligt 13 § och upplysning om innehållet i 14 §.

12 § Om fastighetsägaren eller dennes ställföreträdare stadigvarande vistas utom riket och delgivning inte kan ske med ombud, får delgivning i stället ske genom att handlingen lämnas till den som förvaltar eller brukar fastigheten.

Den som fått handlingen delgiven skall om möjligt snarast sända den vidare till fastighetsägaren eller dennes ställföreträdare. Han skall upplysas om detta när handlingen lämnas till honom.

Är den söktes upphållsort känd, skall bergmästaren omedelbart med posten sända honom meddelande om delgivningen.

13 § Om det behövs skall bergmästaren sända kopia av ansökningshandlingarna till en lämplig person på platsen. Denne skall hålla handlingarna tillgängliga för sakägarna.

14 § Den som äger fastigheter som berörs av ansökningen skall för bergmästaren uppgge de sakägare i fråga om fastigheterna som är kända för honom. Den fastighetsägare som inte gör det, skall ersätta sakägarna för skada som har föranletts av underlåtenheten. Om fastighetsägaren har giltigt skäl för sin underlåtenhet är han dock inte ersättningsskyldig.

15 § Om sökanden uteblir utan att ha anmält laga förfall från det första

sammanträde som han kallats till på föreskrivet sätt, skall sammanträdet ställas in. Nytt sammanträde skall sättas ut om han inom tre veckor gör framställning om detta. Gör han inte det, skall ärendet avskrivas.

Om någon av de andra sakägarna uteblir från ett sammanträde och han inte har kallats till detta på föreskrivet sätt, skall nytt sammanträde hållas innan förrättningen slutförs.

Nytt sammanträde behövs inte om den uteblivne sakägaren har biträtt ansökan eller annars medgett att förrättningen ändå slutförs.

Utan hinder av andra stycket får sådana förrättningsåtgärder vidtas som inte i någon nämnvärd mån inverkar på sakägarens rätt.

16 § Bergmästaren skall föra protokoll över förrättningen. Protokollet och övriga handlingar som ges in eller upprättas i förrättningsärendet skall föras samman till en akt.

Omröstning

17 § Om förrättningsmännen har olika mening, gäller som beslut vad två av dem säger. Om varje förrättningsman har sin mening, gäller bergmästarens mening. I fråga om pengar eller annat som utgör viss mängd skall dock den mening gälla som avser den näst största mängden.

Förrättningskostnader

18 § Till bergmästaren och gode männen utgår ersättning för inställelse vid förrättningen och vid undersökning på platsen enligt föreskrifter som regeringen meddelar.

Ersättning till sakkunniga bestäms av förrättningsmännen. Myndigheter eller anställda i allmän tjänst får ersättning bara om det finns särskilda föreskrifter om detta.

Sökanden skall betala kostnaderna för förrättningen.

19 § Sökanden skall svara för sina egna kostnader i ärendet och ersätta andra sakägare för deras kostnader för att bevaka sin rätt vid förrättningen. Detta gäller dock ej om annat följer vid en motsvarande tillämpning av 18 kap. 6 eller 8 § rättegångsbalken.

Markanvisningsbeslutets innehåll

20 § Beslut om markanvisning skall ange de anvisade områdenas läge, omfattning och ändamål samt innehålla avgörande i frågor om ersättning enligt 7 kap. 1 § eller om inlösen eller ersättning enligt 7 kap. 2 §. Därutöver skall beslutet innehålla avgörande i frågor om förrättningskostnader enligt 18 och 19 §§ och deras fördelning.

Om löseskilling eller intrångsersättning bestäms, skall det i beslutet också anges om belopp skall deponeras enligt 10 kap. 2 § samt var depositionen skall ske.

21 § Gränserna för mark som anvisas skall utstakas och utmärkas i behövlig omfattning. Karta skall upprättas över marken. Den skall göras så

noggrann som ändamålet kräver. Kan förrättningen genomföras och förrättningsresultatet åskådliggöras utan karta, behöver en sådan dock inte upprättas.

Prop. 1988/89: 92
Bilaga 2

22 § Överenskommelse om ersättning som avses i 7 kap. 1 och 2 §§ skall fastställas i markanvisningsbeslutet, om någon av parterna begär det. Ersättningen får inte bestämmas annorlunda än som parterna har kommit överens.

23 § Markanvisningsbeslutet skall meddelas vid sammanträde eller på tid och plats som förrättningsmyndigheten ger tillkänna för sakägare och andra som har rätt att överklaga beslutet. Ett sådant tillkännagivande skall lämnas vid sammanträde eller genom skriftligt meddelande.

10 kap. Hur olika ersättningar skall betalas

1 § Ersättning som har bestämts vid markanvisningsförrättning skall betalas inom en månad från det att markanvisningsbeslutet vunnit laga kraft. På ersättningen ugår ränta från dagen för beslutet eller, om marken dessförinnan har tillträtts, från tillträdesdagen.

Ränta beräknas enligt 5 § räntelagen (1975:635) för tiden till dess betalning skall ske och enligt 6 § räntelagen för tiden därefter.

2 § Ersättning som inte gäller personlig skada skall deponeras hos länsstyrelsen i det län där marken ligger, om fastigheten har minskat i värde så mycket att den kan antas inte utgöra full säkerhet för de borgenärer som hade panträtt i fastigheten när rätten till ersättning uppkom.

Om ersättningen gäller mark i olika län, skall den deponeras där prövningsmyndigheten bestämmer.

Ersättning som inte skall deponeras betalas till den som är berättigad till ersättningen.

3 § Om en borgenär som avses i 2 § lider förlust därför att deposition inte har skett, har han rätt till ersättning av koncessionshavaren mot avskrivning på fordringshandlingen. Detsamma gäller om borgenären gör förlust genom att ersättning som inte har prövats av förrättningsmän eller domstol har blivit för lågt beräknad.

4 § Vid deposition skall den ersättningsskyldige till länsstyrelsen ge in utdrag av protokollet över markanvisningsförrättningen och gravationsbevis i fråga om fastigheter som berörs. Gör han inte det, skall länsstyrelsen skaffa handlingarna på den ersättningsskyldiges bekostnad.

5 § Om den ersättningsskyldige inte betalar eller deponerar ersättning inom föreskriven tid, skall länsstyrelsen på begäran av den som är berättigad till ersättning söka verkställighet av ersättningsbeslutet. Länsstyrelsen kan också efter att ha hört bergmästaren förordna att arbetet skall ställas in till dess ersättningen har betalats eller tagits ut.

6 § Om ersättning har deponerats hos länsstyrelsen eller om länsstyrelsen har tagit ut ersättning skall länsstyrelsen så snart som möjligt sätta in den på bank mot ränta.

7 § Ersättning och upplupen ränta skall länsstyrelsen betala ut till den som har rätt till ersättningen. Därvid tillämpas bestämmelserna i 6 kap. 18 § andra och tredje styckena samt 19 § expropriationslagen (1972:719).

Den ersättningsskyldige skall svara för kostnaderna vid fördelning av ersättningen, om inte annat följer vid en motsvarande tillämpning av 18 kap. 6 eller 8 § rättegångsbalken.

11 kap. Kronoandel

1 § Staten får sin kronoandel om inte staten avstår från den innan frågan om bearbetningskoncession avgörs. Om staten avstår skall detta anmälas skriftligen till bergmästaren. Denne skall genast sända meddelande till sökanden om en sådan anmälan.

2 § Har staten inte avstått från kronoandelen, skall staten betala koncessionshavaren hälften av dennes utgifter för ersättning till sakägare, handläggning av ansökningarna om bearbetningskoncession och markanvisning samt för fördelning av ersättning. Om mark som tillhör koncessionshavaren anvisats, skall staten i förhållande till sin andel ersätta denne för marken enligt de grunder som anges i 7 kap. 3 §.

3 § Kronoandel får helt eller till viss del överlåtas eller upplåtas.

4 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får besluta i frågor om kronoandel.

12 kap. Gemensam förvaltning av koncessionsrätt

Föreståndare för verksamheten

1 § Delägarna skall välja en föreståndare för verksamheten. Denne skall vara svensk medborgare och bosatt i Sverige.

Val av föreståndare skall anmälas till bergmästaren. Sker inte sådan anmälan eller har någon utsetts som inte är behörig, ansvarar varje delägare som om han var föreståndare.

Bestämmelserna i 3–8 §§ skall gälla i den mån inte annat är avtalat.

2 § Föreståndaren ansvarar för att verksamheten bedrivs enligt bestämmelserna i denna lag. Han får från delägarna fordra in de bidrag som behövs för detta och för betalning av avgifter.

Sammanträde (stämma) med delägarna

3 § Stämma skall hållas med delägarna när delägare som tillsammans äger minst en fjärdedel av koncessionen begär det eller föreståndaren anser

det nödvändigt. På stämman behandlas frågor om hur verksamheten skall bedrivas och andra gemensamma angelägenheter.

Föreståndaren skall kalla till stämman. Om det inte finns någon föreståndare, kan var och en av delägarna kalla till stämman.

Delägarna skall kallas till stämman genom rekommenderade brev.

4 § Ordförande på stämman är den som delägarna utser.

Delägarna har rösträtt efter sin andel i koncessionen. Förekommer skilda meningar, gäller som stämmas beslut den mening som fått flest röster. Vid lika röstetal sker val genom lottning. I andra frågor än val gäller om inte annat följer av 5 § den mening som föreståndaren biträder. Lån får dock inte tas upp utan alla delägarna samtycker till det.

Undersökning och bearbetning

5 § Vill delägare som innehar minst hälften av koncessionen utföra undersökning eller bearbetning i större omfattning än de andra, skall det större arbetet utföras. Detsamma gäller när fråga är om ett visst arbete skall utföras eller ej.

Den som har begärt att arbetet skall utföras svarar för kostnaden för detta och tillgodoräknas den ytterligare kvantitet av ämnet som utvinns genom arbetet.

6 § Delägare som har utfört undersökningsarbete inom koncessionsområdet skall på begäran tillhandahålla andra delägare resultatet av undersökningen.

7 § En delägare som inte har deltagit i ett visst arbete får ansluta sig till detta efter anmälan på stämman eller skriftlig anmälan hos föreståndaren. I sådant fall skall delägaren i förhållande till sin andel i koncessionen ersätta följande slag av kostnader som föranletts av arbetet:

1. kostnader för sådana byggnader och andra anläggningar, maskiner, redskap, inventarier och förråd som är nödvändiga eller nyttiga för fortsatt undersökning eller bearbetning, efter det värde egendomen har när delägaren ansluter sig till arbetet,

2. kostnader för ersättning eller inlösen enligt 7 kap. 2 § samt kostnader för markanvisningsförrättning och fördelning av ersättning,

3. kostnader för sådana undersöknings- och tillredningsarbeten som utförts efter markanvisningsförrättningen och som är nödvändiga eller nyttiga för fortsatt undersökning eller bearbetning.

Har mark som tillhör en delägare tagits i anspråk för arbetet, skall den delägare som ansluter sig betala ersättning för detta i förhållande till sin andel enligt de grunder som anges i 7 kap. 3 §.

Förverkande av andel i koncessionen

8 § Om en delägare inte senast två månader efter anmodan betalar vad han är skyldig att bidra med enligt 2 § eller nödvändiga kostnader för

13 kap. Verkan av att bearbetningskoncession upphör

1 § När en koncession upphör, förlorar koncessionshavaren rätten till de ämnen som koncessionen avser och som har brutits eller på annat sätt utvunnits men inte uppfodrats.

Ämnen som har uppfodrats får finnas kvar för koncessionshavarens räkning under högst två år efter det att koncessionen upphört att gälla. Koncessionshavaren förlorar rätten till det som inte tagits bort under denna tid.

Ämnen som koncessionshavaren har förlorat sin rätt till enligt denna paragraf tillfaller fastighetsägaren i den mån de inte tillfaller någon ny innehavare av undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession enligt 3 kap. 3 § första stycket eller 5 kap. 6 §.

2 § Koncessionshavaren förlorar rätten till sådana byggnader som gjorts för anläggningarnas styrka och varaktighet samt inklädnad av borrhål och stängsel som innehavaren varit skyldig att hålla. Sådana anläggningar skall lämnas kvar på platsen. Om någon annan beviljas koncession inom området, övertar denne anläggningarna.

3 § Koncessionshavaren skall ta bort andra anläggningar än som sägs i 2 § och utföra det efterarbete som i övrigt är motiverat från allmän eller enskild synpunkt.

Anläggningar som lämnas kvar skall vara i sådant skick att det inte uppkommer fara för allmänheten. Sådant stängsel som sägs i 2 § skall vara utfört så, att det består varaktigt efter det att koncessionen har upphört.

När koncessionen upphör, förlorar innehavaren den rätt till marken som han har på grund av markanvisningen.

4 § I den mån koncessionshavarens skyldigheter enligt 3 § inte har bestämts genom villkor i koncessionen, skall frågan prövas i samband med att koncessionen upphör.

5 § Statens rätt enligt bestämmelserna om kronoandel upphör samtidigt med koncessionen. Därvid gäller vad som sagts i 1 – 3 §§ om koncessionshavare även för staten.

14 kap. Avgifter och andra särskilda skyldigheter

Avgifter

1 § Sökande i ärenden enligt denna lag skall betala ansökningsavgift i enlighet med vad regeringen föreskriver.

2 § Innehavare av undersökningstillstånd skall betala avgift till staten. Avgiften skall bestämmas med beaktande av undersökningsområdets storlek enligt vad regeringen närmare bestämmer.

3 § När ett undersökningstillstånd har upphört, skall innehavaren senast inom en månad till bergmästaren avge redovisning över utförda undersökningsarbeten. Av redovisningen skall framgå

1. vem som har utfört undersökningen,
2. vilken typ av undersökningsarbeten som har utförts,
3. hur omfattande undersökningen har varit samt
4. vem som förvarar undersökningsresultaten.

Skyldighet att upprätta karta och föra journal m. m.

4 § Över gruvor och motsvarande anläggningar som är under arbete skall koncessinshavaren upprätta karta. På kartan skall redovisas de borrhål inom koncessionsområdet som är av bestående värde. I fråga om koncessionsområden där ingen bearbetning pågår skall sådana borrhål i stället läggas in på borrhålskarta. Kartorna skall förvaras hos koncessionshavaren och fortlöpande kompletteras av denne. Utdrag skall sändas till den myndighet som regeringen bestämmer.

Gruvor eller motsvarande anläggningar får inte utan tillstånd läggas ned förrän alla gruvarbeten har blivit inmätta och inlagda på karta.

5 § Koncessionshavaren skall föra journal över undersökningsarbete och bearbetning samt till den myndighet som regeringen bestämmer redovisa prover och avge rapporter.

Sveriges geologiska undersökning skall på begäran få följa koncessionshavarens arbete i geologiskt avseende och ta del av de geologiska resultaten av arbetet. Regeringen kan besluta att andra myndigheter får göra detsamma.

15 kap. Tillsyn, handräckning, vite och ansvar

1 § Tillsynen över efterlevnaden av denna lag och av villkor eller föreskrifter som meddelats med stöd av lagen utövas av bergmästaren.

2 § Den som har tillstånd eller koncession eller på annat sätt utövar verksamhet enligt denna lag skall på begäran av bergmästaren

1. lämna bergmästaren de upplysningar och tillhandahålla de handlingar som behövs för tillsynens utövande, och
2. ge bergmästaren tillträde till anläggningar eller platser där verksamhet som omfattas av denna lag bedrivs.

3 § Bergmästaren får besluta om de åtgärder som behövs för att trygga efterlevnaden av denna lag eller av villkor eller föreskrifter som uppställts med stöd av lagen.

4 § Om undersökningsarbete påbörjas utan att säkerhet har ställts enligt 3 kap. 4 § tredje stycket eller 5 kap. 9 § fjärde stycket eller om anläggning utförs i strid med 3 kap. 2 § andra stycket eller 5 kap. 9 § fjärde stycket får tingsrätten på ansökan av den som äger eller innehar marken förordna att arbetet skall ställas in eller att anläggningen skall tas bort på undersökarens bekostnad. Beträffande sådan åtgärd finns bestämmelser i 17 § handräckningslagen (1981:847).

5 § Om en koncessionshavare inte iakttar villkor som förenats med koncessionen eller om han eller någon annan inte följer vad som föreskrivs

eller begärs med stöd av 13 kap. 3 §, 14 kap. 3 §, 4 § första stycket eller 5 § eller 2 § detta kapitel, kan bergmästaren förelägga honom att fullgöra sina skyldigheter vid vite. Sådant föreläggande skall delges.

Om arbete bedrivs på sådant sätt att det uppkommer uppenbar fara för allmänt eller enskilt intresse, får bergmästaren förbjuda arbetet. Förbudet skall gälla omedelbart.

Om ett sådant förbud åsidosätts, får tingsrätten på ansökan av bergmästaren meddela handräckning för att åstadkomma rättelse. Beträffande handräckning finns bestämmelser i 17 § handräckningslagen (1981:847).

6 § Till böter eller fängelse i högst sex månader skall den dömas som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. påbörjar undersökningsarbete utan att iaktta vad som föreskrivs i 3 kap. 4 § eller 5 kap. 9 § fjärde stycket om underrättelse och ställande av säkerhet,

2. bearbetar ämne utan att ha erhållit berätningskoncession om sådan krävs,

3. utan tillstånd enligt 5 kap. 11 § lägger igen utfraktsväg, ort eller borrhål som sägs där,

4. utan tillstånd enligt 14 kap. 4 § andra stycket lägger ned gruva eller motsvarande anläggning innan alla gruvarbeten blivit inmätta och inlagda på karta.

Till böter eller fängelse i högst sex månader döms också den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet lämnar oriktig uppgift när han fullgör uppgiftsskyldighet enligt koncessionsvillkor eller enligt 2 § 1.

I fall som sägs i första stycket 2 kan ämne som utvunnits förklaras förverkat.

Om brott som avses i första stycket 1 berör enbart enskilds rätt, får åklagare väcka åtal endast om målsäganden anger brottet till åtal.

16 kap. Hur beslut får överklagas

1 § Beslut om markanvisning får överklagas hos den fastighetsdomstol inom vars område den mark saken gäller eller större delen av denna ligger. Överklagande sker genom besvär som skall ges in till fastighetsdomstolen inom tre veckor från beslutet.

Beslut under markanvisningsförrättningen får överklagas särskilt, om prövningsmyndigheten har

1. ogillat jäv mot förrättningsman,

2. beslutat angående ersättning till sakkunnig eller tolk, eller

3. beslutat enligt 5 kap. 3 § andra stycket angående ianspråktagande av mark i avvaktan på slutligt avgörande i ärendet.

Överklagande sker genom besvär som skall ges in till fastighetsdomstolen inom tre veckor från den dag då klaganden fick del av beslutet.

Den som menar att markanvisningsförrättning onödigt uppehålls genom ett beslut vid förrättningen får överklaga beslutet genom besvär hos fastighetsdomstolen. Denna rätt att överklaga är inte inskränkt till någon viss tid.

2 § Bergmästarens beslut i fråga om ansökningar om bearbetningskoncessioner och om återkallelser av sådana koncessioner får överklagas hos regeringen.

Bergmästarens beslut får överklagas hos Sveriges geologiska undersökning, om beslutet avser frågor om

1. undersökningstillstånd,

2. företrädesrätt enligt 1 kap. 8 §,
3. förlängning av giltighetstiden för bearbetningskoncession,
4. förhandsbesked enligt 4 kap. 9 § tredje stycket,
5. tillstånd att lägga igen utfraktsväg m. m. enligt 5 kap. 11 §,
6. tillstånd att lägga ned gruvor eller motsvarande anläggningar innan alla gruvarbeten blivit inmätta och inlagda på karta enligt 14 kap. 4 § andra stycket.

Beslut av Sveriges geologiska undersökning i ärenden enligt andra stycket får inte överklagas.

3 § Bergmästarens beslut enligt 3 kap. 6 § och 5 kap. 13 § första stycket får överklagas hos länsstyrelsen. Länsstyrelsens beslut i ett sådant ärende får inte överklagas.

Om beslutet gäller område med detaljplan eller områdesbestämmelser får det överklagas även av kommunen.

4 § Bergmästarens beslut i andra frågor än som avses i 1–3 §§ får överklagas hos kammarrätten genom besvär.

5 § Länsstyrelsens beslut i fråga om ställd säkerhet får överklagas hos kammarrätten genom besvär.

Länsstyrelsens beslut enligt 3 kap. 5 § och 5 kap. 13 § första stycket i fråga om områden som avses i 3 kap. 5 § får överklagas hos regeringen.

17 kap. Särskilda bestämmelser

1 § Med särskild rätt till fastighet menas i denna lag nyttjanderätt, servitut, renskötselrätt och rätt till elektrisk kraft samt liknande rätt.

Bestämmelserna i denna lag om sakägare gäller inte innehavare av fordran för vilken fastigheten svarar.

2 § Om säkerhet som skall ställas enligt denna lag inte har godkänts av den till vars förmån den ställs, skall säkerheten prövas av länsstyrelsen.

Borgen får godkännas av länsstyrelsen endast om borgensmannen svarar som för egen skuld och, om flera har tecknat borgen, de svarar solidariskt.

Staten, kommuner, landstingskommuner och kommunalförbund behöver inte ställa säkerhet.

Övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1988 då gruvlagen (1974:342), lagen (1974:890) om vissa mineralfyndigheter och lagen (1949:658) om inlösen i vissa fall av rätt till gruva m. m. skall upphöra att gälla.

Förekommer i lag eller annan författning någon hänvisning till föreskrift som har ersatts genom bestämmelse i nya lagen, skall i stället den nya bestämmelsen tillämpas.

Om inte annat framgår av 4–6 skall nya lagen tillämpas även på rättigheter enligt äldre lag. Därvid skall bestämmelserna om undersökningstillstånd i nya lagen tillämpas på äldre rättigheter till undersökning och bestämmelserna om bearbetningskoncession i nya lagen tillämpas på äldre rättigheter till bearbetning.

2. Vad som enligt nya lagen gäller om ägare av fastighet skall tillämpas även på den som innehar fastighet med ständig besittningsrätt eller fideikommissrätt. Detsamma gäller den som enligt beslut vid allmän avvittring innehar ströäng.

Bestämmelserna i denna lag om fordran för vilken panträtt har upplåtits i fastighet skall tillämpas på rätt till avkomst eller förmån som avses i 8 § lagen (1970:995) om införande av nya jordabalken, om rättigheten inte är att anse som särskild rätt till fastighet.

3. I mål och ärenden som har anhängiggjorts innan nya lagen träder i kraft skall äldre bestämmelser tillämpas.

14 kap. 3 § gäller inte inmutning och undersökningskoncession som upphör före den 1 juli 1989.

Om ersättning som har beslutats enligt äldre lag inte har betalats ut när denna lag träder i kraft, tillämpas 4 kap. 33–38 §§ gruvlagen (1974:342) i stället för 10 kap. nya lagen.

Lagen (1949:658) om inlösen i vissa fall av rätt till gruva m.m. skall alltså tillämpas på inmutningar och utmål.

4. Beträffande inmutningar gäller nya lagen med följande begränsningar.

a. Inmutaren får inom det område som anges i mutsedeln utföra undersökning av sådana mineral som var inmutningsbara enligt gruvlagen (1974:342), när den upphörde att gälla. Medgivande enligt 2 kap. 3–5 §§ gruvlagen skall anses som medgivande till undersökningsarbete enligt 3 kap. 5–7 §§ nya lagen.

b. I fråga om undersökningstid och förlängning av denna tillämpas 3 kap. 5 § första och andra stycket samt 6 och 7 §§ gruvlagen i stället för 2 kap. 4–7 §§ nya lagen.

c. Bestämmelserna i 6 kap. nya lagen skall inte tillämpas på inmutningar. I fråga om övergång av rätt till inmutning tillämpas i stället 9 kap. gruvlagen.

d. När en inmutning upphör att gälla skall inte bestämmelserna i 2 kap. 8 § nya lagen om karenstid tillämpas på mark som har omfattats av inmutningen. I stället skall gälla att ansökningar om undersökningstillstånd för sådan mark, som ges in inom ett år från det att inmutningen upphörde att gälla, får beviljas endast efter medgivande av den myndighet som regeringen föreskriver.

e. Inmutaren har företräde till bearbetningskoncession enligt bestämmelserna i 4 kap. 3 § första stycket nya lagen.

5. Beträffande utmål som har beviljats enligt gruvlagen (1974:342) eller motsvarande äldre lagstiftning gäller nya lagen med följande begränsningar.

a. Beträffande utmål som har tillkommit enligt äldre lagstiftning tillämpas 14 kap. 6 § första stycket och 7 § gruvlagen så länge utmålet består.

b. Utmålshavaren får under den tid utmålet består utföra undersökning och bearbetning av sådana mineral som var inmutningsbara enligt gruvlagen, när den upphörde att gälla. Mark som har anvisats enligt äldre lag skall anses som anvisad enligt nya lagen. Om ny mark behöver anvisas, tillämpas nya lagen. Medgivande att erhålla utmål utan hinder av 2 kap. 3–5 §§ gruvlagen skall vid tillämpning av 5 kap. 13 och 14 §§ nya lagen anses som medgivande enligt 3 kap. 5–7 §§ nya lagen.

c. Innehavaren skall betala försvarsavgift enligt 6 kap. 8 och 9 §§ gruvlagen så länge utmålet består.

d. I fråga om giltighetstiden för utmål tillämpas 6 kap. 10 § första stycket gruvlagen. Bestämmelserna i 6 kap. nya lagen skall inte tillämpas på utmål. I fråga om frånträdande tillämpas 6 kap. 13 § gruvlagen och i fråga om övergång av rätt till utmål 9 kap. gruvlagen. Bestämmelserna om inlösen av rätt till utmål i 10 kap. gruvlagen skall fortfarande tillämpas.

e. I fråga om utmål tillämpas bestämmelserna i 8 kap. gruvlagen om

samäganderätt i utmål i stället för dem i 12 kap. nya lagen om gemensam förvaltning av koncessionsrätt.

f. Om en utmålshavare senast ett år före utgången av utmålets giltighetstid ansöker om bearbetningskoncession inom utmålet för sådana mineral som var inmutningsbara enligt gruvlagen när den upphörde att gälla, skall prövningen ske med iakttagande av följande.

Om regelbunden bearbetning eller tillredningsarbete eller anläggningsarbete för upptagande av bearbetning pågår skall 4 kap. 1–6 §§ nya lagen inte tillämpas.

Om undersökningsarbete av större omfattning pågår skall 4 kap. 1 § 1–3 nya lagen inte tillämpas.

g. När utmålet upphör tillämpas 7 kap. 3 § andra stycket gruvlagen i stället för 13 kap. 3 och 4 §§ nya lagen beträffande anläggningar som har påbörjats före ikraftträdandet. I fråga om rätt till nytt undersökningstillstånd för mark som har omfattats av utmålet skall inte 2 kap. 8 § nya lagen tillämpas. I stället skall gälla att ansökningar om sådant tillstånd, som ges in inom ett år från det att utmålet upphörde, får beviljas endast efter medgivande av den myndighet som regeringen bestämmer.

6. Beträffande koncessioner och motsvarande tillstånd, som har beviljats enligt lagen (1974:890) om vissa mineralfyndigheter eller motsvarande äldre lagstiftning gäller nya lagen med följande begränsningar.

a. Beträffande tillstånd som har tillkommit enligt äldre lagstiftning tillämpas punkt 5 i övergångsbestämmelserna till lagen om vissa mineralfyndigheter så länge tillståndet består.

b. Innehavaren får under den tid tillståndet består utföra undersökning eller bearbetning enligt de villkor som har angetts i beslutet. Mark som har anvisats enligt äldre lag skall anses anvisad enligt nya lagen. Om ny mark behöver anvisas tillämpas nya lagen. Medgivande enligt 17–19 §§ lagen om vissa mineralfyndigheter skall anses som motsvarande medgivande enligt 3 kap. 5–7 §§ nya lagen.

c. Den nya lagens bestämmelser om kronoandel i 1 kap. 10 §, undersökningstillstånds giltighetstid i 2 kap. 4–7 §§, ändring av tillstånd eller koncession i 6 kap. 4 § och gemensam förvaltning av koncessionsrätt i 12 kap. skall inte tillämpas på tillstånd som avses här.

d. När en koncession upphör tillämpas 36 § lagen om vissa mineralfyndigheter i stället för 13 kap. 3 och 4 §§ nya lagen beträffande anläggningar som har påbörjats före ikraftträdandet.

e. För tillstånd till förberedande undersökning enligt 15 § lagen om vissa mineralfyndigheter som gäller vid ikraftträdandet tillämpas den lagen så länge tillståndet består.

7. Den som vid utgången av juni 1988 bedriver undersökning eller bearbetning för vilken tillstånd eller koncession därefter behövs enligt denna lag får, under förutsättning att ansökan om koncession görs före den 1 juni 1989, fortsätta verksamhet för samma ändamål utan koncession till dess ansökan slutligt prövats. Den som bedriver bearbetning vid utgången av juni 1988 skall ha företräde till bearbetningskoncession som om han fått företrädesrätt enligt 1 kap. 8 § nya lagen.

Lag om ändring i lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter

Härigenom föreskrivs att 9 och 37 §§ lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

9 §

Inom ett område som omfattas av koncession enligt lagen (1974:890) om vissa mineralfyndigheter får någon annan än koncessionshavaren inte utan särskilda skäl beviljas koncession enligt denna lag. Ej heller får inom ett område, som omfattas av rätt enligt 1 kap. 4 eller 5 § eller 14 kap. 6 § första stycket gruvlagen (1974:342) eller av ansökan om sådan rätt, koncession utan särskilda skäl meddelas någon annan än den som erhållit eller ansökt om sådan rätt.

Inom ett område som omfattas av undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession enligt lagen (0000:000) om vissa mineraliska ämnen får någon annan än koncessionshavaren inte utan särskilda skäl beviljas koncession enligt denna lag.

37 §

Vid tvist angående fråga som avses i 25 § tillämpas reglerna i 41 § lagen (1974:890) om vissa mineralfyndigheter.

Vid tvist angående fråga som avses i 25 § tillämpas 8 kap. 3 § första stycket lagen (0000:000) om vissa mineraliska ämnen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1988.

Beträffande koncessioner enligt lagen (1974:890) om vissa mineralfyndigheter och beträffande inmutningar och utmål gäller äldre bestämmelser.

Härigenom föreskrivs att 18 och 18 a §§ naturvårdslagen (1964:822) skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*18 §¹

Täkt av sten, grus, lera, jord, torv, eller andra jordarter för annat ändamål än markinnehavarens husbehov får ej ske utan länsstyrelsens tillstånd. Vad nu sagts avser dock ej täkt i vattenområde vartill tillstånd lämnats enligt vattenlagen (1983:291) eller fordras enligt lagen (1966:314) om kontinentalsockeln eller täkt av torv vartill bearbetningsskoncession har meddelats enligt lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter.

Täkt av sten, grus, lera, jord, torv, eller andra jordarter för annat ändamål än markinnehavarens husbehov får ej ske utan länsstyrelsens tillstånd. Vad nu sagts avser dock ej täkt i vattenområde vartill tillstånd lämnats enligt vattenlagen (1983:291) eller fordras enligt lagen (1966:314) om kontinentalsockeln eller täkt vartill tillstånd fordras enligt lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter *eller lagen (0000:000) om vissa mineraliska ämnen.*

Länsstyrelsen får förelägga den som söker täkttillstånd att, vid äventyr att ansökningsen avvisas, lägga fram utredning som belyser behovet av täkten samt en täktplan av erforderlig omfattning. Tillståndet skall förenas med de villkor som behövs för att begränsa eller motverka företagets menliga inverkan på naturmiljön. Om ej särskilda skäl föranleder annat, skall tillstånd för sin giltighet göras beroende av att säkerhet ställs för sålunda föreskrivna villkor. Visar sig sådan säkerhet otillräcklig, får länsstyrelsen föreskriva att tillståndet skall gälla endast om ytterligare säkerhet ställs.

Om fullgörandet av föreskriven åtgärd ankommer på annan än markens innehavare, är innehavaren skyldig tåla att åtgärden vidtages.

Har tio år förflutit från det täkttillstånd har vunnit laga kraft, får länsstyrelsen upphäva tillståndet eller helt eller delvis eller förena tillståndet med ändrade villkor. Visar det sig att föreskrivna villkor inte i den utsträckning som behövs begränsar eller motverkar företagets menliga inverkan på naturmiljön, får länsstyrelsen före utgången av den angivna tiden förena tillståndet med de ytterligare villkor som behövs.

18 a §²

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om skyldighet för den som driver täktverksamhet eller stenkrossrörelse att lämna de uppgifter om verksamheten som behövs som underlag för planering av naturvården.

I fråga om tillsyn över arbetets bedrivande och hushållningen med fyndigheter i fast berg gäller 5 kap. 10 § och 15 kap. 1–3 §§ samt 5 §

¹ Senaste lydelse 1985:622

² Senaste lydelse 1982:1097

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Prop. 1988/89:92

Bilaga 2

*andra och tredje stycket lagen
(0000:000) om vissa mineraliska
ämnen i tillämpliga delar.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1988.

Lag om ändring i vattenlagen (1983:291)

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 6 § och 22 kap. 1 § vattenlagen (1983:291) skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

3 kap.

6 §¹

Bestämmelserna i 1,2 och 4 §§ gäller inte

1. vattenföretag som vid prövning av en viss anläggning eller åtgärd enligt 4 kap. lagen (00000:000) om hushållning med naturresurser m. m., har angetts som ett villkor för anläggningens eller åtgärdens utförande,

2. broar eller andra vattenföretag för väg, järnväg, tunnelbana eller spårväg, vars anläggande har prövats i särskild ordning,

3. rörledningar i vatten, vartill koncession har meddelats enligt lagen (1978:160) om vissa rörledningar,

4. verksamhet, vartill bearbetningskoncession har meddelats enligt lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter.

4. verksamhet, vartill bearbetningskoncession har meddelats enligt lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter *eller lagen (0000:000) om vissa mineraliska ämnen.*

5. verksamhet vartill utvinnings-tillstånd har meddelats enligt lagen (1966:314) om kontinentalsockeln.

22 kap.

1 §

Lagens bestämmelser om fastighet gäller också gruvor utom i fall som avses i 5 kap. 2 § tredje stycket.

Lagens bestämmelser om fastighet gäller också *områden där bearbetning av mineraliska ämnen pågår med stöd av bearbetningskoncession enligt lagen (0000:000) om vissa mineraliska ämnen. Vad som nu sagts gäller dock inte i fall som avses i 5 kap. 2 § tredje stycket.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1988.

¹ Senaste lydelse 1985:621

Lag om ändring i miljöskyddslagen (1969:387)

Härigenom föreskrivs att 2 § miljöskyddslagen (1969:387) skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*2 §¹

Utöver bestämmelserna i denna lag gäller om miljöfarlig verksamhet vad som föreskrivs i hälsoskydds-, byggnads- och naturvårdslagsstiftning eller i annan lagstiftning. I fråga om viss miljöfarlig verksamhet gäller särskilda bestämmelser enligt lagen (1971:850) med anledning av gräns-älvsoverenskommelsen d. 16 sept. 1971 mellan Sverige och Finland.

Har regeringen enligt 4 kap. lagen (0000:000) om hushållning med naturresurser m. m. prövat frågan om tillstånd till en viss anläggning eller åtgärd eller enligt lagen (1978:160) om vissa rörledningar prövat frågan om framdragande eller begagnande av sådan ledning, är beslutet bindande vid prövning enligt denna lag.

Beslut om bearbetningskoncession enligt lagen (0000:000) om vissa mineraliska ämnen är bindande vid prövning enligt denna lag såvitt avser tillämpning av 2 och 3 kap. lagen (0000:000) om hushållning med naturresurser m. m. Detsamma gäller beslut om tillstånd till utvinning enligt lagen (1966:314) om kontinentalsockeln.

Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer äger meddela särskilda bestämmelser till förebyggande av vattenförorening genom fast avfall.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1988.

¹ Senaste lydelse 1983:656

Lag om ändring i lagen (1982:618) om utländska förvärv av fast egendom m. m.

Härigenom föreskrivs att rubriken till 2 kap. samt 2 kap. 1 § och 3 kap. 5 § lagen (1982:618) om utländska förvärv av fast egendom m. m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Inmutningsrätt och rätt till utmål

Kontrollsubjekt enligt lagen (1982:617) om utländska förvärv av svenska företag m. m. får inte utan tillstånd (förvärvstillstånd) för varje särskilt fall här i landet erhålla eller i övrigt förvärva *inmutningsrätt eller rätt till utmål enligt gruvlagen (1974:342)*.

Vad som i denna lag sägs om rätt till *utmål* skall gälla även nyttjanderätt till *utmål*.

Vad som i denna lag sägs om rätt till *bearbetningskoncession* skall gälla även nyttjanderätt till *sådan koncession*.

2 kap.

Föreslagen lydelse

Rätt enligt lagen (0000:000) om vissa mineraliska ämnen

1 §

Kontrollsubjekt enligt lagen (1982:617) om utländska förvärv av svenska företag m. m. får inte utan tillstånd (förvärvstillstånd) för varje särskilt fall här i landet erhålla eller i övrigt förvärva *undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession enligt lagen (0000:000) om vissa mineraliska ämnen*.

3 kap.

5 §

Inmutningsrätt eller rätt till utmål, som har förvärvats genom inrop på exekutiv auktion under sådana förhållanden att förvärvstillstånd skulle ha krävts vid ett vanligt förvärv, skall åter avyttras inom ett år efter det att auktionen har vunnit laga kraft, om inte dessförinnan dessa förhållanden har upphört eller inroparen har fått tillstånd att behålla rättigheten. Regeringen får på ansökan av inroparen medge skäligt anstånd med avyttrandet.

I fråga om tillstånd enligt första stycket att behålla inmutningsrätt

Rätt enligt undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession som meddelats enligt lagen (0000:000) om vissa mineraliska ämnen och som har förvärvats genom inrop på exekutiv auktion under sådana förhållanden att förvärvstillstånd skulle ha krävts vid ett vanligt förvärv, skall åter avyttras inom ett år efter det att auktionen har vunnit laga kraft, om inte dessförinnan dessa förhållanden har upphört eller inroparen har fått tillstånd att behålla rättigheten. Regeringen får på ansökan av inroparen medge skäligt anstånd med avyttrandet.

I fråga om tillstånd att behålla rättigheter enligt första stycket gäl-

eller rätt till utmål gäller i tillämpliga delar bestämmelserna i denna lag om förvärv av sådana rättigheter.

Avyttras inte rättigheten inom föreskriven tid gäller

1. *beträffande inmutningsrätt, att undersökningsarbeten som inroparen företar inom det inmutade området är utan verkan till bevarande av inmutningsrätten.*

2. *beträffande utmål, att rätten till utmål är förverkad på den första infallande dag då försvarsavgift enligt 6 kap. 8 § gruvlagen (1974:342) skall erläggas.*

ler i tillämpliga delar bestämmelserna i denna lag om förvärv av sådana rättigheter.

Avyttras inte rättigheten inom föreskriven tid är den förverkad.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1988.

Beträffande inmutningar och utmål enligt gruvlagen (1974:342) gäller äldre lagstiftning.

Lag om ändring i lagen (1966:314) om kontinentalsockeln

Härigenom föreskrivs att 3.10 och 15 §§ lagen (1966:314) om kontinentalsockeln skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*3 §¹

Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer äger meddela tillstånd för annan än staten att genom geofysiska mätningar, borrhning eller på annat sätt utforska kontinentalsockeln och utvinna naturtillgångar från denna.

Tillstånd skall avse bestämt område och viss tid.

Regeringen äger föreskriva att visst slag av verksamhet som avses i första stycket får äga rum utan tillstånd.

Vid prövning av tillstånd till utvinning enligt denna lag skall 2 och 3 kap. lagen (0000:000) omushållning med naturresurser m. m. tillämpas.

10 §²

Inom anläggning av säkerhetszon utanför territorialgränsen tillämpas svensk lag med undantag av bestämmelserna i gruvlagen (1974:342), lagen (1974:890) om vissa mineralfyndigheter, vattenlagen (1983:291) och lagstiftningen angående jakt och fiske. Därvid anses anläggningen och zonen belägna inom närmaste del av Sveriges sjöterritorium.

Inom anläggning av säkerhetszon utanför territorialgränsen tillämpas svensk lag med undantag av bestämmelserna i lagen (0000:000) om vissa mineraliska ämnen, vattenlagen (1983:291) och lagstiftningen angående jakt och fiske. Därvid anses anläggningen och zonen belägna inom närmaste del av Sveriges sjöterritorium.

Produkt som frambringats utanför territorialgränsen anses utvunnen i Sverige.

15 §³

Talan mot bergmästarens beslut enligt 7 § föres hos Sveriges geologiska undersökning genom besvär.

Mot beslut av Sveriges geologiska undersökning i ärende, som avses i 7 §, och mot tillsynsmyndighetens beslut enligt 12 § föres talan hos kammarrätten genom besvär.

Mot annat beslut av myndighet enligt denna lag föres talan genom besvär hos regeringen.

Annat beslut än som avses i första stycket lünder till efterrättelse utan

Beslut gäller utan hinder av förd talan, om ej annorlunda förornats.

¹ Senaste lydelse 1984:891

² Senaste lydelse 1983:655

³ Senaste lydelse 1982:483

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Prop. 1988/89:92
Bilaga 2

*hinder av förd talan, om ej annor-
lunda förordnas.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1988.

Sammanställning av remissyttranden över betänkandet (SOU 1986:53 och 54) Ny minerallagstiftning

Prop. 1988/89: 92
Bilaga 3

1 Remissförfarandet

Betänkandet (SOU 1986:53 och 54) Ny minerallagstiftning har remissbehandlats.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av justitiekanslern (JK), domstolsverket, rikspolisstyrelsen, kammarrätten i Sundsvall, kammarrätten i Jönköping, Malmö tingsrätt, Luleå tingsrätt, överbefälhavaren (ÖB), överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB), statens vägverk, riksantikvarieämbetet, högskolan i Luleå, lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, statens planverk, statens lantmäteriverk (LMV), centralnämnden för fastighetsdata (CFD), Sveriges geologiska undersökning (SGU), nämnden för statens gruvegendom (NSG), domänverket, bergmästarämbetena i norra och södra distrikten, kammarkollegiet, statskontoret, riksrevisionsverket (RRV), statens naturvårdsverk, koncessionsnämnden för miljöskydd, statens kärnkraftsinspektion, länsstyrelsen i Malmöhus län, länsstyrelsen i Örebro län — som bifogat yttranden från Askersunds och Örebro kommuner —, länsstyrelsen i Kopparbergs län, länsstyrelsen i Västerbottens län — som bifogat yttranden från Skellefteå och Vilhelmina kommuner samt från Västerbottens handelskammare — länsstyrelsen i Norrbottens län, länspolischefen i Västmanlands län, samerättsutredningen, Svenska Kommunförbundet, Centralorganisationen SACO/SR, Företagens Uppgiftslämnar-delegation (FUD), Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA), Jernkontoret, Landsorganisationen i Sverige (LO), Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), Norrlandsfonden, Svenska Gruvföreningen, Svenska Gruvindustriarbetareförbundet, Svenska Kalkföreningen, Svenska Samernas Riksförbund, Sveriges Industriförbund, Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Cementa AB, Luossavaara-Kiirunavaara AB (LKAB), Svensk Kärnbränslehantering AB (SKB), Sveriges Geologiska AB (SGAB), Terra Mining AB och Bolaget Vicille Montagne svenska avdelningen.

Dessutom har yttranden inkommit från länsstyrelsen i Östergötlands län, Bergslagsdelegationen, Grus- och Makadamföreningen, Svenska Handelskamarförbundet och Torbjörn Stefansson.

2 Allmänna synpunkter

Ett stort antal remissinstanser inleder sina yttranden med allmänna synpunkter på den föreslagna lagstiftningen. Många remissinstanser anser att kommitténs lagförslag innebär förenklingar och en rationellare och enhetligare hantering av ärenden som rör undersökning och utvinning av mineraliska ämnen än vad den gällande lagstiftningen medger.

JK har uppfattningen att förslaget till ny minerallag i vad avser förfarandet vid tillståndsgivning och olika förrättningar, rätt till ersättning och rätt att föra talan mot beslut inte innebär några avgörande förändringar i

förhållande till gällande rätt. De förändringar som föreslås innebär snarare förenklingar och mer enhetlighet när det gäller beslutsmyndighet och fullföljdsinstanser. Liknande synpunkter framförs bl. a. av **NSG, bergmästaren i norra distriktet, statskontoret och länsstyrelsen i Malmöhus län.**

Ett antal remissinstanser, bl. a. **Gruvföreningen, IVA** och **Terra Mining** anser att det är angeläget att så långt möjligt förenkla prövningsförfarande och myndighetsstyrning. Det lagda förslaget går i motsatt riktning och synes innebära bl. a. ett tungt och omständligt prövningsförfarande.

Flertalet remissinstanser anser det vara motiverat att genomföra en ny minerallagstiftning eller har inget att erinra mot att en sådan genomförs.

NSG, länsstyrelserna i Örebro, Kopparbergs och Norrbottens län, TCO, LO och Gruvindustriarbetareförbundet tillstyrker huvuddragen i lagförslaget. **Bergmästaren i norra distriktet** tillstyrker lagförslaget under förutsättning att ändringar görs så att ett ökat inmutningsrättsligt inslag erhålls för de ämnen som är lämpade för ett inmutningssystem, medan koncessionsprincipen bibehålls oförändrad för övriga.

Statens planverk, SGU, bergmästaren i södra distriktet, naturvårdsverket, länsstyrelserna i Malmöhus och Östergötlands län, Bergslagsdelegationen, Gruvföreningen, Handelskamarförbundet, Industriförbundet, Jernkontoret, SACO/SR, LKAB och Terra Mining AB avstyrker att kommitténs förslag läggs till grund för ny lagstiftning. **IVA** och **SGAB** är kritiska till förslaget.

Enligt **SGU:s** uppfattning är de skäl som kommittén anfört för en förändring av nu gällande lagsystem inte tillräckliga. Det system som nu finns är modernt (från mitten av 1970-talet) och anpassat till olika fyndigheters geologiska beskaffenhet. Kommitténs syften med förslaget kan nås genom partiella lagändringar i det befintliga lagsystemet. Liknande synpunkter framförs av **bergmästaren i södra distriktet.**

Naturvårdsverket anser att förslaget innebär i så väsentliga delar en försämrad ställning för miljövården jämfört med gällande rätt att det inte bör läggas till grund för ny lagstiftning. Förslaget bör omarbetas på ett sätt som bättre tillgodoser miljövårdens intressen.

Planverket anser inte att förslaget kan utgöra grund för ny lagstiftning utan väsentliga ändringar på ett antal punkter, i synnerhet de som rör anknytningen till naturresurslagen (NRL) och möjligheter till intresseavvägningar.

Länsstyrelsen i Malmöhus län har uppfattningen att en del av de föreslagna förändringarna strider mot decentraliseringssträvanden enligt t. ex. plan- och bygglagen (PBL). Förslaget innebär bl. a. att vissa av länsstyrelsernas och kommunernas funktioner vid prövning av frågor rörande mineralutvinning hänskjuts till bergsstaten. Lagförslaget bör därför inte läggas till grund för ny lagstiftning utan omfattande överarbetning. Liknande synpunkter framförs av **länsstyrelsen i Östergötlands län.**

Bergslagsdelegationen framhåller att i dagens läge, med de problem som råder inom gruv- och mineralindustrin, föreslå en ny lagstiftning som uppenbart strider mot statsmakternas intentioner att skapa förutsättningar för en livskraftig industri, förefaller inte ändamålsenligt. Förslaget innebär bl. a. att det kommer att ta längre tid att få tillstånd, att det skapas

osäkerhet inför fortsatta prospekteringsinsatser och att det skapas en läsning av gruvnäringen till dagens situation.

Gruvföreningen, Jernkontoret, Industriförbundet, Handelskammarförbundet, LKAB och Terra Mining har uppfattningen att de reformbehov som kan föreligga på några punkter, såsom i fråga om kretsen av inmutningsbara mineral, offentliggörande av undersökningsresultat och samordningen mellan gällande minerallagar, kan avhjälpas genom mindre ingripande ändringar i gruvlagen och minerallagen.

SACO/SR anser att 1974 års gruvlag är i stort tillfyllest för att reglera förhållandena vid prospektering och bearbetning.

Övriga remissinstanser har ingen erinran mot huvuddragen i förslaget till ny minerallagstiftning.

3 Lagförslagets mineralpolitiska effekter

Ett flertal remissinstanser kommenterar den föreslagna lagstiftningens mineralpolitiska effekter.

NSG anser att förslaget medför obetydliga förändringar i hantering och tillämpning för de etablerade prospekteringsorganisationerna. Förslaget kan få en positiv inverkan på prospekteringen efter industrimineral.

Länsstyrelserna i Västerbottens och Norrbottens län, TCO och Gruvin-dustriarbetareförbundet anser att förslaget kan bidra till att nå det övergripande mineralpolitiska målet att skapa förutsättningar för en livskraftig mineralindustri.

ÖCB framhåller att förslagen och motiveringarna till dem antyder att den nya lagen rätt använd bör vara stimulerande för den prospektering som skall ge underlag för en fortsatt malm- och mineralbrytning i Sverige.

RRV, SGU, bergmästarna i norra och södra disktrikten, högskolan i Luleå, Bergslagsdelegationen, IVA, Gruvföreningen, Jernkontoret, Industriförbundet, Handelskammarförbundet, LKAB, SGAB och Terra Mining menar att lagförslaget i olika avseenden kan verka hämmande eller hämmar utvecklingen av en livskraftig gruv- och mineralindustri. Huvudskälet härför är att förslaget ytterligare minskar incitamenten för den prospekteringsverksamhet som på lång sikt är en nödvändig förutsättning för att gruvdrift skall kunna förekomma i vårt land även i framtiden.

SGU förordar att inmutningssystemet bibehålls då det på ett bättre sätt än koncessionssystemet stimulerar till ett effektivt efterforskande och utvinnande av landets mineralfyndigheter.

RRV och Bergslagsdelegationen anser att de särskilda regler om vem som föreslås få tillstånd att prospektera och bearbeta mineral kan leda till att antalet möjliga aktörer begränsas till i huvudsak de som redan nu är prospektörer och bearbetare. Begränsas antalet möjliga exploatörer kan detta i sin tur leda till att prospekteringen minskar i stället för att öka.

Enligt **IVA, Gruvföreningen, Jernkontoret, Industriförbundet och Handelskammarförbundet** torde det föreslagna koncessionssystemet inte stimulera riskvilligt kapital att söka sig till så riskfyllda och långsiktiga investeringar som prospektering efter mineral.

Bergslagsdelegationen och **Norrlandsfonden** anser att lagförslaget låser gruvnäringen till dagens situation. Det uppmuntrar inte till småföretagande.

SACO/SR är tveksamma till att en övergång från ett inmutningssystem till koncessionssystem stimulerar till ökad prospektering och mineralhantering.

4 Enhetligt lagsystem

Några remissinstanser har synpunkter på behovet av ett enhetligt lagsystem.

NSG anser att det är en fördel med ett enhetligt system som reglerar undersökning och utvinning av alla för prospekteringsverksamheten aktuella mineraliska ämnen.

Bergmästaren i norra distriktet tycker att till lagförslagets fördelar hör det förenklade och enhetligare regelsystemet. Även **länsstyrelsen i Malmöhus län** menar att förslaget innebär en rationellare och enhetligare hantering av tillståndsärenden än vad gällande lagstiftning medger.

Planverket anser att en reform är önskvärd inom minerallagstiftningen och att det är värdefullt att ett sådant förslag nu lagts till en enhetlig lagstiftning.

Riksantikvarieämbetet, domänverket och **SKB** har ingen erinran mot ett enhetligt system.

SGU, bergmästaren i södra distriktet, Gruvföreningen, Jernkontoret och **Industriförbundet** avstyrker införandet av ett enhetligt koncessionssystem i enlighet med kommitténs förslag.

SGU anser att kommittén försökt förena två i sig oförenliga system, nämligen inmutningssystemet och koncessionssystemet. Kommitténs förslag med särskilda krav för olja, gas eller diamanter visar att den de facto inte tror att ett enhetligt lagstiftningssystem för alla mineraliska ämnen är lämpligt. En liknande synpunkt framförs av **bergmästaren i södra distriktet**. **SGU** menar vidare att samhället under nuvarande förhållanden inte har något att tjäna på att införa ett enhetligt lagsystem inom mineralområdet.

Gruvföreningen, Jernkontoret och **Industriförbundet** framhåller att av de mineral som omfattas av minerallagen är sedan länge endast olja och gas samt möjligen vissa leror av intresse för utvinning. Betingelserna för eftersökande och utvinning av olja och gas skiljer sig så väsentligt från vad som gäller för inmutningsbara mineral att några olägenheter till följd av skilda regelsystem inte gärna kan uppkomma. I den mån några nackdelar av betydelse kan befaras uppstå av sådan anledning — något som inte påvisats av kommittén — torde detta kunna avhjälpas med mindre ingripande lagändringar.

5 Statlig styrning och kontroll

Prop. 1988/89:92
Bilaga 3

Frågan om minerallagstiftningen som ett instrument för statlig styrning och kontroll av prospekteringen och mineralutvinningen behandlas av några remissinstanser. I huvuddelen av de remissvar som tar upp denna fråga görs en jämförelse mellan 1974 års gruvlag (inmutningssystemet) och kommitténs förslag till ny minerallag (koncessionssystemet).

SGU delar inte kommitténs utgångspunkter att det bl. a. finns behov av ett ökat statligt inflytande att styra gruvverksamheten och att statens möjligheter till ekonomiskt utbyte av verksamheten bör förstärkas. Statens möjligheter till inflytande över landets gruvverksamhet via gruvlagen — som bl. a. ger staten hälftenandel i eventuell fyndighet (kronoandel) och därmed brytningsvitsord (dvs. staten kan själv om den så önskar starta gruvdrift) — får anses som god. Staten har dessutom enligt gruvlagens bestämmelser rätt att ta del av resultat utan att betala härför.

Gruvföreningen, Jernkontoret, Industriförbundet och Handelskammarförbundet framhåller att genom de koncessionära inslag som infördes i 1974 års gruvlag — bl. a. dess tidsbegränsnings-, förlängnings- och inlösenregler — möjliggör gruvlagen i stort sett samma samhällskontroll över utnyttjandet av en bearbetningsrätt som de av kommittén föreslagna reglerna. Tanken att ett koncessionssystem skulle göra det möjligt för det allmänna att framtvinga ökad aktivitet för prospektering och brytning saknar dessutom enligt Handelskammarförbundet verklighetsförankring.

Enligt **planverkets** uppfattning är det angeläget att främja en användning av naturresurser som är ändamålsenlig på såväl kort som lång sikt. Det är också viktigt att möjliggöra en planmässig exploatering av landets mineralresurser. Gruvlagens bestämmelser ger inte möjligheter till en sådan översiktlig avvägning mellan olika samhällsintressen som koncessionslagstiftningen.

LO anser att ett mer renodlat koncessionsförfarande hade varit att föredra, men finner inte anledning att motsätta sig den lösning som utredningen föreslår. Genom de åtgärder som föreslås av utredningen tillfredsställs de krav som organisationen tidigare riktat om kortare undersökningstider och om åtgärder för att prospektörer inte ska kunna undanhålla fyndigheter från gruvdrift.

Gruvindustriarbetareförbundet anser att övergången till ett system med bearbetningskoncession och de föreslagna skärpningarna av de nuvarande undersökningsreglerna bör ge samhället större styrmöjligheter för ett effektivt utnyttjande av landets mineraltillgångar. Utrymmet för den samhällsliga styrningen måste dock enligt förbundet i vissa avseenden ytterligare vidgas.

TCO menar att lagstiftningen måste utformas så att samhället får ett avgörande ansvar för att fyndigheterna verkligen tillvaratas. Kommitténs förslag om bearbetningskoncession bör ge denna förutsättning. I mån av behov bör staten i framtiden aktivera möjligheten till brytningsvitsord.

Koncessionsnämnden för miljöskydd konstaterar att lagförslaget innebär bl. a. att regeringens inflytande över mineralhanteringen kommer att öka. De myndigheter som har att pröva frågan om bearbetningskoncession

6 Tillstånd till undersökning och förlängning

Några remissinstanser lämnar synpunkter på vissa detaljer i kommitténs förslag till bestämmelser för tillstånd till undersökning och förlängning.

SGU anser att det saknas anledning att skärpa kraven på sökanden vad gäller aktivitet inom undersökningstillstånd och att sökanden skall lämna motiv för sin ansökan. Det finns hittills inte några exempel på att det allmänna eller enskild lidit skada på grund av principen med inmutning, dvs. att undersökningsrätt lämnas utan särskild kompetensprövning till den som först ansöker härom.

RRV ifrågasätter behovet av att införa särskilda regler om vem som bör få tillstånd att prospektera och bearbeta mineral, som ytterligare begränsar kretsen av möjliga prospektörer och bearbetare. Med hänsyn till att prospektering och bearbetning är mycket kapitalintensiv kommer kretsen av möjliga prospektörer ändå att begränsas till i första hand större företag med stora ekonomiska resurser. En prövning av dessa företags lämplighet att bedriva mineralutvinning torde då endast bli formell.

I fråga om sökandens kompetens har **SGU** uppfattningen att dagens begränsning för malmineralen, 100 hektar inmutad areal för privatpersoner, räcker mer än väl. Enligt verkets uppfattning skall man inte underskatta värdet av amatörprospektering. Liknande synpunkter framförs av **Bergslagsdelegationen** och **SACO/SR**.

Enligt **naturvårdsverkets** uppfattning måste vid prövning av undersökningstillstånd – i motsats till kommitténs förslag – en avvägning kunna göras gentemot motstående intressen. Tillstånd bör kunna vägras helt eller delvis och förenas med villkor till skydd för motstående intressen. Liknande synpunkter framförs av **ÖB** och **planverket**.

Även **Gruvindustriarbetareförbundet** anser att samhället i vissa fall måste ges rätt att vägra tillstånd till undersökning, exempelvis för att förhindra olämpliga prospektörer eller stoppa sökanden av undersökningstillstånd, som inte söker för att utnyttja tillståndet utan snarare för att blockera andra seriösa intressenter. Den som önskar bifall till sin ansökan om undersökningstillstånd får "göra sannolikt" att resurser och kompetens står till förfogande och avsikt finns att få till stånd ett ändamålsenligt undersökningsarbete.

NSG anser att bestämmelsen om hinder mot att bedriva undersökningsarbete inom område mindre än 100 meter från byggnad som är avsedd att stadigvarande användas till bostad (3 kap. 6 §), är en punkt i den nuvarande gruvlagen som leder till tolkningstvister och överklagningar. Regeln bör därför ges en klarare utformning i den nya lagen. En liknande synpunkt framförs av **bergmästaren i södra distriktet**.

Vad gäller bestämmelserna om hur undersökningsarbete får bedrivas föreslår **länsstyrelsen i Norrbottens län** att samspelet mellan olika lagstiftningar övervägs ytterligare (1 kap. 11 § och 3 kap. 5 §). En sådan fråga är

om undersökningsarbeten får bedrivas i ett naturreservat vars föreskrifter regelmässigt innehåller förbud mot schaktning och grävning m. m. **Naturvårdsverket** anser att det bör krävas särskild dispens för undersökning och bearbetning inom naturreservat eller planerade naturreservat.

SACO/SR anser att bestämmelsen om att undersökningsarbete inte utan särskilt tillstånd från bergmästaren inte får bedrivas närmare allmän väg än 30 m ej skall gälla generellt (3 kap. 4 §). Det bör vara tillåtet i och med undersökningstillstånd och markägarunderrättelse att få bedriva sådan verksamhet intill och på väg, som inte på något sätt påverkar vägen eller trafiken.

SGU, SACO/SR och **SGAB** framhåller att det är positivt att prospektören kan avstå från undersökningstillstånd, helt eller delvis, i förtid.

Några remissinstanser tar upp frågan om undersökningstillståndets giltighetstid och förlängning.

Gruvindustriarbetareförbundet finner kommitténs tanke om ökade krav på aktivitet vara riktig för att erhålla förlängning av undersökningstillstånd.

Länsstyrelsen i Norrbottens län menar att det föreslagna skärpta kravet på aktivitet inte är tillräckligt långtgående. Det saknas anledning att ha en längre sammanlagd undersökningstid än sex år.

SKB har uppfattningen att undersökningstillståndets giltighetstid är för kort och föreslår att det gäller i fem år med möjlighet att förlängas i fem plus fem år.

SGAB anser att den föreslagna karenstiden om tre år är för lång. Nuvarande karenstid om ett år är fullt tillräcklig. Liknande synpunkter framförs av **SGU**. **SACO/SR** framför synpunkten att karenstiden eventuellt även borde tillämpas om prospektören har frånträtt sin rätt enligt 6 kap. § 2.

7 Sambandet mellan undersökningsverksamheten och rätten till att bearbeta upptäckta mineral

Ett flertal remissinstanser tar uppfrågan om sambandet mellan undersökningsverksamheten och rätten till att bearbeta upptäckta mineral.

TCO, SACO/SR och **Gruvindustriarbetareförbundet** tillstyrker förslaget att sökanden skall ha möjlighet att i samband med ansökan om undersökningstillstånd eller senare under undersökningstiden begära bindande förhandsbesked huruvida han framför andra kommer att få bearbetningskoncession.

Gruvföreningen, Jernkontoret, Industriförbundet och **LKAB** anser att ett bindande förhandsbesked har ett begränsat värde med hänsyn till att det inte är bindande vid prövning av förutsättningarna för bearbetningskoncession enligt bestämmelserna om ett ändamålsenligt utforskande och tillvaratagande av naturtillgångarna och om NRL.

SGU, som förordar att det nuvarande systemet med två lagar skall vara kvar, har uppfattningen att alla kategorier prospektörer bör utan särskild kompetensprövning kunna erhålla en s. k. företrädesrätt (förhandsbesked)

till eventuellt utmål. En partiell ändring av gruvlagen innebärande att nuvarande absoluta knytning mellan inmutning och utmål kan eventuellt ersättas med bestämmelse om s.k. företrädesrätt. Härigenom införs en möjlighet till hänsynstagande gentemot andra intressen (remiss av utmålsansökningar) utan att inmutningssystemet avskaffas.

Beslut i fråga om bindande förhandsbesked bör enligt **länsstyrelsen i Kopparbergs län** kunna göras säkrare om samråd med vederbörande länsstyrelse sker innan undersökningstillstånd lämnas.

Bergslagsdelegationen påpekar att för att företag och enskilda prospektörer skall finna det meningsfullt att lägga ner tid och pengar på undersökningsarbeten krävs ett någorlunda förutsebart samband mellan undersökning och tillstånd till bearbetning. Det samband som i dag finns i gruvlagen mellan undersökning, fynd och bearbetning finns inte klart uttalat i det nya lagförslaget. **Högskolan i Luleå** framför liknande synpunkter.

8 Bearbetningskoncession

Många remissinstanser redovisar synpunkter på kommitténs förslag till bestämmelser om bearbetningskoncession, bl. a. i fråga om kraven för att erhålla bearbetningsrätt och rättighetens giltighetstid.

NSG och **Gruvindustriarbetareförbundet** tillstyrker i huvudsak de skärpta kraven för att erhålla bearbetningsrätt.

Gruvföreningen, Jernkontoret, Industriförbundet och Handelskammarsförbundet anser att den skärpning av kraven för erhållande av bearbetningsrätt, som bl. a. bestämmelserna om sökandens lämplighet innefattar, inte är motiverad och därför olämplig. Kravet på malmbevisning enligt gruvlagen är tillräckligt för att garantera att endast lämpliga exploatörer tilldelas utmål.

SGU framhåller att de skärpta krav som reses om lämplighet och kompetens att handha prospekteringsarbete och en bearbetning är mycket otillfredsställande och bör inte genomföras då de avskräcker såväl små som stora företag från att prospektera.

Bergmästaren i norra distriktet föreslår att samtliga krav utom malmbevisningskravet och prövningen enligt naturresurslagen tas bort för huvuddelen av de mineraliska ämnena.

RRV säger att de särskilda kraven på vem som föreslås få tillstånd att prospektera och bearbeta mineral torde leda till att antalet möjliga aktörer begränsas till i huvudsak de som redan nu är prospektörer och bearbetare.

NSG, bergmästaren i norra distriktet och Gruvindustriarbetareförbundet tillstyrker förslaget att bearbetningskoncession ges för viss tid, minst 10 år, om inte sökanden begär kortare tid.

Länsstyrelsen i Örebro län har uppfattningen att en bearbetningskoncession inte bör avse längre tid än 10 år. Länsstyrelsen anser vidare att det i speciella fall bör vara möjligt att under tillståndets giltighetstid ompröva en bearbetningskoncession om det meddelade tillståndet uppenbarligen hindrar ett ändamålsenligt utnyttjande av mineraltillgången.

SGU, bergmästaren i södra distriktet, Gruvföreningen, Jernkontoret,

Industriförbundet och **Handelskammarförbundet** avstyrker förslaget att nedre gränsen för en bearbetningskoncessions giltighetstid sätts till tio år.

SGU anser det nödvändigt att gruvorna med anrikningsverk har en malmbas som medger en långsiktig framförhållning. En seriös gruvverksamhet med ansvarsfull framtidsplanering erfordrar 20 à 25 års framförhållning, dvs. tiden motsvarar nuvarande giltighetstid för en första bearbetningsperiod enligt gruvlagen.

Bergmästaren i södra distriktet framhåller att nedre gränsen för en bearbetningskoncessions giltighetstid bör höjas till minst 15 år.

Gruvföreningen m. fl. branschorgan menar att förslaget om kortare koncessionsperioder innebär att ett ytterligare osäkerhetsmoment införs utan motsvarande nytta för det allmänna.

Enligt **naturvårdsverkets** mening bör någon minsta giltighetstid för bearbetningskoncessioner inte anges eftersom detta skulle kunna medföra att markanvändningen låses i onödigt lång tid.

Vid prövning och meddelande av koncession och koncessionsvillkor bör enligt **Gruvindustriarbetareförbundet** bedömningsgrunderna utgå från ett samhällsekonomiskt synsätt i fråga om malmernas ekonomiska livslängd. Koncessionstillstånd bör utformas så att det inte blir koncessionshavarens ensak att avgöra när en gruva stängs.

Prop. 1988/89:92
Bilaga 3

9 Förhållandet till motstående allmänna intressen

Frågan om gruvnäringens förhållande till motstående allmänna intressen har i något avseende berörts av de flesta remissinstanserna. De synpunkter som remissinstanserna redovisar rör bl. a. de motstående allmänna intressenas möjlighet att göra sig gällande, kommunernas roll och minerallagstiftningens anknytning till NRL.

Ett antal remissinstanser, bl. a. **planverket**, **naturvårdsverket** och **länsstyrelsen i Östergötlands län** delar inte kommitténs uppfattning att i stort sett varje ekonomisk brytvärd fyndighet är av riksintresse. En så vidsträckt tolkning kan inte vara rimlig och skulle göra det svårt för bl. a. miljöintressena att hävda sig.

ÖB, **planverket**, **naturvårdsverket**, **riksantikvarieämbetet**, **länsstyrelserna i Malmöhus**, **Kopparbergs**, **Västerbottens** och **Norrbottnens län** samt **Kommunförbundet** anser att vid prövning av undersökningstillstånd måste, i motsats till förslaget, en avvägning kunna göras gentemot motstående allmänna intressen. Detta förutsätter att prövningsmyndigheten på lämpligt sätt samråder med bl. a. kommun och länsstyrelse. Riksantikvarieämbetet samt länsstyrelserna i Västerbottens och Norrbottens län förordar att samrådet sker i form av ett remissförfarande.

ÖB, **planverket** och **naturvårdsverket** framhåller att ett undersökningstillstånd bör kunna vägras helt eller delvis och förenas med villkor till skydd för motstående allmänna intressen. Naturvårdsverket anser vidare att det vid förlängning av undersökningstillstånd och bearbetningskoncessioner måste vara möjligt att förändra villkoren även om betydande olägenhet inte uppstått eller sökanden medger det. Detta är av särskild vikt i

fråga om bearbetningskoncessioner eftersom dessa kan komma att meddelas för lång tid.

Lantbruksstyrelsen, samerättsutredningen och Svenska Samernas Riksförbund tar upp rennäringsens förhållande till gruvverksamhet.

Lantbruksstyrelsen understryker vikten av att yttrande alltid inhämtas från lantbruksnämnden (i Norrbottens län, länsstyrelsens rennäringsenhet) och berörd sameby så att företagets inverkan på renskötseln kan bli föremål för en allsidig bedömning av skadeverkningarna redan i ett tidigt skede kan begränsas genom lämpliga åtgärder. Eftersom såväl malmgruvor som andra gruvor och mineralbrott kan få stor inverkan på renskötseln kan det ofta vara lämpligt att göra konsekvensstudier. Dessa synpunkter delas av **Samernas Riksförbund**. Förbundet anser därutöver att det är av särskild vikt att konsekvensstudier kommer till stånd redan i samband med undersökningsarbetenas bedrivande.

Enligt **lantbruksstyrelsens** uppfattning torde det inte sällan finnas skäl att jämföra gruvverksamhet med större vattenföretag. Om ett vattenföretag kan medföra väsentlig skada på rennäringen eller jordbruket får lantbruksstyrelsen med stöd av 11 kap. 10 § vattenlagen förordna om behövlig utredning. Styrelsen anser att en motsvarighet till denna möjlighet bör införas i den nya minerallagstiftningen både med avseende på rennäringen och jordbruket.

Skogsstyrelsen anser att skogsbruket skall ingå vid prövningen av en koncessionsansökan. Skogsbrukets intresse kan på ett enkelt sätt tillföras prövningen om länsstyrelserna — som är obligatorisk samrådspartner — alltid inhämtar skogsvårdsstyrelsens yttrande i de fall den tilltänkta exploateringen rör skogsmark.

ÖCB påpekar vikten av att beredskapsbetydelsen beaktas vid prövning av ärenden med motstående intressen.

Kommunförbundet hävdar med bestämdhet att kommunens roll vid prövning av ärenden enligt en ny minerallagstiftning måste göras mer framträdande än enligt kommitténs förslag. För det första är det naturligt med hänsyn till kommunens vidgade ansvar för den fysiska miljön och naturresurshushållningen att prövningsmyndigheterna enligt förslaget till lag om vissa mineraliska ämnen har kommunen som primär samrådspart. För det andra måste kommunerna ges rätt att överklaga alla typer av beslut enligt den föreslagna nya lagen i fall då besluten avser lämplighetsbedömningar beträffande användningen av mark och vatten. Det bör bl. a. vara obligatoriskt för bergmästaren att samråda med kommunen i viktigare tillståndsärenden och koncessioner. Det är inte acceptabelt att bergsstaten vänder sig till länsstyrelsen när det gäller intresseavvägningar som är av politisk natur. Det bör i första hand vara kommunens ledande politiska organ som prövar sådana frågor.

Riksantikvarieämbetet, SACO/SR och Gruvindustriarbetareförbundet tillstyrker den föreslagna anknytningen till NRL. **Gruvindustriarbetareförbundet** anser det angeläget att prövningen av övergripande motstående naturresursintressen för en och samma verksamhet begränsas till ett enda tillfälle och blir bindnade för efterkommande prövningar. Denna uppfattning delas av **SACO/SR**.

SGU anser att anknytningen av minerallagstiftningen till NRL bör ske genom ändringar i gruvlagen och minerallagen. Anknytningen tillstyrks under förutsättning att denna endast avser bearbetningsstadiet (ut mål och bearbetningskoncessioner) och under förutsättning att tillstånd enligt gruvlagen och minerallagen är bindande i hushållningsfrågor enligt NRL vid senare prövning enligt annan lagstiftning.

Planverket och **naturvårdsverket** framhåller att den föreslagna anknytningen till NRL är varken lämplig eller förenlig med NRL:s syften. NRL bör tillämpas vid prövning av både undersökningstillstånd och bearbetningskoncession, en uppfattning som också delas av **ÖB**. Naturvårdsverket menar att det i en modern minerallagstiftning måste vara möjligt att, i alla skeden, ta allmänna miljöhänsyn som i dag krävs av andra industribranscher och näringar, t. ex. jord- och skogsbruket.

Enligt **naturvårdsverkets** uppfattning är den avvägning som skall göras i ärende om bearbetning en förbättring för miljövården jämfört med vad som i dag gäller enligt gruvlagen. Det är dock från miljövårdssynpunkt oacceptabelt att denna avvägning skall vara bindande vid efterföljande prövning enligt annan lag vad gäller tillämpningen av NRL. **Planverket** framför liknande synpunkter.

Naturvårdsverket framhåller vidare att beslut om bearbetningskoncession inte heller kan få vara bindande i NRL-frågan för efterföljande prövning enligt annan lagstiftning därför att brytningsintressets tyngd som regel inte kan fastställas vid tillfället för bearbetningskoncessionen. Därmed kan ingen slutgiltig avvägning mot andra intressen göras. Dessutom kan de olika intressenas tyngd förändras under den ofta långa tid som går från bearbetningskoncession till brytning, liksom de tekniska möjligheterna. Arbetsföretag som kan komma att leda till så omfattande ingrepp i miljön som gruvor kan heller inte prövas slutgiltigt vad gäller inverkan på de intressen som tas upp i NRL, på det underlagsmaterial som i koncessionsärendet ofta kan vara begränsat vad gäller bl. a. brytningssätt och miljöpåverkan. För att avgöra detta krävs, när det gäller miljövården, ett relativt detaljerat underlag.

Koncessionsnämnden för miljöskydd framhåller att de myndigheter som har att pröva frågan om bearbetningskoncession kommer att vara bundna av regeringens prövning enligt 4 kap. NRL. Nämnden förutsätter att regeringen i samband med prövningen enligt NRL inhämtar yttrande från nämnden. Nämnden anser vidare att den prövning — även i andra fall — som koncessionsnämnden eller annan myndighet har att göra enligt miljöskyddslagen lämpligen bör ske, såvitt möjligt, samtidigt med prövningen enligt den föreslagna minerallagstiftningen.

Bergslagsdelegationen, Gruvföreningen, Jernkontoret, Industriförbundet och **Handelskamarförbundet** riktar starka invändningar mot att det i ärende om bearbetningskoncession skall ske en prövning enligt NRL.

Bergslagsdelegationen har uppfattningen att kopplingen mellan den föreslagna minerallagen och naturresurslagen med dess allmänt hållna formuleringar ger möjlighet till skönsmässiga bedömningar från tid till annan. Samhällets avvägning mellan olika intressen i samband med bearbetningsprövningen borde i stället, liksom nu, knytas till miljöskyddslagen,

vattenlagen och annan relevant mer strikt formulerad lagstiftning. De långsiktiga miljövårdsintressena kan beaktas genom nuvarande lagstiftning. Dessutom är en prövning enligt NRL tidskrävande och hämmande för verksamheten. Prövningen enligt NRL sker vid en tidpunkt som kan ligga decennier före den tid då brytning verkligen kommer till stånd. Delegationen är även kritisk till att förslaget ger oklara spelregler för näringen.

Gruvföreningen m. fl. branschorgan anser att det naturliga vore att inte anknyta minerallagstiftningen till NRL:s bestämmelser utan att göraushållningsavvägningen i samband med prövningen enligt miljöskyddslagen, vattenlagen eller annan lagstiftning som reglerar verksamheten, dvs. samma ordning som skulle komma att gälla om nuvarande gruvrättsliga reglering bibehålls. Den mest praktiska ordningen för den uppenbarligen ofrånkomliga avvägningen enligt NRL synes vara att, på samma sätt som i fråga om annan exploateringsverksamhet, samordna avvägningen med den prövning enligt miljöskyddslagen m. fl. lagar som måste ske om och när brytning blir aktuell. Därvid bör den första avvägningen enligt NRL som görs i detta skede få genomslag vid senare prövning enligt annan lagstiftning.

10 Kretsen lagreglerade mineral

Förslaget att öka antalet lagreglerade mineral tillstyrks i huvudsak av **SGU, NSG, bergmästarna, ÖCB, domänverket, Bergslagsdelegationen, Gruvföreningen, Jernkontoret, Industriförbundet, Gruvindustriarbetareförbundet, Cementa, LKAB och SGAB.**

LRF avvisar förslaget att införa olivin, talk, diatomit, fältspat, glimmer, kvarts, kvartsit, dolomit, kalksten och krita i en ny minerallagstiftning. Motivet härför är att kommittén inte har kunnat påvisa att det föreligger något behov ens för kvalificerade former av nämnda mineralförekomster. Förbundet anser bl. a. att utredningen inte har varit tillräckligt strikt vid avgränsningen av de mineral som skall föras in i lagen, t. ex. i fråga om olivin och talk. Enligt förbundets uppfattning krävs inte alltid systematisk letning och undersökning med vetenskapliga metoder för att påvisa ekonomiskt bearbetningsbara former.

Några remissinstanser har synpunkter på enskildheter i förslaget att vissa mineral endast i kvalificerade former skall omfattas av den nya minerallagen (1 kap. 2 §).

SGU påpekar att det är ett rättssäkerhetskrav att markägaren genom lag, dvs. riksdagsbeslut, vet vilka mineraliska ämnen som denne inte disponerar över. Det är inte tillfredsställande att markägarens dispositionsrätt till mineraliskt ämne görs beroende endast av regeringsbeslut.

Bergmästaren i norra distriktet föreslår att kriterierna enligt punkterna 1 och 2 i 1 kap. 2 § utgår. Skäl till ändringarna är att de angivna kriterierna ter sig tveksamma. Kriteriet enligt punkt 1 är svårt att använda för att åstadkomma en avgränsning mellan olika mineralkvaliteter speciellt som användandet av anrikning gör gränsen flytande. Kriteriet enligt punkt 2

fyller egentligen ingen uppgift, eftersom de mineral som sannolikt inte kan påträffas i Sverige på sådant sätt att de kan tillgodogöras inte bör lagregleras. Enligt bergmästaren synes det rimligare att man försöker minska betydelsen av gränsdragningsproblemet genom att markägaren tillerkänns en viss ersättning för dylika mineral, när man tvångsvis vill bryta dessa. Gränsen torde bli vag mellan t. ex. kalksten av sämre kvalitet, som tillhör markägaren, och kalksten av bättre kvalitet som tillhör det allmänna.

Domänverket är medvetet om svårigheterna att i lagen skriva in exakta gränser mellan lagreglering och täktstillståndsplikt för ämnen som endast i vissa kvalificerade former skall omfattas av lagen. Det är dock enligt verkets mening av rättviseskäl nödvändigt att det i lagens förarbeten redovisas förslag till föreskrifter om hur lagen skall tillämpas. Det bör vara allmän domstol som prövar gränsdragningen om det för viss verksamhet är minerallagen eller naturvårdslagen som skall tillämpas.

Även **SACO/SR** menar att vissa problem kan uppstå vid tillämpningen av bestämmelsen om att ett antal mineral endast i vissa kvalificerade former skall omfattas av minerallagen.

Kalkföreningen anser att det är nödvändigt att lagen med avseende på nämnda bestämmelse skrivs så att kända fyndigheter får disponeras av nuvarande ägare utan möjlighet för andra till intrång med stöd av den nya lagen.

Genom att lagförslaget skall tillämpas även på sådana mineral som är vanligt förekommande i naturen finns det enligt **länsstyrelsen i Norrbottens län** en risk att stora områden inte blir tillgängliga för undersökning av mer sällsynta mineral. Detta förhållande bör föranleda att regeringen begränsar lagens tillämpning på de vanligaste mineralen på ett sådant sätt att prospektering av andra ämnen inte förhindras.

11 Skyldighet att redovisa uppgifter om undersökningsarbeten

SGU, NSG, ÖCB, högskolan i Luleå, länsstyrelserna i Örebro och Norrbottens län, Norrlandsfonden, TCO, SACO/SR, LO, FUD, Gruvindustriarbetareförbundet och SGAB tillstyrker förslaget att införa en skyldighet att redovisa uppgifter om undersökningsarbeten.

NSG påpekar att det är önskvärt att informationsutbytet om uppnådda resultat av prospekteringen i Sverige förstärks. Detta bör beaktas i den kommande lagstiftningen.

Länsstyrelserna i Örebro och Norrbottens län, Norrlandsfonden, TCO, LO och Gruvindustriarbetareförbundet föreslår att redovisningsskyldigheten utökas till att avse även undersökningsresultaten.

Statskontoret avstyrker förslaget. Kommittén har inte anfört några exempel på att resursslöseri förekommit på grund av att undersökningsresultat inte redovisats offentligt. Även begränsad uppgiftsskyldighet tar resurser i anspråk för såväl näringslivet som myndigheter.

12 Tillståndsmyndighet

Prop. 1988/89: 92

Bilaga 3

Ett antal remissinstanser tar upp kommitténs förslag att bergsstaten skall vara tillståndsmyndighet.

Domstolsverket, statskontoret, Gruvföreningen, Jernkontoret, Industrieförbundet, Gruvindustriarbetareförbundet och LKAB tillstyrker förslaget.

Naturvårdsverket kan acceptera bergsstaten som tillståndsmyndighet bara om prövningen enligt NRL inte görs bindande för efterföljande prövning, länsstyrelsen blir samrådsorgan även vad gäller undersökningstillstånd och att avvägning gentemot och villkor till skydd för motstående intressen kan tas upp i dessa ärenden. Regeringen bör även i fortsättningen avgöra frågor om dispens för undersökning och bearbetning inom nationalpark eller planerad nationalpark.

SGU avstyrker förslaget, bl. a. med hänvisning till att utredningsdirektiven förutsätter oförändrad myndighetsorganisation på mineralområdet. Om en enda lag införs föredrar SGU följande ordning.

- Ärenden om undersökningstillstånd handläggs och beslutas i normalfallet av bergsstaten. Ärenden som är av särskild betydelse bereds av bergsstaten som med eget yttrande lämnar över dessa till SGU för beslut.
- Ärenden om bearbetningskoncession handläggs och beslutas i normalfallet av SGU. Ärenden av särskild betydelse bereds av SGU som med eget yttrande lämnar över dessa till regeringen för beslut.

Detta system är enligt SGU den logiska uppläggningsen om man eftersträvar en decentraliserad myndighetsutövning inom oförändrad organisation.

13 Överlåtelse, frånträdande, återkallelse och ändring av undersökningstillstånd och koncession

Ett par remissinstanser tar upp frågor om överlåtelse, frånträdande, återkallelse och ändring av undersökningstillstånd och koncession.

Förutom överlåtelse av undersökningstillstånd och bearbetningskoncession bör enligt **bergmästaren i södra distriktet** även upplåtelse kräva tillstånd av prövningsmyndigheten. Bergmästaren föreslår vidare att rätten till frånträde av undersökningstillstånd utgår. Fördelarna med kommitténs förslag om frånträde torde vara svårbedömda, men knappast uppväga det administrativa merarbete som det medför.

JK ifrågasätter om inte ett förfarande om återkallelse av beviljad koncession bör kunna bli föremål för domstolsprövning mot bakgrund av Europakonventionens krav på domstolsprövning av civila rättigheter (jfr. exempelvis Sv JT 1986 s. 333). Den som beviljats koncession innehar en på koncessionsbeslutet grundad rättighet.

14 Markanvisning och ersättning

Prop. 1988/89:92

Bilaga 3

Några remissinstanser framför synpunkter på kommitténs förslag till detaljbestämmelser m. m. i fråga om markanvisning och ersättning.

Enligt **JK:s** uppfattning torde en markanvisning kunna sägas innebära att dispositionsrätten till marken tas i anspråk genom en form av expropriation. Redan ett tillstånd till bearbetningskoncession kan sägas innebära att dispositionsrätten till marken tas i anspråk genom ett expropriationsliknande förfarande. Förslaget till ny minerallag innebär inte att markägaren ges någon möjlighet att få koncessionen prövad i domstol. **JK** anser att det kan finnas anledning att uppmärksamma frågan om rätt till domstolsprövning av en koncession mot bakgrund av Europakonventionens krav på domstolsprövning av civila rättigheter.

NSG anser att i bestämmelserna om markanvisning bör det anges på vilket sätt markägarens rådighet över marken inom det anvisade området påverkas – diskussioner har i vissa fall uppstått huruvida rätten till växande skog inom området tillkommer gruvinnhavaren (koncessionshavaren) eller annan. Detta bör klargöras i texten.

Kammarrätten i Jönköping tycker att det är riktigt att liksom enligt gällande lagstiftning beslut i ersättningsfrågor skall kunna prövas av domstol. Sambandet med frågan om markanvisning gör det naturligt att samma instans prövar bådadera.

Samerättsutredningen konstaterar att kommitténs förslag saknar regler om ansvaret för kostnader i högre rätt vid tvist om ersättning för skada eller intrång. Detta medför, såvitt samerättsutredningen kan bedöma, att vanliga kostnadsregler kommer att gälla för målet i fastighetsdomstolen, dvs. den förlorande parten får stå för samtliga kostnader. Enligt gällande bestämmelser i bl. a. minerallagstiftningen gäller i motsvarande situation att exploatören alltid skall svara för sina egna kostnader samt kostnader som åsamkats motpart genom att sökanden fullföljt talan. Samerättsutredningen kan inte se någon anledning att andra regler i detta avseende skall gälla i en ny gruvlag.

NSG har uppfattningen att innehavare av koncession bör ha rätt till ersättning för det fall hans mineralrätt belastas med villkor enligt 6 kap. 4 §.

CFD understryker vikten av registrering och offentliggörande av rättigheter enligt minerallagstiftningen som har intresse för samhället i stort och för berörda fastighetsägare/rättighetshavare. Denna uppfattning delas av **LMV**.

15 Gemensam förvaltning av koncessionsrätt

NSG framför synpunkter på bestämmelserna om gemensam förvaltning av koncessionsrätt vad gäller föreståndare. Nämnden anser att föreståndaren för verksamheten bör av praktiska skäl även i fortsättningen benämnas gruvföreståndare. Eftersom regeln att gruvföreståndare skall utses årligen föreslås slopad, bör det anges för hur lång tid en anmälan om utsedd

gruvföreståndare är gällande (12 kap. 1 §). Regeln att var och en av delägarna kan kalla till stämma om det inte finns någon gruvföreståndare, bör även tillämpas då denne är varaktigt förhindrad att utföra kallelseförfarandet. Eftersom det råder viss oklarhet beträffande gruvföreståndares rätt att företräda delägarna, föreslår NSG att den nya lagen klarare anger gruvföreståndares behörighet i detta avseende.

16 Bergsstatens tillsyn

Ett fåtal remissinstanser framför synpunkter på förslaget att bergsstaten bör få utökade tillsynsuppgifter.

SGU tillstyrker att bergsstaten får utökade tillsynsuppgifter.

Naturvårdsverket, länsstyrelserna i Västerbottens och Norrbottens län samt Grus- och Makadamföreningen avstyrker delförslaget att bergsstaten skall få ansvaret för tillsynen över de bergtäkter som etablerats för att tillgodose samhällets behov av ballastmaterial. Denna tillsyn bör även fortsättningsvis åvila länsstyrelserna. För de enstaka fall då bergteknisk expertis kan behövas, t.ex. vid underjordsdrift, bör bergsstaten kunna vara länsstyrelsen behjälplig. Detta behöver enligt naturvårdsverket inte regleras särskilt i lag utan en instruktionsändring bör vara tillräcklig.

17 Överklagningsförfarande

Ett antal remissinstanser kommenterar kommitténs förslag om överklagningsförfarande.

Kammarrätten i Sundsvall anser att kommitténs förslag beträffande överprövningen av beslut i förhållande till gällande lagstiftning innebär en förenkling och skapar förutsättningar för att ett ärende, som skall handläggas enligt förslaget, snabbt kan bli föremål för slutlig prövning. Det förenklade överklagningsförfarandet har utformats så att det innefattar tillfredsställande möjligheter till omprövning utan att möjligheten till samhällsinflytande går förlorad.

Även **kammarrätten i Jönköping** är nöjd med den föreslagna ordningen för överprövning.

Härutöver tar de nämnda kammarrätterna upp vissa enskildheter i förslaget till överprövningsförfarande. Det gäller bl.a. överprövningen av beslut om överlåtelse av bearbetningskoncession och av bergmästarens beslut om ersättning i fall då beslut meddelats utan markanvisningsförfattning.

Malmö tingsrätt delar kommitténs uppfattning att prövningen av markanvisnings- och ersättningsfrågor i första instans bör finnas kvar hos bergmästaren. Tingsrätten förordar däremot att bergmästarens beslut i dessa frågor överklagas direkt till hovrätterna, utan medverkan från fastighetsdomstolarnas sida. Vid behov skall naturligtvis hovrätterna kunna inhämta yttrande från SGU. Den av kommittén föreslagna fullföljdsord-

ningen i nämnda frågor innebär att överinstanserna i princip blir fler till antalet än underinstanserna.

SACO/SR ser det som positivt att antalet överklagningsinstanser begränsas.

SGU avstyrker föreslagen förändring av fullföljdssystemet. Överklaganden av bergmästarens beslut bör handläggas av **SGU**. För att tillvarata allmänna intressen i **NRL**-frågor bör länsstyrelsen erhålla rätt att få tillstånd en regeringsprövning i särskilt viktiga ärenden. För andra ärenden bör **SGU**:s beslut inte få överklagas till regeringen. Frågor som i dag prövas av kammarrätten bör inte kunna överklagas till regeringen.

Bergmästaren i södra distriktet föreslår att beslut om bearbetningskoncessioner som fattats av bergmästare skall överklagas hos **SGU**.

Naturvårdsverket har uppfattningen att regeringen bör pröva överklaganden över såväl undersökningstillstånd som bearbetningskoncession, eftersom **NRL** bör tillämpas vid prövningen av dessa ärenden.

Kammarrätterna i Sundsvall och Jönköping anser tillsammans med naturvårdsverket att starka skäl talar för att man på samma sätt som i naturvårdslagen och miljöskyddslagen ger naturvårdsverket en möjlighet att överklaga beslut av bergmästaren som har betydelse för de intressen naturvårdsverket har att företräda. Enligt naturvårdsverkets uppfattning är detta särskilt viktigt om tillämpningen av **NRL** i bearbetningskoncession skall vara bindande för efterföljande prövning.

Planverket och **Kommunförbundet** framhåller att kommunerna bör ges möjlighet att överklaga alla typer av beslut enligt den föreslagna nya lagen i fall då besluten avser lämplighetsbedömningen beträffande användningen av mark och vatten. Denna uppfattning delas i huvudsak också av **naturvårdsverket**.

Planverket menar vidare att det kan vara nödvändigt att ge naturvårdsverket och **ÖB** rätt att överklaga länsstyrelsens beslut om tillstånd och koncession i nationalparker resp. inom befästningsområden. **ÖB** delar denna synpunkt i fråga om områden som är av väsentlig betydelse för rikets försvar.

Genomförs förslaget att länsstyrelsen skall pröva frågor om dispens från hinderbestämmelserna måste enligt **naturvårdsverkets** uppfattning verket ges rätt att överklaga besluten. Detsamma gäller om vissa mineral förs över från naturvårdslagen till en ny minerallag.

Länsstyrelsen i Örebro län anser att vederbörande länsstyrelse bör, för att tillvarata allmänna intressen, kunna överklaga beslut enligt den nya minerallagen.

18 Kontrollåtgärder vid nedlagda gruvor

Kommitténs förslag att det bör införas en möjlighet att på statsverkets bekostnad utföra olika kontrollåtgärder vid nedlagda gruvor för att öka möjligheterna att kunna förutse ras och sättningar i dagen kommenteras av några remissinstanser.

Rikspolisstyrelsen, SGU, länspolischefen vid länsstyrelsen i Västman-

Rikspolisstyrelsen framhåller att en reglering av det slag som är aktuell innefattar inte bara möjligheter att ta i anspråk statsmedel för angivet ändamål, utan också vissa ingreppsbefogenheter för det allmänna gentemot en rättsinnehavare till marken där en nedlagd gruva finns. Styrelsen erinrar därför om att en ny reglering i förordningen rörande ingrepp mot enskilda av det slag som det gäller förutsätter enligt 8 kap. 7 § regeringsformen att regeringen har getts bemyndigande härtill i lag. Styrelsen föredrar vidare att de aktuella kostnaderna — med motsvarande minskning av anslaget för polisen — får belasta ett anslag avsett för berörda myndigheter, dvs. i första hand länsstyrelserna. Även anslaget för bergsstaten framstår som mer ändamålsenligt än det berörda anslaget för polisväsendet.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län framhåller att om åtgärder vid behov snabbt skall kunna vidtas skall tillräckliga medel utan större tidsutdräkt ställas till länsstyrelsens förfogande. Medel krävs både för tekniska undersökningar och för insatser.

19 Ändringar i annan lagstiftning

Ett fåtal remissinstanser framför synpunkter på kommitténs förslag till ändringar i annan lagstiftning.

Vad gäller naturvårdslagen (NVL) avstyrker **naturvårdsverket** förslaget att täkt som skulle kräva tillstånd enligt den nya mincrallagen inte prövas enligt 18 § NVL. Endast om de aktuella täkterna görs provningspliktiga enligt miljöskyddslagen kan provning enligt nämnda bestämmelse undvikas. Även **länsstyrelsen i Malmöhus län** anser att tillstånd enligt 18 § NVL bör krävas för de täkter som ska prövas enligt en ny minerallag.

Bergmästaren i norra distriktet föreslår att 18 a § andra stycket NVL kompletteras så att bergmästaren när så bedöms erforderligt kan påfordra upprättande av gruvkarta. Övriga remissynpunkter på förslaget att bergsstaten skall utöva tillsyn över arbetets bedrivande och hushållningen med fyndigheter i fast berg, dvs. bergtäkter, redovisas under avsnitt 16.

Bergmästaren i norra distriktet anser att det ter sig som en överloppsgärning att kräva förvärvstillstånd enligt lagen om utländska förvärv av fast egendom m. m. såväl för undersökningstillstånd som bearbetningskoncession för samma fyndighet.

Naturvårdsverket avvisar förslaget att verksamheter med bearbetningskoncession skall undantas från provning enligt vattenlagen. Verksamheterna kan medföra så omfattande inverkan på vattenförhållandena att vattendomstols kompetens behövs för bedömningarna.

Remissinstansernas synpunkter i övrigt på bestämmelsen att beslut i bearbetningskoncession skall vara bindande i hushållningsfrågor enligt NRL vid senare provning enligt annan lagstiftning, bl. a. miljöskyddslagen, framgår av avsnitt 9.

Statskontoret och **RRV** delar bedömningen att kommitténs förslag kommer att få i huvudsak marginell ekonomisk inverkan för såväl enskilda som för det allmänna. Båda avstyrker förslaget med två finansieringsformer för bergsstatens tillsyn, dels höjda försvarsavgifter och dels en speciell tillsynsavgift. **RRV** föreslår att man i första hand behåller systemet med försvarsavgifter. Om andra skäl än finansiella talar för att slopa försvarsavgiften bör avgiften tas bort direkt och tillsynsavgifter införas men tas ut enligt samma principer som försvarsavgiften. **RRV** avråder från att överväga en finansiering byggd på tid eller sakdebitering.

SGU påpekar att kommittén av naturliga skäl inte har berört frågan om ansökningsavgifter och deras storlek. **SGU** vill dock fästa uppmärksamheten på att avgiften i dag är 150 kr. per ansökan enligt gruvlagen och 3 000 kr. per område enligt mincrallagen.

Bergmästaren i norra distriktet föreslår, om det införs en avgift även för bearbetningskoncessioner, att dessa medel tillsammans med försvarsavgifterna får bekosta bergsstatens tillsyn även för bergtäkter enligt naturvårdslagen.

Bergmästaren i södra distriktet rekommenderar att nuvarande system med försvarsavgifter bibehålls och avstyrker framtida avgiftsfinansierad tillsyn.

Statskontoret konstaterar att de organisatoriska förändringar som kommittén föreslår innebär bl. a. att bergsstaten får utökade befogenheter att pröva och avgöra ärenden. Förslaget innebär en viss förenkling av tillståndsgivning och en decentraliserad myndighetsutövning. **Statskontoret** har inget att erinra mot förslaget under förutsättning att bergsstaten har erforderlig kompetens inom föreslagna ramar.

1 Förslag till

Minerallag

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Inledande bestämmelser*Lagens tillämpningsområde*

1 § Denna lag tillämpas på undersökning och bearbetning av fyndigheter på egen eller annans mark av följande mineraliska ämnen (koncessionsmineral):

1. litium, rubidium, cesium, beryllium, strontium, sällsynta jordartsmetaller (skandium, yttrium, lantan och lantanider), torium, uran, titan, zirkonium, vanadin, niob, tantal, krom, molybden, volfram, mangan, järn som förekommer i berggrunden, kobolt, nickel, platinagruppens metaller (rutenium, rodium, palladium, osmium, iridium och platina), kvicksilver, koppar, silver, guld, zink, arsenik, antimon, vismut, tenn och bly,

2. alunskiffer, andalusit, apatit, brucit, eldfasta och klinkrande leror, grafit, flusspat, kyanit, magnesit, magnetkis, nefelinsyenit, olivin, sillimanit, stenkol, stensalt eller annat salt som förekommer på liknande sätt, svavelkis, talk, tungspat och wollastonit,

3. efter förordnande av regeringen, de former av diatomit, fältspat, glimmer, kvarts, kvartsit, dolomit, kalksten och krita, som har sådana fysikaliska och kemiska egenskaper att de kan användas som insatsråvara i industriella processer,

4. olja, gasformiga kolväten och diamant.

2 § Lagen tillämpas inte inom allmänt vattenområde i havet.

Definitioner

3 § Med undersökning avses arbete i syfte att påvisa en fyndighet av ett koncessionsmineral och att utvärdera fyndighetens sannolika ekonomiska värde och dess beskaffenhet i övrigt, dock endast sådant arbete som innebär intrång i markägarens eller annan rättsinnehavares rätt.

Med bearbetning avses utvinning och tillgodogörande av ett koncessionsmineral.

Rätten till undersökning och bearbetning

4 § Om inte annat sägs i lagen får undersökning utföras endast av den som har undersökningstillstånd och bearbetning endast av den som har bearbetningskoncession.

5 § Ett undersökningstillstånd som grundas på ansökan avseende något eller några av de koncessionsmineral som anges i 1 § 1–3, avser om inte sökanden begär annat, samtliga mineral som anges där.

Ett undersökningstillstånd som grundas på ansökan avseende något eller några av de koncessionsmineral som anges i 1 § 4, avser det eller de mineral som anges i tillståndet.

En bearbetningskoncession avser det eller de mineral som anges i koncessionen.

Prop. 1988/89:92
Bilaga 4

6 § Rätt att bedriva undersökningsarbete utan tillstånd har

1. fastighetsägaren eller, efter hans medgivande, annan i fall som anges i 3 kap. 1 § andra stycket,
2. koncessionshavaren i fall som anges i 5 kap. 5 §.

7 § Rätt att bearbeta en fyndighet utan koncession har

1. fastighetsägaren i fall som anges i 5 kap. 8 §.
2. innehavaren av tillstånd att undersöka fyndigheten i fall som anges i 3 kap. 3 §.
3. innehavaren av koncession för en annan fyndighet i fall som anges i 5 kap. 4 §.

8 § Staten har rätt att delta med hälften i den verksamhet som avses med en koncession (kronoandel) i enlighet med bestämmelserna i 11 kap.

Bestämmelser i annan lagstiftning

9 § Bestämmelser som berör verksamhet som avses i denna lag finns bland annat i plan- och bygglagen (1987:10), miljöskyddslagen (1969:387), naturvårdslagen (1964:822), lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m. m. och lagen (1988:950) om kulturminnen m. m.

Bestämmelser om rätt att förvärva och inneha eller på annat sätt ta befattning med kärnämne eller mineral med halt av sådant ämne finns även i lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet. Bestämmelser om rätt i övrigt att bedriva radiologiskt arbete finns i strålskyddslagen (1988:220).

Bestämmelser som i vissa avseenden begränsar rätten att få eller på annat sätt förvärva undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession och att förvärva nyttjanderätt till bearbetningskoncession finns i lagen (1982:618) om utländska förvärv av fast egendom m. m.

10 § Har regeringen enligt 4 kap. lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m. m. prövat frågan om tillstånd till en viss anläggning eller åtgärd, är beslutet bindande vid prövning enligt denna lag.

2 kap. Undersökningstillstånd

Förutsättningar för beviljande av undersökningstillstånd

1 § Undersökningstillstånd skall meddelas en sökande, om det finns anledning att anta att undersökning i området kan leda till fynd av koncessionsmineral och sökanden inte uppenbarligen saknar möjlighet eller avsikt att få till stånd ändamålsenlig undersökning.

Tillstånd att bedriva undersökning beträffande olja, gasformiga kolväten eller diamant får endast beviljas den som visar att han är lämplig att bedriva sådan undersökning.

Omfattas ett område av flera ansökningar enligt denna lag eller enligt lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter, har den sökande som först kom in med sin ansökan företräde. Om ansökningarna har kommit in samma dag, har sökandena lika rätt inom det gemensamma området.

2 § Om någon inom ett område innehar undersökningstillstånd eller

bearbetningskoncession enligt denna lag eller koncession enligt lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter, får inte någon annan beviljas undersökningstillstånd för samma mineral inom området. Endast om det finns särskilda skäl, får någon annan beviljas undersökningstillstånd för andra mineral inom området.

3 § Tillstånd skall avse ett bestämt område, som inte får vara större än att sökanden kan antas ha möjlighet att undersöka det på ett ändamålsenligt sätt och som i övrigt skall ha en för ändamålet lämplig form.

Undersökningstillståndets giltighetstid

4 § Undersökningstillstånd gäller i tre år från dagen för beslutet om inte giltighetstiden förlängs enligt 5 eller 6 § eller innehavaren dessförinnan frånträder sin rätt enligt 6 kap. 2 § första stycket.

5 § Undersökningstillståndets giltighetstid skall på ansökan av innehavaren förlängas med sammanlagt högst tre år, om ändamålsenlig undersökning har utförts inom området. Detsamma gäller om innehavaren har godtagbara skäl till att undersökning inte har skett och dessutom gör sannolikt att området kommer att undersökas under den tid som ansökan avser.

6 § Om giltighetstiden för tillstånd har förlängts enligt 5 §, skall den på ansökan av innehavaren förlängas i ytterligare sammanlagt högst fyra år, om det finns synnerliga skäl.

7 § Ansökan om förlängning skall för att kunna tas upp till prövning ha kommit in under den löpande undersökningstiden. Om tillståndshavaren har ansökt om förlängning inom den angivna tiden eller om han inom samma tid har ansökt om bearbetningskoncession, gäller tillståndet till dess ansökan har prövats slutligt.

Karenstid

8 § Sedan ett undersökningstillstånd eller en bearbetningskoncession har upphört att gälla, får en ansökan från samme tillståndshavare om nytt undersökningstillstånd beträffande mark inom samma område inte bifallas, om ansökningen inkommit inom tre år från det att tillståndet eller koncessionen upphörde att gälla.

Om han inte har utnyttjat hela tillståndstiden enligt 4, 5 eller 6 §, får dock hans ansökan om tillstånd till undersökning avseende den tid som återstår bifallas, även om inte tre år har gått.

Villkor i undersökningstillstånd

9 § Undersökningstillstånd beträffande olja, gasformiga kolväten eller diamant skall förenas med de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen eller enskild rätt.

3 kap. Undersökningsarbete

Prop. 1988/89: 92
Bilaga 4

Hur undersökningsarbete får bedrivas

1 § Den som innehar undersökningstillstånd får inom tillståndsområdet utföra undersökningsarbete i den utsträckning och under de förutsättningar som anges i 2–8 §§.

Om det kan ske utan intrång i nyttjanderätt, servitut eller annan särskild rätt får fastighetsägaren, eller efter dennes medgivande annan, utan tillstånd bedriva undersökning beträffande alla koncessionsmineral utom olja, gasformiga kolväten och diamant, dock inte inom områden där någon annan har tillstånd eller koncession enligt denna lag. Bestämmelserna i 2 § tredje stycket och 3–7 §§ gäller i tillämpliga delar även för sådant undersökningsarbete.

2 § Undersökningsarbete får bedrivas endast för att visa att sådant mineral som omfattas av tillståndet finns inom området och för att ta närmare reda på fyndighetens brytvärdhet och beskaffenhet.

Tillståndshavaren får ta mark i anspråk för att uppföra byggnader som är oundgängligen nödvändiga för undersökningsarbetet. I den utsträckning det behövs får han också ta mark i anspråk för att bygga väg inom området eller använda väg till och inom området. Efter tillstånd av prövningsmyndigheten får han också ta mark i anspråk för att bygga nödvändig väg till området.

Arbetet skall utföras så, att minsta skada och intrång vållas.

3 § Tillståndshavaren får använda koncessionsmineral, som utvinns under undersökningsarbetet och som omfattas av tillståndet för att undersöka deras beskaffenhet och lämplighet för teknisk bearbetning. Han får också tillgodogöra sig de produkter som han därvid framställer eller utvinner. Detsamma gäller tidigare utvunna koncessionsmineral som omfattas av tillståndet om inte annat följer av 13 kap. 1 § andra stycket.

Tillståndshavaren får bearbeta och använda mineraliska ämnen som inte omfattas av tillståndet eller av denna lag endast om det behövs för att undersökningsarbetet skall kunna bedrivas på ett ändamålsenligt sätt.

4 § Minst två veckor innan undersökningsarbetet påbörjas skall tillståndshavaren underrätta bergmästaren, ägaren till den mark där arbetet skall bedrivas och innehavarna av nyttjanderätt eller servitut. Kan arbetena antas komma att beröra annan särskild rätt, skall även innehavaren av denna underrättas.

Underrättelser till andra än bergmästaren skall delges.

Underrättelse till innehavare av renskötselrätt får delges den sameby som innehavarna tillhör.

Innan arbetet påbörjas skall tillståndshavaren ställa säkerhet för ersättning enligt 7 kap. 1 §, om inte den som är berättigad till ersättning medger annat.

Hinder mot undersökningsarbete

5 § Undersökningsarbete får inte utan medgivande av länsstyrelsen ägas inom

1. nationalpark och område som statlig myndighet hos regeringen har begärt skall avsättas till nationalpark,

2. befästningsområde och sådant område utanför detta som regeringen bestämmer.

3. kyrkogård och annan begravningsplats.

Prop. 1988/89:92

Bilaga 4

6 § Undersökningsarbete får inte utan medgivande av bergmästaren äga rum inom

1. område inom trettio meter från allmän väg eller sådan vägssträckning enligt fastställd arbetsplan, trettio meter från sådan järnväg eller kanal som är upplåten för allmän trafik eller trettio meter från allmän flygplats,
2. område inom ett hundra meter från byggnad som används som permanentbostad eller ett hundra meter från tomtplats eller trädgård vid sådan byggnad.
3. område med kyrka, annan samlingslokal, undervisningsanstalt, hotell eller pensionat eller område med vårdanstalt, elevhem eller liknande inrättning, om den är avsedd för mer än femtio personer.
4. område med elektrisk kraftstation eller industriell anläggning.
5. område med detaljplan eller områdesbestämmelser enligt plan- och bygglagen (1987:10).

I fall som anges i första stycket 5 får medgivande inte lämnas i strid med planen eller områdesbestämmelserna. Om syftet med planen eller bestämmelserna inte motverkas, får dock mindre avvikelser göras.

Utan hinder av vad som föreskrivs i första stycket 2–4 får undersökning ske om medgivande har lämnats av den som berörs av arbetet. I fall som anges i första stycket 2 skall medgivandet lämnas av ägaren till byggnaden, tomtplatsen eller trädgården och den som har nyttjanderätt till den. I fall som anges i första stycket 3 och 4 skall medgivandet lämnas av ägare och nyttjanderättshavare.

7 § I andra fall än som avses i 5 och 6 §§ kan regeringen besluta att undersökningsarbete inte får utföras inom ett visst område utan medgivande av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Sådana beslut får meddelas endast om arbetet kan antas hindra eller avsevärt försvåra sådan pågående eller planerad användning av marken som är av väsentlig betydelse från allmän synpunkt.

8 § Gäller för samma område flera tillstånd eller koncessioner enligt denna lag eller enligt lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter, får arbete som utförs med stöd av en rättighet som tillkommit först inte hindras eller uppehållas av arbete med stöd av en rättighet som tillkommit senare.

4 kap. Bearbetningskoncession

Förutsättningar för beviljande av bearbetningskoncession

1 § Koncession skall meddelas om

1. en fyndighet som sannolikt kan tillgodogöras ekonomiskt har blivit påträffad och
2. sökanden är lämplig att bearbeta fyndigheten och dennas belägenhet och art inte gör det olämpligt att han får koncessionen.

I ärenden om beviljande av bearbetningskoncession skall lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m. m. tillämpas.

Koncession får inte strida mot en detaljplan eller områdesbestämmelser. Om syftet med planen eller bestämmelserna inte motverkas, får dock mindre avvikelser göras.

2 § Om någon inom ett område innehar undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession enligt denna lag eller koncession enligt lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter, får inte någon annan beviljas koncession för samma mineral inom området. Endast om det finns särskilda skäl får någon annan beviljas koncession för andra mineral inom området.

Företräde vid konkurrens

3 § Om flera har ansökt om koncession för samma område och fler än en kan komma i fråga enligt 1 §, skall den ha företräde som har undersökningstillstånd i området för något mineral som omfattas av dennes ansökan om koncession.

Om ingen av sökandena har undersökningstillstånd skall prövningsmyndigheten avgöra vem av dem som lämpligen bör få koncessionen. Därvid skall särskilt beaktas om någon av sökandena har utfört ändamålsenligt undersökningsarbete inom området.

Villkor i bearbetningskoncession

4 § En koncession skall avse ett bestämt område, som bestäms efter vad som är lämpligt med hänsyn till fyndigheten, ändamålet med koncessionen och övriga omständigheter.

En koncession skall förenas med de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen eller enskild rätt eller som behövs för att naturtillgångarna skall utforskas och tillvaratas på ett ändamålsenligt sätt.

5 § Meddelas koncession för någon annan än fastighetsägaren inom ett område där denne utvinner koncessionsmineral eller annat mineraliskt ämne för sitt husbehov skall koncessionen förenas med villkor som gör det möjligt för fastighetsägaren att på skäliga villkor få del av ämnet för sitt husbehov även i fortsättningen, om det inte finns särskilda skäl till något annat.

6 § Koncessionshavaren skall åläggas att ställa säkerhet för att villkor till skydd för allmänna intressen eller enskild rätt skall uppfyllas, om det inte finns särskilda skäl till något annat. Visar sig säkerheten otillräcklig, får prövningsmyndigheten bestämma att ytterligare säkerhet skall ställas.

Giltighetstid, förlängning m. m.

7 § En bearbetningskoncession skall ges för tio år. Om sökanden begär det, får kortare tid bestämmas. Koncessionstiden kan förlängas med stöd av 8 och 9 §§.

Förändring av villkoren får ske endast med stöd av 6 kap. 4 eller 5 §.

8 § Om regelbunden bearbetning pågår när koncessionstiden går ut, skall prövningsmyndigheten utan särskild ansökan förlänga tiden med tio år i sänder. Om koncessionshavaren begär det, får kortare tid bestämmas.

9 § Koncessionstiden skall, efter ansökan av koncessionshavaren, förlängas med minst fem år om verksamhet inom koncessionsområdet pågår i form av

1. tillredningsarbete eller anläggningsarbete för upptagande av bearbetning, eller
2. undersökningsarbete av större omfattning.

Om sådan verksamhet inte pågår, skall frågan om förlängning prövas särskilt med hänsyn till det allmännas intresse av att mineraltillgångarna utnyttjas på ett ändamålsenligt sätt. I sådana ärenden skall lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m. m. tillämpas.

Koncessionshavaren har rätt att få förhandsbesked om huruvida planerat arbete har en sådan omfattning som sägs i första stycket 2.

Förlängning får ske med kortare tid om koncessionshavaren begär det.

10 § Ansökan om förlängning enligt 9 § skall göras senast sex månader före koncessionstidens utgång. Har koncessionshavaren ansökt om förlängning inom den angivna tiden, gäller koncessionen till dess att ansökan har prövats slutligt.

5 kap. Bearbetning

Förutsättningar för att få ta mark i anspråk

1 § Koncessionshavaren får inte börja bearbetning eller därmed sammanhängande verksamhet utan att mark för ändamålet har anvisats enligt 2 § och marken får tillträdas enligt 3 §.

2 § Prövningsmyndigheten skall anvisa mark för verksamheten, om koncessionshavaren begär det. Är koncessionshavaren överens med markägaren och innehavarna av särskild rätt till marken, skall mark anvisas i enlighet med överenskommelsen. I den mån överenskommelse inte har träffats, skall myndigheten anvisa den mark som behövs inom eller utanför koncessionsområdet. Om inte sökanden begär annat skall marken anvisas tills vidare.

Anvisning får inte ske i strid med bestämmelserna i 13 §.

3 § Har koncessionshavaren ställt säkerhet för den ersättningsskyldighet som avses i 7 kap. 2 §, får den anvisade marken tillträdas genast, om inte prövningsmyndigheten bestämmer annat.

Om säkerhet har ställts, kan prövningsmyndigheten bestämma att mark får tas i anspråk i avvaktan på att myndigheten avgör frågan om markanvisning och ersättning. Sådant förordnande får inte ges innan beslutet om koncession har vunnit laga kraft.

Koncessionshavarens rätt

4 § Koncessionshavaren får inom koncessionsområdet undersöka och bearbeta sådana mineral som omfattas av koncessionen och, i den utsträckning som sägs i 5 – 7 §§, även andra mineral.

5 § I den mån ingen annan har tillstånd eller koncession får koncessionshavaren undersöka andra koncessionsmineral än dem som koncessionen omfattar. Undersökning av olja, gasformiga kolväten eller diamant får dock endast bedrivas av den som har koncession avseende det ämnet.

Koncessionshavaren får inom koncessionsområdet utvinna annat koncessionsmineral än sådant som omfattas av koncessionen och övriga mineraliska ämnen, i den mån det behövs för att arbetet skall kunna bedrivas på

ett ändamålsenligt sätt. Av det som utvinns får koncessionshavaren använda vad som behövs vid bearbetningen.

Prop. 1988/89: 92
Bilaga 4

6 § Koncessionshavaren får tillgodogöra sig tidigare utvunna koncessionsmineral, som omfattas av koncessionen, om inte annat följer av 13 kap. 1 § andra stycket.

7 § Koncessionshavaren får tillgodogöra sig sådana koncessionsmineral och övriga mineraliska ämnen som inte förrän vid anrikning eller därmed likställt förfarande kan avskiljas från de mineral som koncessionen omfattar.

Koncessionshavaren får även i övrigt tillgodogöra sig andra utvunna koncessionsmineral eller övriga mineraliska ämnen, om markägaren inte inom sex månader efter tillsägelse avhämtar det och ersätter de kostnader som lagts ned på mineralet.

Utvinning för husbehov

8 § Fastighetsägaren får utan koncession för sitt husbehov bearbeta fyndigheter av koncessionsmineral så länge ingen annan har tillstånd eller koncession inom området.

Hur arbetet skall bedrivas

9 § Koncessionsområdet ovan jord får användas endast för undersökningsändamål och de ändamål som bestäms vid markanvisningen.

Under jord får området användas för undersökning, bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet.

Mark utanför koncessionsområdet får användas för ändamål som bestäms vid markanvisningen.

I fråga om undersökningsarbete i dagen på ej anvisad mark skall 3 kap. 1 – 4 §§ tillämpas.

10 § Bearbetning får inte ske på sådant sätt att framtida utvinning av något koncessionsmineral eller annat mineraliskt ämne äventyras eller att det blir omöjligt eller väsentligt svårare att utvinna kvarlämnad känd tillgång av sådant ämne. Bearbetning får heller inte utföras så att uppenbar misshushållning med mineral sker på annat sätt.

11 § Utfraktsvägar och orter som leder till en gruvas obrutna delar skall hållas öppna. Borrhål till olje-, gas- eller saltfyndigheter skall vara försedda med mynningsskydd. För igenläggning av sådana utfraktsvägar, orter eller borrhål krävs särskilt tillstånd, även om koncessionen inte längre gäller.

12 § Koncessionshavaren skall sätta upp och underhålla behövt stängsel på mark som har tagits i anspråk för bearbetning eller därmed sammanhängande verksamhet.

Hinder mot verksamheten

13 § Bestämmelserna i 3 kap. 5 och 6 §§ om hinder mot undersökning skall tillämpas även på bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet, om hindret uppstod innan koncessionen beviljades.

Sådant beslut som sägs i 3 kap. 7 § får meddelas också för bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet. Beslut får dock inte meddelas sedan koncession har beviljats.

Finns flera rättigheter inom samma område skall 3 kap. 8 § tillämpas.

14 § I fråga om undersökningsarbete i dagen på ej anvisad mark och under jord skall 3 kap. 5—8 §§ om hinder mot verksamheten tillämpas. Sådant förhållande som sägs i 3 kap. 5 och 6 §§ utgör hinder endast om det uppstod innan koncessionen meddelades. Beslut enligt 3 kap. 7 § får inte meddelas sedan koncessionen har beviljats.

6 kap. Överlåtelse, frånträdande, återkallelse och ändring av undersökningstillstånd och koncession

Överlåtelse

1 § Undersökningstillstånd och bearbetningskoncessioner får överlätas efter tillstånd av prövningsmyndigheten. Tillstånd får lämnas om förvärvaren uppfyller de krav på lämplighet som anges i 2 kap. 1 § första och andra styckena vad gäller undersökningstillstånd och 4 kap. 1 § första stycket 2 vad gäller bearbetningskoncession.

Frånträdande

2 § Om en innehavare av undersökningstillstånd anmäler att han frånträder sin rätt, upphör tillståndet att gälla en månad efter det att anmälan kom in till prövningsmyndigheten. Motsvarande gäller när en del av tillståndsområdet frånträds.

Om en koncessionshavare anmäler att han frånträder sin rätt, upphör denna sex månader efter det att anmälan kom in till prövningsmyndigheten.

En koncessionshavare får, efter tillstånd av prövningsmyndigheten, frånträda sin rätt för viss del av koncessionsområdet. I ett ärende om sådant tillstånd skall 4 kap. 4 § tillämpas.

Återkallelse

3 § En koncession kan återkallas, om koncessionshavaren inte fullgör sina skyldigheter enligt denna lag eller enligt villkor i koncessionen eller om synnerliga skäl föreligger. Detsamma gäller undersökningstillstånd för olja, gasformiga kolväten och diamant.

Ändring

4 § Om verksamheten ger upphov till betydande olägenhet som inte förutsågs när koncessionen meddelades, får prövningsmyndigheten bestämma de villkor för den fortsatta verksamheten som behövs för att förebygga eller minska olägenheten. Detsamma gäller undersökningstillstånd för olja, gasformiga kolväten och diamant.

5 § Annan ändring av tillstånd eller koncession än som sägs i 4 § får göras om innehavaren av tillståndet eller koncessionen begär eller medger

det. Därvid gäller i tillämpliga delar vad som sägs om beviljande av tillstånd eller koncession.

Prop. 1988/89:92
Bilaga 4

7 kap. Ersättning

Ersättning till sakägare

1 § Skada eller intrång som föranleds av undersökningsarbete skall ersättas av den som har undersökningstillstånd eller koncession med vars stöd arbetet bedrivs.

2 § Skada eller intrång som föranleds av att mark tas i anspråk för bearbetning eller därmed sammanhängande verksamhet skall ersättas av koncessionshavaren.

Om det uppstår synnerligt men för någon fastighet eller del därav på grund av att mark tas i anspråk, skall koncessionshavaren lösa den fastighet eller fastighetsdel som lider sådant men, om ägaren begär det.

3 § Beträffande ersättning och löseskilling enligt 2 § gäller 4 kap. och 5 kap. 23 §, 24 § och 27 § första stycket första meningen expropriationslagen (1972:719) i tillämpliga delar. Vad som sägs i 4 kap. 3 § samma lag skall härvid tillämpas i fråga om värdeökning som ägt rum under tiden från dagen tio år före det ansökan om markanvisning gjordes.

4 § I fråga om ersättning för skada eller intrång som uppstår efter markanvisningen och som inte kunde förutses vid denna är denna lag inte tillämplig.

Ersättning vid återkallelse

5 § Återkallas ett undersökningstillstånd eller en koncession utan att innehavaren har åsidosatt bestämmelserna i denna lag eller villkor i tillståndet eller koncessionen, är han berättigad att av staten erhålla ersättning för förlust till följd av åtgärd som han vidtagit med anledning av tillståndet eller koncessionen.

8 kap. Prövningen m. m.

Undersökningstillstånd och bearbetningskoncession

1 § Ärenden om beviljande av undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession prövas av bergmästaren i det distrikt där tillstånds- eller koncessionsområdet eller huvuddelen därav ligger, om inte annat följer av 2 §.

Bergmästaren får avgöra ärenden om beviljande av undersökningstillstånd utan att någon annan än sökanden haft tillfälle att yttra sig.

I ärenden om beviljande av bearbetningskoncession skall bergmästaren samråda med länsstyrelsen i det eller de län där koncessionsområdet ligger i den fråga som avses i 4 kap. 1 § andra stycket. Länsstyrelsen får därvid besluta om särskild utredning enligt bestämmelserna i 2 kap. 11 § lagen (1988:950) om kulturminnen m. m.

2 § Ärenden om beviljande av koncession skall hänskjutas till regeringens prövning, om

1. bergmästaren bedömer frågan om koncession vara särskilt betydelsefull ur allmän synpunkt eller
2. bergmästaren vid prövning av fråga som avses i 4 kap. 1 § andra stycket finner skäl frågå vad länsstyrelsen har föreslagit.

3 § Ärenden i övrigt om undersökningstillstånd och bearbetningskoncession prövas av bergmästaren i det distrikt där tillståndet eller koncessionen har meddelats. Bergmästaren skall också på ansökan pröva tvister om innehavarens skyldigheter och rättigheter vid undersökning eller bearbetning.

Ärenden om återkallelse av undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession utan att innehavaren har åsidosatt bestämmelserna i denna lag eller villkor i tillståndet eller koncessionen skall hänskjutas till regeringens prövning. Detsamma gäller ärenden i övrigt som bergmästaren bedömer vara särskilt betydelsefulla ur allmän synpunkt.

4 § Bergmästaren skall bereda och yttra sig i ärenden som hänskjuts till regeringens prövning.

5 § Bergmästaren får vid beredning av ärenden som avses i 1–3 §§ anlita sakkunniga för att utreda frågor som kräver särskild fackkunskap. Den som står i sådant förhållande till saken eller till sakägare att hans tillförlitlighet kan ifrågasättas får inte anlitas som sakkunnig.

Ersättning till sakkunniga bestäms av bergmästaren. Myndigheter eller anställda i allmän tjänst får ersättning bara om det finns särskilda föreskrifter om detta. Sökanden skall betala kostnaderna för ersättning till sakkunniga. I ärenden enligt 3 § första stycket andra meningen skall dock i stället 16 kap. 7 § tillämpas.

6 § Bergmästaren får vid beredning av ärenden som avses i 1–3 §§ företa undersökning på platsen om det behövs. Sakägarna skall på lämpligt sätt underrättas om tid och plats för undersökningen. Sökanden skall betala kostnaderna för undersökningen. I ärenden enligt 3 § första stycket andra meningen skall dock i stället 16 kap. 7 § tillämpas.

Markanvisning

7 § Ärenden om anvisande av mark för bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet skall prövas vid markanvisningsförrättning enligt bestämmelserna i 9 kap.

Ersättning m. m.

8 § Tvister om ersättning enligt 7 kap. 1 § prövas av bergmästaren. Har en sådan tvist inte hänskjutits till avgörande av skiljemän när markanvisningsförrättningen hålls, prövas frågan vid förrättningen.

9 § Tvister i frågor som avses i 7 kap. 2 § prövas vid markanvisningsförrättningen.

10 § Beslut som har meddelats enligt 8 och 9 §§ får verkställas.

11 § Tvister om ersättning enligt 5 kap. 7 § andra stycket, 7 kap. 5 §, 10 kap. 3 §, 11 kap. 2 § och 12 kap. 8 § samt tvist om kostnad enligt 10 kap.

7 § andra stycket prövas av den fastighetsdomstol inom vars område koncessionsområdet eller större delen därav ligger. Detsamma gäller tvister i frågor som avses i 12 kap. 6 § andra stycket.

Prop. 1988/89:92
Bilaga 4

9 kap. Hur markanvisningsförrättningen går till

Förrättningsmyndigheten m. m.

1 § Markanvisningsförrättning hålls av bergmästaren i det distrikt där koncessionen har meddelats.

Som förrättningsmän skall även delta två gode män om bergmästaren finner att det behövs eller när någon sakägare begär det och det inte medför oskäligt dröjsmål.

2 § Bergmästaren skall utse gode männen bland dem som i orten är valda till gode män vid fastighetsbildningsförrättning.

3 § Om en god man är hindrad att tjänstgöra på grund av jäv eller om han uteblir och någon annan god man inte utan dröjsmål kan infinna sig, får bergmästaren kalla någon som är valbar till god man vid fastighetsbildningsförrättning.

4 § Bestämmelsen i 4 kap. 12 § rättegångsbalken om hinder för närstående att samtidigt tjänstgöra som domare gäller också förrättningsmän.

5 § För förrättningsmän gäller samma jäv som mot domare.

6 § Om en sakägare vill anföra jäv mot en förrättningsman, skall han göra detta första gången han för talan i ärendet sedan han fick veta att förrättningsmannen tjänstgör och att jävsanledning föreligger. Gör han inte det, har han inte längre rätt att anföra jäv.

Har jäv anförts mot en förrättningsman, får denne endast vidta sådana åtgärder som inte kan skjutas upp utan synnerlig olägenhet och som inte innebär att en för förrättningen betydelsefull fråga avgörs. Sådana åtgärder får dock vidtas av bergmästaren, även om han förklarats jävig.

Att en förrättningsman har förklarats jävig påverkar inte beslut eller åtgärder som har tillkommit innan frågan om jäv uppkom.

7 § Förrättningsmännen får anlita sakkunniga för att utreda frågor som kräver särskild fackkunskap. Den som står i sådant förhållande till saken eller till sakägare att hans tillförlitlighet kan ifrågasättas får inte anlitas som sakkunnig.

Ansökan om markanvisning

8 § Ansökan om markanvisning skall vara skriftlig och innehålla

1. beskrivning av det område som sökanden önskar ta i anspråk,
2. uppgift om de fastigheter som berörs av ansökan samt namn och adress på fastighetsägarna och de övriga sakägarna,
3. uppgift om tvist som enligt 8 kap. 8 § skall prövas vid för rättningen,
4. uppgift om hinder mot verksamheten enligt 5 kap. 13 § föreligger inom någon del av området.

Sökanden skall erlägga förskott på kostnader som avses i 19 §, om bergmästaren begär det.

9 § Om ansökningshandlingarna inte uppfyller föreskrifterna i 8 § första stycket eller den i övrigt är ofullständig eller sökanden inte har erlagt föreskriven ansökningsavgift eller förskott enligt 8 § andra stycket, får bergmästaren förelägga sökanden att inom viss tid avhjälpa bristen.

Om ett föreläggande enligt första stycket inte följs skall ansökningshandlingarna avvisas, om den är så ofullständig att den inte utan väsentlig olägenhet kan läggas till grund för en förrättning eller om underlåtenheten avser betalning av ansökningsavgift eller förskott.

Sammanträde med sakägarna m. m.

10 § Vid förrättningen, som inte får avslutas förrän koncessionsbeslutet vunnit laga kraft, skall sammanträde hållas med sökanden och övriga sakägare. Om stridiga intressen saknas behövs dock inte något sammanträde.

Mer än ett sammanträde får hållas endast om en viss fråga inte kan avgöras utan ytterligare utredning eller om det av något annat skäl är oundgängligen nödvändigt.

Förrättningsmännen får företa undersökning på platsen om det behövs. Sakägarna skall på lämpligt sätt underrättas om tid och plats för undersökningen.

11 § Om sammanträde hålls, skall samtliga kända sakägare kallas. Kallelsen skall delges i god tid före sammanträdet. Den som i föreskriven ordning har kallats till ett sammanträde får vid detta kallas till nytt sammanträde genom att tid och plats för det kommande sammanträdet tillkännages.

Kallelsen skall innehålla en kortfattad redogörelse för ansökningshandlingarnas innehåll och upplysning om innehållet i 14 §. Har aktförvarare utsetts enligt 13 §, skall kallelsen innehålla dennes namn och platsen där kopia av ansökningshandlingarna finns tillgängliga.

12 § Om fastighetsägaren eller dennes ställföreträdare stadigvarande vistas utom riket och delgivning inte kan ske med ombud, får delgivning i stället ske genom att handlingen lämnas till den som förvaltar eller brukar fastigheten.

Den som mottagit handlingen enligt första stycket skall om möjligt snarast sända den vidare till fastighetsägaren eller dennes ställföreträdare. Han skall upplysas om detta när handlingen lämnas till honom. Är den söktes uppehållsort känd, skall bergmästaren omedelbart med posten sända honom meddelande om delgivningen.

Delgivning skall anses ha skett, när handlingen lämnats enligt första stycket.

13 § Om det behövs skall bergmästaren sända kopia av ansökningshandlingarna till en lämplig person på platsen (aktförvarare). Denne skall hålla handlingarna tillgängliga för sakägarna.

14 § De som äger fastigheter som berörs av ansökningshandlingarna skall för bergmästaren uppges de sakägare i fråga om fastigheterna som är kända för honom. Den fastighetsägare som utan giltigt skäl underlåter att göra detta, skall ersätta sakägarna för skador som har föranletts av underlåtenheten.

15 § Om sökanden, trots att han kallats på föreskrivet sätt, uteblir från

det första sammanträdet utan laga förfall, skall detta ställas in. Nytt sammanträde skall sättas ut om han inom tre veckor begär det. Gör han ingen sådan begäran, skall ärendet avskrivas.

Om någon av de andra sakägarna uteblir från ett sammanträde och han inte har kallats på föreskrivet sätt, skall nytt sammanträde hållas innan förrättningen slutförs.

Nytt sammanträde behövs inte om den uteblivne sakägaren har biträtt ansökan eller annars medgett att förrättningen ändå slutförs.

Utan hinder av andra stycket får sådana förrättningsåtgärder vidtas som inte i någon nämnvärd mån inverkar på sakägarens rätt.

16 § Bergmästaren skall föra protokoll över förrättningen. Protokollet och övriga handlingar som ges in eller upprättas i förrättningsärendet skall föras samman till en akt.

Omröstning

17 § Om förrättningsmännen har olika mening, gäller som beslut vad två av dem säger. Om varje förrättningsman har sin mening, gäller bergmästarens mening. I fråga om pengar eller annat som utgör viss mängd skall dock den mening gälla som avser den näst största mängden.

Förrättningskostnader

18 § Till bergmästaren och gode männen utgår ersättning för inställelse vid förrättningen och vid undersökning på platsen enligt föreskrifter som regeringen meddelar.

Ersättning till sakkunniga bestäms av förrättningsmännen. Myndigheter eller anställda i allmän tjänst får ersättning bara om det finns särskilda föreskrifter om detta.

Sökanden skall betala kostnaderna för förrättningen.

19 § Sökanden skall svara för sina egna kostnader i ärendet och ersätta andra sakägare för deras kostnader för att bevaka sin rätt vid förrättningen. Detta gäller dock ej om annat följer vid en motsvarande tillämpning av 18 kap. 6 eller 8 § rättegångsbalken.

Markanvisningsbeslutets innehåll

20 § Beslut om markanvisning skall ange de anvisade områdenas läge, omfattning och ändamål samt innehålla avgörande i vid förrättningen prövade frågor som avses i 8 kap. 8 och 9 §§. Därutöver skall beslutet innehålla avgörande i frågor om förrättningskostnader enligt 18 och 19 §§ och deras fördelning.

Om löseskilling eller intrångsersättning bestäms, skall det i beslutet också anges om belopp skall deponeras enligt 10 kap. 2 § samt var depositionen skall ske.

21 § Gränserna för mark som anvisas skall utstakas och utmärkas i behövlig omfattning. Karta skall upprättas över marken. Den skall göras så noggrann som ändamålet kräver. Kan förrättningen genomföras och förrättningsresultatet åskådliggöras utan karta, behöver en sådan dock inte upprättas.

Innan beslut meddelas om inlösen av del av fastighet enligt 7 kap. 2 § andra stycket skall i den ordning som gäller för fastighetsbildning en karta med beskrivning ha upprättats över området och dess gränser ha utmärkts.

22 § Överenskommelse om ersättning som avses i 7 kap. 1 och 2 §§ skall fastställas i markanvisningsbeslutet, om någon av parterna begär det. Ersättningen får inte bestämmas annorlunda än som parterna har kommit överens.

23 § Markanvisningsbeslutet skall meddelas vid sammanträde eller på tid och plats som förrättningsmännen ger tillkänna för sakägare och andra som har rätt att överklaga beslutet. Ett sådant tillkännagivande skall lämnas vid sammanträde eller genom skriftligt meddelande.

10 kap. Hur olika ersättningar skall betalas

1 § Ersättning som har bestämts vid markanvisningsförrättning skall betalas inom en månad från det att markanvisningsbeslutet vunnit laga kraft. Ersättningen skall även innefatta ränta från dagen då beslutet vann laga kraft eller, om marken dessförinnan har tillträtts, från tillträdesdagen.

Ränta beräknas enligt 5 § räntelagen (1975:635) för tiden till dess betalning skall ske och enligt 6 § räntelagen för tiden därefter.

2 § Ersättning som inte gäller personlig skada skall deponeras hos länsstyrelsen i det län där marken ligger, om fastigheten har minskat i värde så mycket att den kan antas inte utgöra full säkerhet för de borgenärer som hade panträtt i fastigheten när rätten till ersättning uppkom.

Om ersättningen gäller mark i olika län, skall den deponeras där provningsmyndigheten bestämmer.

Ersättning som inte skall deponeras betalas till den som är berättigad till ersättningen.

3 § Om en borgenär som avses i 2 § lider förlust därför att deposition inte har skett, har han rätt till ersättning av koncessionshavaren. Detsamma gäller om borgenären gör förlust genom att ersättning som inte har prövats vid markanvisningsförrättning eller av domstol har blivit för lågt beräknad.

4 § Vid deposition skall den ersättningsskyldige till länsstyrelsen ge in utdrag av protokollet över markanvisningsförrättningen och gravationsbevis i fråga om fastigheter som berörs. Gör han inte det, skall länsstyrelsen skaffa handlingarna på den ersättningsskyldiges bekostnad.

5 § Om den ersättningsskyldige inte betalar eller deponerar ersättning inom föreskriven tid, skall länsstyrelsen på begäran av den som är berättigad till ersättningen söka verkställighet av ersättningsbeslutet. Länsstyrelsen kan också efter att ha hört bergmästaren förordna att arbetet skall ställas in till dess ersättningen har betalats eller tagits ut.

6 § Om ersättning har deponerats hos länsstyrelsen eller om länsstyrelsen har tagit ut ersättning, skall länsstyrelsen så snart som möjligt sätta in den på bank mot ränta.

7 § Ersättning och upplupen ränta skall länsstyrelsen betala ut till den

som har rätt till ersättningen. Därvid tillämpas bestämmelserna i 6 kap. 18 § andra och tredje styckena samt 19 § expropriationslagen (1972:719).

Den ersättningsskyldige skall svara för kostnaderna vid fördelning av ersättningen, om inte annat följer vid en motsvarande tillämpning av 18 kap. 6 eller 8 § rättegångsbalken.

8 § Inlösen av mark är fullbordad då koncessionshavaren har fullgjort vad som åligger honom enligt 2 §.

9 § Om en del av en fastighet inlöses sker ändringen i fastighetsindelningen då inlösen är fullbordad enligt 8 §.

Sådana särskilda rättigheter till en fastighet som har tillkommit genom frivilliga upplåtelser upphör när inlösen av fastigheten eller av sådan del därav som berörs av rättigheten är fullbordad enligt 8 §, om inte fastighetsdomstolen eller förrättningsmännen har förordnat att rättigheten skall bestå. Ett sådant förordnande får meddelas endast om det uppenbarligen är utan betydelse för den rätt som tillkommer borgenärer med panträtt i fastigheten.

Andra särskilda rättigheter till fastigheten än som anges i andra stycket består efter inlösen, om inte något annat har förordnats av domstolen eller förrättningsmännen.

Genom inlösen upphör den lösta egendomens ansvar för fordran. Detta gäller dock inte fordran som har förmånsrätt enligt 6 § 1 förmånsrättslagen (1970:979).

11 kap. Kronoandel

1 § Staten får sin kronoandel om inte staten avstår från den innan frågan om bearbetningskoncession avgörs. Om staten avstår skall detta anmälas skriftligen till bergmästaren. Denne skall genast sända meddelande till sökanden om en sådan anmälan.

2 § Har staten inte avstått från kronoandelen, skall staten betala koncessionshavaren hälften av dennes utgifter för ersättning till sakägare, handläggning av ärendena om bearbetningskoncession och markanvisning samt för fördelning av ersättning. Om mark som tillhör koncessionshavaren anvisats, skall staten i förhållande till sin andel ersätta denne för marken enligt de grunder som anges i 7 kap. 3 §.

3 § Kronoandel får helt eller till viss del överlåtas eller upplåtas.

4 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får besluta i frågor om kronoandel.

12 kap. Gemensam förvaltning av koncessionsrätt

1 § Bestämmelserna i detta kapitel gäller koncessioner i vilka det finns kronoandel eller där annars flera har andel i koncessionen.

Bestämmelserna i 4–9 §§ gäller bara i den mån annat inte har avtalats mellan andelshavarna.

2 § Andelshavarna skall välja en föreståndare för verksamheten (gruvföreståndare). Denne skall vara bosatt i Sverige och, om inte regeringen meddelar dispens, svensk medborgare.

Val av föreståndare skall anmälas till bergmästaren. Sker inte sådan anmälan eller har någon utsetts som inte är behörig, ansvarar varje andelshavare som om han var föreståndare.

3 § Föreståndaren ansvarar för att verksamheten bedrivs enligt bestämmelserna i 5 kap. 4–12 §§ och 14 kap. 4 och 5 §§. Han får från andelshavarna fordra in de bidrag som behövs för detta och för betalning av avgifter.

Stämman med andelshavarna

4 § Stämman skall hållas med andelshavarna när andelshavare som tillsammans innehar minst en fjärdedel av koncessionen begär det eller föreståndaren anser det nödvändigt. På stämman behandlas frågor om hur verksamheten skall bedrivas och andra gemensamma angelägenheter.

Föreståndaren skall kalla till stämman. Om det inte finns någon föreståndare eller om denne är varaktigt förhindrad att utfärda kallelse, kan var och en av andelshavarna kalla till stämman.

Andelshavarna skall kallas till stämman genom rekommenderade brev.

5 § Ordförande på stämman är den som andelshavarna utser.

Andelshavarna har rösträtt efter sin andel i koncessionen. Förekommer skilda meningar, gäller som stämmans beslut den mening som har fått flest röster. Vid lika röstetal sker val genom lottning. I andra frågor än val gäller vid lika röstetal den mening som ordföranden biträder om inte annat följer av 6 §. Lån får dock inte tas upp utan att alla andelshavarna samtycker till det.

Undersökning och bearbetning

6 § Vill andelshavare som innehar minst hälften av koncessionen utföra undersökning eller bearbetning i större omfattning än de andra, skall det större arbetet utföras. Detsamma gäller när fråga är om ett visst arbete skall utföras eller ej.

Den som har begärt att arbetet skall utföras svarar för kostnaden för detta och tillgodoräknas den ytterligare kvantitet av mineralet som utvinns genom arbetet.

7 § Andelshavare, som har utfört undersökningsarbete inom koncessionsområdet, skall på begäran tillhandahålla andra andelshavare resultatet av undersökningen.

8 § En andelshavare som inte har deltagit i ett visst arbete får ansluta sig till detta efter anmälan på stämman eller skriftlig anmälan hos föreståndaren. I sådant fall skall andelshavaren i förhållande till sin andel i koncessionen ersätta följande slag av kostnader som föranletts av arbetet:

1. kostnader för sådana byggnader och andra anläggningar, maskiner, redskap, inventarier och förråd som är nödvändiga eller nyttiga för

fortsatt undersökning eller bearbetning, efter det värde egendomen har när andelshavaren ansluter sig till arbetet.

2. kostnader för ersättning eller inlösen enligt 7 kap. 2 § samt kostnader för markanvisningsförrättning och fördelning av ersättning.
3. kostnader för sådana undersöknings- och tillredningsarbeten som har utförts efter markanvisningsförrättningen och som är nödvändiga eller nyttiga för fortsatt undersökning eller bearbetning.

Har mark som tillhör en andelshavare tagits i anspråk för arbetet, skall den andelshavare som ansluter sig betala ersättning för detta i förhållande till sin andel enligt de grunder som anges 7 kap. 3 §.

Förverkande av andel i koncessionen

9 § Om en andelshavare inte senast två månader efter anmodan betalar vad han är skyldig att bidra med enligt 3 § eller nödvändiga kostnader för undersökningsarbete eller bearbetning, är hans andel i koncessionen med vad som hör till denna förverkad till de andra andelshavarna.

13 kap. Verkan av att en bearbetningskoncession upphör

1 § När en bearbetningskoncession upphör, förlorar koncessionshavaren rätten till sådana av koncessionen omfattade mineral och som har brutits eller på annat sätt utvunnits men inte uppfordrats.

Mineral som har uppfordrats får finnas kvar inom området för koncessionshavarens räkning under högst två år efter det att koncessionen har upphört att gälla. Koncessionshavaren förlorar rätten till det som inte har tagits bort under denna tid.

Mineral som koncessionshavaren har förlorat sin rätt till enligt denna paragraf tillfaller fastighetsägaren i den mån de inte tillfaller någon ny innehavare av undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession enligt 3 kap. 3 § första stycket eller 5 kap. 6 §.

2 § Koncessionshavaren förlorar rätten till sådana byggnader som gjorts för gruvans eller motsvarande anläggnings styrka och varaktighet samt inklädnad av borrhål och stängsel som innehavaren varit skyldig att hålla. Sådana anläggningar skall lämnas kvar på platsen. Om någon annan beviljas koncession inom området, övertar denne anläggningarna.

3 § I den mån det är motiverat från allmän eller enskild synpunkt skall koncessionshavaren utföra efterarbete och ta bort andra anläggningar än som sägs i 2 §.

Anläggningar som lämnas kvar skall vara i sådant skick att det inte uppkommer fara för allmänheten. Sådant stängsel som sägs i 2 § skall vara utfört så, att det består varaktigt efter det att koncessionen har upphört. Anläggningar som lämnas kvar tillfaller fastighetsägaren.

När koncessionen upphör, förlorar innehavaren den rätt till marken som han har på grund av markanvisningen.

4 § I den mån koncessionshavarens skyldigheter enligt 3 § inte har bestämts genom villkor i koncessionen, skall frågan prövas i samband med att koncessionen upphör.

5 § Statens rätt enligt bestämmelserna om kronoandel upphör samtidigt

med koncessionen. Därvid gäller vad som sagts i 1 – 3 §§ om koncessionshavare även för staten.

Prop. 1988/89:92
Bilaga 4

6 § Regeringen får utfärda föreskrifter om skyddsåtgärder vid nedlagda gruvhål och om kontrollåtgärder till skydd mot ras och sättningar vid nedlagda gruvor.

14 kap. Avgifter och andra särskilda skyldigheter

Avgifter

1 § Sökande i ärenden enligt denna lag skall betala ansökningsavgift i enlighet med vad regeringen föreskriver.

2 § Innehavare av undersökningstillstånd skall betala avgift till staten. Avgiften skall bestämmas med beaktande av undersökningsområdets storlek och arten av de mineral som omfattas av tillståndet enligt vad regeringen närmare föreskriver.

Redovisning över utförda undersökningsarbeten

3 § När ett undersökningstillstånd har upphört, skall innehavaren senast inom en månad till bergmästaren inge en redovisning över utförda undersökningsarbeten. Till redovisningen skall fogas en karta över det undersökta området. Av redovisningen skall framgå

1. vem som har utfört undersökningen,
2. vilken typ av undersökningsarbeten som har utförts,
3. hur omfattande undersökningen har varit samt
4. vem som förvarar undersökningsresultaten.

Skyldigheterna enligt denna paragraf gäller endast den som yrkesmässigt bedriver undersökningsarbete.

Skyldighet att upprätta karta och föra journal m. m.

4 § Över gruvor och motsvarande anläggningar som är under arbete skall koncessionshavaren upprätta karta. På kartan skall redovisas de borrhål inom koncessionsområdet som är av bestående värde. Pågår ingen bearbetning skall sådana borrhål i stället läggas in på borrhålskarta. Kartorna skall förvaras hos koncessionshavaren och fortlöpande kompletteras av denne. Utdrag skall sändas till den myndighet som regeringen bestämmer.

Gruvor eller motsvarande anläggningar får inte utan tillstånd läggas ned, förrän alla gruvarbeten har blivit inmätta och inlagda på karta.

5 § Koncessionshavaren skall föra journal över undersökningsarbete och bearbetning samt till den myndighet som regeringen bestämmer redovisa prover och avge rapporter.

Sveriges geologiska undersökning skall på begäran få följa koncessionshavarens arbete i geologiskt avseende och ta del av de geologiska resultaten av arbetet. Regeringen får besluta att andra myndigheter får göra detsamma.

1 § Tillsynen över efterlevnaden av denna lag och av villkor eller föreskrifter som meddelats med stöd av lagen utövas av bergmästaren.

2 § Den som har tillstånd eller koncession eller på annat sätt utövar verksamhet enligt denna lag skall på begäran av bergmästaren

1. lämna bergmästaren de upplysningar och tillhandahålla de handlingar som behövs för tillsynens utövande, och
2. ge bergmästaren tillträde till anläggningar eller platser där verksamhet som omfattas av denna lag bedrivs, i den omfattning som behövs för tillsynens utövande.

3 § Bergmästaren får besluta om de åtgärder som behövs för att trygga efterlevnaden av denna lag eller av villkor eller föreskrifter som meddelats med stöd av lagen.

4 § Om undersökningsarbete påbörjas utan att säkerhet har ställts enligt 3 kap. 4 § tredje stycket eller 5 kap. 9 § fjärde stycket eller om anläggning utförs i strid med 3 kap. 2 § andra stycket eller 5 kap. 9 § fjärde stycket får tingsrätten på ansökan av den som äger eller innehar marken förordna att arbetet skall ställas in eller att anläggningen skall tas bort på undersökarens bekostnad. Beträffande sådana åtgärder finns bestämmelser i 17 § handräckningslagen (1981:847).

5 § Om någon inte följer vad som har begärts eller föreskrivits med stöd av 2 eller 3 § eller om någon inte fullgör sina skyldigheter enligt 13 kap. 3 §, 14 kap. 3 §, 4 § första stycket eller 5 §, får bergmästaren förelägga honom att fullgöra sina skyldigheter vid vite.

Om arbete bedrivs på sådant sätt att det uppkommer uppenbar fara för allmänt eller enskilt intresse, får bergmästaren förbjuda arbetet. Förbudet gäller omedelbart.

Om ett föreläggande enligt första stycket inte fullgörs eller om ett förbud enligt andra stycket åsidosätts, får tingsrätten på ansökan av bergmästaren meddela handräckning för att åstadkomma rättelse. Beträffande handräckning finns bestämmelser i 17 § handräckningslagen (1981:847).

6 § Till böter eller fängelse i högst sex månader skall den dömas som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. påbörjar undersökningsarbete utan att iaktta vad som föreskrivs i 3 kap. 4 § eller 5 kap. 9 § fjärde stycket om underrättelse och ställande av säkerhet,
2. bearbetar mineral utan att ha erhållit bearbetningskoncession om sådan krävs,
3. utan tillstånd enligt 5 kap. 11 § lägger igen utfraktsväg, ort eller borrhål som sägs där,
4. utan tillstånd enligt 14 kap. 4 § andra stycket lägger ned gruva eller motsvarande anläggning, innan alla gruvarbeten blivit inmätta och inlagda på karta.

Till böter eller fängelse i högst sex månader döms också den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet lämnar oriktig uppgift när han fullgör uppgiftsskyldighet enligt koncessionsvillkor eller enligt 2 § 1.

I fall som sägs i första stycket 2 kan mineral som utvunnits förklaras förverkat.

Om brott som avses i första stycket 1 berör enbart enskilds rätt, får åklagare väcka åtal endast om målsäganden anger brottet till åtal.

Prop. 1988/89:92
Bilaga 4

16 kap. Hur beslut får överklagas

1 § Beslut om markanvisning och beslut om ersättning enligt 7 kap. 1 § får överklagas hos den fastighetsdomstol inom vars område den mark saken gäller eller större delen av denna ligger.

2 § Beslut under markanvisningsförrättningen får överklagas särskilt om prövningsmyndigheten har

1. ogillat jäv mot förrättningsman,
2. beslutat angående ersättning till sakkunnig eller tolk, eller
3. beslutat enligt 5 kap. 3 § andra stycket angående ianspråktagande av mark i avvaktan på slutligt avgörande i ärendet.

Fastighetsdomstolens beslut i frågor som avses i första stycket 1 får inte överklagas.

Den som anser att markanvisningsförrättning onödigt uppehålls genom ett beslut vid förrättningen får överklaga beslutet genom besvär hos fastighetsdomstolen. Denna rätt att överklaga är inte inskränkt till någon viss tid.

3 § Bergmästarens beslut i fråga om meddelande av bearbetningskoncession eller meddelande av tillstånd till överlåtelse av koncession eller ändring av villkoren för en koncession får överklagas hos regeringen.

Bergmästarens beslut i frågor om återkallelse av undersökningstillstånd eller av bearbetningskoncession får överklagas hos kammarrätten.

Bergmästarens beslut får överklagas hos Sveriges geologiska undersökning, om beslutet avser frågor om

1. undersökningstillstånd, dock ej frågor om återkallelse av undersökningstillstånd,
2. tillstånd till byggande av väg enligt 3 kap. 2 § andra stycket,
3. förlängning av giltighetstiden för bearbetningskoncession,
4. förhandsbesked enligt 4 kap. 9 § tredje stycket,
5. tillstånd att lägga igen utfraktsväg m. m. enligt 5 kap. 11 §,
6. tillstånd att lägga ned gruvor eller motsvarande anläggningar innan alla gruvarbeten blivit inmätta och inlagda på karta enligt 14 kap. 4 § andra stycket.

Beslut av Sveriges geologiska undersökning i ärenden enligt tredje stycket får inte överklagas.

Bergmästarens beslut om meddelande av bearbetningskoncession får överklagas även av den kommun där koncessionsområdet är beläget.

4 § Bergmästarens beslut enligt 3 kap. 6 § och 5 kap. 13 § första stycket får överklagas hos länsstyrelsen. Länsstyrelsens beslut i sådana ärenden får inte överklagas.

Om beslutet gäller område med detaljplan eller områdesbestämmelser får det överklagas även av kommunen.

5 § Bergmästarens beslut i andra frågor än som avses i 1–4 §§ får överklagas hos kammarrätten.

6 § Länsstyrelsens beslut i fråga om ställd säkerhet får överklagas hos kammarrätten.

Länsstyrelsens beslut enligt 3 kap. 5 § och 5 kap. 13 § första stycket får överklagas hos regeringen.

Prop. 1988/89:92
Bilaga 4

7 § I mål som avses i 1 och 2 §§ och i ärenden enligt 8 kap. 3 § första stycket andra meningen skall koncessionshavaren svara för dels sina egna kostnader, dels de kostnader som åsamkas motparterna i fastighetsdomstolen genom att koncessionshavaren överklagar bergmästarens beslut enligt 1 eller 2 § och i högre rätt genom att han överklagar dit. Detta gäller dock inte om annat följer av 18 kap. 6 eller 8 § rättegångsbalken. I övrigt tillämpas 18 kap. rättegångsbalken.

17 kap. Särskilda bestämmelser

1 § Med särskild rätt till fastighet avses i denna lag nyttjanderätt, servitut, renskötselrätt och rätt till elektrisk kraft samt liknande rätt.

Bestämmelserna i denna lag om sakägare gäller inte innehavare av fordran för vilken fastigheten svarar.

2 § Om säkerhet som skall ställas enligt denna lag inte har godkänts av den till vars förmån den ställs, skall säkerheten prövas av länsstyrelsen.

Borgen får godkännas av länsstyrelsen endast om borgensmannen svarar som för egen skuld och, om flera har tecknat borgen, de svarar solidariskt.

Staten, kommuner, landstingskommuner och kommunalförbund behöver inte ställa säkerhet.

Övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990 då gruvlagen (1974:342), lagen (1974:890) om vissa mineralfyndigheter och lagen (1949:658) om inlösen i vissa fall av rätt till gruva m. m. skall upphöra att gälla.

Förekommer i lag eller annan författning någon hänvisning till föreskrift som har ersatts genom bestämmelse i den nya lagen, skall i stället den nya bestämmelsen tillämpas.

Om inte annat framgår av 4-6 skall den nya lagen tillämpas även på rättigheter enligt äldre lag. Därvid skall bestämmelserna om undersökningstillstånd i den nya lagen tillämpas på äldre rättigheter till undersökning och bestämmelserna om bearbetningskoncession i den nya lagen tillämpas på äldre rättigheter till bearbetning.

2. Vad som enligt den nya lagen gäller om ägare av fastighet skall tillämpas även på den som innehar fastighet med ständig besittningsrätt eller fideikommissrätt. Detsamma gäller den som enligt beslut vid allmän avvittring innehar ströäng.

Bestämmelserna i denna lag om fordran för vilken panträtt har upplåtits i fastighet skall tillämpas på rätt till avkomst eller förmån som avses i 8 § lagen (1970:995) om införande av nya jordabalken, om rättigheten inte är att anse som särskild rätt till fastighet.

3. I mål och ärenden som har anhängiggjorts innan den nya lagen träder i kraft skall äldre bestämmelser tillämpas.

14 kap. 3 § gäller inte inmutning och undersökningskoncession som upphör före den 1 juli 1991.

Om ersättning som har beslutats enligt äldre lag inte har betalats ut när denna lag träder i kraft, tillämpas 4 kap. 33–38 §§ gruvlagen (1974:342) i stället för 10 kap. nya lagen.

Lagen (1949:658) om inlösen i vissa fall av rätt till gruva m. m. skall alltjämt tillämpas på inmutningar och utmål.

4. Beträffande inmutningar gäller den nya lagen med följande begränsningar.

- a. Inmutaren får inom det område som anges i mutsedeln utföra undersökning av sådana mineral som var inmutningsbara enligt gruvlagen (1974:342), när den upphörde att gälla. Medgivande enligt 2 kap. 3–5 §§ gruvlagen skall anses som medgivande till undersökningsarbete enligt 3 kap. 5–7 §§ nya lagen.
- b. I fråga om undersökningstid och förlängning av denna tillämpas 3 kap. 5 § första och andra stycket samt 6 och 7 §§ gruvlagen i stället för 2 kap. 4–7 §§ nya lagen.
- c. Bestämmelserna i 6 kap. nya lagen skall inte tillämpas på inmutningar. I fråga om övergång av rätt till inmutning tillämpas i stället 9 kap. gruvlagen.
- d. När en inmutning upphör att gälla skall inte bestämmelserna i 2 kap. 8 § nya lagen om karenstid tillämpas på mark som har omfattats av inmutningen. I stället skall gälla att ansökningar om undersökningstillstånd för sådan mark, som ges in inom ett år från det att inmutningen upphörde att gälla, får beviljas endast efter medgivande av den myndighet som regeringen föreskriver.

5. Beträffande utmål som har beviljats enligt gruvlagen (1974:342) eller motsvarande äldre lagstiftning gäller den nya lagen med följande begränsningar.

- a. Beträffande utmål som har tillkommit enligt äldre lagstiftning tillämpas 14 kap. 6 § första stycket och 7 § gruvlagen så länge utmålet består.
- b. Utmålshavaren får under den tid utmålet består utföra undersökning och bearbetning av sådana mineral som var inmutningsbara enligt gruvlagen, när den upphörde att gälla. Mark som har anvisats enligt äldre lag skall anses som anvisad enligt den nya lagen. Om ny mark behöver anvisas, tillämpas den nya lagen. Medgivande att erhålla utmål utan hinder av 2 kap. 3–5 §§ gruvlagen skall vid tillämpning av 5 kap. 13 och 14 §§ nya lagen anses som medgivande enligt 3 kap. 5–7 §§ nya lagen.
- c. Innehavaren skall betala försvarsavgift enligt 6 kap. 8 och 9 §§ gruvlagen så länge utmålet består.
- d. I fråga om giltighetstiden för utmål tillämpas 6 kap. 10 § första stycket gruvlagen. Bestämmelserna i 6 kap. nya lagen skall inte tillämpas på utmål. I fråga om frånträdande tillämpas 6 kap. 13 § gruvlagen och i fråga om övergång av rätt till utmål 9 kap. gruvlagen. Bestämmelserna om inlösen av rätt till utmål i 10 kap. gruvlagen skall fortfarande tillämpas.
- e. I fråga om utmål tillämpas bestämmelserna i 8 kap. gruvlagen om samäganderätt i utmål i stället för dem i 12 kap. nya lagen om gemensam förvaltning av koncessionsrätt.
- f. Om en utmålshavare senast ett år före utgången av utmålets giltighetstid ansöker om bearbetningskoncession inom utmålet för sådana mineral som var inmutningsbara enligt gruvlagen när den upphörde att gälla, skall prövningen ske med iakttagande av följande.

Om regelbunden bearbetning eller tillredningsarbete eller anlägg-

ningsarbete för upptagande av bearbetning pågår, skall ansökningen bifallas utan prövning enligt 4 kap. 1 § och utan att koncessionen förenas med villkor enligt 4 kap. 4–6 §§.

Om undersökningsarbete av större omfattning pågår skall ansökningen prövas utan tillämpning av 4 kap. 1 § första stycket 1 och 2.

- g. När utmålet upphör tillämpas 7 kap. 3 § andra stycket gruvlagen i stället för 13 kap. 3 och 4 §§ nya lagen beträffande anläggningar som har påbörjats före ikraftträdandet. I fråga om rätt till nytt undersöknings-tillstånd för mark som har omfattats av utmålet skall inte 2 kap. 8 § nya lagen tillämpas. I stället skall gälla att ansökningar om sådant tillstånd, som ges in inom ett år från det att utmålet upphörde, får beviljas endast efter medgivande av den myndighet som regeringen bestämmer.

6. Beträffande koncessioner och motsvarande tillstånd, som har beviljats enligt lagen (1974:890) om vissa mineralfyndigheter eller motsvarande äldre lagstiftning gäller den nya lagen med följande begränsningar.

- a. Beträffande tillstånd som har tillkommit enligt äldre lagstiftning tillämpas punkt 5 i övergångsbestämmelserna till lagen om vissa mineralfyndigheter så länge tillståndet består.
- b. Innehavaren får under den tid tillståndet består utföra undersökning eller bearbetning enligt de villkor som har angetts i beslutet. Mark som har anvisats enligt äldre lag skall anses anvisad enligt den nya lagen. Om ny mark behöver anvisas tillämpas den nya lagen. Medgivande enligt 17–19 §§ lagen om vissa mineralfyndigheter skall anses som motsvarande medgivande enligt 3 kap. 5–7 §§ nya lagen.
- c. Den nya lagens bestämmelser om kronoandel i 1 kap. 8 §, undersökningstillstånds giltighetstid i 2 kap. 4–7 §§, ändring av tillstånd eller koncession i 6 kap. 4 § och gemensam förvaltning av koncessionrätt i 12 kap. skall inte tillämpas på tillstånd som avses här.
- d. När en koncession upphör tillämpas 36 § lagen om vissa mineralfyndigheter i stället för 13 kap. 3 och 4 §§ nya lagen beträffande anläggningar som har påbörjats före ikraftträdandet.
- e. För tillstånd till förberedande undersökning enligt 15 § lagen om vissa mineralfyndigheter som gäller vid ikraftträdandet tillämpas den lagen så länge tillståndet består.

7. Den som vid utgången av juni 1990 bedriver undersökning eller bearbetning för vilken tillstånd eller koncession därefter behövs till följd av denna lag får, under förutsättning att ansökan om tillstånd eller koncession görs före den 1 juli 1991 fortsätta verksamhet för samma ändamål utan tillstånd eller koncession till dess ansökan slutligt har prövats. Vid prövning av en sådan ansökan om bearbetningskoncession skall följande iakttas.

- a. Vid prövning av ansökan skall 4 kap. 3 § första stycket tillämpas som om sökanden hade undersökningstillstånd inom området för de mineral som ansökan avser.
- b. Ansökan skall prövas utan tillämpning av 4 kap. 1 § nya lagen. Om ansökan avser något av de koncessionsmineral som anges i 1 kap. 1 § tredje punkten skall dock 4 kap. 1 § första stycket 1 tillämpas. Koncessionstiden skall bestämmas till tio år. Om sökanden begär det skall dock kortare tid bestämmas.
- c. Koncession får förenas med villkor enligt 4 kap. 4–6 §§.

8. Före den 1 juli 1991 får koncession för mineral som inte omfattas av gruvlagen eller den gamla minerallagen inte meddelas annan än markägaren utan dennes medgivande. Detta gäller dock bara fyndigheter där bearbetning inte har påbörjats då den nya lagen träder i kraft.

Prop. 1988/89:92
Bilaga 4

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m. m.

Prop. 1988/89:92

Bilaga 4

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 2 § lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m. m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

2 §

Bestämmelserna i 2 och 3 kap. skall tillämpas enligt vad som är föreskrivet i plan- och bygglagen (1987:10), vattenlagen (1983:291), miljöskyddslagen (1969:387), naturvårdslagen (1964:822), lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter, väglagen (1971:948), lagen (1902:71 s. 1) innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, lagen (1978:160) om vissa rörledningar och luftfartslagen (1957:297).

Bestämmelserna i 2 och 3 kap. skall tillämpas enligt vad som är föreskrivet i plan- och bygglagen (1987:10), vattenlagen (1983:291), miljöskyddslagen (1969:387), naturvårdslagen (1964:822), lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter, väglagen (1971:948), lagen (1902:71 s. 1) innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, lagen (1978:160) om vissa rörledningar, luftfartslagen (1957:297), *minerallagen (0000:000) och lagen (1966:314) om kontinentalsockeln.*

Om tillåtligheten av en viss åtgärd har prövats enligt någon av de lagar som anges i första stycket och om avgörandet i frågan har vunnit laga kraft, är avgörandet bindande, såvitt avser tillåtligheten enligt bestämmelserna i 2 och 3 kap., när samma åtgärd prövas enligt någon annan av dessa lagar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990.

Lag om ändring i lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter

Härigenom föreskrivs att 9 och 37 §§ lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

9 §

Inom ett område som omfattas av *koncession enligt lagen (1974:890) om vissa mineralfyndigheter* får någon annan än koncessionshavaren inte utan särskilda skäl beviljas koncession enligt denna lag. *Ej heller får inom ett område, som omfattas av rätt enligt 1 kap. 4 eller 5 § eller 14 kap. 6 § första stycket gruvlagen (1974:342) eller av ansökan om sådan rätt, koncession utan särskilda skäl meddelas någon annan än den som erhållit eller ansökt om sådan rätt.*

Inom ett område som omfattas av *undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession enligt minerallagen (0000:000)* får någon annan än *tillstånds- eller koncessionshavaren* inte utan särskilda skäl beviljas koncession enligt denna lag.

37 §

Vid tvist angående fråga som avses i 25 § tillämpas *reglerna i 41 § lagen (1974:890) om vissa mineralfyndigheter*.

Vid tvist angående fråga som avses i 25 § tillämpas *8 kap. 3 § första stycket minerallagen (0000:000)*.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990.

Beträffande koncessioner enligt lagen (1974:890) om vissa mineralfyndigheter och beträffande inmutningar och utmål gäller äldre bestämmelser.

Lag om ändring i lagen (1982:618) om utländska förvärv av fast egendom m. m.

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 1 och 5 §§ och 3 kap. 5 § samt rubriken till 2 kap. lagen (1982:618) om utländska förvärv av fast egendom m. m. skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

2 kap.

*Inmutningsrätt och rätt till utmål**Rätt enligt minerallagen (0000:000)*

1 §

Kontrollsubjekt enligt lagen (1982:617) om utländska förvärv av svenska företag m. m. får inte utan tillstånd (förvärvstillstånd) för varje särskilt fall här i landet erhålla eller i övrigt förvärva *inmutningsrätt eller rätt till utmål enligt gruvlagen (1974:342)*.

Vad som i denna lag sägs om rätt till *utmål* skall gälla även nyttjanderätt till *utmål*.

Kontrollsubjekt enligt lagen (1982:617) om utländska förvärv av svenska företag m. m. får inte utan tillstånd (förvärvstillstånd) för varje särskilt fall här i landet erhålla eller i övrigt förvärva *undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession enligt minerallagen (0000:000)*.

Vad som i denna lag sägs om *bearbetningskoncession* skall gälla även nyttjanderätt till *sådan koncession*.

5 §

Om förvärvstillstånd inte söks inom föreskriven tid eller på föreskrivet sätt eller om tillstånd vägras, gäller

1. *beträffande inmutningsrätt, att undersökningsarbeten som förvärvaren företar inom det inmutade området är utan verkan till bevarande av inmutningsrätten,*

2. *beträffande utmål, att rätten till utmål är förverkad på den första infallande dag då försvarsavgift enligt 6 kap. 8 § gruvlagen (1974:342) skall erläggas.*

Om förvärvstillstånd inte söks inom föreskriven tid eller på föreskrivet sätt eller om tillstånd vägras, *upphör undersökningstillståndet eller bearbetningskoncessionen att gälla.*

3 kap.

5 §

Inmutningsrätt eller rätt till utmål, som har förvärvats genom inrop på exekutiv auktion under sådana förhållanden att förvärvstillstånd skulle ha krävts vid ett vanligt förvärv, skall åter avyttras inom ett år efter det att auktionen har

Undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession som meddelats enligt minerallagen (0000:000) och som har förvärvats genom inrop på exekutiv auktion under sådana förhållanden att förvärvstillstånd skulle ha krävts vid ett vanligt för-

vunnit laga kraft, om inte dessförinnan dessa förhållanden har upphört eller inroparen har fått tillstånd att behålla rättigheten. Regeringen får på ansökan av inroparen medge skäligt anstånd med avyttrandet.

I fråga om tillstånd enligt första stycket att behålla inmutningsrätt eller rätt till utmål gäller i tillämpliga delar bestämmelserna denna lag om förvärv av sådana rättigheter.

Avyttras inte rättigheten inom föreskriven tid, gäller

1. *beträffande inmutningsrätt, att undersökningsarbeten som inroparen företar inom det inmutade området är utan verkan till bevarande av inmutningsrätten.*

2. *beträffande utmål, att rätten till utmål är förverkad på den första infallande dag då försvarsavgift enligt 6 kap. 8 § gruvlagen (1974:342) skall erläggas.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990.

Beträffande inmutningar och utmål enligt gruvlagen (1974:342) gäller äldre bestämmelser.

värv, skall åter avyttras inom ett år efter det att auktionen har vunnit laga kraft, om inte dessförinnan dessa förhållanden har upphört eller inroparen har fått tillstånd att behålla *undersökningstillståndet eller koncessionen*. Regeringen får på ansökan av inroparen medge skäligt anstånd med avyttrandet.

I fråga om tillstånd att behålla *undersökningstillstånd eller koncession enligt första stycket* gäller i tillämpliga delar bestämmelserna i denna lag om förvärv av sådana *tillstånd eller koncessioner*.

Avyttras inte *tillståndet eller koncessionen* inom föreskriven tid, gäller *de påföljder som anges i 2 kap. 5 §.*

Lag om ändring i lagen (1966:314) om kontinentalsockeln

Härigenom föreskrivs att 3, 10 och 15 §§ lagen (1966:314) om kontinentalsockeln skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

3 §

Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer äger meddela tillstånd för annan än staten att genom geofysiska mätningar, borrhning eller på annat sätt utforska kontinentalsockeln och att utvinna naturtillgångar från denna.

Tillstånd skall avse bestämt område och viss tid.

Regeringen äger föreskriva att visst slag av verksamhet som avses i första stycket får äga rum utan tillstånd.

I ärenden om tillstånd att utvinna naturtillgångar från kontinentalsockeln skall lagen (1987:12) om innehållning med naturresurser m. m. tillämpas.

10 §

Inom anläggning och säkerhetszon utanför territorialgränsen tillämpas svensk lag med undantag av bestämmelserna i *gruvlagen* (1974:342), *lagen* (1974:890) om vissa *mineralfyndigheter*, *vattenlagen* (1983:291) och *lagstiftningen* angående jakt och fiske. Därvid anses anläggningen och zonen belägna inom närmaste del av Sveriges sjöterritorium.

Inom anläggning och säkerhetszon utanför territorialgränsen tillämpas svensk lag med undantag av bestämmelserna i *minerallagen* (0000:000), *vattenlagen* (1983:291) och *lagstiftningen* angående jakt och fiske. Därvid anses anläggningen och zonen belägna inom närmaste del av Sveriges sjöterritorium.

Produkt som frambringats utanför territorialgränsen anses utvunnen i Sverige.

15 §

Talan mot borgmästarens beslut enligt 7 § föres hos Sveriges geologiska undersökning genom besvär.

Mot beslut av Sveriges geologiska undersökning i ärende, som avses i 7 §, och mot tillsynsmyndighetens beslut enligt 12 § föres talan hos kammarrätten genom besvär.

Mot annat beslut av myndighet enligt denna lag föres talan genom besvär hos regeringen.

Beslut av Sveriges geologiska undersökning i ärende, som avses i 7 § och i ärende om återkallelse av tillstånd på grund av att föreskrift eller villkor för tillståndet har åsidosatts samt tillsynsmyndighetens beslut enligt 12 § överklagas hos kammarrätten.

Annat beslut av myndighet enligt denna lag överklagas hos regeringen.

Annat beslut än som avses i första stycket länder till efterrättelse utan hinder av förd talan, om ej annorlunda förordnas.

Beslutet gäller även om det överklagas, om inte annorlunda förordnats.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1989-02-16

Närvarande: f.d. regeringsrådet Bengt Wicslander, regeringsrådet Ulla Wadell, justitierådet Staffan Magnusson.

Enligt protokoll vid regeringssammanträde har regeringen på hemställan av statsrådet Ivar Nordberg beslutat inhämta lagrådets yttrande, den 8 december 1988 över förslag till minerallag och den 26 januari 1989 över förslag till bl.a. lag om ändring i lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m. m.

Förslagen har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Bengt Agartz.

Förslagen föranleder följande yttrande av lagrådet:

Förslaget till minerallag

1 kap. 4 – 10 §§

I 1 kap. 4 § har tagits in den grundläggande regeln att, om inte annat sägs i lagen, undersökning får utföras endast av den som har undersökningstillstånd och bearbetning endast av den som har bearbetningskoncession. Vilka undantag som gäller anges i 1 kap. 6 och 7 §§, som i sin tur hänvisar till andra lagrum i det följande.

Enligt lagrådets mening underlättas läsningen av lagen, om hänvisningarna till de lagrum som innehåller undantag från huvudregeln i 1 kap. 4 § tas in i den paragrafen. Lagrådet föreslår alltså att 1 kap. 6 och 7 §§ i remissförslaget får bilda ett andra resp. tredje stycke i 4 §. Härvid bör lagtexten lämpligen arbetas om något.

Lagrådet föreslår i det följande vissa omnumreringar av paragraferna i 3 och 5 kap. Detta påverkar hänvisningarna i 1 kap. 4 §.

Även 1 kap. 5 §, som anger vilka mineral som omfattas av ett undersökningstillstånd eller en bearbetningskoncession, bör i bl.a. förtydligande syfte ges en något ändrad lydelse.

Lagrådet förordar att 1 kap. 4 och 5 §§ formuleras på följande sätt:

4 § Undersökning får utföras endast av den som har undersökningstillstånd och bearbetning endast av den som har bearbetningskoncession.

Utan tillstånd får dock undersökningsarbete bedrivas av

1. fastighetsägaren eller, efter hans medgivande, annan i fall som anges i 3 kap. 2 §,

2. koncessionshavare i fall som anges i 5 kap. 3 §.

Utan koncession får fyndighet bearbetas av

1. fastighetsägaren i fall som anges i 5 kap. 2 §,

2. tillståndshavare i fall som anges i 3 kap. 4 §,

3. koncessionshavare i fall som anges i 5 kap. 4 – 6 §§.

5 § Ett undersökningstillstånd som grundas på ansökan avseende något eller några av de koncessionsmineral som anges i 1 § 1 – 3 gäller, om inte sökanden begär annat, samtliga mineral som anges där.

I övrigt gäller ett undersökningstillstånd eller en bearbetningskoncession det eller de mineral som anges i tillståndet eller koncessionen”.

Prop. 1988/89:92
Bilaga 5

Godtas vad lagrådet nu har förordat, bör 1 kap. 8–10 §§ i remissförslaget betecknas 6–8 §§. När det gäller remissförslagets 1 kap. 8 § (1 kap. 6 § enligt lagrådets förslag) anser lagrådet att lagtexten bör formuleras om, så att den bl. a. överensstämmer bättre med 12 kap. 1 § i den nya lagen. Lagrådet föreslår att paragrafen får följande lydelse:

”I bearbetningskoncession som meddelas någon annan än staten har staten rätt till andel med hälften (kronoandel) i enlighet med bestämmelserna i 11 kap.”

2 kap. 1–3 §§

I 2 kap. 1 § första och andra styckena finns bestämmelser om förutsättningarna för beviljande av undersökningstillstånd, medan tredje stycket i samma paragraf innehåller regler om företräde vid konkurrens. Den därpå följande paragrafen handlar om ensamrätt för den som har undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession, medan 2 kap. 3 § innehåller en bestämmelse om tillståndsområde.

Med hänsyn bl. a. till att det i reglerna om förutsättningarna för undersökningstillstånd talas om område anser lagrådet att bestämmelsen om tillståndsområde bör placeras före reglerna om förutsättningarna för tillstånd. Vidare får det anses lämpligt att låta bestämmelserna om företräde vid konkurrens bilda en särskild paragraf. Vissa justeringar bör också göras när det gäller den närmare utformningen av lagtexten, liksom beträffande rubriksättningen.

Lagrrådet föreslår att 2 kap. 1–4 §§ får följande lydelse och att paragraferna förses med följande rubriker:

”Tillståndsområde

1 § Undersökningstillstånd skall avse ett bestämt område, som inte får vara större än att tillståndshavaren kan antas ha möjlighet att undersöka det på ett ändamålsenligt sätt och som i övrigt skall ha en för ändamålet lämplig form.

Förutsättningar för tillstånd

2 § Undersökningstillstånd skall meddelas, om

1. det finns anledning att anta att undersökning i området kan leda till fynd av koncessionsmineral och

2. sökanden inte uppenbarligen saknar möjlighet eller avsikt att få tillstånd en ändamålsenlig undersökning.

Tillstånd att bedriva undersökning beträffande olja, gasformiga kolväten eller diamanter får beviljas endast den som visar att han är lämplig att bedriva sådan undersökning.

Företräde vid konkurrens m. m.

3 § Omfattas ett område av flera ansökningar om undersökningstillstånd enligt denna lag eller undersökningskoncession enligt lagen

(1985:620) om vissa torvfyndigheter, har den sökande som först kom in med sin ansökan företräde. Om ansökningarna har kommit in samma dag, har sökandena lika rätt inom det gemensamma området.

Prop. 1988/89: 92
Bilaga 5

4 § Om någon inom ett område innehar undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession enligt denna lag eller koncession enligt lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter, får inte någon annan beviljas undersökningstillstånd för samma mineral inom området. Om det finns särskilda skäl, får annan beviljas undersökningstillstånd för mineral inom området som inte omfattas av tillståndet eller koncessionen.”

Godtas vad lagrådet nu har föreslagit, får 2 kap. 4—9 §§ i remissförslaget numreras om.

2 kap. 8 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om karenstid för erhållande av undersökningstillstånd. Huvudregeln i första stycket innebär att, sedan ett undersökningstillstånd eller en bearbetningskoncession har upphört att gälla, tillståndshavaren inte får ansöka om nytt undersökningstillstånd beträffande mark inom samma område förrän tre år har förflutit från det att tillståndet eller koncessionen upphörde att gälla. I andra stycket har tagits in en undantagsbestämmelse där det sägs att om tillståndshavaren inte har utnyttjat hela tillståndstiden enligt 4, 5 eller 6 §, hans ansökan om undersökningstillstånd avseende den tid som återstår får bifallas, även om inte tre år har gått.

Innebörden av undantagsbestämmelsen är inte helt klar. Man kan t. ex. fråga sig hur situationen blir, om en tillståndshavare tidigare under åberopande av synnerliga skäl har begärt förlängning av tillståndstiden enligt 2 kap. 6 § i remissförslaget (2 kap. 7 § enligt lagrådets förslag) och därvid erhållit förlängning med kortare tid än som är medgiven enligt den paragrafen. Avsikten är uppenbarligen att tillstånd enligt den nu diskuterade undantagsbestämmelsen skall kunna ges för den överskjutande tiden. Det är emellertid oklart om sökanden därvid på nytt måste åberopa synnerliga skäl. Det kan också sägas att, om en tillståndshavare kan få nytt tillstånd enligt vad som nu har sagts, det uppstår en konflikt med bestämmelserna i 2 kap. 7 § (2 kap. 8 § enligt lagrådets förslag) om den tidpunkt då ansökan om förlängning senast måste göras.

Med hänsyn till vad som nu har sagts och då det enligt lagrådets mening helt allmänt kan ifrågasättas om det verkligen behövs ett undantag från huvudregeln om karenstid föreslår lagrådet att undantagsbestämmelsen utgår. För den händelse en undantagsmöjlighet skulle anses påkallad är det enligt lagrådets uppfattning en bättre lösning att införa en dispensregel (jfr nuvarande 2 kap. 2 § andra stycket gruvlagen). Lagrådet saknar emellertid underlag för att ta bestämd ställning i dispensfrågan.

När det gäller första stycket i förevarande paragraf (2 kap. 9 § enligt lagrådets förslag) förordar lagrådet att det utformas på följande sätt:

”När ett undersökningstillstånd eller en bearbetningskoncession har upphört att gälla, kan en ansökan från tillstånds- eller koncessionshavaren om

nytt undersökningstillstånd beträffande mark inom samma område inte prövas förrän tre år har förflutit från det att tillståndet eller koncessionen upphörde att gälla.”

Prop. 1988/89:92
Bilaga 5.

3 kap. 1 §

Paragrafens första stycke har i remissförslaget utformats som en portalbestämmelse, där det sägs att den som innehar undersökningstillstånd får inom tillståndsområdet utföra undersökningsarbete i den utsträckning och under de förutsättningar som anges i de följande paragraferna i kapitlet.

Andra stycket reglerar rätten för fastighetsägaren eller, efter dennes medgivande, annan att utan tillstånd bedriva undersökningsarbete. Bestämmelserna i denna fråga är enligt lagrådets mening av sådan karaktär att de bör få bilda en särskild paragraf, 3 kap. 2 §.

Om lagrådets förslag i fråga om 3 kap. 1 § genomförs, får de följande paragraferna i 3 kap. numreras om. Detta påverkar i sin tur hänvisningarna i de inledande bestämmelserna i kapitlet. Hänvisningarna påverkas också av att, enligt vad lagrådet ämnar föreslå i det följande, de bestämmelser som i remissförslaget har tagits in i 3 kap. 7 § flyttas till ett senare kapitel (17 kap.) i lagen.

Vissa ändringar bör också göras i kapitlets rubriksättning.

Med hänsyn till det sagda förordar lagrådet att 3 kap. inleds med följande två paragrafer med följande rubriker:

”Inledande bestämmelse

1 § Den som har undersökningstillstånd får inom tillståndsområdet bedriva undersökningsarbete enligt 3 – 8 §§.

Rätt att bedriva undersökningsarbete utan tillstånd

2 § Om det kan ske utan intrång i nyttjanderätt, servitut eller annan särskild rätt får fastighetsägaren eller, efter dennes medgivande, annan utan undersökningstillstånd bedriva undersökning beträffande alla koncessionsmineral utom olja, gasformiga kolväten och diamant, dock inte inom områden där någon annan har tillstånd eller koncession enligt denna lag. Bestämmelserna i 3 – 7 §§ gäller i tillämpliga delar även sådant undersökningsarbete.”

Rubriken ”Hur undersökningsarbete får bedrivas”, som i remissförslaget har placerats före 3 kap. 1 §, bör lämpligen sättas före 3 kap. 3 §.

3 kap. 7 §

I paragrafen ges regeringen möjlighet att besluta att undersökningsarbete inte får utföras inom ett visst område utan medgivande av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Enligt 5 kap. 13 § andra stycket i remissförslaget får ett motsvarande beslut meddelas såvitt gäller bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet. Ett beslut som tar sikte på bearbetning m. m. får dock inte meddelas sedan koncession har beviljats.

Enligt lagrådets mening bör bestämmelserna om regeringens rätt att

besluta om inskränkningar i rätten att bedriva undersökningsarbete resp. bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet föras samman till en paragraf. Denna kan lämpligen placeras sist i det avslutande 17 kap.

De bestämmelser som har tagits in i 3 kap. 7 § i remissförslaget bör alltså utgå ur detta kapitel.

4 kap. 1 – 5 §§

I 4 kap. 1 § finns bestämmelser om förutsättningarna för beviljande av bearbetningskoncession, medan 2 § handlar om ensamrätt för den som har undersökningstillstånd eller koncession. I 4 kap. 3 § regleras frågor om konkurrens mellan flera sökande, medan 4 § första stycket innehåller en bestämmelse om koncessionsområde. I 4 § andra stycket slutligen finns en regel om att en koncession skall förenas med de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen m. m.

Enligt lagrådets mening bör de nu berörda bestämmelserna disponeras på ett sätt som överensstämmer med vad lagrådet har föreslagit beträffande motsvarande regler om undersökningstillstånd (se vad som har anförts under 2 kap. 1 – 3 §§). Liksom när det gäller reglerna om undersökningstillstånd bör också vissa justeringar göras i lagtexten och rubriksättningen.

Lagrådet föreslår att 4 kap. 1 – 4 §§ får följande lydelse och att paragraferna förses med följande rubriker:

"Koncessionsområde

1 § Koncession skall avse ett bestämt område, som bestäms efter vad som är lämpligt med hänsyn till fyndigheten, ändamålet med koncessionen och övriga omständigheter.

Förutsättningar för koncession

2 § Koncession skall meddelas, om

1. en fyndighet som sannolikt kan tillgodogöras ekonomiskt har blivit påträffad,
2. sökanden är lämplig att bearbeta fyndigheten och
3. fyndighetens belägenhet och art inte gör det olämpligt att sökanden får den begärda koncessionen.

I ärenden om beviljande av koncession skall lagen (1987:12) omushållning med naturresurser m. m. tillämpas.

Koncession får inte strida mot detaljplan eller områdesbestämmelser. Om syftet med planen eller bestämmelserna inte motverkas, får dock mindre avvikelser göras.

Företräde vid konkurrens m. m.

3 § Om flera har ansökt om koncession för samma område och fler än en kan komma i fråga enligt 2 §, skall den ha företräde som har undersökningstillstånd i området för något mineral som omfattas av dennes ansökan om koncession.

Om ingen av sökandena har undersökningstillstånd, skall prövningsmyndigheten avgöra vem av dem som lämpligen bör få koncessionen. Därvid skall särskilt beaktas om någon av sökandena har utfört ändamålsenligt undersökningsarbete inom området.

4 § Om någon inom ett område innehar undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession enligt denna lag eller koncession enligt lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter, får inte någon annan beviljas koncession för samma mineral inom området. Om det finns särskilda skäl, får annan beviljas koncession för mineral inom området som inte omfattas av tillståndet eller koncessionen."

Lagrådet förordar vidare att bestämmelsen om villkor i 4 kap. 4 § andra stycket i remissförslaget flyttas till kapitlets 5 §.

I 4 kap. 5 § i remissförslaget finns en regel om att en koncession i vissa fall skall förenas med villkor som gör det möjligt för fastighetsägaren att fortsätta med husbehovsutvinning av mineral. Bestämmelser om rätt för fastighetsägaren att, före och efter det att koncession har meddelats, bearbeta mineralfyndigheten bör, enligt vad lagrådet föreslår i det följande, tas in i 5 kap. 2 §. Att en koncession skall förenas med de villkor som behövs för att tillgodose fastighetsägarens rätt får anses följa redan av 4 kap. 4 § andra stycket i remissförslaget (5 § enligt lagrådets förslag). Den regel som har tagits upp i 4 kap. 5 § i det remitterade förslaget kan därför utgå.

4 kap. 7–10 §§

I 4 kap. 7–9 §§ finns bestämmelser om giltighetstiden för bearbetningskoncessioner m.m. Huvudregeln enligt 4 kap. 7 § är att en koncession gäller i tio år. De båda följande paragraferna handlar om förlängning av koncessionstiden. Koncessionshavaren har i vissa angivna situationer rätt att få koncessionen förlängd, och en förlängning skall i en del fall ske utan att koncessionshavaren har ansökt om det. I andra situationer skall en särskild prövning göras av om en förlängning är motiverad.

Enligt lagrådets mening bör de nu berörda bestämmelserna förtydligas. De bör också lämpligen delas upp på fyra paragrafer, 4 kap. 7–10 §§. Lagrådet föreslår att paragraferna förses med rubriken "Bearbetningskoncessionens giltighetstid" och att de får följande lydelse:

"7 § Bearbetningskoncession gäller i tio år från dagen för beslutet. Om sökanden begär det, får kortare tid bestämmas.

8 § Koncessionstiden skall utan särskild ansökan förlängas med tio år i sänder, om regelbunden bearbetning pågår när giltighetstiden går ut. Om koncessionshavaren begär det, får kortare tid bestämmas.

9 § Pågår inte regelbunden bearbetning när koncessionstiden går ut, skall tiden på ansökan av koncessionshavaren förlängas med minst fem och högst tio år, om det inom koncessionsområdet pågår

1. tillredningsarbete eller anläggningsarbete för upptagande av bearbetning, eller

2. undersökningsarbete av större omfattning.

Om koncessionshavaren begär det, får kortare tid än fem år bestämmas.

Koncessionshavaren har rätt att få förhandsbesked av prövningsmyndigheten om huruvida planerat undersökningsarbete skall anses ha större omfattning.

10 § Pågår inte regelbunden bearbetning eller sådan verksamhet som anges i 9 § första stycket, får koncessionstiden på ansökan av koncessionshavaren förlängas med högst tio år, om det är motiverat med hänsyn till det allmännas intresse av att mineraltillgångarna utnyttjas på ett ändamålsenligt sätt. Vid prövningen skall lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m. m. tillämpas."

Som följd av vad lagrådet nu har förordat bör 4 kap. 10 § i det remitterade förslaget betecknas 4 kap. 11 §. Paragrafen bör formuleras på följande sätt:

"Ansökan om förlängning enligt 9 eller 10 § skall göras senast sex månader före koncessionstidens utgång. Har koncessionshavaren ansökt om förlängning inom den angivna tiden, gäller koncessionen till dess att ansökan har prövats slutligt."

5 kap.

Kapitlet innehåller regler om bl. a. förutsättningarna för att en koncessionshavare skall få ta mark i anspråk för bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet, vilka mineral som koncessionshavaren får bearbeta och hur bearbetning skall gå till. Några av bestämmelserna i kapitlet handlar också om koncessionshavarens rätt att bedriva undersökningsarbete. Vidare innehåller kapitlet en bestämmelse (8 §) om rätt för fastighetsägaren att utan koncession bearbeta fyndigheter av koncessionsmineral för sitt husbehov. Kapitlet avslutas med regler om hinder mot undersökningsarbete och bearbetningsverksamhet och om konkurrens mellan flera tillstånds- eller koncessionshavare (13 och 14 §§).

Enligt lagrådets uppfattning underlättas läsningen av kapitlet, om det inleds med en portalparagraf, motsvarande 3 kap. 1 §, där det sägs att en koncessionshavare inom koncessionsområdet, ovan eller under jord, får dels bedriva undersökningsarbete, dels utföra bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet. Vidare bör i den inledande paragrafen anges att, när det gäller bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet som sker ovan jord, koncessionshavaren bara får ta i anspråk mark som har anvisats för ändamålet.

De nu förordade reglerna ersätter 5 kap. 9 § första och andra styckena samt en del av 5 kap. 1 § i remissförslaget.

I den inledande paragrafen bör också tas in en regel, motsvarande 5 kap. 9 § tredje stycket i det remitterade förslaget, där det sägs att mark utanför koncessionsområdet får användas för ändamål som bestäms vid markanvisningen. Enligt vad som har upplysts vid lagrådsföredragningen är det härvid fråga om andra ändamål än undersökning eller bearbetning. Detta bör framgå av bestämmelsen.

Att ärenden om markanvisning prövas vid markanvisningsförrättning bör föreskrivas i den inledande paragrafen i 5 kap. (jfr. 8 kap. 7 § i remissförslaget). De närmare bestämmelserna om hur en sådan förrättning går till bör, som har föreslagits i lagrådsremissen, tas in i ett senare kapitel (9 kap.). I samma kapitel bör lämpligen regleras frågorna om vilken mark som skall anvisas, för vilken tid en markanvisning gäller och vid vilken

tidpunkt anvisad mark får tillträdas m. m. Det innebär att de bestämmelser som i lagrådsremissen har tagits in i 5 kap. 2 § och 3 § första stycket bör flyttas till 9 kap. Den regel som har tagits in i 5 kap. 3 § andra stycket i remissförslaget och som handlar om ianspråktagande av mark i avvaktan på att markanvisningsfrågan avgörs bör, med vissa justeringar, bilda ett sista stycke i 5 kap:s inledande paragraf.

Bestämmelsen om fastighetsägarens rätt att utan koncession bearbeta fyndigheter av koncessionsmineral för sitt husbehov (5 kap. 8 § i remissförslaget) bör enligt lagrådets mening tas in i 2 § i det nu diskuterade kapitlet (jfr. uppbyggnaden av 3 kap. om undersökningsarbete). I enlighet med remissförslaget bör denna rätt till bearbetning vara oinskränkt så länge ingen annan har koncession inom området.

Frågan i vilken utsträckning fastighetsägaren får fortsätta med sin bearbetning när någon annan har fått koncession inom området regleras indirekt i 4 kap. 5 § andra stycket i remissförslaget. Lagrådet föreslår att denna fråga regleras uttryckligen i ett andra stycke i 5 kap. 2 §. Det bör härvid lämpligen anges att fastighetsägaren har rätt att i skälig utsträckning fortsätta verksamheten, om det inte finns särskilda skäl till något annat.

Till skillnad mot vad som följer av 5 kap. 8 § i remissförslaget anser lagrådet att frågan om fastighetsägarens rätt att bearbeta mineral för sitt husbehov inte bör påverkas av att någon annan får undersökningstillstånd inom området. Undersökningstillstånd bör alltså inte nämnas i 5 kap. 2 §.

I 5 kap. 3 § bör enligt lagrådets mening tas in bestämmelser om vilka mineral ett undersökningsarbete får avse, medan frågan om vilka mineral som får bearbetas bör regleras i 5 kap. 4 §. Motsvarande bestämmelser finns i 5 kap. 4 och 5 §§ i remissförslaget. Den regel som i remissförslaget har tagits in i 5 kap. 9 § fjärde stycket och som föreskriver att vissa bestämmelser i 3 kap. skall tillämpas i fråga om undersökningsarbete ovan jord på ej anvisad mark bör bilda ett andra stycke i 5 kap. 3 §. Hänvisningen till 3 kap. bör avse 3—5 §§.

Som en följd av vad lagrådet hittills har föreslagit bör 5 kap. 6, 7 och 10—12 §§ i remissförslaget betecknas 5 kap. 5—9 §§.

Frågorna om hinder mot undersökningsarbete och mot bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet bör enligt lagrådets mening regleras i samma paragraf, som bör få beteckningen 5 kap. 10 §. Härvid bör lagtexten genomgå vissa justeringar, utöver vad som följer av att hindersbestämmelserna förs samman till en paragraf.

I 5 kap:s avslutande paragraf, 11 §, bör tas in regler om konkurrens mellan flera innehavare av undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession.

I enlighet med vad lagrådet har förordat i kommentaren till 3 kap. 7 § bör regeringens rätt att meddela beslut som inskränker möjligheterna att bedriva bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet regleras i lagens avslutande kapitel. 5 kap. 10 § bör alltså inte innehålla någon bestämmelse i denna fråga.

Lagrrådet föreslår att 5 kap. får följande lydelse:

Inledande bestämmelser

1 § Den som har koncession får inom koncessionsområdet, ovan eller under jord, dels bedriva undersökningsarbete enligt 3 §, dels utföra bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet enligt 4–7 §§. För bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet som sker ovan jord får koncessionshavaren dock ta i anspråk endast mark som har anvisats för ändamålet.

Mark utanför koncessionsområdet får tas i anspråk för annat ändamål än undersökning eller bearbetning enligt vad som bestäms vid markanvisningen.

Ärenden om markanvisning prövas vid markanvisningsförrättning enligt bestämmelserna i 9 kap.

Bergmästaren kan, sedan beslutet om koncession har vunnit laga kraft, medge att mark får tas i anspråk i avvaktan på att frågan om markanvisning avgörs. Sådant medgivande får lämnas endast om koncessionshavaren ställer säkerhet för den ersättning som avses i 7 kap. 2 §.

Rätt att utföra bearbetning utan koncession

2 § Fastighetsägaren får utan koncession för sitt husbehov bearbeta fyndigheter av koncessionsmineral så länge ingen annan har koncession inom området.

Meddelas koncession för någon annan inom ett område där fastighetsägaren bearbetar fyndigheter av koncessionsmineral eller annat mineraliskt ämne för sitt husbehov, har fastighetsägaren rätt att i skälig utsträckning fortsätta verksamheten, om det inte finns särskilda skäl till något annat.

Hur undersökningsarbete får bedrivas

3 § Undersökningsarbete får avse sådana mineral som omfattas av koncessionen. I den mån ingen annan har tillstånd eller koncession får koncessionshavaren inom koncessionsområdet undersöka även andra koncessionsmineral med undantag av olja, gasformiga kolväten och diamant.

I fråga om undersökningsarbete som bedrivs ovan jord på ej anvisad mark skall 3 kap. 3–5 §§ tillämpas.

Hur bearbetning m. m. får utföras

4 § Bearbetning får avse sådana mineral som omfattas av koncessionen. Koncessionshavaren får inom koncessionsområdet utvinna även andra koncessionsmineral och övriga mineraliska ämnen, i den mån det behövs för att arbetet skall kunna bedrivas på ett ändamålsenligt sätt. Av det som därvid utvinns får koncessionshavaren använda vad som behövs vid bearbetningen.

5 § Koncessionshavaren får tillgodogöra sig tidigare utvunna koncessionsmineral som omfattas av koncessionen, om inte annat följer av 13 kap. 2 § andra stycket.

6 § Koncessionshavaren får tillgodogöra sig sådana koncessionsmineral och övriga mineraliska ämnen som inte förrän vid anrikning eller därmed likställt förfarande kan avskiljas från de mineral som koncessionen omfattar.

Koncessionshavaren får tillgodogöra sig även andra utvunna koncessionsmineral och mineraliska ämnen än som avses i första stycket, om markägaren inte inom sex månader efter tillsägelse avhämtar mineralet och ersätter de kostnader som lagts ned på det.

7 § Bearbetning får inte ske på sådant sätt att framtida utvinning av något koncessionsmineral eller annat mineraliskt ämne äventyras eller att det blir omöjligt eller väsentligt svårare att utvinna kvarlämnad känd tillgång av sådant ämne. Bearbetning får heller inte utföras så att uppenbar misshushållning med mineral sker på annat sätt.

Utfraktsvägar och stängsel m. m.

8 § Utfraktsvägar och orter som leder till en gruvans obrutna delar skall hållas öppna. Borrhål till olje-, gas- eller saltfyndigheter skall vara försedda med mynningskydd. För igenläggning av sådana utfraktsvägar, orter eller borrhål krävs särskilt tillstånd av bergmästaren.

9 § Koncessionshavaren skall sätta upp och underhålla behövt stängsel på mark som har tagits i anspråk för bearbetning eller därmed sammanhängande verksamhet.

Hinder mot undersökningsarbete och bearbetning m. m.

10 § Bestämmelserna i 3 kap. 6 och 7 §§ om hinder mot undersökningsarbete skall tillämpas på dels undersökningsarbete som koncessionshavaren bedriver ovan jord på ej anvisad mark, dels undersökningsarbete samt bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet som koncessionshavaren utför under jord. Vad som nu har sagts gäller dock endast om hindret uppstod innan koncessionen beviljades.

11 § Gäller för samma koncessionsområde flera undersökningstillstånd eller koncessioner enligt denna lag eller enligt lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter, får arbete eller verksamhet som utförs med stöd av en rättighet som tillkommit först inte hindras eller upphållas av arbete eller verksamhet med stöd av en rättighet som har tillkommit senare."

6 kap.

I 6 kap. 1 § har tagits in regler om överlåtelse av undersökningstillstånd och bearbetningskoncession. Lagtexten bör justeras i vissa avseenden, bl. a. som följd av vad lagrådet har förordat när det gäller 2 kap. 1 § och 4 kap. 1 § i det remitterade förslaget.

6 kap. 2 § i remissförslaget innehåller bestämmelser om frånträdande av undersökningstillstånd och bearbetningskoncession. Principen är att, om en innehavare av undersökningstillstånd anmäler att han helt eller delvis vill frånträda sin rätt, tillståndet automatiskt upphör att gälla en viss tid efter det att anmälan kommer in till prövningsmyndigheten. En motsvarande ordning skall enligt det remitterade förslaget gälla för det fallet att en koncessionshavare helt och hållet vill frånträda sin rätt.

Om emellertid en koncessionshavare vill frånträda sin rätt endast för en viss del av koncessionsområdet, måste han göra en ansökan hos prövningsmyndigheten, som har att ta ställning till om den återstående delen av

området är lämpligt utformad. Bifalls ansökningen, skall prövningsmyndigheten kunna föreskriva nya villkor.

Enligt lagrådets mening bör 6 kap. 2 § förtydligas, så att innebörden av paragrafens bestämmelser framgår klarare än enligt remissförslaget.

I 6 kap. 3 § finns regler om återkallelse av en koncession och av sådant undersökningstillstånd som gäller olja, gasformiga kolväten eller diamant. Återkallelse skall enligt remissförslaget kunna ske, om tillstånds- eller koncessionshavaren inte fullgör sina skyldigheter enligt den nya lagen eller enligt villkor i koncessionen eller tillståndet eller om synnerliga skäl föreligger.

Frågan när det skall anses föreligga synnerliga skäl för en återkallelse diskuteras inte närmare i remissprotokollet. I stället har en hänvisning gjorts till förarbetena till den gamla minerallagen. Enligt lagrådets mening förtjänar emellertid frågan att behandlas mera utförligt i det nu aktuella lagstiftningsärendet.

Det remitterade förslaget innebär att ett undersökningstillstånd som avser andra mineral än olja, gasformiga kolväten eller diamant aldrig kan återkallas. Denna ståndpunkt torde delvis vara motiverad av att ett sådant undersökningstillstånd inte kan förenas med särskilda villkor. Även den som innehar undersökningstillstånd för andra mineral än olja, gasformiga kolväten eller diamant är emellertid skyldig att vid undersökningsarbetet följa vissa regler i lagen. Att undersökningstillståndet inte ens vid allvarliga överträdelse av dessa regler skulle kunna återkallas ter sig egendomligt.

Enligt lagrådets åsikt bör 6 kap. 3 § ändras, så att återkallelse kan ske beträffande alla slags undersökningstillstånd.

6 kap. 4 och 5 §§ innehåller bestämmelser om meddelande av nya eller ändrade villkor för verksamhet som sker med stöd av ett undersökningsstillstånd eller en bearbetningskoncession. Dessa bestämmelser kan lämpligen föras samman till en paragraf, 6 kap. 4 §. Härvid kan vissa förenklingar göras i lagtexten.

Lagrådet föreslår att 6 kap. 5 § i remissförslaget utgår och att 6 kap. 1 – 4 §§ och rubrikerna till dessa paragrafer får följande lydelse:

Överlåtelse

1 § Undersökningstillstånd och bearbetningskoncession får överlåtas efter medgivande av prövningsmyndigheten. Medgivande får lämnas, om de krav är uppfyllda som anges i 2 kap. 2 § första stycket 2 och andra stycket i fråga om undersökningstillstånd och 4 kap. 2 § första stycket 2 och 3 i fråga om bearbetningskoncession.

Frånträdande

2 § Om en innehavare av undersökningstillstånd anmäler till bergmästaren att han helt eller delvis vill frånträda sin rätt, upphör tillståndet i motsvarande mån att gälla en månad efter det att hans anmälan kom in till bergmästaren.

Om en innehavare av bearbetningskoncession anmäler till bergmästaren

att han helt och hållet vill frånträda sin rätt, upphör koncessionen att gälla sex månader efter det att hans anmälan kom in till bergmästaren.

Vill en koncessionshavare frånträda sin rätt endast för en viss del av koncessionsområdet, skall han ansöka härom hos prövningsmyndigheten. Ansökningen får bifallas endast om återstående del av koncessionsområdet är lämplig med hänsyn till mineralfyndigheten, ändamålet med koncessionen och övriga omständigheter. Bifalls ansökningen, skall prövningsmyndigheten föreskriva de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen eller enskild rätt eller för att naturtillgångarna skall utforskas och tillvaratas på ett ändamålsenligt sätt.

Återkallelse

3 § Ett undersökningstillstånd eller en bearbetningskoncession kan återkallas, om tillstånds- eller koncessionshavaren inte fullgör sina skyldigheter enligt denna lag eller enligt villkor i tillståndet eller koncessionen eller om det annars finns synnerliga skäl.

Ändring av villkor

4 § Om verksamhet enligt en koncession ger upphov till betydande olägenheter som inte förutsågs när koncessionen meddelades, får prövningsmyndigheten bestämma de villkor för den fortsatta verksamheten som behövs för att förebygga eller minska olägenheterna. Detsamma gäller arbete enligt undersökningstillstånd för olja, gasformiga kolväten och diamant.

I övrigt får villkor i undersökningstillstånd eller koncession ändras endast i enlighet med tillstånds- eller koncessionshavarens begäran eller medgivande."

7 kap. 3 §

I paragrafen sägs att vissa lagrum i expropriationslagen skall gälla i tillämpliga delar beträffande ersättning och löseskilling enligt 7 kap. 2 § i den nya lagen. Enligt lagrådets mening får det anses lämpligt att låta bestämmelserna i expropriationslagen gälla i tillämpliga delar även beträffande ersättning som avses i 7 kap. 1 §. Det är att märka att ersättningsfrågor enligt såväl 7 kap. 1 § som 7 kap. 2 § är avsedda att i första hand prövas av bergmästaren (jfr. också 14 kap. 6 och 9 §§ och 16 kap. 7 § plan- och bygglagen).

7 kap. 5 §

Paragrafen innehåller en bestämmelse om ersättning till innehavaren av ett undersökningstillstånd eller en bearbetningskoncession i fall då tillståndet eller koncessionen återkallas utan att tillstånds- eller koncessionshavaren har åsidosatt bestämmelserna i den nya lagen eller villkor i tillståndet eller koncessionen. Det är alltså fråga om fall då återkallelse sker på grund av synnerliga skäl (se 6 kap. 3 §). Lagrådet anser att bestämmelsen bör utformas i närmare överensstämmelse med vad som normalt brukar föreskrivas i liknande situationer (se t. ex. 14 kap. 5 § plan- och bygglagen).

”Återkallas ett undersökningstillstånd eller en bearbetningskoncession på grund av synnerliga skäl enligt 6 kap. 3 §, har tillstånds- eller koncessionshavaren rätt till ersättning av staten för den skada han lider till följd av återkallelsen.”

8 kap. 3 §

I paragrafens första stycke ges bergmästaren behörighet att pröva vissa frågor. Styckets första mening handlar om vissa ärenden om undersökningstillstånd och bearbetningskoncession, medan det i andra meningen talas om tvister om en tillstånds- eller koncessionshavares skyldigheter och rättigheter vid undersökning och bearbetning.

Enligt lagrådets mening är tvister som anges i andra meningen av så speciell karaktär att de bör regleras i en särskild paragraf, som lämpligen kan placeras efter 8 kap. 6 § i remissförslaget. Lagrådet återkommer i det följande till hur paragrafen bör formuleras.

Utöver utbrytningen av första stycket andra meningen bör vissa andra jämkningar göras i 8 kap. 3 §. Lagrådet förordar att paragrafen får följande lydelse:

”Ärenden i övrigt om undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession prövas av bergmästaren i det distrikt där tillståndet eller koncessionen har meddelats.

Ärenden om återkallelse av undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession på grund av synnerliga skäl enligt 6 kap. 3 § skall hänskjutas till regeringens prövning. Detsamma gäller övriga ärenden enligt denna paragraf som bergmästaren bedömer vara särskilt betydelsefulla ur allmän synpunkt.”

8 kap. 5–11 §§

I paragrafens första stycke ges bergmästaren möjlighet att anlita sakkunniga vid beredningen av vissa ärenden. Andra stycket handlar om ersättning till sakkunniga. Det sägs där bl. a. att myndigheter eller anställda i allmän tjänst får ersättning bara om det finns särskilda föreskrifter om detta. Sist i andra stycket har tagits in en regel om ersättning för kostnader i ärenden enligt 8 kap. 3 § första stycket andra meningen.

Bestämmelsen om ersättning till myndigheter m. fl. bör enligt lagrådets åsikt omformuleras så att den kommer att stämma bättre överens med motsvarande regel i 40 kap. 17 § första stycket rättegångsbalken.

Enligt vad lagrådet tidigare har förordat skall sådana tvister som behandlas i 8 kap. 3 § första stycket andra meningen i remissförslaget i stället regleras i en särskild paragraf, 8 kap. 7 §. När det gäller kostnaderna i sådana tvister kommer lagrådet att föreslå att bestämmelser tas in i en annan paragraf, 8 kap. 12 §.

Vad som nu har sagts medför att den bestämmelse som bildar en sista mening i 8 kap. 5 § andra stycket i det remitterade förslaget bör utgå.

”Ersättning till sakkunniga bestäms av bergmästaren. Har utlåtande avgetts av en myndighet, tjänsteman eller annan som är satt att tillhandagå med yttrande, skall ersättning utgå endast i den mån särskild föreskrift därom har meddelats. Sökanden skall ersätta staten kostnaderna för ersättning till sakkunniga.”

Även 8 kap. 6 § innehåller en bestämmelse om kostnader i ärenden enligt 8 kap. 3 § första stycket andra meningen. Lagrådet föreslår att också denna bestämmelse utgår.

Lagrådet har i det föregående förordat att det i 5 kap. 1 § tas in en regel om att ärenden om markanvisning prövas vid markanvisningsförrättning. Som följd härav bör den bestämmelse med motsvarande innehåll som har tagits in i 8 kap. 7 § i remissförslaget utgå. I 8 kap. 7 § bör i stället, i enlighet med vad lagrådet nyss har förordat, tas in en bestämmelse motsvarande 8 kap. 3 § första stycket andra meningen. Bestämmelsen bör förscs med rubriken ”Prövning av vissa tvister” och formuleras på följande sätt:

”Bergmästaren skall på ansökan pröva tvister mellan å ena sidan en innehavare av undersökningstillstånd eller bearbetningkoncession och å andra sidan fastighetsägaren och andra rättighetshavare angående tillstånds- eller koncessionshavarens rättigheter och skyldigheter vid undersökning eller bearbetning.”

I 8 kap. 8 § i remissförslaget finns bestämmelser om hur prövningen av tvister om ersättning enligt 7 kap. 1 § går till. Bestämmelserna bör avfattas i närmare överensstämmelse med vad minerallagskommittén har föreslagit (8 kap. 8 § i kommittéförslaget).

I 8 kap. 11 § i det remitterade förslaget har tagits in en bestämmelse om att tvister om vissa närmare angivna ersättningar skall prövas av fastighetsdomstolen. Bestämmelsen bör enligt lagrådets mening kunnas förenklas något.

8 kap. 11 § innehåller också en föreskrift om prövningen av frågor som avses i 12 kap. 6 § andra stycket. Lagrådet anser att läsningen av lagen underlättas, om denna föreskrift utgår ur den nu diskuterade paragrafen och en motsvarande bestämmelse i stället tas in som ett särskilt stycke i 12 kap. 6 §.

Lagrådet föreslår att rubriken före 8 kap. 8 § utgår och att 8 kap. 8—11 §§ får följande lydelse:

”8 § Tvister om ersättning enligt 7 kap. 1 § prövas av bergmästaren. Om en sådan tvist föreligger när markanvisningsförrättningen hålls, prövas frågan vid förrättningen.

9 § Tvister i frågor som avses i 7 kap. 2 § prövas vid markanvisningsförrättningen.

10 § Beslut som har meddelats enligt 8 eller 9 § får verkställas.

11 § Tvister om ersättning enligt denna lag i andra fall än som avses i 7 kap. 1 eller 2 § prövas av den fastighetsdomstol inom vars område koncessionsområdet eller större delen därav ligger.”

Prop. 1988/89: 92
Bilaga 5

Bestämmelserna i 8 kap. innebär att huvuddelen av de tvister som bergmästaren har att pröva avgörs vid markanvisningsförrättning. Tvister enligt 8 kap. 3 § första stycket andra punkten (8 kap. 7 § enligt lagrådets förslag) om en tillstånds- eller koncessionshavares rättigheter och skyldigheter, liksom tvister om ersättning enligt 7 kap. 1 § kan emellertid komma att prövas av bergmästaren i särskild ordning.

I 9 kap. finns utförliga regler om hur en markanvisning går till. Kapitlet innehåller bl. a. bestämmelser om förrättningskostnader. När det gäller sådan prövning av tvister som äger rum i särskild ordning är kostnadsfrågan delvis reglerad i 8 kap. 5 § andra stycket, 8 kap. 6 § och 16 kap. 7 §. Enligt lagrådets mening bör bestämmelser i ämnet föras in i en paragraf som lämpligen kan placeras sist i 8 kap.

Lagrådet föreslår således att 8 kap. förses med en ny paragraf, 8 kap. 12 §, av följande lydelse och med följande rubrik:

”Kostnader vid vissa tvister

12 § Vid tvister som avses i 8 kap. 7 § och vid tvister om ersättning enligt 7 kap. 1 § skall tillstånds- eller koncessionshavaren ersätta staten för kostnaderna i ärendet enligt föreskrifter som regeringen meddelar.

Tillstånds- eller koncessionshavaren skall svara för sina egna kostnader i ärendet och ersätta andra sakägare för deras kostnader. Detta gäller dock inte om annat följer vid en tillämpning av 18 kap. 6 eller 8 § rättegångsbalansen.”

9 kap.

Kapitlet innehåller bestämmelser om markanvisningsförrättning. Till kapitlet bör, som lagrådet tidigare har förordat, föras vissa regler om vilken mark som skall anvisas, för vilken tid en markanvisning gäller och vid vilken tidpunkt anvisad mark får tillträdas (jfr. 5 kap. 2 § och 3 § första stycket i remissförslaget). De båda förstnämnda frågorna bör lämpligen regleras i kapitlets inledande paragrafer, medan tillträdesbestämmelsen bör få bilda en avslutande paragraf.

I inledningen av 9 kap. bör också sägas att markanvisning hålls på begäran av koncessionshavaren. En motsvarande regel har tagits upp i 5 kap. 2 § första stycket första meningen i det remitterade förslaget.

När det gäller frågan om vilken mark som skall anvisas har lagrådet ingen crinran mot att, som har föreslagits i remissen, mark i första hand skall anvisas i cnlighet med vad sakägarna har kommit överens om och att, i den mån överenskommelse inte har träffats, den mark skall anvisas som behövs. Enligt lagrådets mening finns det därutöver skäl att föra in en bestämmelse motsvarande 4 kap. 3 § sista meningen i den nuvarande gruvlagen, där det sägs att anvisning kan avse område som hotas av ras eller sättningar vid gruvdriften.

Vissa av de regler som enligt remissförslaget skall tas in i 9 kap. har enligt lagrådets uppfattning sådan karaktär att de i stället bör tas in i en förordning. Hit hör bestämmelserna i 9 kap. 8 § första stycket om vad en ansökan om markanvisning skall innehålla och vidare bestämmelserna i 9 kap. 11 § andra stycket (om innehållet i vissa kallelser), 13 § (om sändande av ansökningshandlingarna till aktförvarare) och 16 § (om protokoll över markanvisningsförrättning).

Lagrådet anser vidare att den bestämmelse om när en förrättning får avslutas som har tagits in i 9 kap. 10 § första stycket i remissförslaget bör brytas ut och bilda en särskild paragraf.

9 kap. 18 § innehåller regler om vissa förrättningskostnader. Enligt 9 kap. 18 § första stycket utgår ersättning till bergmästaren och gode männen för inställelse vid förrättningen och vid undersökning på platsen enligt föreskrifter som regeringen meddelar. I andra stycket i samma paragraf sägs att ersättning till sakkunniga bestäms av förrättningsmännen och att myndigheter eller anställda i allmän tjänst får ersättning bara om det finns särskilda föreskrifter om detta. Enligt paragrafens tredje stycke skall sökanden betala kostnaderna för förrättningen.

Lagrådet anser att bergmästarens och de gode mennens rätt till ersättning helt och hållet bör kunna regleras i en förordning (jfr. exempelvis de nuvarande föreskrifterna om ersättning till gode män vid fastighetsbildningsförrättning). Bestämmelsen i 9 kap. 18 § första stycket i remissförslaget bör således utgå.

När det gäller andra stycket anser lagrådet att bestämmelsen om ersättning till myndigheter m. fl. bör omformuleras så att den kommer att stämma bättre överens med motsvarande regel i 40 kap. 17 § första stycket rättegångsbalken.

Vad slutligen beträffar 9 kap. 18 § tredje stycket bör sökandens skyldighet att betala ersättning till staten för förrättningskostnader lämpligen regleras mera i detalj i en förordning. Detta föranleder en omformulering av lagtexten. Lagrådet anser också att bestämmelsen om sökandens skyldighet att betala ersättning bör flyttas, så att den får bilda ett första stycke i den närmast följande paragrafen.

I 9 kap. 20 § i remissförslaget finns regler om vad ett markanvisningsbeslut skall innehålla. Även dessa regler bör jämkas, bl. a. till följd av att paragrafnumreringen på andra håll ändras. Reglerna bör följas av den bestämmelse som i det remitterade förslaget har tagits in i 9 kap. 22 § och som handlar om fastställelse av överenskommelser om ersättning. I de därpå följande paragraferna bör tas in regler om tid för meddelande av beslut, motsvarande 9 kap. 23 § i remissförslaget, och om upprättande av karta m. m. (9 kap. 21 § i det remitterade förslaget).

Lagrådet föreslår att 9 kap. får rubriken "Markanvisningsförrättning", att 9 kap. 1–3 §§ förses med rubriken "Allmänna bestämmelser" och att paragraferna får följande lydelse:

"1 § Markanvisningsförrättning hålls på begäran av koncessionshavaren.

Vid förrättningen bestäms den mark inom koncessionsområdet som

koncessionshavaren får ta i anspråk för bearbetning av mineralfyndighet. Vidare bestäms den mark som koncessionshavaren, inom eller utom koncessionsområdet, får ta i anspråk för verksamhet som hänger samman med bearbetningen. Härvid skall verksamhetens art anges.

Prop. 1988/89:92
Bilaga 5

2 § Är koncessionshavaren överens med markägaren och innehavarna av särskild rätt till marken, skall mark anvisas i enlighet med överenskomsten. I den mån överenskommelse inte har träffats, skall den mark anvisas som behövs. Om ett markområde inom eller utom koncessionsområdet hotas av ras eller sättningar vid bearbetningen, kan även den marken anvisas.

Anvisning får inte avse mark inom sådant område som avses i 3 kap. 6 och 7 §§.

3 § Mark anvisas tills vidare, om inte sökanden begär något annat.”

Lagrådet föreslår vidare att 9 kap. 1–7 §§ i det remitterade förslaget betecknas 9 kap. 4–10 §§ och att 9 kap. 11–23 §§ formuleras på följande sätt:

”Ansökan om markanvisning

11 § Ansökan om markanvisning görs skriftligen hos bergmästaren.

Sökanden skall erlägga förskott på ersättning för kostnaderna i ärendet, om bergmästaren begär det.

12 § Om ansökningen är ofullständig eller sökanden inte har erlagt föreskriven ansökningsavgift eller förskott enligt 11 § andra stycket, får bergmästaren förelägga sökanden att inom viss tid avhjälpa bristen.

Om ett föreläggande enligt första stycket inte följs, skall ansökningen avvisas, om den är så ofullständig att den inte utan väsentlig olägenhet kan läggas till grund för en förrättning eller om underlåtenheten avser betalning av ansökningsavgift eller förskott.

Sammanträde med sakägarna m. m.

13 § Vid förrättningen skall sammanträde hållas med sökanden och övriga sakägare. Om stridiga intressen saknas, behövs dock inte något sammanträde.

Mer än ett sammanträde får hållas endast om en viss fråga inte kan avgöras utan ytterligare utredning eller om det av något annat skäl är oundgängligen nödvändigt.

Förrättningsmyndigheten får företa undersökning på platsen, om det behövs. Sakägarna skall på lämpligt sätt underrättas om tid och plats för undersökningen.

14 § Om sammanträde hålls, skall samtliga kända sakägare kallas. Kallelsen skall delges i god tid före sammanträdet. Har vid ett sammanträde tid och plats för ett nytt sammanträde tillkännagivits, behöver den inte kallas som i föreskriven ordning har kallats till det sammanträde där tillkännagivandet skedde.

15 § Om fastighetsägaren eller dennes ställföreträdare stadigvarande vistas utom landet och delgivning inte kan ske med ombud inom landet, får delgivning i stället ske genom att handlingen lämnas till den som förvaltar eller brukar fastigheten.

Den som har mottagit en handling enligt första stycket skall om möjligt snarast sända den vidare till fastighetsägaren eller dennes ställföreträdare. Han skall upplysas om detta när handlingen lämnas till honom. Är den söktes upphållsort känd, skall bergmästaren omedelbart med posten sända honom meddelande om delgivningen.

Delgivning skall anses ha skett, när handlingen har lämnats enligt första stycket.

16 § Ägare av fastighet som berörs av ansökningsen skall för bergmästaren uppge de sakägare i fråga om fastigheten som är kända för honom. Den fastighetsägare som utan giltigt skäl underlåter att göra detta skall ersätta sakägarna för skador som har föranletts av underlåtenheten.

17 § Om sökanden, trots att han har kallats på föreskrivet sätt, uteblir från det första sammanträdet utan att ha anmält laga förfall, skall detta ställas in. Nytt sammanträde skall sättas ut om han inom tre veckor begär det. Gör han ingen sådan begäran, skall ärendet avskrivas.

Om en sakägare inte har kallats till ett sammanträde på föreskrivet sätt, skall sammanträdet uppskjutas, såvida inte sakägaren ändå har infunnit sig eller han medger att förrättningen slutförs.

Utan hinder av andra stycket får sådana förrättningsåtgärder vidtas som inte i någon nämnvärd mån inverkar på sakägarens rätt.

18 § Förrättningen får inte avslutas förrän koncessionsbeslutet har vunnit laga kraft.

Omröstning

19 § Om förrättningsmännen har olika mening, gäller som beslut vad två av dem anser. Om varje förrättningsman har sin mening, gäller bergmästarens mening. I fråga om pengar eller annat som utgör viss mängd skall dock den mening gälla som avser den näst största mängden.

Förrättningskostnader

20 § Ersättning till sakkunniga bestäms av förrättningsmyndigheten. Har utlåtande avgetts av en myndighet, tjänsteman eller annan som är satt att tillhandagå med yttrande, skall ersättning utgå endast i den mån särskild föreskrift därom har meddelats.

21 § Sökanden skall ersätta staten kostnaderna för förrättningen enligt föreskrifter som regeringen meddelar.

Sökanden skall svara för sina egna kostnader i ärendet och ersätta andra sakägare deras kostnader för att bevaka sin rätt vid förrättningen. Detta gäller dock inte om annat följer vid en tillämpning av 18 kap. 6 eller 8 § rättegångsbalken.

Markanvisningsbeslutets innehåll

22 § Beslut om markanvisning skall ange den anvisade markens läge, omfattning och ändamål samt innehålla avgörande i sådana tvister om ersättning enligt 7 kap. 1 eller 2 § som har prövats vid förrättningen. Därutöver skall beslutet innehålla avgörande i sådana frågor som anges i 20 och 21 §§.

Om löseskilling eller inträngsersättning bestäms, skall i beslutet också anges om belopp skall deponeras enligt 10 kap. 2 § och var depositionen skall ske.

23 § Överenskommelse om ersättning som avses i 7 kap. 1 och 2 §§ skall fastställas i markanvisningsbeslutet, om någon av parterna begär det.”

Prop. 1988/89: 92
Bilaga 5

Lagrådet föreslår slutligen att 9 kap. avslutas med tre paragrafer, 24–26 §§, av följande lydelse och med följande rubriker:

”Tid för meddelande av beslut

24 § Markanvisningsbeslutet skall meddelas vid sammanträde eller på tid och plats som förrättningsmyndigheten ger till känna för sakägare och andra som har rätt att överklaga beslutet. Ett sådant tillkännagivande skall lämnas vid sammanträde eller genom skriftligt meddelande.

Karta m. m.

25 § Gränserna för mark som anvisas skall utstakas och utmärkas i behövlig omfattning. Karta skall upprättas över marken. Den skall göras så noggrann som ändamålet kräver. Kan förrättningen genomföras och förrättningsresultatet åskådliggöras utan karta, behöver en sådan dock inte upprättas.

Innan beslut meddelas om inlösen av del av fastighet enligt 7 kap. 2 § andra stycket skall i den ordning som gäller för fastighetsbildning en karta med beskrivning ha upprättats över området och dess gränser ha utmärkts.

Tillträde av mark

26 § Anvisad mark får tillträdas innan markanvisningsbeslutet har vunnit laga kraft, om sökanden har ställt säkerhet för den ersättningsskyldighet som avses i 7 kap. 1 och 2 §§ och bergmästaren inte bestämmer annat.”

10 kap. 4–9 §§

10 kap. 4 och 6 §§ i det remitterade förslaget innehåller regler om att den som är ersättningsskyldig skall ge in utdrag av protokoll till länsstyrelsen och att länsstyrelsen skall sätta in deponerat eller uttaget belopp på bank. Dessa regler är enligt lagrådets uppfattning sådana att de bör kunna tas in i en förordning. Lagrådet föreslår alltså att reglerna utgår ur lagen.

I 10 kap. 5 § i remissförslaget sägs bl. a. att länsstyrelsen, om den ersättningsskyldige inte betalar eller deponerar ersättning inom föreskriven tid, på begäran av den ersättningsberättigade skall söka verkställighet av ersättningsbeslutet. Även denna regel passar enligt lagrådets mening bättre i en förordning. Regeln bör alltså utgå ur paragrafen.

Kvar i 10 kap. 5 § (som bör betecknas 10 kap. 4 §, om lagrådets nyss framförda förslag bifalls) blir en bestämmelse om att länsstyrelsen kan förordna att arbete skall ställas in. Lagrådet förordnar att bestämmelsen formuleras på följande sätt:

”Om den ersättningsskyldige inte betalar eller deponerar ersättning inom föreskriven tid, kan länsstyrelsen, på begäran av den som är berättigad till ersättningen, efter att ha hört bergmästaren förordna att bearbetning inte får ske förrän ersättningen har betalats eller deponerats.”

12 kap. 6 §

I paragrafen sägs att om andelshavare som innehar minst hälften av koncessionen vill utföra undersökning eller bearbetning i större omfattning än de andra, det större arbetet skall utföras. Detsamma gäller, sägs det vidare, när fråga är om ett visst arbete skall utföras eller ej. Innebörden av de angivna bestämmelserna är inte helt klar. Bl. a. är det tveksamt om, för att bestämmelserna ska bli tillämpliga, det krävs att en andelshavare ensam innehar minst hälften av koncessionen eller om flera andelshavares andelar kan läggas samman. Enligt lagrådets mening är det lämpligast att låta flera andelshavare gå samman, så att de kan få till stånd ett visst arbete, om de sammanlagt innehar minst hälften av koncessionen. Lagtexten bör justeras, så att detta framgår. Även i övrigt bör vissa förtydliganden göras.

I enlighet med vad lagrådet har förordat i kommentaren till 8 kap. 11 § i remissförslaget bör 12 kap. 6 § förse med ett nytt tredje stycke, där det anges vem som prövar tvister i frågor som avses i paragrafens andra stycke.

Lagrådet föreslår att 12 kap. 6 § får följande lydelse:

”Vill en eller flera andelshavare som tillsammans innehar minst hälften av koncessionen utföra undersökning eller bearbetning i större omfattning än övriga andelshavare, skall det större arbetet utföras. Detsamma gäller när fråga är om ett visst arbete för undersökning eller bearbetning skall påbörjas eller ej.

Den som har begärt att arbetet skall utföras svarar för kostnaden för detta och tillgodoräknas den ytterligare kvantitet av mineralet som utvinns genom arbetet.

Twist i fråga som avses i andra stycket prövas av den fastighetsdomstol inom vars område koncessionsområdet eller större delen därav ligger.”

13 kap.

Kapitlet innehåller bestämmelser om verkningarna av att en bearbetningskoncession upphör. I kapitlet finns också regler om koncessionshavarens skyldigheter i samband med upphörandet.

En av följderna av att en koncession upphör är enligt 13 kap. 3 § tredje stycket i remissförslaget att koncessionshavaren förlorar den rätt till marken som han har på grund av markanvisningen. Denna regel är enligt lagrådets uppfattning så central att den bör få bilda en egen paragraf och placeras först i kapitlet.

I 13 kap. 1 § i remissförslaget, som bör betecknas 13 kap. 2 §, sägs bl. a. att, när en bearbetningskoncession upphör, koncessionshavaren förlorar rätten till sådana mineral som har brutits eller på annat sätt utvunnits men inte uppfordrats.

Begreppet uppfordra synes närmast ta sikte på det fallet att mineral har

utvunnits ur en gruva. Begreppet passar emellertid mindre bra när mineral har bearbetats på något annat sätt. För att även den situationen skall täckas av den nu behandlade bestämmelsen anser lagrådet att ordet "uppfordra" bör kompletteras med uttrycket "eller tagits om hand på liknande sätt".

13 kap. 1 § i det remitterade förslaget bör även i övrigt jämkas något, så att innebörden blir tydligare. Detsamma gäller 13 kap. 2–4 §§. Härvid bör de bestämmelser som har tagits in i 13 kap. 2 § och 3 § första och andra styckena delas upp på tre paragrafer.

I 13 kap. 5 § i remissförslaget har tagits in en föreskrift om att statens rätt enligt bestämmelserna om kronoandel upphör samtidigt med koncessionen. Detta får enligt lagrådets uppfattning anses gälla utan att man behöver ha en uttrycklig regel härom. Även bestämmelsen i 13 kap. 5 § om att vissa regler om koncessionshavare också gäller för staten är enligt lagrådets mening onödig.

Vad som nu har sagts innebär att bestämmelserna i 13 kap. 5 § i det remitterade förslaget helt och hållet kan utgå.

Kapitlet bör däremot kompletteras med en regel som behandlar det fallet att någon efter det att koncessionen har upphört vill lägga igen vissa utfraktsvägar, orter eller borrhål. För igenläggning bör krävas tillstånd av bergmästaren (jfr. 5 kap. 11 § i remissförslaget; 5 kap. 8 § enligt lagrådets förslag).

Lagrådet föreslår att 13 kap. erhåller följande lydelse:

1 § När en bearbetningskoncession upphör, förlorar koncessionshavaren den rätt till marken som han har på grund av markanvisningen.

2 § När koncessionen upphör, förlorar koncessionshavaren även rätten till sådana av koncessionen omfattade mineral som har brutits eller på annat sätt utvunnits men inte uppfordrats eller tagits om hand på liknande sätt.

Mineral som har uppfordrats eller tagits om hand på liknande sätt får finnas kvar inom området för koncessionshavarens räkning under högst två år efter det att koncessionen har upphört. Koncessionshavaren förlorar rätten till det som inte har tagits bort under denna tid.

Mineral som koncessionshavaren förlorar sin rätt till enligt denna paragraf och som inte omfattas av ett nytt undersökningstillstånd eller en ny bearbetningskoncession tillfaller fastighetsägaren.

3 § När en bearbetningskoncession upphör, förlorar koncessionshavaren rätten till sådana byggnader som har gjorts för gruvans eller motsvarande anläggnings styrka och varaktighet, däri inbegripet inklädnad av borrhål, samt stängsel som koncessionshavaren har varit skyldig att hålla. Sådana anläggningar skall lämnas kvar på platsen.

4 § I den mån det är motiverat från allmän eller enskild synpunkt skall koncessionshavaren utföra efterarbete och ta bort andra anläggningar än som anges i 3 §.

5 § Anläggningar som lämnas kvar skall vara i sådant skick att det inte uppkommer fara för allmänheten. Sådant stängsel som anges i 3 § skall

vara utfört så, att det består varaktigt efter det att koncessionen har upphört.

Anläggningar enligt 3 § som lämnas kvar tillfaller fastighetsägaren eller, om någon annan beviljas koncession inom området, denne. Övriga anläggningar som lämnas kvar tillfaller fastighetsägaren.

6 § I samband med att koncessionen upphör skall prövningsmyndigheten fastställa koncessionshavarens skyldigheter enligt 4 §.

7 § Om någon efter det att koncessionen har upphört vill lägga igen sådana utfraktsvägar, orter eller borrhål som avses i 5 kap. 8 §, krävs tillstånd av bergmästaren.

8 § Regeringen får meddela föreskrifter om skyddsåtgärder vid nedlagda gruvhål och om kontrollåtgärder till skydd mot ras och sättningar vid nedlagda gruvor."

14 kap. 5 §

I paragrafens första stycke sägs att koncessionshavaren skall föra journal över undersökningsarbete och bearbetning samt redovisa prover och avge rapporter till den myndighet som regeringen bestämmer.

Enligt lagrådets uppfattning har bestämmelsen fått en alltför gencrell utformning. Det torde framför allt vara vid bearbetning av olja och gasformiga kolväten som det är påkallat med en journal över bearbetningen. För att inte koncessionshavaren skall betungas mer än nödvändigt föreslår lagrådet att bestämmelsen bara skall gälla i den utsträckning regeringen föreskriver. Lagtexten bör således inledas med orden: "Koncessionshavare skall, i den utsträckning regeringen föreskriver, föra..."

15 kap. 3—6 §§

I 15 kap. 3 § sägs att bergmästaren får besluta om de åtgärder som behövs för att trygga efterlevnaden av den nya lagen eller av villkor eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen. Bestämmelsen har sin förebild i 40 § andra stycket i den hittillsvarande minerallagen. Med hänsyn till bestämmelsens allmänt hållna utformning skulle det enligt lagrådets mening vara av värde om det i lagstiftningsärendet ges några exempel på sådana åtgärder som bestämmelsen tar sikte på.

15 kap. 5 § andra stycket i remissförslaget innehåller en regel som ger bergmästaren rätt att förbjuda arbete som bedrivs på sådant sätt att det uppkommer uppenbar fara för allmänt eller enskilt intresse. Denna regel, som har sin förebild i 6 kap. 5 § andra stycket gruvlagen och 43 § andra stycket i den hittillsvarande minerallagen, har enligt lagrådets mening ett sådant samband med den nyss berörda bestämmelsen i 15 kap. 3 § i remissförslaget att den bör placeras som ett andra stycke i den paragrafen. I 15 kap. 4 §, som motsvarar 42 § första stycket i den gamla minerallagen och delvis också 11 kap. 2 § första stycket gruvlagen, har tagits in bestämmelser om handräckning i bl.a. det fallet att undersökningsarbete har påbörjats utan att säkerhet har ställts. Paragrafens hänvisningar till andra

lagrum i den nya lagen får ändras till följd av vad lagrådet har förordat i det föregående.

Ytterligare en regel om handräckning finns i 15 kap. 5 § tredje stycket i det remitterade förslaget. Enligt lagrådets mening har regeln fått en alltför stor räckvidd. Som den är utformad ger den bergmästaren möjlighet att påkalla handräckning i åtskilliga situationer då även ett vitesföreläggande kan tillgripas. Det kan starkt ifrågasättas om det verkligen är behövligt med sådana dubbla sanktionsmöjligheter. Regeln ger också möjlighet till handräckning i en del fall då en sådan åtgärd får anses passa mindre väl, t. ex. när det är fråga om skyldighet att ge in redovisning över utförda undersökningsarbeten.

Enligt lagrådets uppfattning bör den nu diskuterade bestämmelsen om handräckning ges samma snäva tillämpningsområde som motsvarande föreskrifter i 11 kap. 2 § andra stycket gruvlagen och 42 § andra stycket i den gamla minerallagen. Bestämmelsen bör således bara ta sikte på fall då någon har åsidosatt ett sådant förbud som enligt vad lagrådet nyss har förordat skall tas in i 15 kap. 3 § andra stycket. Ges handräckningsbestämmelsen en sådan utformning, kan den lämpligen tas in tillsammans med övriga regler om handräckning i 15 kap. 4 §.

Om lagrådets nu framförda förslag genomförs, kvarstår i 15 kap. 5 § bara en bestämmelse som ger bergmästaren rätt att förelägga vite i vissa situationer. En del ändringar bör göras när det gäller bestämmelsens paragrafhänvisningar.

Inskränkts möjligheterna att begära handräckning enligt vad lagrådet förordat, torde skälen för den bestämmelse om ställande av säkerhet som har tagits in i 4 kap. 6 § åtminstone delvis bortfalla. Lagrådet saknar underlag för att ta ställning till om bestämmelsen helt kan utgå.

15 kap. 6 § i det remitterade förslaget innehåller straffbestämmelser. Vid sidan av de lagöverträdelse som har straffbelagts i lagrådsremissen anser lagrådet att straff rimligen bör kunna dömas ut när någon bedriver undersökningsarbete i strid med lagens bestämmelser om krav på undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession. Vidare bör den föreslagna bestämmelsen om straff för den som bearbetar mineral utan koncession jämkas något.

Lagrådet föreslår att 15 kap. 3 – 6 §§ utformas på följande sätt:

3 § Bergmästaren får besluta om de åtgärder som behövs för att trygga efterlevnaden av denna lag eller av villkor eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen.

Om arbete bedrivs på sådant sätt att det uppkommer uppenbar fara för allmänt eller enskilt intresse, får bergmästaren förbjuda arbetet. Förbudet gäller omedelbart.

4 § Om undersökningsarbete påbörjas utan att säkerhet har ställts enligt 3 kap. 5 § tredje stycket eller om anläggning utförs i strid med 3 kap. 3 § andra stycket, får tingsrätten på ansökan av den som äger eller inchar marken förordna att arbetet skall ställas in eller att anläggningen skall tas bort på undersökarens bekostnad.

Om ett förbud enligt 3 § andra stycket åsidosätts, får tingsrätten på

ansökan av bergmästaren meddela handräckning för att åstadkomma rättelse.

Prop. 1988/89: 92
Bilaga 5

I fråga om åtgärder som avses i första och andra styckena finns bestämmelser i 17 § handräckningslagen (1981:847).

5 § Om någon inte gör vad som har begärts eller följer vad som har föreskrivits med stöd av 2 § eller 3 § första stycket eller om någon inte fullgör sina skyldigheter enligt 13 kap. 4 eller 5 § eller enligt 14 kap. 3 §, 4 § första eller andra stycket eller 5 §, får bergmästaren förelägga vite.

6 § Till böter eller fängelse i högst sex månader skall den dömas som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. bedriver undersökningsarbete i strid med bestämmelserna om krav på undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession,

2. påbörjar undersökningsarbete utan att iaktta vad som föreskrivs i 3 kap. 5 § om underrättelse och ställande av säkerhet,

3. utför bearbetning eller därmed sammanhängande verksamhet i strid med bestämmelserna om bearbetningskoncession,

4. lägger igen utfraktsväg, ort eller borrhål i strid med bestämmelserna om krav på tillstånd i 5 kap. 8 § eller 13 kap. 7 §, eller

5. lägger ned gruva eller motsvarande anläggning i strid med 14 kap. 4 § tredje stycket.

Till böter eller fängelse i högst sex månader döms också den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet lämnar oriktig uppgift när han fullgör uppgiftsskyldighet enligt koncessionsvillkor eller enligt 2 § 1.

I fall som avses i första stycket 3 kan mineral som utvunnits förklaras förverkat.

Om ett brott som avses i första stycket 2 berör enbart enskilds rätt, får åklagare väcka åtal endast om målsäganden anger brottet till åtal."

16 kap.

Kapitlet innehåller bestämmelser om överklagande av olika beslut enligt den nya lagen. Remissförslaget innebär att överklagande kan ske till ett flertal olika myndigheter, beroende på vilket slags beslut som överklagandet gäller. Bestämmelserna har därmed blivit tämligen komplicerade.

Lagrådet saknar i stort sett anledning att motsätta sig valet av besvärsmyndigheter. Bara på ett par punkter anser lagrådet att ändringar bör göras. I bl. a. enkelhetens intresse anser lagrådet att samtliga beslut av bergmästaren som gäller undersökningstillstånd bör överklagas till kamrarrätten. Samma besvärinstans bör enligt lagrådets mening väljas när det gäller beslut av bergmästaren i frågor om förlängning av giltighetstiden för bearbetningskoncession.

16 kap. 2 § i remissförslaget innehåller bestämmelser om bl. a. överklagande av vissa beslut i jävsfrågor. För att man skall få överensstämmelse med vad som gäller enligt exempelvis fastighetsbildningslagen och vattenlagen bör bestämmelserna kompletteras med en regel om att ett beslut av bergmästaren att godta en invändning om jäv inte får överklagas.

För att läsningen av besvärsmängderna skall underlättas anser lagrådet att huvuddelen av bestämmelserna bör samlas i en tabell. Även i övrigt bör vissa omdispositioner göras. Vidare bör ett antal paragraf-

hänvisningar ändras till följd av vad lagrådet har förordat i det föregående.

Vad särskilt gäller de regler som har tagits in i 16 kap. 7 § i remissförslaget anser lagrådet att de bör jämkas, så att de bara gäller beträffande handläggning i fastighetsdomstolen och i högre instans.

Lagrådet föreslår att 16 kap. utformas på följande sätt:

”1 § I fråga om överklagande av beslut enligt denna lag gäller följande:

Beslut	Överklagas hos
Beslut av bergmästaren i frågor som gäller undersökningstillstånd	Sveriges geologiska undersökning Kammarrätten
Beslut av bergmästaren i frågor som gäller meddelande av bearbetningskoncession, tillstånd till överlåtelse av koncession eller ändring av villkoren för en koncession	Regeringen
Beslut av bergmästaren i andra frågor som gäller bearbetningskoncession	Kammarrätten
Tillstånd av bergmästaren till byggande av väg enligt 3 kap. 3 § andra stycket.	Sveriges geologiska undersökning
Beslut av bergmästaren i frågor som avses i 3 kap. 7 §	Länsstyrelsen
Förhandsbesked av bergmästaren enligt 4 kap. 9 § tredje stycket	Sveriges geologiska undersökning
Tillstånd av bergmästaren att lägga igen utfraktsväg, ort eller borrhål enligt 5 kap. 8 § eller 13 kap. 7 §	Sveriges geologiska undersökning
Beslut av bergmästaren i ärende om ersättning enligt 7 kap. 1 §	Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen
Beslut av bergmästaren i tvist enligt 8 kap. 7 §	Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen
Beslut av förrättningsmyndigheten i ärende om markanvisning	Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen
Tillstånd av bergmästaren att lägga ned gruva eller motsvarande anläggning enligt 14 kap. 4 § tredje stycket	Sveriges geologiska undersökning
Beslut av bergmästaren i andra frågor enligt denna lag	Kammarrätten
Beslut av länsstyrelsen i frågor som avses i 3 kap. 6 §	Regeringen
Beslut av länsstyrelsen i frågor om prövande av säkerhet enligt 17 kap. 2 §	Kammarrätten

2 § Beslut under markanvisningsförrättning får överklagas särskilt, om förrättningsmyndigheten har

1. ogillat jäv mot förrättningsman,
2. beslutat angående ersättning till sakkunnig eller tolk, eller
3. beslutat om ianspråktagande av mark enligt 5 kap. 1 § fjärde stycket.

Ett beslut av förrättningsmyndigheten att godta en invändning om jäv får inte överklagas.

3 § Den som anser att en markanvisningsförrättning onödigt uppehålls

genom ett beslut vid förrättningen får överklaga beslutet hos fastighetsdomstolen. Denna rätt att överklaga är inte inskränkt till någon viss tid.

Prop. 1988/89: 92
Bilaga 5

4 § Beslut av bergmästaren om beviljande av bearbetningskoncession får överklagas även av den kommun där koncessionsområdet är beläget.

Om ett beslut av bergmästaren i fråga som avses i 3 kap. 7 § gäller område med detaljplan eller områdesbestämmelser, får beslutet överklagas även av kommunen.

5 § Beslut av Sveriges geologiska undersökning enligt 1 § får inte överklagas.

Överklagande får inte heller ske av länsstyrelsens beslut i dit överklagade frågor som avses i 3 kap. 7 § eller av fastighetsdomstolens beslut i dit överklagade frågor som gäller jäv mot förrättningsman.

6 § Överklagas bergmästarens beslut i ärende om ersättning enligt 7 kap. 1 § eller i tvist enligt 8 kap. 7 § eller överklagas förrättningsmyndighetens beslut i ärende om markanvisning, svarar tillståndseller koncessionshavaren för sina egna kostnader i fastighetsdomstolen och i högre rätt. Tillståndseller koncessionshavaren svarar vidare för de kostnader som åsamkas motparterna i fastighetsdomstolen genom att tillstånds- eller koncessionshavaren har överklagat bergmästarens beslut och i högre rätt genom att han har överklagat dit. Vad som nu har sagts gäller dock inte om annat följer av 18 kap. 6 eller 8 § rättegångsbalken. I övrigt tillämpas 18 kap. rättegångsbalken."

17 kap.

I enlighet med vad lagrådet tidigare har förordat (se kommentarerna till 3 kap. 7 § och 5 kap.) bör i 17 kap. tas in ytterligare en paragraf, 17 kap. 3 §, som behandlar regeringens rätt att besluta om inskränkningar i rätten att bedriva undersökningsarbete resp. bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet (jfr. 3 kap. 7 § och 5 kap. 13 och 14 §§ i remissförslaget). Lagrådet föreslår att paragrafen får följande lydelse:

"I andra fall än som avses i 3 kap. 6 och 7 §§ kan regeringen besluta att undersökningsarbete eller bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet inte får bedrivas inom ett visst område utan medgivande av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Sådant beslut får meddelas endast om arbetet eller verksamheten kan antas hindra eller avsevärt försvåra sådan pågående eller planerad användning av marken som är av väsentlig betydelse från allmän synpunkt.

Beslut enligt första stycket inverkar inte på en koncessionshavares rätt att bedriva undersökningsarbete eller bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet, om koncession beviljades innan beslutet meddelades."

Utöver vad lagrådet hittills har föreslagit bör vissa justeringar göras i olika paragrafhänvisningar, såväl i själva minerallagen som i lagens övergångsbestämmelser.

I lagrådsremissen föreslås att 1 kap. 2 § i lagen om hushållning med naturresurser m. m. skall förse med en ny bestämmelse av innebörd att, om en åtgärd skall prövas enligt flera av de lagar som är knutna till naturresurslagen, det första beslutet blir bindande vad gäller tillåtligheten av åtgärden enligt 2 och 3 kap. naturresurslagen.

Enligt lagrådets mening bör den föreslagna lagtexten jämkas, så att innebörden blir tydligare. Härvid anser lagrådet att ordet "åtgärd" lämpligen bör bytas ut mot "företag".

Lagrådet föreslår att 1 kap. 2 § andra stycket i naturresurslagen formuleras enligt följande:

"Om tillåtligheten av ett visst företag skall prövas enligt flera av de lagar som anges i första stycket, tillämpas 2 och 3 kap. i denna lag endast vid den prövning som först äger rum."

Förslaget till lag om ändring i lagen (1982:618) om utländska förvärv av fast egendom m. m.

2 kap. 5 §

Paragrafen skall enligt det remitterade förslaget ges det innehålllet, att om tillstånd till förvärv av undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession inte söks inom föreskriven tid eller på föreskrivet sätt eller om tillstånd vägras, undersökningstillståndet eller bearbetningskoncessionen upphör att gälla. För den händelse nyttjanderätt till en koncession förvärvas utan erforderligt förvärvstillstånd inträder, enligt vad som sägs i specialmotiveringen, den sanktionen att själva koncessionen blir förverkad.

Det sistnämnda uttalandet reser enligt lagrådets mening starka invändningar. Man kan som exempel ta den situationen att en koncessionshavare helt eller delvis upplåter nyttjanderätten till koncessionen till en utlänning och därvid med visst fog har den uppfattningen att en efterföljande ansökan om förvärvstillstånd kommer att bifallas. Det kan inte anses rimligt om koncessionshavaren automatiskt skulle mista sin koncession för den händelse tillstånd till nyttjanderättsupplåtelsen vägras. Skulle en koncessionshavare ha missbrukat sin möjlighet att upplåta nyttjanderätt till koncessionen torde det finnas möjlighet att återkalla koncessionen med stöd av 6 kap. 3 § i den nya minerallagen. Denna möjlighet får enligt lagrådets mening anses tillräcklig.

2 kap. 5 § i den nu behandlade lagen bör utformas på ett sätt som gör det klart att det endast är nyttjanderätten som upphör att gälla i det fall som nyss diskuterades. Enligt lagrådets mening bör vidare lagtexten ändras, så att en av förutsättningarna för att ett undersökningstillstånd, en bearbetningskoncession eller en nyttjanderätt till en koncession skall upphöra att gälla är att förvärvstillstånd inte söks inom föreskriven tid och på föreskrivet sätt (jfr. 1 kap. 7 § första stycket i den rubricerade lagen).

Lagrådet föreslår att 2 kap. 5 § får följande lydelse:

”Om tillstånd till förvärv av undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession eller förvärv av nyttjanderätt till bearbetningskoncession inte söks inom föreskriven tid och på föreskrivet sätt eller om tillstånd vägras, upphör undersökningstillståndet eller bearbetningskoncessionen respektive nyttjanderätten till bearbetningskoncessionen att gälla.”

Prop. 1988/89:92
Bilaga 5

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Propositionens lagförslag	2
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 16 mars 1989 ...	33
1 Inledning	33
2 Föredragandens överväganden	34
2.1 Mineralpolitiken och minerallagstiftningen	35
2.1.1 Mineralpolitikens mål och medel	35
2.1.2 Mineralhanteringen i Sverige	36
2.1.3 Prospekteringsverksamheten i Sverige	37
2.1.4 Myndighetsorganisationen	38
2.1.5 Nuvarande minerallagstiftning	39
2.1.6 Behov av en ny minerallagstiftning	41
2.2 Mitt förslag till ny minerallagstiftning	43
2.2.1 Minerallagskommitténs förslag	43
2.2.2 Remissutfallet	44
2.2.3 Grunderna för mitt förslag till ny lagstiftning	45
2.2.4 Huvudpunkterna i mitt förslag	49
2.3 Närmare om mitt förslag till ny minerallagstiftning	50
2.3.1 Omfattningen av reglerade mineral	50
2.3.2 Undersökningstillstånd	52
2.3.3 Bearbetningskoncession	55
2.3.4 Förhållandet till motstående intressen	57
2.3.5 Beslutsmyndigheter	63
2.3.6 Överklagande	66
2.3.7 Redovisning av undersökningsarbete	69
2.3.8 Övergångsbestämmelser	71
2.4 Samordningen med annan lagstiftning	75
2.5 Övriga frågor	79
2.5.1 Kontrollåtgärder vid nedlagda gruvor	79
2.5.2 Tillsyn över täkter m. m. som inte omfattas av mineral- lagen	81
2.5.3 EG-aspekter på den nya minerallagen	82
2.5.4 Tillsynsavgifter	82
2.5.5 Mitt lagförslags konsekvenser för det allmänna	83
3 Upprättade lagförslag	84
4 Specialmotivering	84
5 Hemställan	137
6 Beslut	138
Bilaga 1 Sammanfattning av minerallagskommitténs betänkande ..	139
Bilaga 2 Minerallagskommitténs lagförslag	159
Bilaga 3 Sammanställning av remissyttrandena	192
Bilaga 4 Lagrådsremissens lagförslag	211
Bilaga 5 Lagrådets yttrande	242

